
PAGINAE HISTORIAE

SBORNÍK
STÁTNÍHO
ÚSTŘEDNÍHO
ARCHIVU
V PRAZE

4

Obsah:

DYNASTICKÉ POČÁTKY OPAVSKÝCH PŘEMYSLOVCŮ

A JEJICH VAZBY NA POLITIKU ČESKÝCH KRÁLŮ

Jana Konvičná..... 5

ZUSAMMENFASSUNG 37

DYNASTEANFÄNGE DER PRZEMYSLIDEN VON TROPPEL UND

**IHRE VERBINDUNGEN ZUR POLITIK DER BÖHMISCHEN
KÖNIGE**

Jana Konvičná..... 37

SEZNAMY DVOŘANŮ CÍSAŘE RUDOLFA II. Z LET 1580, 1584

A 1589.

EDICE.

Jaroslava Hausenblasová 39

ÚVOD 39

EDIČNÍ ZÁSADY 42

ZNAČENÍ UŽITÉ V TEXTU: 43

EDICE 45

SEZNAM DVORSKÝCH ÚŘADŮ 114

JMENNÝ REJSTŘÍK 120

SOUPIS MATRIK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ

V ČECHÁCH - IV. ČÁST

Zlatoše Kukánová, Lenka Matušíková..... 161

VÁLEČNÉ ODŠKODNĚNÍ OBYVATELSTVA V ČECHÁCH

ZEJMÉNA NA BOLESLAVSKU PO ROCE 1866.

Alexandra Špiritová 193

PŘÍLOHA 1 214

Časový postup uzavírání poštovních úřadů 214

POKUS O ZNOVUOTEVŘENÍ PROBLEMATIKY

LE AUTRICHE SLAVE ET ROUMAINE

Vladimír Šibrava 217

PŘÍLOHA */ 225

Seznam původců korespondence: 225

**ZŘÍZENÍ A HISTORIE ČESKÉHO ODDĚLENÍ KONZULTAČNÍ
KNIHOVNY VE VATIKÁNU**

Zlatuše Kukánová..... 228

**VÝVOJ DOPRAVNÍHO ARCHIVNICTVÍ V ČESKOSLOVENSKU SE
ZVLÁŠTNÍM ZŘETELEM K ARCHIVŮM ŽELEZNIČNÍM.**

Miroslav Kunt 236

DYNASTICKÉ POČÁTKY OPAVSKÝCH PŘEMYSLOVCŮ A JEJICH VAZBY NA POLITIKU ČESKÝCH KRÁLŮ

Jana Konvičná

Historie opavských Přemyslovců začíná, na první pohled snad trochu nelogicky, v 50. létech 13. století v době bojů o babenberské dědictví,¹ které vzpluly po smrti markraběte Heřmana Badenského v roce 1250. Už následujícího roku nabídla rakouská šlechta vládu nad uprázdněným vévodstvím českému králi Václavu I., jenž ji přijal pro svého syna Přemysla. Aby si Přemysl nárok na získané země pojistil, oženil se v roce 1252 s mnohem starší Markétou Babenberskou.

Polovina 13. století byla vhodným obdobím pro utváření mocenské politiky českého státu. Ústřední vládní moc římsko-německé říše se postupně rozpadala, což ve svých důsledcích znamenalo úplnou rezignaci římsko-německého krále na výbojnou politiku ve střední Evropě. Tím byl zároveň vytvořen prostor pro uplatnění se průbojných panovníků typu Přemysla Otakara II. Zanedbatelnými faktory v zápase o přední postavení ve středoevropském teritoriu nebylo ani bohatství českých králů plynoucí z těžby stříbra a postupná vnitřní konsolidace Českého království.

Prestižní záležitostí, která rovněž posílila autoritu českého krále, byla křížová výprava do Pruska v zimě 1254/55. Jí Přemysl projevil ochotu spolupracovat s papežskou kurií. Navíc si smlouvami se slezskými knížaty zajistil vliv také ve Slezsku. Kandidatura na římsko-německý trůn v roce 1255 byla pak celkem samozřejmým vyústěním Přemyslovy dosavadní politiky. Příčinou jejího neúspěchu byl nesouhlas papeže a většiny říšských knížat, která si nepřála mocného panovníka. Na základě této zkušenosti Přemysl v roce 1256 na říšský trůn již nekandidoval, ale snažil se zajistit si co nejpříznivější vztah k jednomu z nově zvolených římsko-německých králů.²

Dosavadní, převážně úspěšné, vnitřní i zahraniční politice Přemysla Otakara II. a jejímu dalšímu růstu se postavila do cesty dynastická překážka: Přemyslova manželka, již zmiňovaná Markéta Babenberská, nemohla dát českému trůnu vzhledem ke svému vysokému věku dědice. Tato skutečnost měla za následek navázání veřejného vztahu mezi Přemyslem a jednou z Markétiných dvorních dam, které se podle nakrátko ostříhaných vlasů říkalo Palcéřík. U Přibíka Pulkavy z Radenína se poprvé setkáváme s informací, že tato dívka pocházela z rodu rakouských Kuenringů.³ I když někteří historikové (např. Beda Dudík) později

poukazovali na to, že Anežka z Kuenringu nebyla Přemyslovou družkou, ale dcerou,⁴ nemůžeme pro nedostatek pramenů Pulkavův názor zcela odmítnout.

Markéta nově vzniklému vztahu nebránila, protože dost dobře nemohla. Rakouský historik W. Wattenbach sice uveřejnil fragment formuláře, který svědčí o jakýchsi neshodách mezi Markétou a Přemyslem, ovšem sám pochybuje o tom, že by tento formulář mohl patřit Markétě. S největší pravděpodobností se jedná o slohové cvičení, vzniklé na základě pověstí o Přemyslových záletech.⁵

Soužití Přemysla a Anežky bylo mnohaleté. Z jejich vztahu se narodily tři děti:⁶ syn Mikuláš (narozen kolem roku 1255), zakladatel dynastie opavských Přemyslovců, a dvě dcery – Anežka a Eliška. Vzhledem ke svému nemanželskému původu nemohly být tyto děti považovány za právoplatné dědice přemyslovského státu.

Mocný český král se nemohl smířit se skutečností, že nemá zákonitého potomka. Protože česká králová Markéta mu ho z již zmiňovaného důvodu dát nemohla, požádal papeže o legitimaci svých nemanželských dětí, a to patrně s tím, že v případě kladného vyřízení své žádosti setrvá v manželském svazku s Markétou Babenberskou.

6. října 1260 vydal papež Alexandr IV. tři listiny adresované do Českého království. V první z nich vyhovuje žádosti Přemysla Otakara II. a uděluje pražskému a olomouckému biskupovi právo korunovat pro tentokrát českého krále, protože mohučský arcibiskup, do jehož kompetence provedení tohoto obřadu spadalo, zatím nebyl potvrzen.⁷ Výjimka byla udělena bez jakýchkoli nároků do budoucna a neměla z ní vzejít žádná újma mohučskému arcibiskupovi – tomu měla připadnout i odměna za obřad, který sám neprovedl.⁸ Další dvě listiny se týkaly dětí Přemysla a Anežky: první z nich byla určena Mikuláši,⁹ druhá Přemyslu Otakaru II. a týkala se jeho dvou dcer.¹⁰ Obě tyto listiny legitimují Přemyslovy potomky a výslovně uvádějí, že jejich nemanželský původ nemá být překážkou v dosažení všech hodností, důstojností a světských knížectví, ke kterým by byli povýšeni, nebo které by jim byly uděleny. Doručením těchto listin do Prahy byl pověřen papežův písař Bernard de Furconio. Ještě před jeho odjezdem do Čech sestavil papež Alexandr IV. novou listinu, která měla sloužit jako výklad předcházejících dvou.¹¹ Oznamoval v ní, že udělená dispens nemá být v žádném případě vykládána tak, aby z ní Mikuláš nebo jeho dvě sestry nabývali jakékoliv právo k Českému království.

Problematická je otázka dalšího dítěte – chlapce Jana – jenž v roce 1291 zastával úřad vyšehradského probošta, a o němž V. V. Tomek píše jako o nemanželském synovi Přemysla Otakara II.¹² Dnes již však nemůžeme s určitostí zjistit, zda se jednalo o čtvrté dítě Přemysla a Anežky z Kuenringu. Pokud by tomu tak bylo, musel by se Jan vzhledem k listinám papeže Alexandra IV. z října

1260 narodit až po tomto datu. Zároveň musíme vzít v úvahu i fakt, že se mohlo jednat o dítě Přemysla a některé jiné dámy.

V době kolem jednání o legitimaci dětí krále Přemysla a Anežky z Kuenringu se začalo odehrávat další kolo bojů o babenberské dědictví. Jejich ukončení bitvou u Kressenbrunu, kde Přemysl Otakar II. porazil uherského krále Bélu IV., se český král stal nejmocnějším panovníkem ve střední Evropě.

Po kressenbrunském vítězství již Přemysl nepovažoval za nutné vázat otázku svého rozvodu s Markétou Babenberskou na souhlas papeže a začal jednat. Požádal sice papežskou kurii o povolení k tomuto kroku, ta se ale snažila taktizovat a své rozhodnutí oddalovat, aby si co možná nejdéle udržela na českého panovníka vliv. Proto Přemysl přinutil jednoho z domácích biskupů,¹³ aby prohlásil jeho manželství s Markétou za neplatné s odůvodněním, že po smrti svého prvního manžela, krále Jindřicha VII., složila v Trevíru slib čistoty a vstoupila do dominikánského kláštera ve Würzburku. Tohoto slibu nebyla zbavena ani při sňatku s Přemyslem Otakarem II. Dispens pro tento účel vydaná odstraňovala pouze překážky plynoucí z příbuzenského vztahu, o Markétině slibu čistoty však nemluvila. V. Novotný se dokonce domnívá, že Přemysl již v době svého sňatku tušil, že Markéta zůstane bez potomků, a ponechával si tento důvod pro případný rozvod.¹⁴ Markéta uvedenou skutečnost nepopírala, a tak bylo papežské kurii rozhodnutí o neplatnosti sňatku Přemysla Otakara II. a Markéty Babenberské oznámeno z Prahy jako fakt.

Již 25. října 1261 vstoupil Přemysl Otakar II. do nového manželského svazku. Jeho ženou se stala Kunhuta,¹⁵ vnučka uherského krále Bély IV. Papež se proti rozvodu ani novému sňatku neodvážil protestovat a obojí dodatečně schválil. Nová česká královna dala Přemyslovi dvě dcery – Kunhutu a Anežku – a také dlouho očekávaného dědice trůnu, budoucího českého krále Václava II.

Narozením zákonných potomků nemizí zájem Přemysla Otakara II. o jeho starší, i když nemanželské děti. Obě dcery byly provdány za významné šlechtice¹⁶ a syn Mikuláš se zařadil mezi přední feudály Českého království.

* * *

O prvních letech života Mikuláše I. Opavského nemáme mnoho zpráv. Můžeme usuzovat, že byl vychováván na dvoře svého královského otce jako královský princ. První zmínka o něm (mimo legitimační listinu Alexandra IV.) pochází až z roku 1269, kdy na privilegiu vydaném 4. července Přemyslem Otakarem II. pro město Jihlavu vystupuje Mikuláš s označením „dominus Opavie“ jako jeden ze svědků.¹⁷ V dané době však tento titul ještě neoznačoval samostatné knížectví,¹⁸ a nešlo ani o vyjádření svrchované panovnické moci nad tímto územím. Titul „dominus Opavie“ zde musíme chápat jako výraz určitých vlastnic-

kých a částečně snad i zeměpanských, i když v nám neznámém rozsahu, práv na Opavsku.¹⁹ O faktu, že Opavsko v této době spadalo pod svrchovanou moc českého krále a moravského markraběte svědčí různá ustanovení vydaná pro město Opavu v letech 1271 a 1277, nebo ve prospěch Hlubčic z roku 1270.²⁰ I přes toto nepřesné kompetenční vymezení můžeme však Mikulášův titul „dominus Opavie“ považovat za počátek vývoje, který vedl ke zformování Opavska jako zvláštní země Koruny české a k jeho oddělení se od ostatní Moravy.

Další zpráva o Mikulášově mládí pochází z doby česko-uherského konfliktu o Korutany. Tehdy, v roce 1273, bylo v Rábu pasováno za zvláštní statečnost padesát mladých mužů na rytíře, mezi nimi i Přemyslův nemanželský syn Mikuláš.

Rok 1273 byl rokem, ve kterém došlo ke změně politických poměrů v říši. Smrtí Richarda Cornwaleského na jaře 1272 se uprázdnil říšský trůn. Přemysl Otakar II. se tentokrát cítil dostatečně silný na to, aby na něj mohl opět kandidovat, i když nemohl přehlížet určité projevy nepřátelství vůči své osobě, které byly způsobeny jeho závratným vzestupem. Přemyslova kandidatura ovšem opět ztroskotala na nesouhlasu papeže a říšských knížat, jimž naháněl „železný a zlatý“ český král hrůzu. Nakonec byl v září 1273 na sněmu ve Frankfurtu nad Mohanem zvolen novým římsko-německým králem téměř neznámý říšský hrabě Rudolf Habsburský. Rozpory mezi ním a Přemyslem Otakarem II. vyústily až v osudnou bitvu na Moravském poli 26. srpna 1278, ve které český král padl. Bitvy se po otcově boku zúčastnil také tehdy asi tříadvacetiletý Mikuláš, vychovaný patrně, na rozdíl od svého nevlastního bratra Václava, jenž svého otce pořádně ani nepoznal, v duchu dobových rytířských tradic. V bitvě však padl do uherského zajetí, o čemž svědčí zpráva uherského kronikáře Šimona z Kézy,²¹ a po dobu několika let o něm prameny opět mlčí.

Po roce 1278 byla vláda v českých zemích rozdělena mezi Rudolfa Habsburského (Morava, a tedy i Opavsko), Otu Braniborského (Čechy a poručnictví nad nezletilým Václavem) a Jindřicha IV. Vratislavského (doživotní správa Kladska). Královna-vdova Kunhuta, která byla spolu s malým Václavem vězněna nejprve v Praze, později na Bezdězu, se po účasti na pohřbu Přemysla Otakara II. ve Znojmě nevrátila do zajetí, ale odešla na Opavsko. Zde jí totiž byly ještě za manželova života vyčleněny věnné statky, které jí potvrdil i Rudolf Habsburský. Ve svém novém postavení užívala Kunhuta titul „domina terre Opavie“ nebo „Opavien-sis“.²²

Na Opavsko se ale uchýlil také Mikuláš I., který se někdy kolem roku 1280 vrátil z uherského zajetí. Jeho postavení zde nebylo zpočátku příliš pevné. Do roku 1283 ovládl pouze krnovskou část Opavska, i když už v roce 1281 vydal první listiny jako vévoda opavský – „dux Opavie“,²³ k čemuž ovšem neměl žádný právní nárok. Snad pro zvýšení vlastní prestiže, nebo ze snahy nějakým

způsobem zdůvodnit své mocenské nároky, užíval k tomuto titulu v prvních letech svého opavského působení dodatek „filius Ottakari regis Bohemie“.²⁴ Během tohoto období neměl ani své stálé sídlo – nejčastěji pobýval v Opavě, sněmy konal na Cvilíně. K jeho prvním přívržencům na Opavsku patřili páni z Kravař, páni z Fulštejna a páni z Linavy.²⁵

Naopak královna-vdova Kunhuta si za své sídlo vybrala Hradec u Opavy. Na jejím zdejších dvoře se scházeli čeští a moravští šlechtici nespokojení s vládou Oty Braniborského. Častým hostem zde byl především Závaš z Falkenštejna. Jeho vliv na Kunhutu byl patrně jednou z příčin ne příliš dobrých vztahů mezi Mikulášem a královnou-vdovou. Vládychtivý Vítkovec mohl v Mikulášovi jako dědici královské krve vidět soka v boji o moc v království, jehož králem bylo dítě – navíc dítě v zajetí – a vládcem-poručníkem mezi všemi vrstvami obyvatelstva neoblíbený cizinec.

Vliv a moc získal Falkenštejn pomocí královny Kunhuty, se kterou uzavřel roku 1281 tajný sňatek,²⁶ o jejich poměru se však „veřejně šeptalo“. Tento vztah, na dobové poměry velmi opovážlivý a nestoudný, se stal jednou z příčin odklonu moravských pánů od královny-vdovy a přenesení jejich zájmu na Mikuláše Opavského.

Mikulášova prestiž rostla nejen doma, ale také za hranicemi českého státu. Roku 1281 byl během svého pobytu v Nise požádán Jindřichem Vratislavským, aby se stal rozhodčím v jeho sporu s vratislavským biskupem Tomášem.²⁷

Pro vybudování pevného a svému královskému původu odpovídajícího postavení potřeboval vévoda Mikuláš nejen podporu panstva, ale také peníze na vydržování dvora. Proto se snažil získat na svou stranu bohatá královská města, a to tím, že jim opětovně potvrzoval všechna jejich dosavadní privilegia.²⁸

Až do roku 1283 zastupoval Mikuláš na Opavsku absenci královské moci. Do tohoto roku také rostl jeho vliv v tomto teritoriu.

Návratem Václava II. do Čech v roce 1283 se Mikulášovo postavení na Opavsku změnilo, protože vévoda neměl na toto území žádný právně podložený nárok. Václav chápal Opavsko jako součást markrabství moravského, tedy jako oblast spadající pod jeho přímou vládu. Tento předpoklad by mohla potvrdit skutečnost, že už v roce 1283 odměnil Václav II. za věrné služby královně Kunhutě opavského měšťana Vintíře udělením vsi na Opavsku.²⁹ Zároveň však musíme na tento dokument pohlížet s jistou dávkou kritiky, protože se jedná pouze o formulář, ve kterém není konkrétní název udělované vesnice uveden. Navíc je pravděpodobné, že se Falkenštejn v mezích svého vlivu na Václava II. snažil působit v Mikulášův neprospěch. Mikuláš se pokusil „krýt si záda“ tím, že v dubnu 1284 uzavřel s opavskými měšťany dohodu o poskytnutí si vzájemné pomoci v případě napadení Václavem II.³⁰ Tak nastala situace, kdy jak Václav, tak

Mikuláš vykonávali vedle sebe vladařskou správu – udělovali zde statky, úřady, privilegia.³¹ Z toho také můžeme usuzovat, že každý z nich vládl právě v té části Opavska, která byla pod jeho přímou kontrolou.

Situace na Opavsku se dočasně stabilizovala až v letech 1284–1286 po urovnání roztržky mezi Václavem a Mikulášem (1283). Svou úlohu v tomto sporu sehrál večný rival Mikuláše Opavského – Závíš z Falkenštejna, který se snažil Mikuláše v očích mladého krále očernit. Namluvil mu, že si prý vévoda dělá nárok na český trůn. Na základě tohoto obvinění byl Mikuláš roku 1284 donucen uzavřít s Václavem II. provizorní smlouvu, ve které se zavázal nikdy v budoucnu nevznášet požadavky na český královský trůn.³² Dle této dohody měl být spor o Opavsko definitivně rozhodnut králem Rudolfem Habsburským. Po následující tři roky mělo být Opavsko v držení Mikuláše, ovšem s tím, že smlouva vymezuje jakési povinnosti vazala a seniora (i když o lenním poměru se zde zatím nemluví): Mikuláš se má účastnit sněmů, válečných výprav a vykonávat další případné služby, které však nemají být v rozporu s jeho právy. I když tak není v pramenech přímo označován, byl Mikuláš I. Opavský patrně považován za knížete Českého království (princeps regni) stejně jako pražský a olomoucký biskup.³³ Někdy v této době byl Mikuláši udělen také úřad maršálka Českého království.³⁴

Ke konečné úpravě opavských poměrů došlo mírovou smlouvou, uzavřenou během svatby Václava II. s Gutou Habsburskou v lednu 1285 v Chebu, jejímž účastníkem byl také Mikuláš Opavský. Rudolf Habsburský patrně vycítil, že Mikuláš může sehrát důležitou roli při oslabování pozic Závíše z Falkenštejna, na čemž měl eminentní zájem, a tak začal Mikuláše zahrnovat přízní. Na důkaz náklonnosti ho oženil se svou příbuznou (snad neteří) Adelheidou.³⁵

Smrtí královny Kunhuty (ještě v roce 1285) došlo k dalšímu oslabení pozic Závíše z Falkenštejna na pražském královském dvoře. Své postavení a mocenské ambice se pokusil zachránit novým sňatkem – tentokrát s Alžbětou Uherskou, sestrou krále Ladislava IV. Snad aby více zapůsobil na uherský dvůr, přisvojil si Závíš k této příležitosti titul opavského vévody, což rozhodně nepřispělo ke zlepšení vztahů mezi ním a vévodou Mikulášem.

Závíšovy nepřítomnosti v Čechách a jeho dlouhodobé absence u panovnického dvora využila skupina kolem biskupa Tobiáše, aby získala ztracené pozice mezi vladařovými rádci. Prý z podnětu Mikuláše Opavského dal Václav II. Závíše zatknout a uvěznit, čímž ovšem vyvolal vzpouru ostatních Vítkovců.³⁶ Královské vojsko pod vedením Mikuláše I. Opavského vodilo Závíše od jednoho hradu vzbouřenců ke druhému a hrozilo jeho popravou, nevzdají-li se. Kapitulovat odmítla až posádka Hluboké, před níž dal Mikuláš na rozkaz krále Závíše z Falkenštejna popravít.

Smrtí Závěše definitivně skončily pokusy české politiky o proniknutí do alpských zemí a začala doba expanze do slezských a polských oblastí. Jako jeden z vhodných nástrojů této orientace se jevil Mikuláš I., který byl pro těsné sousedství Opavska se slezskými knížectvími pravděpodobně dobře obeznámen s tamějšími poměry. Tento předpoklad podporuje fakt, že již v srpnu 1289 se sešel právě v Opavě Václav II. s Kazimírem Bytomským, Měškem Těšínským a Přemkem Ratibořským, aby uzavřeli spojení proti Jindřichu IV. Vratislavskému, kterému vzbouření Vítkovci nabídli českou královskou korunu.³⁷

Ještě před touto schůzkou, 10. ledna 1289,³⁸ proběhl v Praze důležitý akt, jímž bytomský kníže Kazimír dal svou zemi Václavovi II., aby ji od něj zpětně přijal v léno.³⁹ Mezi šestnácti svědky tohoto ujednání je uveden také Mikuláš, vévoda opavský. Jeho přítomnost je doložena také při uzavření spojenecké smlouvy 17. ledna 1291 v Olomouci mezi českým králem a slezskými knížaty, konkrétně Bolkem Opolským a Měškem Těšínským.⁴⁰ Z této Mikulášovy aktivní účasti na důležitých státních aktech můžeme usuzovat nejen na jeho prostřednictví v záležitostech slezské politiky Václava II., ale také na to, že se stal důležitým činitelem jeho dvora.

Roku 1291 podnikl Václav II. vojenskou výpravu do Polska, aby si je podrobil jako dědictví po Jindřichu IV. Vratislavském. Kvůli volbě římsko-německého krále však výpravu v Olomouci opustil a dál poslal jen vojsko. Již v následujícím roce uskutečnil další tažení do Polska, na němž jej dle R. Dvořáka⁴¹ doprovázel také Mikuláš Opavský. Václavovi se podařilo porazit Vladislava Lokýtku, který si rovněž činil nárok na Krakovsko, a přiměl ho uznat vladařská práva českého krále na Krakovsku a Sandoměřsku. Celá polská záležitost se protáhla až do roku 1300, kdy Václav II. utvrdil své nároky na polskou korunu sňatkem s dcerou zavražděného polského krále Přemysla a nechal se v Hnězdně korunovat polským králem.

V polských zemích, které Václav II. ovládl, byla vláda českého krále vykonávána prostřednictvím plnomocných královských hejtmanů, pro které se v Polsku ustálilo označení starosta. Nejvýznamnější z nich byli starostové krakovský a velkopolský. A právě v jedné z těchto funkcí, v úřadu krakovského starosty, nacházíme v roce 1295 Mikuláše Opavského,⁴² což opět nasvědčuje jeho aktivní účasti při uskutečňování polské politiky Václava II.

Po odchodu Mikuláše I. do Polska spadlo Opavsko pod svrchovanou vládu Václava II.⁴³ O převzetí Opavska do své správy rozhodl český král bez závislosti na Mikuláši. Tento krok však není třeba zdůvodňovat případným nepřátelstvím mezi Václavem a Mikulášem. Daný stav vyplynul z faktu, že Mikuláš byl nyní zaopatřen v Polsku jako královský úředník. Odchodu z Opavska se patrně

ani příliš nebránil, protože jeho tvrdá správa a finanční požadavky vzbuzovaly všeobecnou nespokojenost tamějšího obyvatelstva.⁴⁴

Jako zástupce českého krále Václava II. vystupuje Mikuláš I. Opavský v dochovaných pramenech ještě dvakrát. Nejprve v srpnu 1299, kdy jako Václavův zplnomocněnec projednával v Klece s Vladislavem Lokýtkem podmínky příměří mezi ním a českým králem, jednak v roce 1301, tentokrát ve funkci velkopolského starosty.⁴⁵ Z tohoto úřadu musel být záhy pro nepřiměřené finanční požadavky odvolán.⁴⁶ I po složení svého úřadu zůstal patrně nadále v Polsku, i když pro nedostatek pramenného materiálu nevíme, kde se až do roku 1306 pohyboval. Můžeme pouze předpokládat, že pro českého krále plnil méně významné úkoly nám neznámého charakteru (s největší pravděpodobností vojenského), a snad také patřil k těm pánům, kteří v roce 1306 žádali do Čech o pomoc proti stále silnější polské šlechtické opozici.⁴⁷

Polským působením skončila poslední významná kapitola v životě Mikuláše I. Opavského. Na krátké období sice ještě zasáhl do dějin Opavska, jeho aktivní účast na české politice však byla již definitivně u konce.

* * *

Jak již vyplynulo z úvodní části tohoto příspěvku, bylo Opavsko na začátku 14. století součástí markrabství moravského, i když už od dob Mikuláše I., tedy od poslední třetiny 13. století, můžeme hovořit o počátcích procesu osamostatňování se tohoto území a o jeho postupném přimykání se ke slezskému teritoriu. Označení „země opavská“ (terra Opavia) se v této době stalo běžným politickým a právním pojmem. Dokladem uvedené skutečnosti je listina Jana Lucemburského pro velehradský klášter z 2. března 1315, ve které se od sebe zřetelně odlišují země moravská a země opavská.⁴⁸

Poloha Opavska mezi Českým královstvím a oblastí slezských knížectví byla strategicky výhodná. Mohla sloužit českým králům jako opěrný bod v jejich snáhách o ovládnutí slezských oblastí, případně i samotného Polska.

Důležité postavení v rámci českého státu zaujímal Opavsko i po stránce hospodářské. Ekonomická prosperita se opírala o poměrně hustou síť měst (Opava, Krnov, Benešov, Bruntál, Hlučín, Hlubčice, Nová Cerekev, Cukmantl) a těžbu kovů v Jeseníkách, zejména zlata a stříbra. Obchodní spojení s Moravou a severními oblastmi bylo zajištěno třemi cestami. Nejvýznamnější z nich byla tzv. polská neboli hradecká stezka z Olomouce přes Opavu a Hlubčice do Opolí a Krakova. Přísun zboží z dálkových spojů z Čech zabezpečovala tzv. jivovská cesta, vedoucí z Olomouce přes Jivovou, Domašov a Bruntál do Krnova. Vytěžená ruda pak putovala zejména po tzv. rudné stezce přes Dvorce a Opavu.

Roku 1306, po zavraždění Václava III., se na Opavsko vrátil Mikuláš I., dle názoru V. Praska „... koje se nadějí, že on jakožto syn Přemysla Otakara II. ač levoboček, dojde královského trůnu...“.⁴⁹ S tímto Praskovým názorem nemůžeme v žádném případě souhlasit. Ne snad proto, že by Mikuláš I. nebyl dostatečně ctižádostivý. Byl vychováván na panovnickém dvoře jako syn krále, což muselo ovlivnit jeho povahové vlastnosti, a rovněž jeho předcházející činy nesvědčí o nedostatku sebedůvěry. Proto je možné, že se myšlenkou na královský trůn občas zabýval. Překážkou při jejím uskutečňování by byl jednak jeho nemanželský původ, i když byl papežem Alexandrem IV. uznán za legitimního potomka Přemysla Otakara II., jednak absence hospodářského zázemí, o které by se mohl opírat.

Jak již bylo řečeno výše, při svém odchodu do Polska ve službách Václava II. roku 1295 ztratil Mikuláš veškeré nároky na Opavsko. Je možné, že během svého polského pobytu získal určitý majetek, ne však územní domínium, které by se stalo mocenskou základnou jeho rodu. Mikuláš sice zdědil po svém otci Plumlov, ten mu ale nemohl poskytnout dostatečné zabezpečení pro případné výboje. Domnívám se tedy, že návrat Mikuláše I. na Opavsko byl motivován potřebou získat ekonomické zázemí, nikoliv touhou po královském titulu. To, že se tento návrat uskutečnil právě roku 1306, se zdá být logické. Smrtí Václava III. se zkomplikovala již tak dost vratká pozice českých pánů v Polsku, takže prodlévat zde nemělo smysl. Dále se dalo předpokládat, že smrt posledního mužského potomka panující dynastie a volba nového krále budou příčinou zmaků v království, a tak nikdo nebude mít čas věnovat pozornost dění v okrajové části země.

Moc Mikuláše I. po příchodu na Opavsko se pravděpodobně měla opírat o královská města Opavu, Hlubčice, Krnov a Bruntál, kterým 18. prosince 1306 potvrdil všechna jejich dosavadní privilegia.⁵⁰ Záhy se ale asi stal nepopulárním, pravděpodobně pro opětovně velké finanční nároky, jak tomu bylo již v předcházejícím období. Poslední listina, kterou na Opavsku vydal, je konfirmace zakládací listiny kláštera minoritů v Opavě a nese datum 29. května 1307.⁵¹ Někdy poté musel Mikuláš I. své dočasné útočiště opustit⁵² a až do roku 1318 o něm v pramenech nenacházíme žádné zprávy. Pouze Prasek uvádí,⁵³ že se po odchodu z Opavska spolu s manželkou a mladšími syny Václavem a Janem uchýlil nejprve na plumlovské panství, které musel časem postoupit Janovi Lucemburskému,⁵⁴ poté se přestěhoval do Brna, kde také zemřel.

Další vývoj Opavska je poněkud nejasný. Titul opavského vévody se objevuje na listinách Boleslava Lehnického, manžela Markéty, dcery Václava II., a jeho bratrů Jindřicha a Vladislava.⁵⁵ Boleslav obsadil Opavsko jako zástavu za nevyplacené věno své manželky, což vyplývá z pozdějších jednání. I když se J.

Šusta domnívá, že se tak stalo „nepochybně v dohodě s korutanským švakrem“,⁵⁶ neexistují žádné doklady o tom, že k záboru došlo skutečně s vědomím českého krále jako svrchovaného pána Opavska. Pravděpodobnější je, že Boleslav využil nepokojů v Čechách a obsadil opavské území svévolně. Proti dohodě s Jindřichem Korutanským by svědčil i fakt, že Jindřich jako český král slíbil Opavsko míšeňskému markraběti Fridrichu ml. za jeho pomoc při znovuzískávání vzbouřeného království.⁵⁷

I když uvedená vratislavská knížata používala titul opavského vévody od roku 1309,⁵⁸ vlastní zeměpanskou správu na Opavsku po dlouhou dobu nevykonávala. Jediná listina, která dosvědčuje jejich vládu na tomto území, je až z roku 1311.⁵⁹ Její obsah potvrzuje práva johanitů v Krnově.

K vyjasnění poměrů na Opavsku došlo až po nástupu Jana Lucemburského na český trůn. Jan uznal oprávněnost počínání Boleslava Lehnického, měl ovšem zájem získat toto území opět pod vlastní správu. Důvody tohoto jednání jsou zcela jasné.

Na počátku své vlády užíval Jan Lucemburský titul český a polský král, z čehož plyne, že hodlal navázat na přemyslovskou politiku v Polsku a po upevnění svých pozic v Čechách ovládnout i toto území. Jako výchozí bod těchto záměrů mohla velmi dobře sloužit, jak jsem se již zmínila, poloha Opavska.

Proti dohodě o úpravě poměrů na Opavsku nebyl ani Boleslav Lehnický. Boleslav byl, podobně jako český král Jan, dobrodružné povahy a často měl hodně hluboko do kapsy. Proto vítal jakoukoliv příležitost k ulehčení své tísnivé finanční situace a nezdráhal se uzavřít s českým králem oboustranně výhodnou dohodu. Vlastní smlouva byla uzavřena během Janovy cesty na Moravu v první polovině roku 1311. Obě strany se sešly v Olomouci, kde 11. června podepsaly listinu, dle níž vratislavská knížata Boleslav, Jindřich a Vladislav měla právo držet Opavsko pod vlastní správou, ale pouze do té doby, než jim král Jan vyplatí dlužné Markétino věno v hodnotě 8 000 hřiven stříbra. Ihned po zaplacení této sumy měla být opavská země postoupena českému králi.⁶⁰ Toto ujednání potvrdili svými listinami dne 16. června 1311 také opavští, krnovští a hlubčičtí měšťané, kteří se králi Janovi zavázali slibem věrnosti a na základě jeho příkazu slíbili poslušnost také vratislavským knížatům, a to na dobu splácení dlužného věna.⁶¹

O tom, že Janovi velmi záleželo na opětovném získání opavského domínia, svědčí skutečnost, že poslední listina vratislavských knížat s titulací opavských vévodů byla vydána 15. srpna 1311.⁶² Poté se Opavsko dostalo pod bezprostřední vládu českého krále, který ji zde vykonával až do roku 1318.

Pro vyličení další historie Opavska považuji za důležité zmínit se o události, která sice s tímto územím přímo nesouvisela, ve které se však setkáváme popr-

vé s osobností, jež bude v dalších letech těsně spjata s dějinami opavského domínia.

Na jaře roku 1312 musel král Jan uspořádat další tažení na Moravu, aby zasáhl proti feudálům, mezi nimiž byli např. Fridrich z Linavy, bratři Oldřich a Artleb z Boskovic, Friduš a Gunter z Brandýsa, kteří, víceméně formou lapkovství, narušovali klid a pořádek v markrabství. J. Šusta se domnívá, že tato skupina odbojníků mohla být ve spojení s Vladislavem Lokýtkem, který bojoval proti stoupencům krále Jana v sousedním Krakovsku,⁶³ J. Válka uvádí, že šlo o někdejší prohabsburskou nebo propolskou stranu.⁶⁴ Pro nedostatek pramenného materiálu nejde tato tvrzení jednoznačně ani přijmout, ani popřít. Činnost této skupiny však nemohla přímo ohrozit královskou moc na Moravě. Příčinou skutečnosti, že proti odbojným pánům byla svolána vojenská výprava,⁶⁵ do jejíhož čela se postavil samotný král, byla účast Mikuláše II., syna Mikuláše I. Opavského, na nepokojích v markrabství. V případě, že by akce nespokojených šlechticů byly úspěšné a že by byli skutečně ve spojení s Lokýtkem, který 14. června 1312 dobyl Krakov, a dalo se předpokládat, že jeho další postup ještě více oslabí české pozice v Polsku, mohla být přítomnost potomka vedlejší větve domácí královské dynastie mezi odbojníky skutečným ohrožením pozic Jana Lucemburského.

Proti královskému vojsku neměli vzbouřenci sebemenší šanci a raději se mladému králi postupně dobrovolně vzdávali. Někteří však odmítli přijmout milost panovníka, jako např. Artleb z Boskovic, a raději odešli do ciziny. Celá záležitost byla ukončena složením slibu věrnosti vzbouřených moravských feudálů českému králi, které se uskutečnilo 20. července 1312 v Brně.⁶⁶

O dalších osudech Mikuláše II. nenajdeme v nám známých pramenech žádné zprávy. Znovu se s ním setkáváme až 3. července 1318 v Praze,⁶⁷ kdy vyznává, že mu bylo českým králem uděleno jako dědičné léno opavské knížectví s titulem „ducatus“. V. Prasek uvádí, že tímto činem uznal Jan Lucemburský jako panovník z cizího rodu nárok opavských Přemyslovců na královský trůn a tímto způsobem chtěl smířit Mikuláše II. s danou situací.⁶⁸ Tato úvaha je, podobně jako úvaha o aspiracích Mikuláše I. na královský trůn, dosti naivní. Jan Lucemburský měl v této době starosti s hájením vlastních pozic v Českém království a na prosazování zájmů příslušníků jiných rodů, byť starobylých, mu nezbývalo energie ani prostředků. V případě, že by přece jen chtěl uznat dynastické nároky opavských Přemyslovců, udělil by Opavsko spíše Mikuláši I., který dosud žil.⁶⁹ Sama listina pak uvádí, že léno bylo Mikuláši II. uděleno za jeho zásluhy a věrné služby. Protože nevíme, kde se Mikuláš II. mezi léty 1312 a 1318 nacházel, můžeme se opět pouze dohadovat, jakého charakteru byly služby, které český panovník odměnil udělením vévodství.

Situace Jana Lucemburského po příchodu do Čech roku 1310 nebyla jednoduchá. V době bojů o přemyslovské dědictví v letech 1306–1310 značně vzrostlo sebevědomí šlechty, což se projevilo také tím, že Jan musel při svém nástupu na český trůn přijmout jako první český panovník kapitulací podmínky, které omezovaly jeho moc ve prospěch šlechty. K dalšímu oslabení Janova postavení došlo po smrti jeho otce, císaře Jindřicha VII., roku 1313 a po nuceném odchodu jeho cizích rádců z Čech. Tento stav vedl k řadě sporů mezi králem a šlechtou. K jejich řešení byl král nucen používat i vojenskou pomoc feudálů, a to i z jiných zemí. Souhlasím se Šustovým názorem, že mladý Mikuláš II. mohl během těchto sporů stát na straně krále a že jako vůdce vojenské čety mohl získat nárok na finanční náhradu. Na její vyplacení neměl Jan prostředky, proto vyrovnal dluh udělením opavského léna.⁷⁰ Domnívám se, že jako výklad uvedeného Šustova předpokladu se nabízejí dvě hypotézy. Podle první z nich neměl Mikuláš II. majetek na udržování vlastního vojenského oddílu, proto své služby poskytoval jako člen družiny jiného šlechtice, pravděpodobně ze slezské oblasti, přičemž považují za možné, že tímto feudálem byl Boleslav Lehnický, který poskytl Janovi Lucemburskému pomoc např. na konci roku 1317 při zásahu proti české šlechtě vzbouřivší se po zatčení pana Jindřicha z Lipé.⁷¹ Druhou hypotézu bych podpořila již zmiňovanou listinou z roku 1322, kdy Vok z Kravař koupil od Jana Lucemburského Plumlov. Vzhledem k tomu, že v ní není Mikuláš Opavský blíže určen, můžeme uvažovat jako o jedné ze dvou možností, že se jednalo o Mikuláše II. Jako pán Plumlova by Mikuláš II. disponoval prostředky k udržování vojenské družiny, která by pak mohla zasáhnout do sporů mezi králem a šlechtou.⁷²

Dále se naskytá otázka, proč bylo Mikuláši II. uděleno právě Opavsko, o jehož navrácení český král roku 1311 tolik usiloval. Myslím si, že její zodpovězení opět souvisí s postavením Jana Lucemburského v českém státě.

Jak jsem se již zmínila výše, z titulu český a polský král, který Jan užíval od počátku své vlády, lze usuzovat, že chtěl navázat na tradici svého slavného předchůdce Václava II. a ovládnout také polské území,⁷³ k čemuž byla poloha Opavska velmi výhodná. Roku 1318 byla situace zcela jiná. Již před tímto rokem začínal Jan chápat, že prosazení jeho plánů v českém prostředí nebude jednoduché. Tvrdá realita domažlických jednání v první polovině roku 1318 jej zbavila všech iluzí, což vedlo k Janově rezignaci na vnitřní českou politiku. Rozplynuly se i jeho polské plány,⁷⁴ čímž strategická poloha Opavska ztratila svůj význam.

Ve prospěch faktu, že bylo Mikuláši II. uděleno právě Opavsko, svědčí ještě jeden důvod. Rezignace Jana na domácí politiku neznamenal, že by se vzdal pokusů o rozšiřování své rodové moci mimo hranice českého státu, např. do Slezska. Opavsko leželo v těsném sousedství slezských knížectví a můžeme se

domnívat, že Mikuláš II. udržoval kontakty s některými slezskými panovníky. Už jeho otec se podílel na připojení několika slezských knížectví k českému státu a Jan mohl doufat, že se také Mikuláš II. stane oporou svého krále v této oblasti.

Ať byly důvody Jana Lucemburského pro udělení Opavska Mikuláši II. jakékoliv, je nesporné, že rok 1318 představuje důležitý mezník v dějinách tohoto teritoria. Opavsko se oddělilo od markrabství moravského a stalo se lénem přímo podřízeným českému králi. Mikuláš II. a jeho potomci měli na Opavsku užívat všechna práva, která plynula z jejich nového postavení. Vůči českému králi byli vázáni pouze vazalskou službou.

Spolu s opavským knížectvím byla Mikuláši II. udělena také hodnost komorníka Českého království.⁷⁵

19. června 1318 přijal mladý vévoda v Brně za přítomnosti krále Jana slib věrnosti opavských leníků a měst a sám se zaručil dodržovat platná zemská práva a městská privilegia.⁷⁶

Holdování novému opavskému knížeti se zúčastnil také Mikuláš I. Z úspěchu svého syna se však netěšil dlouho. Několik dnů poté zemřel a 25. července byl pochován v minoritském kostele v Brně.⁷⁷

* * *

Udělením Opavska v léno získal Mikuláš II. Opavský pevné postavení a bohaté hospodářské zázemí, zařadil se mezi „principes regni Bohemiae“. Zároveň bylo tímto aktem z opavského teritoria vytvořeno samostatné knížectví,⁷⁸ vyňaté z pravomoci moravského markraběte a podléhající přímo českému králi.

Ještě v roce 1318 byl vytvořen opavský zemský soud. Z úředníků starého krajského soudu se postupem času vytvořili úředníci zemští, kteří byli, stejně jako na Moravě, pouze tři: komorník (camerarius cuae in Opavia), zemský sudí (cudarius, magister cuae, iudex) a zemský písař (notarius, czudschreiber).

Sounáležitost s Moravou a Českým královstvím byla i přes uvedené změny velmi silná, což potvrzují obě listiny z 19. července 1318 vydané v Brně, kam se, jak již bylo zmíněno výše, shromáždili opavští stavové, aby holdovali novému vévodovi. První z nich zaručuje zachování všech privilegií, která byla doposud opavským stavům udělena, a dodržování těch práv a svobod, kterými se řídí i stavové království Českého a markrabství moravského.⁷⁹ Druhou listinou se Mikuláš II. zavazuje, že bude zachovávat také všechny svobody a privilegia, která čeští panovníci udělí opavským stavům v budoucnosti.⁸⁰

Pozice Mikuláše II. byla navíc posílena sňatkem s Annou Ratibořskou, dcerou vévody Přemysla Ratibořského, který byl uzavřen v červenci 1318.⁸¹ Miku-

láš tak mohl navázat užší kontakty v oblasti Slezska, kde se stal jedním z hlavních činitelů prosazování politiky Lucemburků.

Jak se pokusím dále ukázat, nebylo Slezsko jedinou oblastí, kde se Mikuláš II. ve službách svého krále uplatnil. Vévoda vystupuje v celé řadě královských listin jako jeden z předních svědků či přímo pověřenec panovníka, což svědčí o tom, že se účastnil řady diplomatických a vojenských akcí. Na jeho častý pobyt u královského dvora v Praze ukazuje i vlastnictví knížecího dvora na nynějším Karlově náměstí, v blízkosti emauzského kláštera.⁸²

Svou věrnost českému králi měl Mikuláš II. možnost dokázat již v následujícím roce po obdržení opavského údělu, tedy v roce 1319.

Jak již bylo řečeno výše, po sjezdu v Domažlicích roku 1318 rezignoval Jan Lucemburský na domácí českou politiku. To ovšem neznamenalo, že by odstoupil od svých finančních požadavků vůči Českému království, které byly trnem v oku zejména měšťanstvu a duchovenstvu. Také panstvo, jež vedlo nákladný život a rozdmýchávalo mezi sebou četné drobné války, spotřebovalo množství peněz, které šly velmi často formou půjček, ovšem málokdy vrácených, z měšců bohatého měšťanstva.

V první polovině roku 1319 se měšťanstvo konečně odhodlalo skoncovat s bezohlednou politikou šlechty, vedené panem Jindřichem z Lipé. Rozumně zvažilo své síly, které by jistě nestačily na odstranění tak mocného feudála, jímž Jindřich z Lipé bezesporu byl, a obrátilo se s žádostí o pomoc na rivaly pana Jindřicha, zejména na pana Viléma Zajíce z Landeka a pana Viléma z Landštejna. Významné podpory, především morální, se měšťanům dostalo od královny Elišky, zastávající zcela odlišné názory na vykonávání panovnické moci než její manžel. Královna opustila Mělník, místo svého nuceného pobytu, a 7. července slavnostně vjela do bran Starého Města pražského, kde byla srdečně přijata.

V této době pobýval král Jan v Brně, kde ho také zastihla zpráva o nepokojích mezi měšťanstvem. V jeho doprovodu byli i Jindřich z Lipé a vévoda Mikuláš Opavský.⁸³ Všichni tři spolu s vojskem okamžitě vyrazili ku Praze, kterou dostihli již 8. července,⁸⁴ a obsadili Pražský hrad. Zbraslavská kronika uvádí, že opavský vévoda, Jindřich z Lipé i všichni ostatní šlechtici vybízeli krále k tvrdému zákroku proti vzbouřeným měšťanům.⁸⁵

Královské vojsko zaujalo výhodnější strategické postavení a mělo také početní převahu. Zdar celé akce zvrátila ale revnivost mezi jednotlivými feudály, když Petr z Rožmberka, dávný protivník pana Jindřicha z Lipé, přispěchal 11. července na pomoc vzbouřené straně a tím zabránil rychlému dobytí Prahy králem. Oba tábory tak byly přinuceny uzavřít příměří. 27. července vydal pak Jan Lucemburský listinu, kterou, mimo jiné, potvrdil stará práva pražských Němců a slíbil

měšťanům, že jim bude pro příště nápomocen při vymáhání dlužných půjček od šlechty.⁸⁶

V srpnu 1319 došlo k události, jež pro nejbližší období určila oblast zájmů Janovy expanzivní zahraniční politiky. Čtrnáctého dne tohoto měsíce zemřel braniborský markrabě Waldemar.⁸⁷ Za svého života ovládl tento feudál, mimo jiná území, také Horní Lužici (Budyšínsko a Zhořelecko) a Lužici Dolní, které se ihned po jeho smrti staly předmětem pozornosti krále Jana.

Na Horní Lužici si dělal nárok jako syn dcery braniborského markraběte Oty Dlouhého také Jindřich Javorský.⁸⁸ Ten neváhal, okamžitým vojenským zásahem získal Zhořelecko a připravoval se k obsazení Budyšínska. Zde se ale jeho zájmy zkřížily s politikou Jana Lucemburského.

Na poslední dny srpna 1319 byl do Prahy svolán dvorský sněm, jehož se zúčastnili i Mikuláš II. Opavský, který v Praze pravděpodobně pobýval ještě od červnového zásahu proti měšťanům, Petr z Rožmberka, Vilém z Landštejna, Hynek Berka z Dubé a další představitelé české šlechty. Ti všichni přislíbili Janovi účast na jeho připravovaném lužickém tažení.

Vojsko vyrazilo z Prahy v první polovině září a již 22. září se v táboře před Olešnicí⁸⁹ setkali český král Jan a javorský vévoda Jindřich, aby řešili vzniklou situaci stran Horní Lužice.⁹⁰ Dohoda, jenž z těchto jednání vzešla a kterou měl schválit římsko-německý král, ponechávala Jindřichu Javorskému již dobyté Zhořelecko, Janu Lucemburskému pak přirkla Budyšínsko.⁹¹

Po celou tuto dobu dlel Mikuláš II. mimo vlastní vévodství, čemuž nasvědčuje i fakt, že v letech 1318–1320 nevydal žádnou listinu, která by se tohoto území nějakým způsobem dotýkala (mimo dvě výše uvedené listiny z 19. července 1318). Až z písemnosti vydané 22. února 1320,⁹² ovšem bez uvedení místa vzniku, můžeme usuzovat, že po dobu vévodovy nepřítomnosti v zemi byl jeho majetek spravován hradeckým purkrabím Přeskem. Nevíme však, zda tento Přesko vykonával také zeměpanskou správu, či zda byl tímto úkolem pověřen někdo jiný.

K roku 1322 máme konečně doklad, že vévoda Mikuláš zavítal na své léno. 28. května v Benešově na Opavsku potvrdil velehradskému klášteru držbu vesnice Doloplazy ležící mezi Přerovem a Olomoucí.⁹³

Na základě některých nepřímých faktů snad můžeme usuzovat, že Mikuláš II. Opavský byl obdobné povahy jako Jan Lucemburský, přičemž musíme samozřejmě brát v úvahu, že oba byli ovlivněni tehdy módní rytířskou kulturou. Mikulášovo mládí, alespoň to, co o něm víme, svědčí o tom, že se nevyhýbal boji, snad ho i vyhledával. Později, jako samostatný zeměpán, často pobýval mimo svůj úděl. Život na pražském dvoře a častá účast na Janových výpravách vyža-

doval značné finanční prostředky, které nemohly zajistit pouze příjmy z Mikulášových osobních statků. A tady můžeme asi narazit na další společný rys vévody a krále: na svá území zajížděli hlavně tehdy, když byli ve finanční tísní, a proto potřebovali, aby jim stavy jejich země poskytly další mimořádnou berni. Toto počínání Mikuláše II. dokládá skutečnost, že si opavští stavové vymohli na králi Janovi zvláštní privilegium, vydané 13. září 1323 v Brně, dle které byli povinni poskytnout vévodovi berni jen tehdy, bude-li ji v Čechách a na Moravě vybírat také král.⁹⁴ Zároveň bylo touto písemností opavským stavům potvrzeno přijetí korunovační berně a věna pro Janovu dceru.

Je pravděpodobné, že se Mikuláš II. 13. září osobně účastnil udělení privilegia stavům své země, nebo že se v této době alespoň nacházel v Brně, protože již 18. září jsme jej mohli zastihnout v Hodoníně, kde se podílel na mírových jednáních mezi českým a uherským králem a rakouskými vévody. Spolu s panem Petrem z Rožmberka a panem Vokem z Kravař zpečetil vévoda Mikuláš dohodu, která rakouským vévodům ukládala vydat králi Janovi města Znojmo a Podivín, zastavená jim roku 1311.⁹⁵

Další kroky toulavého krále směřovaly do Francie, kam ho pravděpodobně následoval stejně toulavý vévoda Mikuláš, protože na Opavsku ani jinde o něm opět nemáme žádných zpráv. Ve Francii byla právě aktuální otázka volby francouzského panovníka Karla IV. římsko-německým králem, jejímž zastáncem byl papež Jan XXII., který zasáhl i do osudů jednoho z příslušníků rodu opavských Přemyslovců. Listinou z 30. prosince 1324 potvrdil Jan XXII. Václavu, mladšímu bratru vévody Mikuláše, výnosné kanonikáty v Olomouci a v Praze.⁹⁶ Protože k osobnímu setkání vévody a papeže nedošlo, musel ve Václavův prospěch intervenovat někdo jiný, vyslaný snad samotným králem Janem, který tak mohl projevit Mikuláši II. vděčnost za jeho dosavadní služby.

Během Janovy cesty do Francie došlo také k jednání, které se nepřímo dotklo i Opavska. V červenci 1324 se v Monselice (Müntzilles) setkali Jan Lucemburský a jeho švagr, korutanský vévoda Jindřich, aby domluvili Jindřichův sňatek s Janovou sestřenicí Beatricí z Brabantu.⁹⁷ Oba velmoži se nakonec rozhodli navázat ještě užší příbuzenské svazky, protože v listině vydané 2. července se mluví nejen o sňatku Jindřicha Korutanského, ale i o tom, že Janův syn se ožení s některou ze dvou dcer korutanského vévody (muselo se jednat o Jana Jindřicha, protože Václav – Karel IV. byl již ženatý – pozn. autora), přičemž Jan udělí svému synovi Moravu, Opavsko, Kladsko, Budyšínsko a polovinu výtěžku z českých dolů.⁹⁸

Na skutečnost, co znamená toto „udělení Opavska“ Janu Jindřichovi, se vyskytlo několik názorů. První z nich zastává J. Kapras ve své studii O státoprávních poměrech Opavska, kde uvádí, že udělení Opavska synovi Jana Lucem-

burského máme rozumět tak, „že na Opavsku přenést se má jen vrchní lenní právo, což dosvědčují i slova „... das Land Troppau mit allen den rechten, als wir es inne haben...“ dostatečně“.⁹⁹ Odlišný názor na danou problematiku vyslovil V. Prasek. Dle něj „... již víme, že kníže Mikuláš nedostal celého Opavska, tak se rozumí, že král jakožto markrabí moravský držel ony části Opavska, kteréž jakožto zboží biskupské zůstaly při Moravě“.¹⁰⁰ Dále Prasek uvádí bez bližší specifikace názory, které vidí v dané skutečnosti snahu Jana Lucemburského odebrat Mikuláši II. Opavsko.¹⁰¹ Jinde jsem se s těmito úvahami nesetkala, proto mohu konfrontovat jen názory Kaprase a Praska.

V dané otázce se přikláním spíše ke Kaprasovu hodnocení této problematiky, že totiž mělo jít o přenesení vrchního lenního práva. Mělo-li by se udělení týkat jen biskupských statků, jak tvrdí Prasek, bylo by asi v listině blíže specifikováno a nemluvilo by se o „Land Troppau“.

Za zajímavý fakt považuji to, že jsou v písemnosti z 2. července 1324 vedle sebe uvedeny země jako Morava, Opavsko, Kladsko a Budyšínsko. Morava, Kladsko a Budyšínsko spadaly ve dvacátých letech 14. století pod přímou vládu českého krále,¹⁰² kdežto Opavsko tvořilo samostatnou zemi, vázanou vůči českému panovníkovi pouze lenním vztahem, což znamenalo, že vůči Českému království bylo jeho postavení rovnocenné postavení markrabství moravského (samozřejmě v případě, že český král nebyl zároveň moravským markrabětem). Tím, že by Jan Lucemburský přenesl své vrchní lenní právo vůči Opavsku na svého druhorozeného syna, jenž by mohl v budoucnosti obdržet titul moravského markraběte, ale nepočítalo se s ním pro hodnost českého krále, bylo by postavení Opavska degradováno na nižší stupeň, protože jeho senior by byl sám vazalem českého panovníka.¹⁰³

Druhé kolo jednání ohledně sňatku Jana Jindřicha a dcery Jindřicha Korutanského proběhlo v listopadu 1327 v Meranu. Zde již bylo konkrétně dojednáno, že onou dcerou bude Markéta, která po smrti svého otce zdědí Tyrolsko. Byla také sjednána částka 40 000 hřiven stříbra jako obvěnění Jana Jindřicha, za kterou se zaručilo třináct pánů z Českého království, přičemž Těma z Koldic a Vilém z Landštejna tak učinili jménem opavského vévody Mikuláše.¹⁰⁴ V případě nedodržení finančních závazků Jana Lucemburského se měli svědčící feudálové odebrat jako rukojmí do Řezna.¹⁰⁵

S vyhotovením listiny, kterou by se Mikuláš II. osobně zavazoval k meránskému ručitelství, tento šlechtic příliš nespíchal. Vydal ji až 30. července 1328 v Brně,¹⁰⁶ dle J. Šusty asi na Janovu osobní žádost.¹⁰⁷

Roku 1325 se Mikuláš objevil také na Opavsku, Důvodem jeho příjezdu byly patrně opět finance. Král Jan, který právě válčil s biskupy kolínským a münsterským, vybíral v Čechách mimořádnou, stavy povolenou berni, což dle ujednání

z roku 1323 znamenalo, že také vévoda má právo vybrat od stavů své země zvláštní berni. Mikuláš této možnosti určitě využil, protože 16. června udělil městům Opavě, Hlubčicím, Krnovu a Bruntálu výsady v soudnictví nad vrahy, smilníky, zloději a paliči a ve věci únosů pannen.¹⁰⁸

V lednu téhož roku zemřel v Brně Jan, nejmladší bratr vévody Mikuláše II.¹⁰⁹

Po delší odmlce se stala opět aktuální polská otázka a s ní spojená problematika slezských knížectví. Slezsko tvořilo jakousi přechodnou oblast mezi Českým královstvím a polským státem. Slezská knížata, pocházející většinou z vedlejší větve piastovského rodu, používala titul „vévoda“, aby tak dala najevo svou nezávislost na polském panovníkovi. Od dob Václava II., jak již bylo uvedeno výše, byla některá slezská knížectví¹¹⁰ lény českého státu. Smrtí Václava III. tento stav „de facto“ zanikl, čeští panovníci vůči slezským vévodům neuplatňovali práva seniora, i když „de iure“ na ně měli stále nárok. Jan Lucemburský, přestože používal titul polského krále, nevyvíjel žádnou aktivitu, jenž by směřovala k faktickému nabytí moci v Polském království. Nehodlal ale nečinně přihlížet, jak se rozpínává politika Vladislava Lokýtky¹¹¹ obrací i ke Slezsku, zejména pak proti Vratislavi, kterou procházely důležité obchodní trasy mající jistý ekonomický význam i pro Moravu. Proto počátkem roku 1327 uspořádal Jan válečnou výpravu proti Krakovu, sídlu Vladislava Lokýtky. Úder jeho vojska byl tak silný, že Lokýtek byl nucen požádat svého zetě, uherského krále Karla Roberta, o zprostředkování příměří mezi ním a českou stranou.

V této situaci museli hornoslezští vévodové volit, zda se přikloní na stranu Jana Lucemburského či Vladislava Lokýtky. To, že se přidali k českému králi, považují na jedné straně za výsledek logického uvažování, protože mocný a ve světě uznávaný český panovník jim mohl proti Lokýtkovi se stále nejistým postavením poskytnout četné výhody, na druhé straně za doklad diplomatických schopností Mikuláše II. Opavského. Těsné sousedství Opavska se slezskými knížectvími a blízký příbuzenský vztah k ratibořskému vévodovi předurčovaly opavského knížete k tomu, aby jako spojenec českého krále prosazoval v této oblasti lucemburské zájmy. I když to nemohu doložit pramennými materiály, považují za pravděpodobné, že Mikuláš II. vyjednával s hornoslezskými vévody o spojenectví s českým panovníkem už během příprav na krakovské tažení, přičemž není vyloučeno, že se touto otázkou zabýval již dříve. Za doklad toho, že vévoda Mikuláš byl v celé záležitosti zainteresován, považují fakt, že tři ze slezských vévodů odevzdali Janovi Lucemburskému svou zemi do lenní závislosti právě v Opavě. 18. února 1327 zde Boleslav, vévoda opolský a falkenberský, a Kazimír, vévoda těšínský, vyznali, že jsou many českého krále.¹¹² O den později učinil stejné prohlášení kozelský vévoda Vladislav.¹¹³ Ještě do konce roku 1327 se leníky českého krále stali také vévodové osvětimský, zátorský, ratiboř-

ský a vratislavský,¹¹⁴ přičemž Jindřich VI. Vratislavský, nemaje mužského dědice, odkázal po své smrti Vratislavsko Českému království. Těmito akty získala uvedená slezská knížectví vůči českému státu stejné právní postavení jaké mělo i opavské vévodství.

O vlastní zeměpanské činnosti Mikuláše II. na Opavsku v roce 1327 můžeme říci tolik, že za opětovné vybírání berně udělil opavským kupcům privilegium, jenž ve městě povolovalo existenci 26 kupeckých komor zabývajících se obchodem se sukem, a stanovilo, že ve vzdálenosti jedné míle kolem města se nesmí nikdo, kdo nepřísluší k některé z uvedených komor, obdobnou činností zabývat.¹¹⁵ Tento příklad mílového práva je zároveň ukázkou snahy panovníka mít obchod, ze kterého plynuly i jemu zisky ve formě nejrůznějších poplatků a daní, pod vlastní kontrolou.

V následujících létech nemáme o opavském vévodovi mnoho zpráv. Několik listin z let 1329–1334 potvrzujících různé platy,¹¹⁶ dary¹¹⁷ a hodnoty¹¹⁸ dosvědčuje, že Mikuláš pobýval ve své zemi a staral se o její rozkvět. Dbal rovněž o rozmnožování majetku církve, která mu mohla v budoucnosti v případě potřeby poskytnout finanční půjčky. Tak např. udělil podací při kostele sv. Martina v Krnově řádu německých rytířů¹¹⁹ a velehradskému klášteru potvrdil dva lány v Šukovicích.¹²⁰

O tom, zda v uvedeném období pobýval Mikuláš II. také v blízkosti krále Jana, nemáme žádných zpráv. S určitostí můžeme říci až to, že se roku 1335 zúčastnil Janova tažení do říše.¹²¹

Jedním z důležitých mezníků v životě Mikuláše II. byla smrt jeho švagra Leška Ratibořského v roce 1336. Vévoda Lešek zemřel bez mužských potomků, což vedlo k řadě sporů stran jeho knížectví. Nárok na ně si podle polského dynastického práva, které zaručovalo nárok na dědictví i mužským potomkům z vedlejší větve rodu, dělali Leškovi piastovští příbuzní. Své zájmy hájil také opavský vévoda, který jako manžel Leškovy sestry Anny požadoval, aby bylo o Ratibořsku rozhodnuto dle práva německého.¹²² Celá záležitost byla velmi choulostivá, protože král Jan, který měl v dané otázce poslední slovo, proti sobě nechtěl popudit ani slezská knížata, ani opavského vévodu, jemuž vděčil za četné prokázané služby.

Janovo konečné rozhodnutí ve věci Ratibořska padlo počátkem ledna 1337 ve Vratislavi ve prospěch Mikuláše II., kterému bylo ratibořské knížectví uděleno v léno, i když nepatrně zmenšené o Kozlí a Glivici, které připadly Vladislavu Kozelskému.¹²³ Současně se listinou vydanou 14. ledna Jan Lucemburský zavázal, že bude vévodu Mikuláše podporovat v držbě jeho nového údělu proti komukoliv.¹²⁴ Můžeme říci, že Jan tímto způsobem ocenil Mikulášovy dosavadní zásluhy a zároveň se pojistil pro případ, že by některý další z jeho slezských leníků zemřel bez mužského dědice. V tom případě by již dle „vzoru“ z roku

1337 nebylo pochyb o tom, zda se má ve věci uvolněného léna postupovat dle polského, či dle německého práva.

Ve stejné době, kdy Mikuláš II. získal ratibořské vévodství, bylo od Opavska odtrženo Prudnicko, které král Jan prodal Boleslavovi, vévodovi opolskému a falkenberskému.¹²⁵

Nabytím Ratibořska se postavení opavského vévody podstatně zlepšilo. Jako vlastník dvou údelů byl mnohem lépe ekonomicky zajištěn, mohl vést rozsáhlejší dvůr, což jistě vyhovovalo jeho rytířské mentalitě, a dovolit si finančně vydržovat větší vojenskou družinu. Získání tohoto území ale na druhé straně znamenalo další oddalování Opavska od Moravy, které započalo již roku 1318 udělením tohoto území v samostatné léno, a jeho přidružení se k slezským knížectvím, se kterými byla srovnatelná jeho rozloha i lenní závislost na českém králi. Mikuláš začal používat titul „*dei gratia Oppaviensis et Rathiboriensis terrarum dux*“.¹²⁶ V budoucnosti se stále častěji stávalo, že se opavští vévodové uváděli mezi slezskými knížaty. Z pozice svého nového titulu musel vévoda častěji pobývat v Ratibořsku, aby se zde osobně podílel na vykonávání zeměpanské správy.¹²⁷

Na slezskou orientaci Mikuláše II. můžeme usuzovat také z jeho sňatkové politiky. Mikulášova nejstarší dcera Eufemie byla ve třicátých letech provdána za Semovita III. Mazovského a rovněž všechny tři Mikulášovy manželky pocházely ze Slezska: díky již zmiňované Anně Ratibořské získal Ratibořsko, podruhé se oženil někdy kolem roku 1340 s Hedvikou Olešnickou a jeho třetí žena Jitka byla dcerou falkenberského vévody Boleslava.¹²⁸ Také Mikulášovým synům byly vybrány manželky ve Slezsku: Janovi Anna Hlohovská, Přemkovi Kateřina Münsterberská. Když vezmeme v úvahu, že sňatková politika ve středověku nebyla jen záležitostí citů a majetku, ale také prostředkem k získávání spojenců pro případné konflikty, vybudoval si Mikuláš II. dosti rozsáhlou mocenskou základnu.

Ve druhé polovině ledna opustil král Jan Vratislav, aby táhl na Litvu bojovat proti pohanům. V českém vojsku se nacházela řada Janových leníků, kteří se účastnili také jednání ve Vratislavi.¹²⁹ Mikuláš II. mezi nimi nebyl,¹³⁰ protože již 17. února 1337 prodal v Ratiboři dominikánkám tamějšího kláštera opavskou ves Suchou Pštinu za 300 kop pražských grošů.¹³¹ Toto jednání vybízí k otázce, zda udělení ratibořského léna Mikuláši II. nebylo ze strany krále Jana pouze projevem vděčnosti za již prokázané služby, ale také díkem za pohotově poskytnuté peníze (možná pouze formou půjčky), které Jan na pruskou výpravu jistě potřeboval.

O dalším Mikulášově pobytu na Ratibořsku, kam byl čas od času volán vladařskými povinnostmi, svědčí listina vydaná 21. září 1338 v Ratiboři opět pro tamější dominikánský klášter.¹³²

Doposud vždy dobré vztahy mezi českým králem Janem a opavsko-ratibořským vévodou Mikulášem byly narušeny někdy počátkem roku 1339. Příčiny tohoto sporu jsou dost nejasné, můžeme se tedy pouze dohadovat, co bylo podnětem vzniklé roztržky. Jako jedna z možných příčin dané situace se uvádí nevraživost hornoslezských Piastovců vůči Mikuláši II. poté, co mu král Jan udělil v léno Ratibořsko. Dalším důvodem rozchodu českého krále a opavsko-ratibořského vévody mohly být stížnosti opavských stavů na neúměrné a protiprávní finanční požadavky jejich zeměpána. Do třetice se dá uvažovat o tom, že v době určitého napětí mezi Janem Lucemburským a jeho synem Karlem, ke kterému došlo pro rozdílné názory na způsob vlády v Českém království, se Mikuláš II. postavil na stranu Karla, čímž proti sobě popudil doposud přátelsky nakloněného seniora.¹³³ Protože se tři právě uvedené možné důvody nevraživosti vzájemně nevylučují, domnívám se, že daný stav byl výsledkem působení všech těchto faktorů, což se pokusím v následujících řádcích doložit.

Pro první možný podnět sporu, tedy pro nevraživost hornoslezských Piastovců, nemám žádný přímý doklad. Zdá se mi však být logické, že se piastovská knížata okamžitě nesmířila s udělením jednoho ze slezských knížectví

Mikuláši II., což znamenalo nedodržení jejich tradičních dynastických principů nástupnictví a mohlo být v budoucnosti příčinou porušení mocenské rovnováhy v této oblasti, a že se snažila daný stav ještě zvrátit, a to např. osočováním Mikuláše u krále Jana, zvláště pak poukazováním na jeho mocichtivost. Příležitostí k tomu měla dostatek, protože od 14. ledna 1337 až do roku 1339 nemáme žádné zprávy o tom, že by se vévoda Mikuláš pohyboval v Janově blízkosti. V době, kdy český král přišel o jedno oko,¹³⁴ v důsledku čehož byl velmi náladový, se mohlo stát, že podlehl mstivým našeptavačům.

Pro druhý důvod zmiňovaného nepřátelství máme i pramenné informace. Již dříve jsem několikrát uváděla, že Mikuláš uděloval stavům své země za poskytnutí mimořádné berně četná privilegia a že se v letech 1318 a 1323 zavázal vybírat berni jen tehdy, bude-li tato vybírána také českým králem. Porušoval-li daná ustanovení dříve, nemůžeme vyloučit, že se tak nedělo i ve třicátých letech, zvláště když víme, že 8. července 1339 vydal Mikuláš v Olomouci listinu, kterou opavským stavům opět potvrdil privilegia z roku 1318 s dodatkem, že v případě nedodržování zemských práv ze strany vévody se mohou stavové Opavska obrátit s žádostí o spravedlnost na samotného krále.¹³⁵

Reálný základ sporu Jana a Mikuláše by měla i domněnka o vévodově podpoře Karla v jeho roztržce s otcem. Přihlédneme-li ke slově Karlova vlastního životopisu (*Vita Caroli*) „... Deinde pater meus processit versus Moraviam volens destruere Nicolaum, ducem Opavie et Ratiuarie quem patri meo vix reconci-

liavi...“,¹³⁶ mohli bychom uvažovat, že tato Karlova intervence v Mikulášův prospěch byla odplatou za vévodovu podporu v lucemburské rodinné při.

Situace asi byla opravdu vážná a “chvíli se zdálo, že se král sotva zdrží od pokusu Mikuláše z jeho země vůbec vytlačit“.¹³⁷ Po Karlově zásahu se celá záležitost sice urovnala, ale Mikuláš II. musel králi vydat Cukmantl s hradem Edelštejnem,¹³⁸ Hermanovice a Arnoltovice.¹³⁹

Další léta ubíhala opět klidně. Vévoda Mikuláš pobýval střídavě na Opavsku¹⁴⁰ a Ratibořsku.¹⁴¹ Zavítal také do Prahy, kde např. 13. července 1341 zpečetil jako jeden z nejvýznamnějších svědků listinu o přátelství mezi polským králem Kazimírem,¹⁴² českým králem Janem a moravským markrabětem Karlem.¹⁴³ V první polovině roku 1342 odjel jako člen Karlovy družiny do Polska. Tady spolu s Bolkem Břežským, Bolkem Falkenberským, Bolkem Opolským, Vladislavem Kozelským, Kazimírem Těšínským, Semovitem Glivickým a konšely města Vratislavi složil v červenci opětovný slib věrnosti českému králi a jeho potomkům.¹⁴⁴

O tři roky později měl Jan Lucemburský možnost dokázat, že je jako senior schopen poskytnout svému vazalovi včasnou pomoc proti jakémukoli nepříteli. V červnu 1345 byl totiž vévoda Mikuláš napaden ve svém ratibořském údělu polským králem Kazimírem, jež byl právě spolu s císařem Ludvíkem Bavorcem, uherským králem Ludvíkem, míšeňským markrabětem Bedřichem a svídnickým vévodou Bolkem ve válce proti Lucemburkům. Mikuláš požádal krále Jana o vojenskou pomoc, které se mu skutečně dostalo. Polské vojsko bylo z ratibořského území vyhnáno a brzy na to byly, i zásluhou papeže Klimenta VI., urovnány také česko-polské vztahy.¹⁴⁵

Zimu roku 1346 strávil Mikuláš II. v Opavě. Svědčí o tom listina z 15. února, kterou vévoda potvrzuje Zbyňkovi z Tvorkova svou vesnici Odru.¹⁴⁶

Z hlediska české politiky byl rok 1346 velmi úspěšný. Moravský markrabě Karel byl za podpory papeže Klimenta VI. 11. července zvolen proti Ludvíku Bavorovi hlavou římsko-německé říše.¹⁴⁷ Ačkoliv J. Šusta nesouhlasí se zprávou Beneše Krabice z Weitmile,¹⁴⁸ že zakrátko po provedení volby byli vysláni do Avignonu pražský arcibiskup Arnošt z Pardubic a opavsko-ratibořský vévoda Mikuláš, můžeme z ní usuzovat alespoň na to, že Mikuláš II. jako vazal českého krále doprovázel Lucemburky na jejich cestě za římsko-německou královskou korunou a že se tedy také zúčastnil bitvy u Kresčaku, ve které český král Jan Lucemburský padl. Věrný leník tak možná stál při svém králi až do jeho posledních dnů, čímž by dal opětovně najevo, že zájmy lucemburské dynastie považuje i za své vlastní.

Nástupem Karla na český trůn spojenectví Lucemburků a opavského vévody neskončilo, naopak se ještě prohloubilo, což by mohlo rovněž nepřímo potvrdit

hypotézu o dřívější vzájemné podpoře obou mužů. I nadále Mikuláš II. pečetil jako jeden z předních svědků významné státnické dokumenty, nadále se pohyboval v blízkosti českého krále během jeho válečných a diplomatických výprav. 26. listopadu 1346 sice potvrdil v Opavě měšťanu Haukovi řečenému Čech koupi dvora v Kylešovicích,¹⁴⁹ ale už v únoru 1347 doprovázel Karla spolu s Vilémem z Landštejna, Buškem z Velhartic a dalšími českými pány přes rakouské území a Korutany do Tridentu, odkud se Karel snažil vyřešit otázku Tyrolska.

Jako leník českého krále se Mikuláš zúčastnil Karlovy korunovace v Praze 2. září 1347, když si den před tím spolu s dalšími pány Českého království vymohl na Karlovi jako na králi římsko-německém majestát, dle nějž měli být budoucí čeští králové korunováni pražským arcibiskupem.¹⁵⁰

Když záhy po pražské korunovaci opustil král Karel Čechy a odjedl do říše, aby se s konečnou platností vypořádal se svým protihráčem na římsko-německém trůnu Ludvíkem Bavorem, Mikuláš v jeho doprovodu nesměl chybět.¹⁵¹ Ludvík však nečekaně 11. října 1347 zemřel, když byl na lovu medvědů raněn mrtvicí.

Roku 1348 se s definitivní platností vyřešil státoprávní poměr Opavska k zemím Koruny české. Stalo se tak během dubnového dvorského sjezdu v Praze, kdy listinou vydanou 7. tohoto měsíce¹⁵² prohlásil Karel jako král římský a český olomoucké biskupství, moravské markrabství a opavské vévodství za bezprostřední léna Koruny české.¹⁵³ Listina byla vydána na základě žádosti olomouckého biskupa, Karlova mladšího bratra Jana Jindřicha a opavského vévody, jenž se ve svých nárocích na Opavsko odvolával na listinu Přemysla Otakara II., kterou mělo být opavské knížectví zřízeno.¹⁵⁴ Jakýmsi doplněním majestátu ze 7. dubna 1348 je listina vydaná 26. prosince 1349, kterou je Janu Jindřichovi uděleno v léno markrabství moravské s výslovným vyloučením olomouckého biskupství a opavského vévodství.¹⁵⁵

Další zprávy o Mikulášově činnosti na Opavsku a v Ratibořsku máme z 3. února 1349, kdy v Hlubčicích potvrdil řádu johanitů jejich privilegia,¹⁵⁶ a z 25. září, kdy špitálu sv. Mikuláše v Opavě rovněž potvrdil dvanáct hřiven, které mu daroval Petr, pán na Landeku.¹⁵⁷

Těsný vztah opavských Přemyslovců s dynastií Lucemburků byl ještě upevněn sňatkem moravského markraběte Jana Jindřicha s Markétou, dcerou Mikuláše II. Opavsko-ratibořského, k němuž došlo někdy v první polovině roku 1350.¹⁵⁸

Téhož roku se Mikuláš II. stal kladským hejtmanem,¹⁵⁹ což lze považovat za jedno z dalších ocenění jeho dosavadních zásluh. Vzhledem k době udělení hejtmanství (srpen 1350) se ale domnívám, že šlo spíše o projev díky za pomoc v dosti choulostivé záležitosti, která se odehrála v únoru 1350 v Budyšíně.

Karel IV. měl v této době zájem na urovnání vztahů s Ludvíkem Bavorem, synem někdejšího římsko-německého krále, což bylo podmíněno udělením braniborského markrabství právě zmiňovanému Ludvíkovi a jeho bratrům. Braniborská marka však byla v rukou falešného markraběte Waldemara,¹⁶⁰ kterého dosadil na podzim roku 1348 právě Karel IV., protože potřeboval jeho kurfiřtský hlas. Nyní byl falešný Waldemar na obtíž a Karel IV. musel vynaložit všechny svůj diplomatický um, aby tohoto muže odstranil, aniž by při tom poškodil své vlastní zájmy. Proto povolal do Budyšína dvanáct významných šlechticů, mezi nimi i opavsko-ratibořského vévodu, aby pod vedením Ruprechta st. Falckého uznali či popřeli Waldemarovu totožnost. Jednání svolané komise bylo pouze formální, protože nikdo ze zúčastněných nebyl současníkem skutečného Waldemara. Mikulášova účast v této neseriózní záležitosti mohla tedy být, dle mého názoru, odměněna právě udělením kladského hejtmanství.

Své diplomatické schopnosti měl Mikuláš II. možnost prokázat roku 1350 ještě jednou, když byl spolu s pražským arcibiskupem Arnoštem vyslán do Avignonu, aby zde projednali podmínky Karlovy císařské korunovace v Římě. Papež

Kliment VI. neměl na této korunovaci velký zájem, protože Karel IV. se neprojevoval jako horlivý zástánce zájmů katolické církve, jakým se zdál být před svým zvolením římsko-německým králem roku 1346, ale nemohl ji přímo odmítnout. Proto odeslal 1. února 1351 české poselstvo zpět do vlasti s tím, že není pro jednání dostatečně vybaveno plnými mocemi. Zároveň však žádal, aby k němu bylo vysláno poselstvo nové, se kterým bude jednat za účasti představitelů italských komun o velikonocích.¹⁶¹

K římské jízdě Karla IV. došlo teprve v roce 1355 a Mikuláš Opavsko-ratibořský se jí rovněž zúčastnil, jak o tom svědčí jeho jméno uváděné mezi členy Karlova doprovodu.¹⁶²

Pro svůj vysoký věk se Mikuláš II. stále častěji zdržoval na svém opavském nebo ratibořském údělu, kde potvrdil čené nadace¹⁶³ a udělil řadu výsad.¹⁶⁴ Svě místo po boku českého krále přenechával stále častěji nejstaršímu synu Janovi.¹⁶⁵ V šedesátých letech starostlivě pečoval o klášter klarisek v Opavě, kam se uchýlila jeho dcera Anna.¹⁶⁶ O jeho vlivu na císaře Karla a diplomatickém nadání se vědělo i v cizině, Mikuláš II. byl nadále považován za jednoho z předních rádců českého krále a římského císaře, o čemž svědčí skutečnost, že se na něj, jako i na další významné šlechtice (např. pražského arcibiskupa Jana Očka z Vlašimi, Bolka II. Svídnického), v roce 1363 obrátil s žádostí o intervenci u Karla IV. v nám neznámé záležitosti papežský legát.¹⁶⁷

O dva roky později, roku 1365, opavsko-ratibořský vévoda Mikuláš zemřel a tím se uzavřela jedna z kapitol dějin Opavska. Během svého dlouhého života

získal Mikuláš nejen rozsáhlé panství, když jako první, a zároveň poslední, opavský Přemyslovec soustředil ve svých rukou současně Opavsko i Ratibořsko, ale vybudoval si také silnou pozici na dvorech Jana Lucemburského a Karla IV. a stal se tak nepostradatelným při řešení řady vojenských i státnických problémů. Ze tří manželství po sobě zanechal pět dcer¹⁶⁸ a čtyři syny, kteří rozdělením si otcova dědictví oslabili své vlastní ekonomické a postupně i politické pozice a započali tak proces pozvolného úpadku jak opavského, tak ratibořského vévodství.

POZNÁMKY:

1. Zahrmnovalo Korutany, Štýrsko a rakouské země.
2. Po určitém váhání mezi Alfonsem Kastilským a Richardem Cornwallleským se v roce 1257 Přemysl přidal na stranu Alfonsa.
3. Kronika Františka Pražského. In: *Fontes rerum Bohemicarum* (dále jen FRB). Red. Josef Emler. V, s. 143.
4. Z rodu Kuenringů pocházel druhý manžel jedné z Přemyslových nemanželských dcer – právě Anežky.
5. Citováno dle: Novotný, Václav: *České dějiny*. I/4. Praha 1937, s. 97.
6. Na počet dětí Přemysla a Anežky mají kronikáři rozdílné názory: podle Františka Pražského zplodil Přemysl s Anežkou syna Mikuláše a několik dcer (FRB IV, s. 351), Přibík Pulkava uvádí rovněž syna Mikuláše a tři dcery, které se měly provdat za pana ze Strakonic, pana z Vaetemberka a Dürnrholce a za pana Voka z Kravař (FRB IV, s. 144), Petr Žitavský mluví o synu Mikulášovi a dcerách Anežce, provdané za Bavora ze Strakonic, a Elišce, provdané za Vikarda z Polné (FRB IV, s. 11).
7. *Regesta diplomatica nec non epistolaria regni Bohemiae et Moraviae* (dále jen RBM). Vyd. Josef Emler. II, s. 102, č. 267.
8. Přemysl Otakar II. byl korunován českým králem až v roce 1261, i když na trůn nastoupil již roku 1253.
9. RBM II, s. 102, č. 268.
10. Tamtéž, s. 102, č. 269.
11. Tamtéž, s. 103, č. 270.
12. Tomek, Václav Vladivoj: *Dějepis města Prahy*. I. 2. vyd. Praha 1892, s. 412.
13. Dle Zbraslavské kroniky nelze zjistit, který z domácích biskupů tak učinil. Zbraslavská kronika. In: FRB IV, s. 11–12.
14. Novotný, V.: c. d., s. 102.

15. Dcera mačevského bána Rastislava Michajloviče a Anny Uherské.
16. Anežka byla provdána za Bavora ze Strakonice a po jeho smrti za Jindřicha z Kuenringu, Eliška za Voka z Kravař.
17. Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae (dále jen CDM) IV, s. 27, č. 22.
18. Opavsko bylo součástí Moravy.
19. Bakala, Jaroslav: Holasická provincie a formování opavského vévodství. Časopis Slezského muzea 18, 1969, s. 16.
20. CDM IV, s. 53–54, č. 43, s. 85–86, č. 54, s. 188, č. 137.
21. Šimon z Kézy: Děje Uhrů. In: Legendy a kroniky koruny uherské. Praha 1988, s. 324.
22. CDM IV, s. 229–230, č. 168, CDM VII, s. 775, dodatek č. 143.
23. CDM IV, s. 254–255, č. 189, s. 259–260, č. 194.
24. Např. CDM IV, s. 254–255, č. 189.
25. Blíže Prasek, Vincenc: Dějiny kraje Holasovského čili Opavského. Opava 1891, s. 90.
26. Nová, oficiální svatební smlouva mezi Závišem a Kunhutou byla uzavřena roku 1284.
27. Włodarski, Bronislaw: Polska i Czechy w drugiej połowie XIII. i początkach XIV. wieku. Lwow 1931, s. 157.
28. Např. privilegium pro město Krnov z roku 1281. CDM IV, s. 265–266, č. 200.
29. RBM II, s. 1019, č. 2345.
30. CDM IV, s. 285–286, č. 217.
31. Václav: CDM IV, s. 300–302, č. 229. Mikuláš: CDM IV, s. 265–266, č. 200, s. 259–260, č. 194.
32. RBM II, s. 567–568, č. 1313.
33. Kapras, Jan: O státoprávních poměrech Opavska. Věstník Matice opavské (dále jen VMO) 14, 1908, s. 41.
34. Tamtéž.
35. Prasek ve svých Dějinách kraje Holasovského čili Opavského mluví o manželce Mikuláše I. jako o Justině (Prasek, V.: c. d., s. 123).
36. Kronika pražského kostela Beneše Krabice z Weitmile. In: Kroniky doby Karla IV.: c. d., s. 176. Naopak R. Dvořák uvádí, že rada vodit spoutaného Záviše po hradech postavších šlechticů pocházela od Rudolfa Habsburského (Dvořák, R.: Dějiny markrabství moravského. Brno 1906, s. 84).
37. Srv. Šusta, J.: České dějiny. II/1. Praha 1935, s. 236.

38. RBM II, s. 628–630, č. 1466.
39. Podobným způsobem byla ještě za života Václava II. získána tato knížectví: 1291 Těšínsko, 1292 Opolsko a Ratibořsko.
40. RBM II, s. 658–659, č. 1530.
41. Dvořák, R.: c. d., s. 86.
42. Z polského tažení v roce 1292 se Mikuláš na Opavsko ještě vrátil, protože zde v následujících letech vydával listiny (např. RBM II, s. 692, č. 1611). Kdy odešel do Polska definitivně, aby se tam ujal svého nového úřadu, nevíme, pouze můžeme konstatovat, že 29. května 1295 již funkci krakovského starosty zastával (Regesten zur Geschichte des Herzogthums Tropau – dále jen KR. Vyd. Franz Kopetzky, s. 48–49, č. 169).
43. CDM V, s. 56, č. 61, s. 84–85, č. 84, s. 87–88, č. 87.
44. Šigut, František: Městský formulář opavský z počátku 14. století. Slezský sborník 60 (20), 1962, s. 391.
45. RBM II, s. 809, č. 1882, s. 810, č. 1883.
46. Přesné datum jeho odvolání neznáme. Stalo se tak nejspíš někdy kolem roku 1303, protože v tomto roce zastával úřad velkopolského starosty Oldřich z Boskovic. Nevíme ovšem, zda se jedná o Mikulášova bezprostředního nástupce. Srv. Wlodarski, B.: c. d., s. 176.
47. Palacký, František: Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě. II. 10. vyd. Praha 1948, s. 163. Wlodarski ovšem hovoří o této informaci jako o nepodložené (Wlodarski, B.: c. d., s. 193).
48. „... in possessionibus ipsorum tam in terra Moraviae quam Opaviae, silvae in Moraviae et in Opaviae...“. CDM VI, s. 61, č. 88.
49. Prasek, V.: Historická topografie země Opavské. Opava 1889, s. 261.
50. CDM V, s. 209–211, č. 198–199.
51. CDM VI, s. 6, č. 7.
52. Zbradslavská kronika uvádí, že pánové opavského vévodství povstali proti Mikulášovi a vyhnali ho ze země. Zbraslavská kronika. In: FRB IV, s. 178.
53. Prasek, V.: Dějiny kraje Holasovského čili Opavského. Opava 1891, s. 126.
54. Toto tvrzení vzniklo pravděpodobně na základě listiny z roku 1322 (CDM VII, s. 795, č. 177), kterou Jan Lucemburský prodává Vokovi z Kravař Plumlov, jenž kdysi získal od Mikuláše Opavského. Protože zde není blíže specifikováno, zda se jednalo o Mikuláše I. nebo o Mikuláše II., nemůžeme s naprostou jistotou tvrdit, že je Praskova informace o pobytu Mikuláše I. na Plumlově spolehlivá.
55. CDS XVI, s. 155, č. 3092, 3093, s. 157, č. 3097, s. 157–158, č. 3098.

56. Šusta, J.: Dvě knihy českých dějin. I. 2. vyd. Praha 1926, s. 525.
57. Šigut F.: c. d., s. 100–101.
58. Poprvé se tak stalo 24. prosince 1309. CDS XVI, s. 155, č. 3092.
59. RBM III, s. 8–9, č. 23.
60. Tamtéž, s. 9–10, č. 25.
61. CDS XVI, s. 196, č. 3211–3213.
62. Kopetzky, Franz: Geschichte und Genealogie der Přemyslidischen Herzöge Troppau. In: Archiv für österreichische Geschichte 41, 1869, s. 17.
63. Šusta, J.: Dvě knihy českých dějin. II. 2. vyd. Praha 1926, s. 148.
64. Válka, Josef: Dějiny Moravy. I. Brno 1991, s. 83.
65. Do Brna byla svolána celá hotovost markrabství moravského, která byla navíc posílána městskými četami (především z Brna a Jihlavy). Srv. Šusta, J.: c. d., s. 150.
66. CDM VI, s. 383, č. 19.
67. Tamtéž, s. 108–109, č. 136.
68. Prasek, V.: c. d., s. 128.
69. Šusta, J.: c. d., s. 286. O vzájemných vztazích mezi Mikulášem I. a Mikulášem II. nemáme žádné zprávy.
70. Šusta, J.: c. d., s. 286–287.
71. O zásahu Boleslava Lehnického v Čechách blíže viz Šusta, J.: c. d., s. 236.
72. V souvislosti s Plumlovem se naskýtá další hypotéza, že totiž Mikuláš II. své „věrné služby“, které Jan odměnil udělením opavského léna, vykonával až do roku 1318 jako pán Plumlova, což by do jisté míry mohla podpořit skutečnost, že jediná zpráva, kterou o Mikuláši II. až do roku 1318 máme, jej jmenuje mezi vzbouřenou moravskou šlechtou.
73. Tradice pronikání Přemyslovců do polských oblastí je ovšem mnohem starší. Její počátky můžeme hledat ve druhé polovině 10. století, kdy Boleslav I. získal na čas Slezsko, Krakovsko a Malopolsko.
74. Úspěchy Vladislava Lokýtky v Polsku byly stále zřetelnější a zásah proti němu by byl nákladný, na což neměl Jan prostředky. Titul polského krále ovšem užíval nadále.
75. Zbraslavská kronika. In: FRB IV, s. 250. Srv. Šusta, J.: c. d., s. 286. Tento úřad musel Mikuláš vykonávat jen krátce, protože na konci roku 1319 jej již zastával Oldřich Pflug.
76. CDS XVIII, s. 88, č. 3819.
77. Zbraslavská kronika. In: FRB IV, s. 250.

78. Pod vládu Mikuláše II. nespadaly statky olomouckého biskupa roztroušené po Opavsku: slavkovská enkláva u Opavy, Osoblažsko, Kečersko a Ostravsko.
79. CDS XVIII, s. 88, č. 3819.
80. Tamtéž, s. 88–89, č. 3820.
81. Tamtéž, s. 87, bez čísla.
82. Tomek, V. V.: c. d., s. 538.
83. O tom, kde se Mikuláš II. nacházel v době od 19. července 1318 do července 1319, nemáme žádné zprávy. Je možné, že po celou tuto dobu Opavsko nenavštívil a že pobýval i se svou družinou v blízkosti krále Jana.
84. CDS XVIII, s. 126, bez čísla. Dále např. Zbraslavská kronika. In: FRB IV, s. 253, Šusta, J.: c. d., s. 299–300.
85. Zbraslavská kronika. In: FRB IV, s. 253.
86. RBM III, s. 209–210, č. 511.
87. Waldemar pocházel z dynastie Askánců. Po jeho smrti se stal posledním potomkem tohoto významného rodu jeho synovec Jindřich Braniborsko-landsberský, jedenáctiletý, neduživý chlapec.
88. Manžel Anežky, dcery Václava II. a jeho druhé manželky Elišky Rejčky.
89. Dle Šusty nelze s přesností určit, zda se jednalo o Oelsnitzi na Labi poblíž Grossenheinu nebo vesnici Langenöls na rozhraní Javorska a Zhořelecka. Srv. Šusta, J.: c. d., s. 308.
90. CDS XVIII, s. 262, č. 4395.
91. Výprava pokračovala do Dolní Lužice, kde však narazila na odpor dalších uchazečů o toto území, zejména magdeburského arcibiskupa a Rudolfa, vévodu sasko-wittenberského, a skončila nezdarem.
92. CDM VI, s. 122–123, č. 156.
93. Tamtéž, s. 154–155, č. 206.
94. Tamtéž, s. 179–180, č. 241.
95. Tamtéž, s. 180–181, č. 242.
96. CDS XVIII, s. 262, č. 4395.
97. První ženou Jindřicha Korutanského byla Anna, starší sestra sestry Janovy manželky Elišky. Zemřela 3. září 1313.
98. CDM VI, s. 200–202, č. 264.
99. Kapras, J.: c. d., s. 44.
100. Prasek, V.: Kníže Mikuláš II. 1318–1365. VMO 24, 1918, s. 51.
101. Tamtéž.

102. Až do roku 1333 byl Jan Lucemburský také markrabětem moravským.
103. Mikuláš II. by musel skládat případnému markraběti moravskému Janu Jindřichovi novou vazalskou přísahu. Lenní slib z roku 1318 byl skládán do rukou Jana Lucemburského jako krále českého a polského a hraběte lucemburského, nikoliv však markraběte moravského.
104. Listina vydaná 20. listopadu. CDM VI, s. 393–394, č. 26.
105. Když pak roku 1333 proběhla nová jednání v Meranu ve věci splácení dlužného obvěnění Jana Jindřicha, Mikuláš II. Opavský se již mezi svědky nevyskytoval. Srv. Spěvák, Jiří: Meránské úmluvy z roku 1333 a jejich předpoklady. Československý časopis historický 16, 1968, s. 157.
106. CDM VII, s. 852, č. 251.
107. Šusta, J.: České dějiny. II/3. Praha 1946, s. 275. Obdobné listiny pro Jana vydali 18. srpna 1328 Oldřich I., lantkrabě z Leuchtenberka (RBM III, s. 577, č. 1479), a Ota, falckrabě rýnský (RBM III, s. 584, č. 1494).
108. CDM VII, s. 830, č. 231.
109. CDS XVIII, s. 262, bez čísla.
110. Jednalo se o knížectví bytomské, těšínské, opolské a ratibořské.
111. Roku 1320 byl v Hnězdně korunován polským králem.
112. RBM III, s. 498, č. 1276 a 1275.
113. Tamtéž, s. 500, č. 1279.
114. Tamtéž, s. 500–501, č. 1280, s. 501, č. 1281, s. 501–502, č. 1283, s. 509, č. 1302.
115. CDS XXII, s. 2, č. 4604.
116. Tamtéž, s. 126, č. 5035.
117. Tamtéž, s. 122, č. 5023.
118. Tamtéž, s. 175, č. 5185.
119. CDS XXIX, s. 22, č. 5335. Prasek považuje tuto listinu za falzum. Srv. Prasek, V.: c. d., s. 54.
120. CDS XXIX, s. 22, č. 5336.
121. Je uveden jako jeden ze svědků na listině ze 16. září, kterou Jan Lucemburský uzavřel příměří s římsko-německým králem Ludvíkem. Toto příměří mělo trvat do 24. června 1336. CDM VII, s. 64, č. 84.
122. Srv. Šusta, J.: c. d., s. 241.
123. KR, s. 68–69, č. 249.
124. Tamtéž, s. 69, č. 250.
125. CDS VI, s. 178, č. 1025.

126. Např. CDS XXIX, s. 140–141, č. 5839, CDS XXX, s. 37, č. 6152, s. 177, č. 6637.
127. Např. CDS XXIX, s. 140–141, č. 5839, CDS XXX, s. 37, č. 6152.
128. K tomuto sňatku musel papež pro blízký příbuzenský vztah udělit dispens. Stalo se tak na přímlovu Karla IV. a Ludvíka Uherského. KR, s. 88–89, č. 330.
129. Patřili k nim např. Vladislav Bytomský a Václav, syn Janova švagra Boleslava Lehnického.
130. Příčinou nepřítomnosti věrného vazala na Janově pruském tažení byla pravděpodobně snaha zajistit si okamžitou osobní přítomností právě nabytý ratibořský úděl proti případným projevům nepřátelství ze strany slezských Piastovců.
131. CDS XXIX, s. 140–141, č. 5839.
132. CDS XXX, s. 37, č. 6152.
133. Prasek, V.: c. d., s. 57. Srv. Šusta, J.: c. d., s. 314.
134. Po návratu z již zmiňovaného pruského tažení se prudce zhoršila Janova oční choroba a po zásahu lékaře Jan zcela oslepl na jedno oko.
135. CDM VII, s. 176–177, č. 243.
136. Vita Caroli. In: FRB III, s. 361.
137. Šusta, J.: c. d., s. 314. Tato pohružka se patrně netýkala Opavska, ale jen Ratibořska, protože 9. července 1339 udělil Jan Mikulášovi ratibořské vévodství opět v léno (CDS VI, s. 187, č. 1035). Uvedený fakt by tak mohl rovněž dokládat domněnku, že hornoslezští vévodové, chtějíc Mikuláše připravit o Ratibořsko, se svou nevraživostí vůči opavskému vévodovi byli jednou z příčin nepřátelství mezi Janem a Mikulášem.
138. Ztráta tohoto území byla pro Opavsko jistě citlivá, protože se zde nacházely doly na zlato. Zásahem Karla IV. z roku 1361 byla odtržená oblast opět připojena k opavskému vévodství (CDS VI, s. 184, č. 1047).
139. CDM VII, s. 177–178, č. 244.
140. Např. KR, s. 73, č. 262, s. 74, č. 264.
141. Např. tamtéž, s. 72–73, č. 260, s. 75–76, č. 270.
142. Na základě trenčínských a višegrádských jednání se Jan Lucemburský a jeho syn Karel zřekli titulu polského krále ve prospěch Kazimíra, syna Vladislava Lokýtky, za což jim byla ponechána slezská oblast.
143. CDM VII, s. 238–240, č. 333.
144. RBM IV, s. 465, č. 1149.
145. Srv. Češi a Poláci v minulosti. Red. Josef Macůrek. Praha 1964, s. 97–98.

146. CDS VI, s. 15, č. 876.
147. Z kurfiřtů se volby zúčastnili arcibiskupové kolínský, mohučský a trevírský, český král Jan a saský vévoda Rudolf.
148. Šusta, J.: České dějiny. II/4. Praha 1948, s. 9. Srv. Kronika pražského kostela Beneše Krabice z Weitmile. In: FRB IV, s. 513. Podle Šustova názoru bylo toto poselstvo vysláno až po 9. říjnu a Mikuláš Opavsko-ratibořský v něm nebyl.
149. CDM VII, s. 505–506, č. 685.
150. Archivum Coronae regni Bohemiae (dále jen Archiv). Vyd. Václav Hrubý. II., s. 8–12, č. 9.
151. 21. listopadu byl v Norimberku svědkem při sestavení zakládací listiny pražského slovanského kláštera (CDM VII, s. 544, č. 739) a v lednu 1348 byl jmenován mezi ručiteli finančních závazků Karla IV. Balduinu Trevírskému, kterému byla na dobu Karlovy nepřítomnosti svěřena vláda v říši (srv. Šusta, J.: c. d., s. 49–52).
152. V tento den vydal Karel celkem 14 listin, mimo jiné i zakládací listinu pražské univerzity. Archiv II, s. 39–69, č. 49–62.
153. „... episcopatum Olomucensem, marchionatum Moravie et ducatum Oppavie ad iurisdictionem et directum dominium regum et corone regni Boemie iure spectare...“. Archiv II, s. 59–62, č. 60.
154. Už Jan Kapras upozornil na to, že tato listina musela být falzem, protože se na ni Mikuláš I. ve svých sporech o Opavsko s Václavem II. nikdy neodvolal a nemluvilo se o ní ani roku 1318, kdy bylo opavské vévodství uděleno Mikuláši II. v léno. Srv. Kapras, J.: c. d., s. 46.
155. Archiv II, s. 142–154, č. 124.
156. KR, s. 80, č. 289. Bližší specifikace těchto privilegií zde není uvedena.
157. CDM VII, s. 670–671, č. 960.
158. Pro blízký příbuzenský vztah musel papež udělit tomuto svazku dispens (KR, s. 82, č. 298). Z manželství se narodili synové Jošt, Prokop a Jan Soběslav a dcery Anna a Alžběta.
159. KR, s. 82, č. 299.
160. Skutečný Waldemar zemřel 14. srpna 1319 a Mikuláš II. se podílel na dobývání části jeho území.
161. Srv. Šusta, J.: c. d., s. 312–313.
162. Např. KR, s. 84–85, č. 309–311.
163. Např. KR, s. 82, č. 301, s. 83, č. 304, s. 84, č. 306, s. 90, č. 335.
164. Např. KR, s. 87, č. 322 a 323.

165. Např. KR, s. 88–89, č. 327–329, 322, 333. Srv. Kavka, František: Vláda Karla IV. za jeho císařství (1355–1378). I. Praha 1993, s. 26, 45, 77, 99 atd.
166. Dokládají to např. tyto různé listiny: Opavský listář I. Vyd. F. Šigut. Opava 1961, s. 8–9, č. 1, s. 10–12, č. 3. Dále např. CDM IX, s. 202, č. 274, s. 275, č. 368.
167. Srv. Kavka, F.: c. d., s. 179.
168. Markéta, manželka moravského markraběte Jana Jindřicha, zemřela již v roce 1363.

ZUSAMMENFASSUNG

DYNASTEANFÄNGE DER PRZEMYSLIDEN VON TROPPAU UND IHRE VERBINDUNGEN ZUR POLITIK DER BÖHMISCHEN KÖNIGE

Jana Konvičná

Am Anfang der 60er Jahre des 13.Jhs. war der böhmische König Przemysl Otakar II. auf dem Gipfel seiner Macht. Bei der Entwicklung seiner erfolgreichen Innen- und Außenpolitik stand ihm im Wege nur ein dynastisches Hindernis – aus der Ehe mit der viel älteren Markéta von Babenberg hatte Przemysl keinen Thronerben. Deshalb ersuchte er den Papst Alexander IV. um die Legitimierung seiner Kinder, die in der Beziehung mit Markétas Hofdame Anežka von Kuenring, Palcéřik genannt, geboren wurden (einige Historiker, z. Beda Dudík, halten sie für Przemysls Tochter). Der Papst gewährte den Wunsch von Przemysl und stellte am 6. Oktober 1260 Urkunden aus, die die Kinder von Przemysl und Anežka (den Sohn Nikolaus und zwei Töchter) dazu berechtigen, alle Würden zu erwerben, jedoch ohne Anspruch auf den böhmischen Königsthron (Regesta diplomatica nec non epistolaria regni Bohemiae et Moraviae. Band II, Seite 102–103, Nummer 268–270).

Auch nach der zweiten Eheschließung – in zweiter Ehe verheiratet mit Kunhuta, der Enkelin des ungarischen Königs Bela IV., blieben die Przemysls unehelichen Kinder am königlichen Hofe. In der Urkunde vom 1269 wird Nikolaus zum ersten Mal als „dominus Opavie“ bezeichnet (Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae. Band IV, Seite 27, Nummer 22). Nach der Schlacht auf Moravské pole, wo er in ungarische Gefangenschaft geriet, schwiegen historische Quellen eine Zeit über ihn. In Erscheinung trat er wieder um 1281, und zwar in Land Troppau; er begann den Titel „dux Opavie“ zu nutzen, auf den er keinen Rechtsanspruch hatte. Er geriet auch in Streit mit Kunhuta,

der Witwe des Königs, der noch zu Lebzeiten des Przemysl Otakar II. Mitgiftgüter in Herzogtum Troppau zugesprochen wurden. Vor allem Závěš von Falkenštejn hetzte Kunhuta gegen Nikolaus auf, denn er sah in Nikolaus – dem Erben des königlichen Blutes – einen Rivalen im Kampf um Macht im Königreich, dessen König ein Kind war; noch dazu in Gefangenschaft.

Auch wenn sich Nikolaus anfänglich keinen dauerhaften Sitz aufbaute und nicht das ganze Land Troppau beherrschte, verteidigte er dort die königliche Macht bis ins 1283. In diesem Jahr kam König Wenzel II. nach Böhmen zurück und übernahm Land Troppau unter seine direkte Verwaltung, als einen Teil der Markgrafschaft Mähren. So herrschten dort eine Zeit Wenzel und Nikolaus nebeneinander. Die Situation beruhigte sich erst 1284, als Wenzel mit Nikolaus eine Vereinbarung hinsichtlich des Landes Troppau für drei Jahre traf. Das endgültige Urteil betreffs dieses Gebietes sollte erst der römisch-deutsche-König Rudolf von Habsburg sprechen.

Nikolaus von Troppau beteiligte sich am Durchsetzen der Politik von Wenzel II. in Schlesien und Polen, wohin er sich um 1295 als ein Beamter des Königs begab. So gelangte Herzogtum Troppau unter die direkte Herrschaft des böhmischen Königs.

Nikolaus I. kehrte noch 1306 vorübergehend ins Land Troppau zurück, danach zog er; laut Vincenc Prasek, auf Plumlov und später nach Brno, wo er auch 1318 starb (Prasek, Vincenc: Dějiny kraje Holasovského čili Opavského. Opava 1891).

Nachdem Nikolaus I. von Troppau Land Troppau verließ, ist die Entwicklung dieses Territoriums unklar. Den Titel Herzog von Troppau nutzte Boleslav von Lehnice, der ihn als Pfand für die Mitgift seiner Ehefrau Markéta, der Tochter von Wenzel II., beschlagnahmte. Diesen Titel trugen auch seine Brüder Jindřich und Vladislav. Ihre eigene landesfürstliche Verwaltung beweist jedoch nur eine Urkunde vom 1311 (Regesta diplomatica nec non epistolaria regni Bohemiae et Moraviae. Band III., Seite 8 – 9, Nummer 23). Die Situation löste Johann von Luxemburg, der 1310 König von Böhmen wurde. Johann erkannte die Ansprüche des Boleslav von Lehnice an; aber schon 1311 löste er Herzogtum Troppau ein und gab es wieder der Markgrafschaft Mähren zurück.

Am 3. Juli 1318 erhielt Nikolaus II., der Sohn des Nikolaus I., Land Troppau zum selbständigen Lehen durch Johann von Luxemburg (Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae. Band VI, Seite 108, Nummer 136). Damit begann der Trennungsprozeß des Landes Troppau von Mähren und seine Angliederung ans schlesische Gebiet. Nikolaus II. wurde einer der wichtigsten Berater des Johann von Luxemburg und später auch Karls IV., er war bei einer Reihe ihrer diplomatischen und militärischen Aktivitäten anwesend. Ak-

tivlnahm er an der Durchsetzung von Interessen der Luxemöurger teil, vor allem im schlesischen Gebiet. 1337 vergrößerte Nikolaus II. seine Geschlechtsbesitzung um Land Rathiborzitz, das ihm Johann nach dem Tod des Lešek von Rathiborzitz, des Schwagers von Nikolaus II., zusprach. Mit dem Tod des Nikolaus II. im Jahr 1365 endete die Zeit des wirtschaftlichen und politischen Aufschwungs der Troppauer Przemysliden.

SEZNAMY DVOŘANŮ CÍSAŘE RUDOLFA II. Z LET 1580, 1584 A 1589. EDICE.

Jaroslava Hausenblasová

ÚVOD

Předkládaná práce je součástí široce koncipovaného programu, jehož cílem je systematický výzkum dějin umění a kultury v období vlády císaře Rudolfa II., který byl v r. 1990 zahájen v Ústavu dějin umění AV ČR ve spolupráci s Kunsthistorisches Museum ve Vídni. Projekt navázal na dřívější pracovní úkoly členů tohoto ústavu, které svými počátky sahají do šedesátých let.¹ Důležitou součástí programu je průzkum našich i zahraničních archivů, transkripce vybraných písemných pramenů a konečně vydání těch písemností, které mohou svým obsahem významně obohatit další bádání na poli rudolfinského umění.

Cílem této edice je zpřístupnění dosud neznámých pramenů k dějinám a skladbě dvora císaře Rudolfa II., tzv. hofštátů, tj. seznamů všech osob, které měly u císařského dvora v době, kdy byly sepsány, svoje postavení, definované určitým úřadem. Funkce u dvora byla buď reprezentační, nebo správní, nebo její nositel svým výkonem uspokojoval osobní potřeby panovníka či zabezpečoval provoz dvora. O struktuře císařského dvora, který měl v období vlády Rudolfa II. již svou pevnou podobu se dozvídáme právě ze seznamů, které se nám z té doby zachovaly.²

Dosud byly známy celkem tři jmenné seznamy osob rudolfinského dvora. Prvním z nich je seznam z roku 1576, který uvádí kromě všech funkcí a k nim náležejících jmen dvořanů také jejich měsíční, popř. roční platy. V roce 1576 nastoupil Rudolf vládu po svém zemřelém otci, císaři Maxmiliánovi II., jehož

dvůr částečně přejal, ale především z větší části doplnil o dvořany, které kolem sebe shromáždil při své cestě do Španělska nebo později, když se po svém návratu podílel vedle Maxmiliána na vládě. Tento seznam, který nás informuje o jedné z nejranějších podob rudolfinského dvora se dočkal již trojího vydání. Prvním z nich je edice J.W. Riedlera z roku 1831, který se pokusil vydat seznam *in extenso*, bohužel však s četnými chybami a nepřesnostmi.³ Zkrácenou verzi seznamu z r. 1576 vydal r. 1869 J.V. Goehlert⁴ a konečně r. 1907 jej zařadil, rovněž ve zkrácené verzi, do svého pojednání o dějinách rakouské státní správy Th. Fellner⁵.

Dalším dosud známým seznamem všech dvořanů je seznam z r.1601, zachycující změny v obsazení jednotlivých úřadů pravděpodobně až do r. 1607. Tento přehled, který neobsahuje údaje o platech, nebyl pro svou špatnou čitelnost dosud publikován.⁶ Oba dva zmíněné prameny jsou uloženy v Haus-, Hof und Staatsarchivu ve Vídni.

Třetí přehled dvorských úřadů s uvedením plného jména, titulu jeho držitele a jeho měsíčního, event. ročního platu vydal r. 1793 J.A. Riegger.⁷ Zachycuje stav Rudolfova dvora krátce po smrti císaře r. 1612 a jedná se pravděpodobně o opis některého dřívějšího seznamu. Místo uložení předlohy, podle níž J.A. Riegger přepis pořídil, není známo.

Vedle zmíněných seznamů existují ještě tištěné soupisy dvořanů, kteří cestovali s císařem na říšské sněmy jako součást jeho doprovodu. Vydal je r. 1582 a 1594 císařský herold Peter Fleischmann.⁸ Jako pramen pro poznání skladby rudolfinského dvora jsou značně nespolehlivé. V porovnání s ostatními dochovanými soupisy se zdá, že zachycují pouze ty osoby, které císaře na sněm skutečně doprovázely. Z uvedeného přehledu je patrné, že historik, zabývající se dějinami vlády Rudolfa II. měl k dispozici pouze údaje o počátečním a konečném stavu personálního obsazení jeho dvora. Tuto mezeru se do značné míry podařilo odstranit objevením tří dosud neznámých seznamů dvořanů Rudolfa II. v Bavorském státním archivu v Mnichově. Seznamy, které zachycují personální obsazení Rudolfova dvora v letech 1580⁹, 1584¹⁰ a 1590¹¹ našla při průzkumu archivních pramenů k dějinám výtvarného umění paní Dr. Hilda Lietzmann, která je dlouholetou spolupracovnicí Ústavu dějin umění a díky jejímu laskavému upozornění bylo možno přistoupit k ediční práci.

O prvním seznamu z r.1580 víme téměř jistě, že byl vypracován v souvislosti s plánovanou cestou Rudolfa II. do Norimberka na schůzku kurfiřtů, kterou měl v úmyslu svolat a k níž nakonec nedošlo údajně pro zdravotní potíže mladého císaře.¹² Do Norimberka byl seznam poslán především proto, aby se město mohlo včas a dobře připravit na panovníkův příjezd. Zajištění noclehu pro tak značný počet osob, jaký Rudolfův dvůr měl, jistě nebyla záležitost jednoduchá

a musela být připravována mnoho měsíců dopředu. Na základě seznamu, k němuž jistě původně náležely ještě další zpřesňující přehledy, zejména o doprovodu, který měli s sebou jednotliví dvořané, bylo předem rozhodnuto, kde budou dvořané a jejich čele ubytováni, jak velkou zásobu jídla je třeba zajistit, kde budou ustájeni koně a kolik krmení je nutno zajistit. Seznam z r. 1580, který obsahuje název úřadu a jméno jeho držitele, byl poslán z Prahy do Norimberku, kde byla k některým jménům připsána poznámka s přesným určením domu, kde bude dvořan bydlet a kde budou ustájeni koně. Seznam byl ještě v průběhu dalších příprav dále upravován, jak o tom svědčí některá škrtnutá nebo připsaná jména. Na jeho sepsání se podíleli celkem tři písaři. První, který sepsal původní seznam, druhý, který k němu v Norimberku připsal poznámky o ubytování a konečně třetí, který škrtnul jména lidí, kteří buď zemřeli nebo jiným způsobem opustili svojí funkci u dvora a nahradil je novými. V případě úmrtí připsal poznámku na okraj. Seznam je psán novogotickým polokurzívním písmem, místy hůře čitelným.

Seznamy z r. 1584 a 1589 vznikly pravděpodobně v souvislosti s jinými aktivitami Rudolfa v říši. Bohužel stav našich znalostí o Rudolfových plánovaných cestách nám nedovoluje žádné přesnější určení. Víme však zcela jistě, že se nejednalo o žádný říšský sněm, protože Rudolf II. se zúčastnil během své vlády pouze dvou říšských sněmů, a to r. 1582 v Augspurku a r. 1594 v Řezně.¹³ Oba dva seznamy uvádějí pouze názvy úřadů a jména jejich držitelů. Soupis z r. 1589 obsahuje v úvodu velmi stručnou dvořanskou instrukci, tj. přehled pravomocí a povinností nejdůležitějších držitelů úřadů. Tyto seznamy v zásadě nebyly později upravovány ani doplňovány, s výjimkou dvorské instrukce, která byla k seznamu připojena později, a jediné poznámky o úmrtí tajného rady Hanse Trautsona (f. 88r). Seznamy z r. 1584 a 1589 jsou psány poměrně dobře čitelným polokurzívním novogotickým písmem.

Způsob sepsání a řazení jednotlivých funkcí je u všech zde zmíněných hofštátů obdobné. Jako první v hierarchii dvorských služebníků je vždy uváděn nejvyšší hofmistr, potom následují radní kolegia (tajná rada, dvorská rada, dvorská komora a válečná rada) s dvorským maršálkem. Další v pořadí výčtu úřadů bývá stabelmeister a ti, kteří podléhali jeho pravomoci, tj. služebníci u tabule, služebníci bez úřadu, personál kanceláří, tělesná stráž, čeled' v kuchyni a sklepích v čele s nejvyšším kuchmistrem, čeled' zabezpečující lov, ubytování a dále všichni ti, kdo patřili k císařské kapli. Téměř na konci je vždy uveden jeden z nejdůležitějších oddílů dvora, komora, která zabezpečovala osobní potřeby panovníka a v jejímž čele stál nejvyšší komoří. Zde také nalézáme většinu umělců, řemeslníků a vědců, kteří Rudolfa obklopovali. Seznamy uzavírá přehled čeledi ve stájích a dozorců.

Jako historický pramen jsou pro nás uvedené dvorské seznamy neobyčejně cenné. Jejich výhodou je především fakt, že nás informují o celkové podobě dvora a především obsazení jednotlivých úřadů k jednomu určitému roku. Takovou představu si na základě jiných pramenů, např. dvorských výplatních knih (tzv. Hofzählamtsbücher)¹⁴ nebo seznamech dluhů panovnického dvora¹⁵, těžko můžeme udělat. Výplatní knihy totiž registrují pouze ty osoby, kterým byly vyplaceny peníze za nějakou službu v určitém období. Pokud nedostaly z různých důvodů zaplacen, ve výplatních knihách se neobjeví. U seznamech dluhů je situace obdobná. Pokud komora dvořanovi nedlužila peníze v době, kdy seznam byl sepisován, nenajdeme zde o něm rovněž žádnou zprávu. Jistým nedostatkem seznamů dvorských osob je skutečnost, že některé, z hlediska tvůrce seznamu, nedůležité funkce, např. harcíři, trabantí nebo pomocníci v kuchyni, nejsou vypisováni jmenovitě, ale je udán pouze jejich celkový počet. Vzhledem k tomu, že právě jmenované dvorské výplatní knihy udávají důsledně všechny osoby, jimž byl plat vyplacen, je jistě žádoucí, oba typy pramenů při studiu vzájemně srovnávat.

Vzhledem k uvedeným skutečnostem je zřejmé, že předkládaná edice může posloužit jako východisko pro další studium vývoje struktury a rozsahu panovnického dvora v raném novověku, pro práci historika umění a dějin hudby a jistě i jako orientační pomůcka pro badatele v archivu, který v ní nalezne jmenné seznamy úředníků, kteří se podíleli na centrální správě habsburské monarchie v osmdesátých letech 16. století.

EDIČNÍ ZÁSADY

Text byl přepsán in extenso se všemi poznámkami a pozdějšími přípisy. Poznámky připsané k jednotlivým jménům po straně textu, jsou označeny jako [pozn.] a jsou uvedeny v edici za příslušným jménem. Škrtnutá jména byla do edice zahrnuta všechna, u ostatních škrtnutých slov byla do přepisu zahrnuta pouze ta, která by svým významem mohla doplnit smysl textu. Vlastní jména byla přepisována přesně podle předlohy s výjimkou psaní „u“, které bylo v několika případech přepsáno jako „v“, a to pouze tam, kde nebylo pochybností o tom, že bylo jako „v“ vyslovováno (např. Octauio – Octavio, Daudid – David, Viuaris – Vivarius, apod.). Při přepisování jmen, kde se objevilo spojení „sß“, bylo nahrazeno pouze „ß“. U ostatního textu byly provedeny jen malé úpravy. Interpunkce byla upravena podle současných pravidel a většina zkratk, kromě titulturních byla rozepsána.

Jmenný rejstřík byl sestaven na základě původního psaní jednotlivých jmen s odkazy na různé způsoby psaní. Pouze jména příslušníků šlechtických rodin nalezneme v rejstříku i pod novějšími podobami jejich jména. Za cenné připomínky a pomoc při vyjasňování některých jmen šlechtických rodů bych ráda na tomto místě poděkovala Mgr. Pavlu Sedláčkovi ze SÚA Praha.

ZNAČENÍ UŽITÉ V TEXTU:

<Joachim> ..... škrtnuté slovo

Joachim [?] ..... nejisté čtení

[...] ..... chybějící (nedopsaný) text v originálu

[pozn.] ..... do textu byla vložena poznámka původně uvedená na okraji

POZNÁMKY:

1. Souhrn dosavadní literatury je možno nalézt téměř v úplnosti v publikaci E. Fučíkové, B. Bukovinské a I. Muchky: Umění na dvoře Rudolfa II. Praha 1988, dále Prag um 1600. Kunst und Kultur am Hofe Rudolfs II. Essen 1988 a Dějiny českého výtvarného umění II/1. Praha 1989.
2. Otázkou struktury a vývoje dvora Rudolfa II. se z našich badatelů zabývala v novější době E. Brázdová: Dvůr Rudolfa II. Praha FFUK, 1982, diplomová práce, kterou později přepracovala pod jménem E. Drašarová, Dvůr Rudolfa II. Příspěvek k organizaci a personální skladbě dvora středoevropských Habsburků v 16. a na poč. 17. stol. Sborník prací členů SSM Státního ústředního archivu v Praze, 2, 1989, s. 42–86, dále J. Pešek: Rudolf II., jeho dvůr a kulturní okruh v literatuře posledních let. ČSČH 33, 1986, s. 236–245, týž: Poznámky ke struktuře a zaměření mocnářství císaře Rudolfa II., FHB 11, 1987, s. 365–379, J. Janáček: Rudolf II. a jeho doba. Praha 1987, s. 222 nn a nejnověji Z. Hojda: Der Hofstaat Rudolfs II. in Prag. In: Prag um 1600. Beiträge zur Kunst und Kultur am Hofe Rudolfs II. Essen 1988, s. 118–123. Ze tahraňních prací jmenujme alespoň K. Vocelka: Die politische Propaganda Kaiser Rudolfs II. (1576–1612). Wien 1981, který uvádí téměř vyčerpávající přehled literatury k tomuto tématu.
3. J.W. Riedler: Oesterreichisches Archiv für Geschichte. Erdbeschreibung, Staatenkunde, Kunst und Literatur, Jäner 1871, Wien 1831, Urkundenblatt I.–III., s. 1–12.

4. J.V. Goehlert: Kaiser Rudolf II. Hofstaat und die obersten Behörden. Mitteilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen, VII, 1869, s. 112–116.
5. T. Fellner – H. Kretschmayer: Hofstaatsverzeichnis Kaiser Rudolfs II. Linz 1576 Dezember 12. Die österreichische Zentralverwaltung I., 2. Band, Wien 1907, s. 191–198.
6. Vídeň, HHStA, Obershofmeisteramt, Sonderreihe, Kart. 183, 184.
7. J.A. Riegger: Aula Rudolphi II. Kayserlicher Hoff Statt. Archiv der Geschichte und Statistik inbes. v. Böhmen II., Dresden 1793, s. 193–262.
8. Peter Fleischman: Des aller durchleüchtigisten ... Herrn Rudolfen des andern, erwölten Römischen Kaisers, ... erstgehaltenem Reichstag zu Augspurg, der sich dann vermög gethaner Proposition, den 3. Julii Anno [15]82 angefangen, und was darauff für Chur und Fürsten, auch andere Stendt des heiligen Röm. Reichs, so wol der Abwesenden Gesandten Rehte und Pottschnften erschienen, und was sonst in werendem Reichstag für öffentliche Actus gehalten worden. Darinnen auch ein Tittular auff alle der Kay. May. gehaime Hof-, Landtofficier Cammer, Kriegs und andere Rehte, so wol auch was für Obristen auff den Hungerischen, Wyndischen und Crabatischen Gränitzen yetziger Zeit seyn, kurtzlich begriffen... . Auspurg 1582.
 Peter Fleichsman: Kurtze und aigentliche Bechreibung des zu Regenspurg in disem [15]94 Jar gehaltenen Reichstag. Sambt einuerlebten Kay. Hofstadts und Corrigirten Tittulars auff der Kay. Mtt. und deren Erb Königreich und Landen, auch auß Steyr, Kärndten, und Crain hohe und nidere Officier, Regiments Rath und Diener, so wol was auff den Hungerischen, Windischen und Crabatischen Gränitzen für Bischifen, Prelaten, Obristen, Hauptleuth, Rittmaister und andere Beuelchhabere verhanden, und wie sie mit Namen haiszen. Zugleich was die Churfürsten und Fürsten, Gaistlich und Weltlich, für statliche Fursten, Grauern, Herrn, vom Adel und andere, an ihren Höfen auff disem Reichstag bey sich gehabt. Und dannder Abwesenden Chur und Fürsten, auch Stendt des heiligen Röm. Reichs allher gesandte fürneme Rätthe und Potschaften... . Regenspurg 1594.
9. Mnichov, Bay. HStA, Auswärt. Staaten Österreich, Lit. 53, 1580, Praha ?, pap., III + 57 ff., formát in folio, měkká pergamenová vazba s použitím ilum. rukopisu pravděpodobně z konce 14. nebo počátku 15. stol., 4 kožené pásky na zavazování, na přední desce nápis: „Röm. Kay. Mt. etc. Hofstat 15 Nürnberg 80“, tužkou připsáno „Ka. R.“.
10. Mnichov, Bay. HStA, Auswärt. Staaten Österreich, Lit. 53, 1584, Praha ?, pap., II + 26 ff., formát in folio, na titulní straně přebalu nápis: „Röm. Khay. Mt. etc. jetziger zeit hoffstatt 1584“, tužkou připsáno „Rudolph II.“.

11. Mnichov, Bay. HStA, Auswärt. Staaten Österreich, Lit. 53, 1589, Praha ?, pap., I + 26 ff., formát in folio, na titulní straně přebalu nápis: „Röm. Kay. May. hofstatt vom jahr 1589“, na zadní straně přebalu poznámka tužkou „Kay. hoffstatt a[nn]o 89“.
12. J. Hartl: Vorbereitungen zu einem Kollegialtage in Nürnberg 1580. Verhandlungen des historischen Vereines von Oberpfalz und Regensburg, 1904.
13. K. Vocelka: Die politische Propaganda Kaiser Rudolfs II., Wien 1981, s. 146nn.
14. Vídeň, Hofkammerarchiv, Hofzahlamtsbücher, 393 Bände, 1545–1714, k tomu srovnej H. Haupt: Neue Ergebnisse archivalischer Forchung zu Kunst und Handwerk am Hofe Kaiser Rudolfs. Umění, 1990, s. 27–38.
15. Státní ústřední archiv v Praze, fond Stará manipulace, sign. S 21/3.

EDICE

1580

Röm. Kay. Mt. etc. hofstat 15 Nürnberg 80^a

1r **Obrister hofmaister etc.**

Adam von Diettrichstain freyherr zu Hollenburg, Finckenstain unnd Tallberg etc.

[pozn.] No.4 in Jeronnus Schnitters erben hauß auf der festen, di ubrigen pferde 40 No. 420 beim Oxenfeld.

Geheime räth

Hanß Trauttson freyherr zu Sprechenstain und Schrouenstain etc.

[pozn.] No.5 bei Jeorgen Christof Scheirl gebeued unnder der festen, die ubrigen 12 pferde No. 204 bei Michel Schmidt Zum gulden leben.

Leonhardt von Harrach freyherr der eltter.

[pozn.] No.145 bei Erhardt Behem undter der festen, die ubrigen pferde 17 No. 382 Beim roten rößl.

Wradißlaw herr zu Bernstain etc.

[pozn.] In dem Welserischen hauß am Herrnmarckh, die pferdt 60 No. 331 Beim gulden huefeisen.

1v Rudolff Khuen von Balasy zu Lichtenberg, Gandegg freyherr zu Newen

Lembach etc.

[*pozn.*] No. 509 unndter der festen bei dem Baltasar Schweicker, die ubrigen pferde No. 323 Beim schwarzen pern, 12.

Johan Babtista Weber zu Piesenberg, der rechten doctor etc.

Sigmundt Viehauser, der rechten doctor etc. und reichshofvicecantzler.

[*pozn.*] No. 197 am Milchmarckht bey Lucas von Werdan, die ubrigen daneben No. 198.

Hofmarschalch

Ott Heinrich graf zu Schwartzenberg etc.

[*pozn.*] No. 189 am Milchmarckht in der fraw Oesterreicher behausung, die roß 40 No. 286 in der hintern vil gassen.

2r **Hofrätth**

Philipps freyherr zu Wienenberg unnd Beylstain, reichshofrathspresidentt.

Ott Heinrich graf zu Schwartzenberg etc.

[*pozn.*] No. 189.

Juliuß graf zu Salmb etc.

Seyfried Preyner freyherr etc.

Paull Sixt Trautson freyherr etc.

[*pozn.*] No.4 bei seinem herrn veteren.

2v Hanß freiherr zu Welsperg etc.

Wolff Ernntst von Wirsperg etc.

Andreas Gayl, der rechten doctor.

[*pozn.*] No. 234 in der Zislgassen in dem fraw Pauls Behemin hauß.

Rueprecht von Statzingen etc.

Carll von Schwendi etc.

3r Joachim von Sintzendorff zu Gogitsch von Feureg etc.

Johann Hegenmüller etc., der rechten doctor.

[*pozn.*] No. 177 am Milchmarckht bei Bernhardt Nöttl, die ubrigen 3 pferde No. 227 im Arreßhof.

Georg Eder etc., der rechten doctor.

Johann Tunner von Truppach, der rechten doctor.

[*pozn.*] No. 507 unndter der festen bei Leonhards Angers wittib.

Georg Achaty herr zu Losenstain auff Losensteinleuttenn.

3v Johann Babtista Weber zu Piesenberg etc.

[*pozn.*] No. 510 unndter der festen bey Wilhalm Heim, paretmacher, die ubrigen pferde No. 508.

Jacob Kurtz von Senfftnaw etc.

[*pozn.*] No. 185 am Milichmarckht bei Hanns Rottenbegkh, die ubrigen pferde No. 184.

Eliaß Gruenberger etc.

[*pozn.*] No. 266 in der vordern vill bei Moricz Furer.

Hanß Preiner freiherr etc.

[*pozn.*] No. 529 bei Valentin Schönborn am Vischmarckht, die ubrigen pferde No. 382 Beim roten rößl.

Melchior von Preitenbach etc.

[*pozn.*] No. 476 am neubaw bei <Albrecht> Joachim Oxenfelder, di pferde No. 479.

4r **Hofcammerräth**

Christoff von Althann freiherr etc., hofcammerrathspresident.

[*pozn.*] No. 267 in der vordern vil bey der fraw Loffelholczin, die ubrigen pferde No. 268 daneben.

Georg Braun von Ottendorff freyherr auf Warttenberg und Bralin etc.

Helfreich Guetth etc.

Hanß von Sintzendorff etc.

4v Ferdienand Hofmann freyherr etc.

Anßhelmus von Velß etc.

[*pozn.*] No. 271 in der vordern vill bei Jeorg Gießwein, die ubrigen 4 pferde No. 228 zu der Zißlgassen ins Niczlers höflein.

Kriegsräth

Graf Niclaß von Sallm etc.

[*pozn.*] Todte.

Wilhelm von Hofkirchen freiherr etc.

Friedrich von Tscherotin etc.

5r Christoff von Khunigsparg etc.

Felician freiherr zu Herberstain.

Jobst Joseph freiherr von Turnn etc.

Hanß Christoff herr von Zelgnitz[?] zum Weinperg etc.

Cesar de Ebeli, besteltter obrister etc.

[*pozn.*] No. 279 in der hintern vil bei Jobst Pruckhner, di roß No. 289 Beim gulden engl.

5v **Stabelmaister etc.**

Mundtschencken

Paluicino Sfortza.

- Graf Anthoni von Arch etc.
- 6r Graf Georg von Mundtfartt etc.
 [pozn.] No. 465 aufm neupaw in Bartl Albrecht Oxenhändlers haus,
 die ubrigen pferdt uber dem wasser beim preühauß No. 21 Beim
 schwarzen farber.
- Julius Cesar Gansago etc.
 Christoff Schwarawßkhi.
 Friedrich von Falckenhan.
 [pozn.] No. 273 in der vordern vil in der frauen Etingerin, wittiben,
 hauß, die ubrigen 3 pferde No. 208, Beim lott genandt.
- Peter graf von Kallalto etc.
 [pozn.] No. 396 in der Weißgerbergaßen in Paull Schardinger, sailer-
 s, zuehauß, die ubrigen pferde uber dem wasser in der Englerßgas-
 sen in Conrads Schmitmairs stadl.
- 6v Sigmundt Schmirnitzkhi.
 Niclaß Wolßkhi etc.
 [pozn.] No. 494, die ubrigen 7 pferde No. <323> 457 uber dem
 wasser aufm steig.
- Wolff herr von Stubenberg etc.
 [pozn.] No. 371 im gäßl Bei den 7 thurnen zu fraw Sturmin hauß, die
 ubrigen pferde 7 Bei dem roten rößl No. 382 am Weinmackht.
- Steffan Niari^b.
- Fürschneider etc.**
- Don Johan de Castilia etc.
- 7r Wentzel Pleßkhi.
 [pozn.] No.484 am Weinmarckht bei Reinner Folckhe, goltschmied-
 t, die ubrigen pferde No. 400 in der Weißgerbergassen.
- Georg von Opperßdorff etc.
 [pozn.] No.183 am Milichmarckht bei Joan[?]^c Andre Melfurer, ju-
 belier, die ubrigen pferde No. 323.
- Conhradt von Pemelberg etc.
 Georg Zettritz etc.
 [pozn.] No.55 am Ponnensperg bei Helias Paur, messingprener.
- Balthasar Bornamißa von Capolna etc.
- 7v Julius Aßcanig von Werdeman etc.
 [pozn.] No. 366, Bei den 7 thürnen genandt.
- Caspar Melchior von Tscherratin etc.
 [pozn.] No. 521 am Hernmarckht in Carl Unnderholczers hauß, die
 ubrigen 8 pferde No. 324 beim Neuen thor Bei dem scheibeisen.

- Ludwig von Hoyß freiherr zum Stixestein etc.
 Hanß graf von Hardegg etc.
 Bohußlaw Joachim herr von Haßenstain etc.
     [*pozn.*] No. 220 in der Zislgassen bei Hanß Interfelder, seidennater,
     die ubrigen bei sainem herrn Beim gulden engl.
- 8r Wentzel Ritschan von Metritz etc.
 Wentzlaw Schaßstritzl.
     [*pozn.*] No. 55 am Ponnensperg bei Eliaß Pauer.
 Hanß von Kreckhowitz etc.
 Georg Proßanßkhi von Wreßowitz etc.
 Georg Christoff Teuffel freiherr von Gunderßdorff etc.
     [*pozn.*] No. 371 in der gassen Bei den 7 thurnen in Catarina Sturmin
     behausung, die ubrigen No. 382 Beim rotten rößl.
- 8v Aridia Breguntzo etc.
     [*pozn.*] No. 183 am Milichmarckt bei Andreas Mehlfürer, jubelier,
     die ubrigen Pferde No. 323 Beim schwarzen bern.
 Petter Preschman^d.
 Moricz von Sepottendorff^e.
- Pannathier**
 Christoff Welczer etc.
 <Eliaß Haidenreich> etc.
     [*pozn.*] No. 200 am Milchmarckht bei David Maier.
- Sebastian von Redern etc.
- 9r Carll von Hoberg etc.
     [*pozn.*] No. 202 am Milchmarckht bei Merten Pergl, Zum weißn
     pern genandt, die ubrigen pferde 7 im wirtshauß, Zum ratprunen
     genandt, No. 312.
 <Steffan Niari>
 Bohußlaw Leßkhowitz etc.
 Christoff von Tetschaw, Mettich genandt etc.
     [*pozn.*] No. 259 in dem Hundtsgäßl bei Leonhardt Schöner, die
     ubrigen 4 pferde No. 321.
 Hanß Larisch von Ellgott etc.
 Heliaß Haidenreich^f.
- 9v Ernnfried von Minckhwitz etc.
     [*pozn.*] No. 501 am Weinmarckht bei Hannß Stolcz, tuechhandler,
     die ubrigen 6 pferde No. 321 beim Neuen thor Zum weintrauben.
 Wenzel von Rotkhirchen^g.

Trugessen

- Matheß Teuffel freiherr zu Gunderßdorff etc.
 Georg Humoney etc.
- 10r Alesch Werckho etc.
 [pozn.] No. 117 in der unndern Schmidtgassen bei Steffan Bernhardt, Zum grienbaum genandt, die ubrigen roß gegen uber No. 208.
 Gotthartt Schoff, Gotsch genandt etc.
 Zdeßlaw Khapliß etc.
 [pozn.] No. 394 in der Weißgerbergaßen bei Erhardt Bischof, gärtler, die ubrigen pferde No. 323 beim Neuen thor.
 Eraßmus freiherr von Dittrichstain etc.
 Albrecht Sednitzkhi etc.
- 10v <Moritz von Sepotendorf etc.>
 [pozn.] No. 202 am Milchmarckht bei Merten Pergl, Zum weißbern genandt, die ubrigen pferde No. 312.
 <Wentzel von Rottkirchen>
 [pozn.] No. 521 am Hernmarckht in Carl Unnderholczers hauß, die ubrigen roß No. 324.
 Ferdienand Volkra etc.
 [pozn.] No. 462 am neupaw in der Sumerischen erben hauß, die ubrigen pferde uberm wasser in Georgn Detzels hof.
 Hanß Peß von Wirschloß.
 [pozn.] No. 501 am Weinmarckht bei Hannß Stolcz, tuechhändler.
 Laudißlaw Tay von Chemer etc.
- 11r Hanß freiherr von Leyp auff Mohrerischen Khrummaw etc.
 Hanß Ulrich Schoff, Gotsch genandt etc.
 [pozn.] No. 185 uber dem wasser, am Vischbach genandt bei Hertwig Siebenbaum, die ubrigen pferde No. 191 bei Christof Weiller.
 Johan Malczan freiherr^h.
 <Peter Praschmann etc.>
 [pozn.] No. 504 am Weinmarckht bei Hannß Diettrich, die pferde 16 gegen uber No. 492, Beim wilten man genandt.
 <Joachim Malczan> freiherr etc.
 Carll Trivulsi etc.
 [pozn.] Am Ponnensperg bei Conradt Pauer, messingprenner.
- 11v Wolff von Keytschach etc.
 [pozn.] No. 219 in der Zislgassen bei Jeorg Kaiserin, wittib, die ubrigen pferde No. 228 auch in der Zislgassen.
 Carll Zaruba.
 Francisca Derßphi freiherrⁱ.
 Ernnreich von Neudegkh etc.

[*pozn.*] No. 462 am neuen paw in dem Sumerischen erbern hauß,
die ubrigen pferde uberm wasser in Georgen Detzels hof.

Georg Caspar Neuhauser zu Plamaw etc.

<Hannß Prückner>^j

Hannß Prückhner etc.^k.

12r <N. Roßnowßkhi> etc.

[*pozn.*] No. 314 beim Noien thor beim Hanß Lang, Zum rotn khrebsen genandt.

<Hanß Prückhner etc.>

[*pozn.*] No. 466 aufm noien paw bei Pauls Örttl und Fridrich Wostrawicz neb im, die ubrigen pferde uberm wasser in der Engherczgassen in Conradt Schmitmairs stadl.

Georg Dreßkhi etc.

[*pozn.*] No. 117 in der vordern Schmidtsgaßen, die pferde 208.

Simon Necbesch von Lanndegg etc.

[*pozn.*] No. 394 in der Weißgerbergassen bei Bernhardt Bischof, die ubrigen pferde No. 323.

Hannß^l Adam Hofmann freyherr etc.

Hannß herr von Rosenaw auf Nipert^m.

Baltasar Picklerⁿ.

12v Graf von Montecucuto etc.

[*pozn.*] No. 396 in der Weißgerbergassen in Paul Schardinger, sailers, hauß.

Hannß Simon von graf^o.

Huschier

Francisco Antonianus etc.

[*pozn.*] No. 46 am Ponersperg bei Sigmudt Winterfeld.

Truchsessen taffeldiener etc.

Silvester Castian etc.

[*pozn.*] No. 40 am Ponersperg bei Hannß Wudicz, goltschmidt.

Gylluß Postperger etc.

[*pozn.*] No. 40 am Ponersperg bei Hannß Wudicz, goltschmidt.

13r **Obrister sielbercahmerer etc.**

Hanß Preyner freyherr etc., item hofrath^p.

[*pozn.*] No. 529 am Vichmarckht bei Valentin Schönborn, die ubrigen Pferde No. 384.

Uder sielbercahmerer etc.

Sielberdiener etc.

Philip de Mulder etc.

[*pozn.*] No. 11 am Ponersperg bei Margretha Püllerin, wittib.

Andre Eßig etc.

[*pozn.*] No. 53 am Ponersperg bei Steffan Hierschvogl, drexler.

13v Jacob Nehner, sielberwascher etc.

[*pozn.*] No. 82 in der vordern Schmidtgassen bei Hannß Mülner, platner.

Hanß Weintzürl

[*pozn.*] Zu hof.

Mundtweschin etc.

Margaretha Khuenen.

[*pozn.*] No. 362 im obern wehr über dem wasser in Hanß Engels hinterhauß.

Diener auf drey unnd vier pferdt etc.

besoldt so ohn ambter seindt etc.

<Octavio Lando etc. herr, den rathstitl^{er}>.

[*pozn.*] Todt.

14r <Terentian Alczignano de Padua etc.>

[*pozn.*] Todt.

Eduardo de Provisionali.

[*pozn.*] No. 70 am Alten roßmarckht bei Greger Vischer, die ubrigen pferde daneben No. 71.

Octavio Beta etc.

Hannibal graf zu Gaßaldo etc.

<Balthasar Pückhler etc.>

[*pozn.*] No. 327 über dem wasser am Khornmarckht bei Hanns Khüener, roßtauscher.

<Hannß Auer^r.>

14v Hanß Awer etc.

Diener auf 2 pferdt etc.

Hieronimus Cordereal etc.

Carälo Deti.

[*pozn.*] No. 67 am Roßmarckht bei Bastian Zeltner.

15r Johan Babtista Siebenbürger etc.

- Luiß Zanobiß etc.
 Steffan Poytschkhei etc.
 Daniel Printz etc.
 <Alonso de Valentia etc.>
- 15v Ladißlaw Caloßwarius.
     [*pozn.*] No. 86 bei Sa. Lorenczen bei Phillip Trost, eisenhandler.
 Hanß Karletzbkhi.
 Andre Hiersch etc.
 Ludwig Schilling etc.
 Ferdienand Hennian etc.
     [*pozn.*] No. 88 bei Sa. Lorenczen in fraw D. Ayryn hauß.
- 16r Hieronimus Tuonus etc.
     [*pozn.*] No. 272 in der vordern vil.
 Hanß Volckardt Wiedmer etc.
     [*pozn.*] No. 187 am Vischbach bei Johan Schenckh, doctor.
 Allige Fenitze etc.
     [*pozn.*] No. 146 am Vischbach bei Hannß Folckh, wagner.
 <Hanß Sigimudt von Grayß etc.>
     [*pozn.*] No. 462 aufm neupaw in der Sumerischen erben hauß.
 Ferdienandt Weidner etc.
- 16v Carll Manio etc.
     [*pozn.*] No. 272 in der vordern vil.
 Hanß Baschnißkhi.
     [*pozn.*] No. 323 am Khornmarckht uber dem wasser.
 Ferdienand Geyer zu Osterburg etc.
     [*pozn.*] No.159 bei Sa. Lorenczen bei And[...]^s.
 Conrath^t Nemetsch etc.
 Hanß von Tschetzaw, Mettich genandt etc.
     [*pozn.*] No. 259 im Hundtsgäßl bei Leonhardt Schöner, die ubrigen
     pferde No. 321.
- 17r Michael von Michalowitz etc.
     [*pozn.*] No. 180 am Vischbach bei Francz Pockh, handelßman, die
     ubrigen pferde 181.
 Mathes Janckhowitz etc.
     [*pozn.*] No. 180 am Vischbach bei Francz Pockh, handelßman, die
     ubrigen pferde 181.
 Friedrich Westrawicz von Khralowicz^u.
 Dionnisius von Michalowicz^v.

Diener mit einem pferdt etc.

- Steffan Recomendt etc.
Wolff Weiß etc.
- 17v Octavio Strada etc.

[*pozn.*] Bei Wolf Heger in der Judengassen.
Gregor Fleischer etc.
Hanß Christoff Wolczagen etc.

[*pozn.*] Bei dem postmaister.
Johan Eberhardt von Hartterßhoven etc.
Johans de Mondt^w.
Hanß Koblinßkhi.

18r Niclaß Peria etc.

[*pozn.*] No. 87 bei Sa. Laurencz bei Valentin Dhirleder.
Jeremias Fischer etc.

[*pozn.*] No. 187 am Vischbach bei Johan Schenckh, doctor.
<Johannes de Montt etc.>
Caspar Eberhardt^x.

18v **Cantzleyen**
Vicecantzler
Sigmundt Viehauser, der rechten doctor etc.

Reichs und hofsecretarien
Peter Obernburger etc.
Andreaß Erstenberger etc.

19r Wolff Unuertzagt etc.
Frantz Raß Gotthardt etc., extraordinari^y.

Kriegßsecretarien
Bernhardt Reisacher etc.
Heinrich Nicardt etc.

19v **Lateinische secretari**
Adam Alttensteig etc.

Hofcahmersecretari
Daniel Preuß etc.
Lorentz Nurnberger etc.

20r Abraham Pfendtler etc.
Johan Zigeliuß etc.

Hofcantzley etc.

- Christoff Ungeltter von Teußenhausen, taxator etc.
Steffan Braun, reichsregistrator und gegenschreiber etc.
20v Hanß Fraunberger, Osterreichischer registrator etc.

Hofcantzleyschreiber etc.

- Hanß Pausegg etc.
Georg Püchel etc.
Christoff Peylstein etc.
21r Hanß Englhover etc.
Hanß Heinrich Fehlin etc.
Hanß Zapp etc.
Georg Trenpegg etc.
Sebastian Greyffeldinger.
Hanß Christoff Wagner.
21v Davidt Probst etc.
Hanß Jacob Schödler etc.
Werner Breittschwerdt.
Albrecht Hurtter, cantzleydiener etc.

22r **Lateinische cantzley etc.**

- Jacob Püttner, registrator etc.
Ambrosi Benckh etc., concipist^z.
<Herman Rentz etc.>
Paul Mainbegg etc.
Georg Christof Haiden^{aa}.
Egidio Randach^{bb}.

22v **Hofcahmercantzley etc.**

- Wolff Streypberger, registrator und taxator etc.
Jeremias Penckh, concipist etc.
Jermias Müliuß, expeditor etc.

Hofcahmercantzleyschreiber etc.

- <Adam Heugel>
23r <Hanß Farber>
Blasy Reicher.
Christoff Federle.
Andre Tallniger, diener bei der hofcahmerinventur etc.
Stentzel Ostaschowßkhi etc.
Reichardt Moseder etc.
23v Hanß Gottermayr.
Hanß Harrtman, hofcahmerregistratorambtsgehülff etc.

Steffan Lindtner etc.
Paul Eißvogel.
Hanß Osterreicher.
Niclaß Hanuoldt etc.
24r Joachim Wolff.
Christoff Scharlinger etc.
Daniel Schleger.
Hanß Khiffer, cantzleidiener

Hofbuchhaltter etc.
Frantz Timpel.
24v Christoff Fueger, raitdiener.
Hanß Herr, ingroßist etc.

Krigscantzley etc.
Hanß Hueber, concipist.
Melchior Lerch etc.
25r Georg Schwanberger etc.
Jacob Pichler.
Gabriel Durnbacher.
Christoff Meurich.
Johan Babtista Katzensteiner, cantzleydiener.

25v **Thuerhuetter etc.**
Friedrich Weiß, hofrathsthürhutter etc.
Georg Wiltperger, krigßrathsthürhutter.
Michael Münsterer, hofcammerrathsthürhutter.
Christoff Tanner, thürhutter bei der hofcahmer.

26r **Spanischer secretari**
Hermando Mozuelo etc.

Hungerische cantzley etc.
Niclaß Istwanfy.
Johan Jo, secretari.

26v **Der Cron Behaimb cantzler etc.**
Wradißlaw herr zu Bernstain etc.
Doctor Georg Mehl, gedachter Cron Behaimb Deutscher vicecantzler.

Behaimische cantzley etc.

David Khober, des Khunigreichs Behaimb Deutscher hofsecretari.

27r **Hofpostmeisterambtsverwalter**

Hanß Wolczogen.

Curier

Lamprecht de Muniaw.

Melchior Pruckher.

Tulmetsch

27v **Krigßrathstulmetsch etc.**

Niclaß Plümel etc.

Hartschier haubtmann

Wolff Georg Gylluß freiherr zu Sonberg etc.

Hartschier etc.

102.

28r **Trabanten haubtmann etc.**

Conrath zu Pappenhaimb des heiligen Rom. Reichs. erbmarschalch etc.

Trabanten

103.

Kuchelmaister etc.

28v **Kellerpartey**

Sumelier

Bartolome Schelhardt etc.

Kellerschreiber etc.

Caspar Sebaldt, <under>kellerschreiber.

Thoman Grißlhamer^{cc}.

Hanß Ulbeckh, kellerßgehülff.

Michael Graull, kellerpindter.

Seebaldt Tepmann, kellerpindter.

29r **Hofpeckhen**

Sebastian May.

Lichtcamerer

Hanß Aichler.

Zuckerpacher

Daniel Waltter.

29v **Küchelpartey**

Kuchelschreiber

Leonhardt Polster.

Einkauffer

Paul Mandl.

Zueschrotter

Hanß Schwandorffer.

Mundtkochdienstverwalter

Carll Zwickhel.

30r **Maisterköch**

Paul Rausch.

Wolff Frauenlob.

Barttlme Wolff.

Michael Schnabel.

Pastetenköch

Hanß Martin.

30v Steffan Perneder.

Underpastetenköch

Christoff Distlbach, gehulff.

Underköch

Georg Schmelczenbach.

[*pozn.*] Todt.

31r Christoff Edlmüler.

Adam Häckhel.

Steffan Steffanus.

Blasy Laubinger.

Gregor Kerll.

31v **Jungköch und zuesetzer**

Andre Heroldt.

Dionisy Niederlander.

Wolff Feldtkircher.

Georg Leonhardt.

Kuchelpueben

8 person.

32r **Kucheltrager**

2 person.

Holtzhacker

Hanß Pardt.

Zergadentrager

3 person.

Zergadner etc.

Thomaß Khronperger.

Christoff Seckhler.

32v **Kuchelthürhutter**

Jacob de Gera.

Zinwascher und officiertaffeldiener

2.

Hofgesindtsdoctor

Johannes Maria de Lama Neopolitani.

Peter Monaw.

33r **Hofzalmeister etc.**

Peter Häckhel.

Hofzalmeisterrambtscontralor etc.

Hanß Riedtmann.

Hofcahmerdiener

Leonhardt Oberhauser.
Carll Heyberger.
33v Michael Lindawer.
Georg Ernbreiß, extraordinari^{dd}.

Hofcontralor etc.

Thoma Sonner.

Ernholden

Hanß Ponisott etc.
34r Marttin Stöckel.
Peter Krabat.
Peter Fleischman.

Saalthürhutter

Steffan Dollerin etc.
34v Josua Eybenstaller.
Franciscus Vallerdo.
Paull de la Gretta.

Hofporttier

Urban Khlain.
Jacob Ziggin.

35r **Tapesier**
Carll Dasentz, des tappesirs gehülff.

Hofbarbirer

Mathes Schrag etc.

Wundtartzt

35v **Mayr**
Mathes Ruedl.

Falckenmaister

Hanß Hager.

Falckner

Marx Manuschi.
<Christoff Manß.>

- 36r Georg Grundtler.
Christof Manß^{ee}.
Veit Sträßl.
Bartlme Serin.
Hanß Muhlner.
Stachius Marttin.
- 36v **Jagermaister etc.**
Wolff Sigmundt von Auersperg etc.

Jäger etc.

- Jan Provia.
Hanß Teutschenpauer.
Wilhalm Gundersperger.
- 37r Hanß Ware.
Christoff Schlögel.
Leonhardt Zigler.
Hanß Geyer.

- 37v **Plahenknecht**
Jeorg Falhuber.
Leonhardt Aißengl.
Emrich Ottmayer.

Hundtspueben

5.

- 38r **Quartiermaister**
Hanß Jacob Herbradt etc.

Hoffurier

- Gregor Poulin.
Hanß Graf.
Mathes Eulner.
- 38v Hanß Friedel.
Hanß Ruda.
Mates Pirpoumer^{ff}.

Einspanniger

- Mathes Tellwitz.
- 39r Christoff Leutner.

Capellen

Hofpredigandt

Lamperttus Guetterus Venradius, der heiligen schriefft doctor und bischoff zur Neustadt etc.

Elemosinarius

Francißeus Marget de Nova Porta.

39v **Caplan**

Mathes Fletscha.

Jacob Timarcheus.

Simon Fabricius Radius.

Abraham Huschorttig.

Johannes Vivarius.

40r **Oratoridiener**

Hanß Perg ist des obristen camerers tafeldiener.

Hanß Clautori.

Capellndiener

Ulrich Mader.

40v **Capelnmaister**

Philippus de Monte.

Maurus Simboldi, musicus.

<Carollo Luithan.>

Baßisten

Corneli Celso, cahmermusicus.

41r **Sebastian Rockhel.**

Martinus Hasställ.

Lamperttus Vreue.

Thoman Hueberß von Neukirchen.

Benedict Gonßo.

Sigmundt Rieser.

41v **Tenoristen**

<Jacobus Regnardt.>

Egidius Plumier.

<Jacobus Flama.>

[*pozn.*] Todt.

Peter Caniß.

Wilhelmus de Lafontein, musicus.

42r Cornelus Fabius.

Arnoldt Gertzl.

<Johan Babtista Binel.>

Altißten

Wilhelmus von der Muhlen.

42v Anßhelmus Cupers, musicus.

Niclaß Buse.

Gerhardus Marttin, cahmermusicus.

Hieronimus Ramieres.

Johannes de Beckher.

Hanß Cupers.

43r Michael de Jantz.

Weinandt de Hodege.

Christian Prandl^{eg}.

Discantisten

Niclaß Seldertt.

43v Martinus de Quenca, cahmermusicus^{hh}

Franciscus Caruta, cahmermusicusⁱⁱ

Organisten

Guilhelmus Formebiß.

Paulus von Winde.

44r **Notist**

Oßwaldt Walner.

Concordero

Isaac Kalttenprunner.

Singerknabenpraeceptor in literis

Johannes Libermeus.

44v **Camer**

Obrister camerer

Wolff Rumpff zum Wilroß freyherr.

Cahmerer

Christoff Poppel herr von Lobkhowitz.

David von Tanberg freiherr.

45r Octavio Spinola.

Christoff von Buchaim freiherr etc.

Adam herr von Neuhauß etc.

Ludwig Colleredo etc.

Jaroßlaw Schmitschanßkhi herr von Metricz etc.

45v Don Latron de Gnivarra etc.

Albrecht graf von Furstenberg etc.

Don Allonso de Artilla.

Georg Poppel herr von Lobkhowitz etc.

Maximilian von Dittrichstain freiherr etc.

46r Niclaß Balffi etc. zu Erthedt.

Cahmerdiener

Jeronimuß Gäberin^j.

Caspar Pernawer.

Jann Serabia.

<Francißecca Gaberin.>

46v Hanß Popp.

Quardaroba

Porphirio Woß.

Carl Luidon, underquardaroba^{kk}.

Leibdoctor

Bartlme Guarinonius.

47r Jeronimus Stromayer.

Leibbarbierer

Alonso de Enzimis.

Undterbarbirer

Hieronimus Dufner.

47v **Leibapodecker**

Martinus Piatosa, genandt Beda.

Bibliotecary

Hugo Blatius.

Distelirer

Michael Clauß etc.

48r **Cahmerfurier etc.**

Mathes Hundegg.

Cahmertürhütter

Wilhalmb Hofman.

Hanß Hackh.

Cahmerhaitzer

Adam Ebenstain.

48v **Leibweschin**

<Anna Raphela.>

Margretha Pergin^{ll}.

Obristen camerers tafelweschin

Anna Strepflin.

Cahmertrabanten

Georg Gaag.

Petro Facino.

49r **Lorentz Weingartner.**

<Veitt Schmidther.>

Caßpar Ferster^{mm}.

Handtwercker

Puchsenmacher

Sebastian Schmeler.

Puchschiffter

Bernhardt Elsasstr.

49v **Goldtschmidt**

Maturin Culpin.

Zacharias Glöckhinger.

Kurschner

Lorentz Lindtner.

50r **Conterfecter und mahler**

Joseph Arcimboldo.

Anthoni Abundi.

Martin Rota, conterfecter und bildthauer.

Leibchneider

Jann Biscaino.

50v **Hosenschneider**

<Bartlme Galli.>

[*pozn.*] Todt.

Paretmacher

Ferento Castell.

Seidenschnürmacher

Vicentz Ferro.

Urmacher

Gerhardt Emoser.

Marthin Sporn^{mn}.

51r **Tischler**

Anthoni Muiß.

Pallmacher

Colin Oliver.

Stallpartey

Obrister stallmaister

Claudius graf zu Trivulß unnd Melcz etc.

51v **Edelknabenhofmaister**

Andreas Prudentius.

Edelknaben

Edellknabenpraeceptor

Abraham Huschorttig, caplan.

Edelknabenunderhofmaister

Andreas Riba.

52r **Edelknabentantzmaister**

Evangelista Pogatzan.

Roßbereitter

Suan Petro Poliano.

Carll Resto, roßbereuttersgehülff.

Cranguil Machio, bereuter uber di klepper.

Futtermaister

52v **Futterschreiber**

Hanß Rieger.

Harnischmaister

Niclaß Mondtferdan.

Plattner

Ulrich Örttel.

Püchsenspanner

<Thomaß Nicolay.>

53r **Obrister sattelknecht**

Caspar Schlägel.

Undter sattelknecht

Leonhardt Schonckh.

Seidennätter

Johan Ambrosy Carcano.

Zelttmaister

Sebastian Lang.

53v **Sattler**
Christian Constandt.

Leibschuester
Michael Jung.

Federmacher
Francz Porman^{oo}.
<Frantz Farman.>

Vergulter und rappiermacher
Lorentz de Nagron.

54r **Hofsporer**
Hanß Creutzpeger.

Hufschmidt
Diabaldt Grünagel, klepperschmidt.

Stallknechtl

Stieffelwischer
Mathes Behaimb etc.

54v **Laggeyen**
Bernhardt Gallet.
Valentin Rosen.
Mathes Paller.
Simon Peckh.
Marttin Grißbauer.
N. Schreckh.

55r Hanß Murnauer.
Michael Starch.

Eselmaister
Thomaß Nicolay^{pp}.
<Balthasar de Gyroß.>

Eseltreiber

Eselsattler

<Lorentz Grabaschko.>

55v Eselschmidt

Conrath Pfannenschmidt.

Trometer

Franciscus Ritz, obrister trometer

Carolus Duracin.

Dominicus Capa.

Steffan Cadenera.

56r Albertus Artesis, camermusicus.

Caesar Bendinel.

<Jacob Veruna.>

Leonso Capa.

Paul Nasin.

Martin Wegensteiner.

56v Lucianus de Leoni.

Eduardo Ritzo.

<Hanß Jacob Träxl.>

Hanns Jacob Trexl^{qq}.

Lucas Marin.

Carll Artesius.

Alexander Hohorlogia.

56ar Finarlindo Sertoria.

Pariß <Mergan> Pergonino.

Franciscus Sogaberia.

Andre Mosto.

Gregorius Darini.

Johan Paul Artesis.

56av Lucas Zigatto.**Hörpaucher**

Steffan Wolff.

Leopartwarter

Corneli Delpardi.

Thomaß Tilpardi, sein gehülff.

57r Abrichter der wilden thier

Geschiermaister

Christoff Griebel.

Schieffmann

Leonhardt Huetter.

57v **Provoß**

Bangratz Jorman.

Stechen knecht

2.

Wachtknecht

Wilhalmb Poglin.

1584

59r **Rom. Khay. Mt. etc. jetziger zeit hoffstatt 1584^r**

59v

60r **Obrister hofmaister**

Adam von Diettrichstein freyherr zu Hollenburg, Finckenstein unnd Talberg.

Gehaimen rätthe

Hannß Trautson freyherr zu Sprechenstein unnd Schrouenstein.

Leonhart von Harrach der elter freyherr zu Rorau etc.

Sigmund Vieheuser, der rechten doctor, gehaimer rath unnd vicecanczler.

Wolf Rumpf zum Wilroß freyherr.

Jacob Khurcz von Senfftenaw.

60v **Hofmarschalck**

Paul Sixt Trautson freyherr zu Sprechenstein unnd Schrouenstein etc.

Hofrätth

Paul Sixt Trautson freyherr zu Sprechenstein und Schrauenstein, hofrath-
svicerepresident

Gabriel Strein herr zu Schwarzenau etc.

Seyfrid Preinner freyherr.

Hannß freyherr zu Welsperg etc.

Wolff Ernst von Wiersperg etc.

Andreaß Gail, der rechten doctor.

Rudprecht von Staczingen.

- 61r Carl von Schwendi.
Joachim von Sincendorff zu Goggisch und Feuregg.
Johann Hegenmüller, der rechten doctor.
Georg Eder, der rechten doctor.
Johan Toner von Trupach, der rechten doctor.
Georg Achatı herr zu Losenstein auf Losensteinleuten.
Johan Babtista Weber zum Pisemberg.
Jacob Kurcz von Senfftenau.
Melcher von Braidenspach, hofrath unnd kuchlmeister.
- 61v Johann Wolff freyman zu Oberhausein, der rechten doctor.
Christoff Pürckhamer, der rechten doctor.
Ludwig von Hoyß freyherr zum Stixenstein.
Maximilian von Tornberg.
Fabricio Corrego hat den rathstittel.
Fridrich von Krekhowitz.

- 62r **Hofcamerräth**
Ferdinandt Hofman freyherr, hofcamerrathspräsident.
Helffreich Gutt.
Hanß von Sincendorff.
Anßhelbm von Velß.
Georg von Redern zu Strechlicz.
Davidt Hag.

- 62v **Kriegsräth**
Fridrich von Tscherotin.
Christoff von Kinnigsparg.

Stablmaister

- 63r **Mundtschenckhen**
Graf Anthoni von Arch.
Cristoff Swarofßki hat auch den rathstittl.
Fridrich von Falckhenhan.
Petter graf von Collato.
Sigmund Smürsiczki.
Nicolauß Wolßki.
Wolff herr von Stubenberg.
Hanibald graf von Casolda.
Wolff von Knittschach.

- 63v **Fürschneider**
 Georg von Opperßdorff.
 Georg Zettricz.
 Julius Abcanniuß von Werdeman.
 Caspar Melcher von Tscherothin.
 Hanß graf von Hardegg.
 Wenczl Ritschan von Wetteritz.
 Wenczl Sasstriczl.
 Hanß von Krekhowitz.
 Georg Prosanczki.
 Georg Cristoff Teufl freyherr.
 Arideo Burguntio.
- 64r
 Moricz von Sebottendorff.
 Matheuß Teufl freyherr zu Gundersdorff.
 Carl von Hoburg.
 Hanß Treßkhowitz.
 Juan Alfonso Spinuola.
 Hanß Adam Hofman.
 Joachum Malczon freyherr zu Warttemberg unnd Penczelin.
- 64v **Panatie**
 Cristoff Welczer.
 Bohußlaus Leßkhowitz.
 Elias Haidenreich.
 Wenczl von Rotkürchen.
 Dionißi von Michalowitz.
- 65r **Truchsässen**
 Allesch Werckho.
 Gotthart Schof, Gotsch genant.
 Zdeßlau Kabliers.
 Albrecht Sedniczki.
 Hanß Peß von Wierschloß.
 Ferdinand Volkra.
 Hanß freyherr von der Leip auf Marcharischen Krumau.
 Hanß Ulrich Schof, Gottsch genandt.
 Carl Tribulßi graf zu Molcz etc.
 Carl Saruba.
 Erndreich von Neidegg.
- 65v
 Georg Caspar Neuhauser zu Plummenaw.

Hannß Pruggner.
Georg Dreßki.
Sigmund Neggisch von Lanndegg.
Hannß herr von Rosenaw auf Niepurtt.
Balthasser Pückhler.
Hanß Sigmund von Greiß.
Wenczl Haubicz.
Conrat Nymbsch.
Fridrich Westrowitz.
Bonofaci graf von Serego.
Michl von Michalowitz.
Carl Teufl freyherr.
66r Octavio Coreta herr auf <Zinkher[?]> Zucarela.
Ferdinand Geir zu Osterburg.
Albrecht Leßkhowicz.
Zacherias Slabata.
Johan Francißco Gonsago.
Paul Niari.
Andre Rebey.
Albrecht graf von Otting.
Adam Peß freyherr von Cölln und Kecendorff.
Proßper graf von Ladron.
Allexander Gonsago.
Francißcus Wilhelmuß Mallaspima.
66v Ferdinand Sossti graf von Rolli.
Hainrich Promnitz freyherr.
Johan Nowohradßki von Kollawart.
Johan Babtista Colleredo.

Huschier

Francißcus Anthoniannus.

Truchsässen tafldiener

Silwester Casstian.

Gillius Posperger.

67r **Obrister silbercamerer**

Hanß von Tschetschaw, Mettich gennant.

Under silbercamerer

Silberdiener

Andre Essich.

Corneli Nicolauß.

Silberwascher

Hanß Weinzierl.

Isac Englman, extraordinari.

67v Diener auf 3 und 4 pferdt

Edoardo de Provisinali.

Octavio Betta.

Ferdinandt Henian.

Fabian de Newua Zwerg.

Diener auf 2 pferdt

Ladißlau Kollaßwarius.

Andre Hirsch.

Ludwig Schilling.

Jeronimuß Thuonus.

Hanß Wolckhardt Widmer.

Alluigi Fenice.

Ferdinand Weidner.

68r Carl Mangno.

Matheuß Janckhowitsch.

Octavio Strado.

Hanß Laßlau von Kienring.

Andre Ott.

Carl Tragenreitter.

Babtista Bertoli.

Ferand Wicz Conte.

Caspar Eberhart.

Benedict Toßo.

Conradt von Hasperg.

Hanß Eberhart.

Juan Ambrosio Anthoniano.

Urban Lanndo.

Georg Wilhelm Praun freyherr.

Johan Scharberger.

Gregor Flaischer.

68v **Diener mit ainem pferdt**

Wolff Weiß.
Johan Eberhart von Harterßhofen.
Johanes de Monnt.
Hannß Koblinczki.
Niclauß Peria.
Johan Paptista Colloreda.
Joachim Purggraf von Than.
Melchior Danadt.

69r **Cantzleyen**

Vicecantzler

Sigmund Vieheuser, beider rechten doctor.

Reichs und hofsecretari

Petter Obernburger.
Andre Erstenberger.
Wolff Unuerzagt.
Sebastian Westernacher, hofsecretari.
Hanß Engelhofer, extraordinari secretari.

Kriegssecretari

Bernhardt Reisacher.
Hainrich Nigkhart.
Ambroßy Schmeisser.

69v **Lateinische secretarien**

Ambroßy Pennckh, lateinischer extraordinari hofsecretari.

Hofcamersecretarien

Daniel Preiß.
Lorencz Nürnberger.
Johan Zigeliß.
Jeronimuß <Panckhel> Pänggel.

Hofcantzlei

Christof Umbgelter von Teussenhausen, taxator.
Georg Puchel, reichsregistrator und gegensreiber.
Hanß Fraunberger, Osterreichischer registrator.

70r **Hofcantzleischreiber**
Hanß Pausegg.
Christoff Peilnstein.
Hanß Hainrich Wechlin.
Hannß Zapff.
Georg Trennpeckh.
Sebastian Greifldinger.
Hanß Cristof Wagner.
Davidt Probst.
Hanß Jacob Schedler.
Werner Braidtschwerdt.
Cristoff Humler.
Benedict Radner.
Michl Kürchamer.
Martin Ratter.
Hannß Pramhofer.
Hainrich Kern, canzleidiener.

70v **Lateinische cantzlei**
Jacob Püttner, registrator.
Paul Mainbegg.
Georg Christof Haiden.
Egidi Randach.
Egidi Grix.

Hofcamercantzlei

Wolf Streitberger, registrator und taxator.
Paul Jonaß, expetitor.
Matheus Preckhl, concipisst.
Hainrich Porsy, lateinischer concipist.
Michl Heimg, expeditor bei der hinderlassen hofcamer.
Paul Dänckhl, concipist.
Niclauß Reichl, concipist.

71r **Hofcamercantzleischreiber**
Stanczl Ostaschoßky.
Steffan Lindner.
Paul Eißvogl.
Hannß Osterreicher.
Joachim Wolff.
Daniel Schleger.

Leopoldt Schütpacher.
Thoman Plaßman.
Jacob Reichart.
Simon Lugg, registratorambsgehilff.
Hieronimuß Klepichler.
Hanß Fuchs.
Hannß Polczius.
Balthasser Till, canzleidiener.
Thoman Mairhauser, canzleidiener.

71v **Hofbuchhalterei**

Ludwig Innderhell, raitdiener.
Ruprecht Greissenauer, raitdiener.
Wolf Pucher, raitdiener.
Andre Flechtner, raitdiener.
Hannß Graf, raitdiener.
Maxmilian Haiden, ingrossist.

Kriegscantzlei

Hanß Huber, registrator und expeditor.
Melchior Lerch.
Georg Schwanberger.
Jacob Püchler.
Gabriel Dürnbacher.
Cristof Merich.
Johan Babtista Kaczenstainer, canzleidiener.

72r **Thürhütter**

Fridrich Weiß, hofrathsthürhütter.
Petter Puchman, kriegsrathsthürhütter.
Fridrich Pallinger, hofcamerrathsthürhütter.
Cristof Taner, bei der hinderlassen hofcamerthürhütter.

Spanischer secretari

Hungerische cantzlei

72v **Der Cron Behaim cantzler**

Doctor Georg Mell, gedachter Cron Behaim vicecanzler.
Sebastian Heugl, deß Kunigreichs Teutscher hofsecretari.

Hofpostmaisterambtsverwalder

Hanß Wolzogen.

Currier

Lamprecht de Monau.

Melchior Prugkhner.

73r **Tulmätsch**

Kriegstulmätsch

Nicolauß Plimel.

Härtschier hauptman

Härtschier

sollen sambt iren furriern unnd trometer ordinariter sein 102.

Trabandten hauptman

Conradt deß heyligen Remischen reichs erbmarschalch zu Pappenheim.

Trabandten

sollen sambt den spielleuten sein 103.

73v **Kuchlmaister**

Melchior von Braidenpach.

Kellerparthei

Sumelier

Bartlme Schelhardt.

Kellerschreiber

Caspar Sewald.

Thoman Griebelhamer, underkellner.

Hanß Ulbeckh, kellnergehilff.

Cristof Daminger, kellnerbindter.

Sewald Depman, kellerbindter.

Hofpeckh

Sebastian May.

Liechtcamerer

74r **Zuggerpacher**

Daniel Walder.

Kuchelparthei

Kuchlschreiber

Paul Mandl.

Einkhauffer

Lorentz Schedl.

Zuschrotter

Hannß Schwandorffer.

Mundtkoch

Hannß Lillenperger.

Maisterköch

Paul Rausch.

Bartl Wolff.

Michl Schnabel.

Plausy Laubinger.

74v **Pastettenköch**

Underpastettenköch

Christof Distlbach.

Underköch

Adam Hagkhl.

Gregor Kerl.

Lucaß Scarolla.

Jungköch und zusetzer

Andre Herolt.

Hanß Jacob.

Hanß Reitter.

Petter von Riedt.

Kuchlpuben

sollen acht sein.

Küchltrager

sollen 2 sein.

Holtzhagkher

Hannß Parth.

Zergadentrager

sollen 2 sein.

75r **Kuchlthürhütter**

Zergadner

Cristof Sekhler.

Officiertaflidiener

Thoman Gilhn.

Caspar Schuchberdt.

Hofgesindtsdoctor

Petter Munaw.

Hofzallmaistr

Petter Hagckhel.

Hofzalmaisterambtscontralor

Hannß Riettman.

75v **Hofcamerdiener**

Michl Lindawer.

Leonhart Oberhauser.

Georg Ernpriß.

Wolff Diemb.

Wilhelm Herpradt.

Hofcontralor

Thoman Sonner.

Ernholden

Hannß Panisot.

Petter Flaischman.

Hannß Ruda.
Leonhart Dettenhafer.

Saalthürhüetter

Paul Dellagreta.
Georg Gagg.

76r **Hofporthier**
Hannß Wilhelm Rechberger.
Vallentein Rosen.

Tappesier

Thoman Nicolaw, obrister.
Carl Destancz.
Oschwald Eder, gehilff.

Hofbarbierer

Matheuß Schrag.

Wundartzt

Mair

Matheuß Riedl.

76v **Falckhenmaister**
Hannß Hager.

Falckhner

Bartlme Serin.
Hannß Müller.
Michl Phillip.
Jacob Manußhi.
Allexander Trovolluschi.
Matheuß Loe.
Andre Sturmb.
Stanczl Gottschal.

Jägermaister

Wolff Sigmund von Auersperg, obrister landtjagermeister.

Jäger

Johan Provia.

Hanß Teutschenpaur.
Wilhelm Gundelsperger.
Hanß Wär.
Cristof Schlegel.
Leonhart Ziegler.
Hanß Geir.

77r **Plachenknecht**
Georg Falhuber.
Leonhart Lißengl.
Enreich Ottmair.

Hundtsbuben
söllen fünff sein.

Quartiermaister
Hanß Jacob Herbradt.

Hoffurrier
Hannß Friedl.
Matheuß Pierpamer.
Cristof Zurler.
Severius Frischeisen.
Andre Mur.
Georg Hofman.

77v **Ainspeninger**
Matheuß Detlwicz.
Hannß Lutz.
Dobiaß Helmschmidt.

Capelln

Hofprediger

Elmosinarius

Cappolen
Jacobus Climarcheus, caplan und elmosinarius dienstverwaldter.
Simon Fabricus Radius.
Anthoni Peckher.

Georg Kürchamer.

Jacob de Kerle.

Michl Oliverius, beider rechten doctor, deß riterlichen S. Johannes ordens camendator zu Ach, Mechl, Nideckh und Kierrugen.

Egidius Holly.

Petter Nolcofs.

78r **Oratoridiener**

Capelndiener

Urel Mader.

Capelmaistr

Phillipus de Monte.

Maurius Simbaldtus, mußicus.

Dominicus Capa, musicus.

Carl Ardesy, musicus.

Johan Paulo Artesi, musicus.

Bassisten

Carneli Celso.

Sebastian Reckhl.

Lambertus Vreue.

Benedict Ganso.

Sigmund Riser.

Caspar Undermair.

78v **Tenoristen**

Egidius Plouier.

Gilhelmus de Lafontein.

Carnelius Fabius.

Arnold Gertz.

Phillpert Michael.

Jeronimuß Mader.

Daniel de Mota.

Benedict Schnüchenberger.

Altisten

Wilhelmus von der Millen.

Anhelmuß Cupers.

Nicolauß Puße.

Hieronimuß Remiretz.

Johannes de Peckher.
Hanß Cupers.
Michael de Ayantz.
Weyand de Hodeg.
Cristian Brandi.

Discantisten

Nicolauß Seldert.
Martinus de Curnea.
Francißeus Coruda.

79r **Organisten**

Pauluß von Winda.
Carl Luithan.

Nottist

Oschwaldt Waldner.

Corcordero

Isakh Kaltenbruner.

Singerknabenpreceptor in litteris

Johannes Lottinnuß.

Singerknaben

sollen zwelf sein.

79v **Camerer**

Obrister camerer

Wolf Rumpf zum Vielroß freiherr.

Camerer

Don Ladran de Gnevarra.
Cristof Popel her von Lobkhowicz.
Don Alfonso de Arcilla.
Davidt von Dannenberg freyherr etc.
Octavio Spinola.
Cristof van Puchhaim freyherr.
Adam herr von Neuhaus.
Ludwig Colloredo.

Allbrecht graf zu Fürstenberg.
Georg Poppel herr von Lobkhowicz.
Maximilian von Diettrichstein freyherr zu Hellenburg, Finckhenstein und
Thalberg.
Niclauß Palfi zu Erdet.
Hanß Preiner freyher.
Georg Graf zu Mundfort.
Ladißlauß Werckho freyherr.

80r **Camerdiener**
Hieronimuß Caverin.
Caspar Pernauer.
Hanß Popp.
Prophirio Wosso.

Guardaroba
Georg Schwab.
Adam Ebenstan, underguardaroba.
Leibdoctor
Bartlome Guarianius.
Jacob Scutelarius.

Leibbarbierer
Alfonso da Anczimis hat neben auch den camerdienertittl.

Underbarbierer
Hanß Althauß.

Apotegger
Martinus Piatosa, genandt Beeta.

Bibliodecari
Hugo Blatinus.

80v **Distelierer**

Camerfurier
Matheus Hundegg.

Camerthürhütter
Wilhelm Hofman.

Steffan Dolberin.

Camerhaitzer

Georg Jacob.

Leibweschin

Margretha Pergin.

Leibnatterin

Anna de Moreta.

Obristen camerers taflweschin

Anna Daminngerin.

Camertrabandten

Petter Facino.

Lorenz Weingartner.

Caspar Forstner.

Hanß Wetterle.

81r **Obristen camerers tafldiener**

Hannß Perg.

Petter Gail.

Handtwerccker

Biechsenmacher

Sebastian Schmeller.

Bichschiffter

Bernhart Elsässer.

Goldtschmidt

Martini Culpin, camergoldschmidt.

Eraßmus Hornickh.

Kirsner

Lorenz Lindner.

Conterfeter und maler

Joßef Arczinwaldo.
Enthoni Abundi.
Bartlme Spranger.
Facbricio Martniengo, illuminist.

Leibschneider
Niclauß Lainradt.

81v **Hosenschneider**
Bernhart Mora.

Paretmacher
Ferranto Casstell.

Seidenschmiermacher
Vaicentz Ferro.

Urmacher
Gerhart Emoser.

Tischler
Anthoni Muiß.

Palnmacher
Colin Olivier.

Obrister stallmaister
Claudius Tribulcz graf zu Melcz.

Staalparthei

Edlknabenhofmeister
Andre Prudentius ist auch daneben preceptor.

Edlknaben
sollen in die 18 oder aufs maist 20 gehalten werden.

82r **Edlknabenunderhofmaistr**
Christoff Sortorius.

Edlknabentantzmaister
Evangelista Papatzan.

Roßbereitter

Suan Petter Paliano.

Füettermaister

Hannß Rieger.

Füetterschreiber

Martiin Greißbauer.

Harnischmaister

Nicolauß Manfredon.

Plattner

Ulrich Orttl.

82v **Pichspaner**

Obersattlknecht

Caspar Schlegel.

Undersattlknecht

Leonhart Schregkh.

Seidennater

Zeltmaister

Sebastian Lanng.

Sattler

Cristan Constandt.

Leibschuster

Michael Jung.

Federmacher

83r **Vergulter und rapiermacher**

Lorentz de Negron.

Hofsporer

Hannß Kreiczberger.

Huffschmidt

Jacob Castilia, Spanischer hufschmidt.
Diewoldt Grienagl, kleperschmidt.

Stallknecht

sollen sovil man bedürfftig gehalten werden.

Stiflwischer

Matheus Behem.

Laggeyen

sollen ordinaritter acht sein.

Esslmaister**Essltreiber**

soll die notturfft gehalten werden.

83v **Esslsattler**

Esslschmidt**Trometter**

Obrister über die trometz

Francißcuß Riczo.

Leanza Capa.

Paul Nassin.

Martini Wegsteiner.

Edouardo Riczo.

Lucas Zigato.

Allexander Herologio.

Fiorinto Sartorio.

Paris Bergannino.

Francißca Sagabria.

Andre Mossto.

Gregorius Durin.

Lucianus de Leoni.

Salomon Fero.

Georg Zigato.

Hanß Olivier.

Paul Zigato, Ierjung.
Ludwig Ricedo.

84r **Hörpauckher**
Jacob Wolff.

Leopardtwartter
Corneli Dilpardti.

Abrichter der wilden tier

Geschiermaister
Cristoff Griebel.

Siffman
Leonhart Hutter.
Profoß
Pangracz Jorman.

Stockhmaister

Steckhenknecht
sollen zwen sein.

1589

85r **Röm. Khay. May. hofstatt vom jahr 1589**

85v

86r Waß es für ain gestallt hab mit den kayserlichen officieren bei hoff.

Nach der Röm. Kayserlichen Mt. etc. ist die erste stell des obersten hofmaisters, derselb hat in gemain sein gantzes aufsehen über alle andere officier, außgenommen was den obersten camerer betrifft und seine undergebene.

Die ander stell ist des obersten camerers, auf denselben haben alle Iren respect, so bei der Kayserlichen camer dienen, alß da seind die camerer, camerdiener, quardaroba, leibbarbierer, camerfurier, camerportier, tapezier, leibschneider, leibweschin, camerhaitzer, camertrabandt etc.

Zum obersten hofmarschalckenampt gehört auch sonst alles hofgesinndt in gemain der recht und justici sachen halben, und seind ime yeder

zeit gewerttig, der quartiermaister, furrier, hoffmarschalckssecretari, profoß etc.

Dem obersten stallmaister wartten auf die edlknaben, deren hofmaister und preceptor, fuettermaister, roßbereitter, laggeien, und was der stallparthei mehr anhengig ist.

Der stäblmaister hat seinen bevelch uber die trucksässen, silbercamer, fürschnaider, panetier, und was dem taffldienst zugehörig, wann Ir M. pflegen zu essen, die justici sachen aber, da sich ainiche undter disen officieren begeben, werden dem obristen hofmaister oder marschalcken zugeaignet.

Kuchelmaister und contralor haben Iren respect auf den obersten hofmaister, seind aber sonst ime kuchelmaister untergeben alle die jhenigen, so zu kuchel und keller gehörig.

Contralor aber ist des hoffstatts gegenhandler, und hat sein aufmercken wie die officia dem instructionen gemeß, in empfang und außgab, kauff und verkauff etc. administriert werden, dependiert sonst allerdings vom obristen hofmaister.

86v Der mundtkoch hat sein anschaffen mit den underköchen oder andermaisterköchen, item der somelier mit den koellern, also auch mundtbeck und hofpeck mit den irigen, aber sy alle sonst gehören undter den kuchelmaister.

Der sylbercamer hat auch seine sylberdiener und silberwoscher, und er respectiert im dienst den stäblmaister und sonst den obristen hofmaister. Hartschier und trabanten hauptleüth sehen auf dem obristen hofmaister, schaffen den rottmaistern, iren furiern und untergebenen.

Also hat yede cantzlei sein haupt und directorium, die rätthe aber in gemain werden von Irer Mt. selbst oder dem obristen hofmaister beschaiden.

Die jäger haben iren maister und vom ime bevelch. Er aber auch respectiert den obristen hofmaister.

Die kauffleüth, marcatanten, handwerchsleüth, und was dem hof nachraiß seind des obristen marschalcks bevelch unterworffen und derer justici sachen haben von ime ire außträg. Da aber die sachen so wichtig und disputierlich, werden dieselben vilmals auf den hofrath remittiert.

Der Kay. capellen betreffendt, haben die gaistlichen iren magister caerimoniarum oder an dessen stell den eltisten capellan, die musica seinen capellmaister und werden im dienst bevelchß vom obristen hofmaister, justicialia aber seind beim obristen marschalcken.

87r

87v Kurzer bericht, wie es am Kay. hof gehalten wirdet^{ss}.

88r **Rom. Khay. Mt. ordnung unnd hofstatt**
für alle und yede derselben hoche und nidere ambleuth, officiere und diener an Ir Kh. Mt. hofe, was aines yeden ambt und dienst, sey yezo von newen gnediglich fürgenommen unnd geordnet, alls hernach volgt.

Rudolph der ander von Gottes genaden erwelter Römischer Khaiser, zu allen zeitten merer des Reichs.

Obrister hoffmaister

Adam von Dietrichstain freyherr zu Hollenburg, Finckhenstain und Talberg herr auf Nickhelspurg.

Geheime räth

Hanns Trautson freyher zu Sprechenstain, Schravenstain und auf Falckhenstain etc.

[*pozn.*] Den 29. tag Decembris anno 89 1/4 von 9 in der nacht von diser welt verschiden^{tt}.

Leonhard von Harrach der elter freyherr zu Roraw etc.

88v Wolf Rumpff freyherr zum Vielrost, geheimer rath und obrister camerer.

Jacob Khurcz von Senfftenaw.

Johann Wolf freyman zu Mühlfelden, doctor.

Hanns Christoff von Hornstain zu Grouingen.

Hoffmarschalch

Paul Sixt Trautson freyherr.

Hoffräth

Paul Sixt Trautson freyherr, hoffrathspräsident.

Seyfridt Preyner freyherr.

Hanns freyherr zu Welsperg.

Georg Achaczi herr zu Losenstain auf Losenstainleüthen.

89r Johann Baptista Weber zum Pisenberg.

Christoff Pürckhamer.

Maximilian von Dornberg.

Friderich von Khreckhowicz.

Wolf herr von Stubenberg der jünger.

Eberhard Wambolt von Umbstatt.

Hanns Jacob Eisengrein von Richtenfelß.

Johann Zinner, der rechten doctor.

Hoffcamerrath

- Ferdinandt Hofman freyherr, praesident.
Hanns von Sincendorff.
Anselmus von Velß.
Georg von Redern zu Strelicz.
David Hag.
Wolf Georger freyherr.
89v Ludwig Gamicz von Hoys freyherr zu Sixenstain.

Khriegsrath

- David Ungnadt, hofkhriegsrathpraesident.
Christoff von Khünigsperg.
Andre Khielman.
Erasim Praun.
Ferdinandt grave zu Hardtegg.
Paul von Eczing freyherr.

Stäblmaister

- 90r **Mundtschenckhen**
Graf Anthoni von Arch.
Christoff Schwarofskhi, rathstittl.
Petter grave von Khollato.
Sigmundt Schmirsißkhi.
Niclas Wolßkhi.
Bonefacius grave von Serego.
Ladislaw Poppl herr von Lowkhowicz dicte Junger.
Arideo Burguntio.
Franciscus Wilhelmus Malaspina.
Hanns freyherr von der Leip.
Ferdinandt Gabriel von Madrucz.
Ferdinandt Seßi graf von Roti.

Fürschneider

- Georg^{uu} von Opperstorff.
90v Georg Zedricz.
Julius Ascanius von Werdeman.
Graf Hanns von Hardecgg.
Bohuslaw Joachim herr von Hasenstain.
Wenczl Ritschan von Watricz.
Wenczl Sastriczl.

Hanns Khreckhowicz.
Petter Prasman.
Moricz von Sebottendorff.
Matheus Teüffl freyherr zu Gunderstorff.
Carl von Hoberg.
Hanns Dreskhowicz.
Hanns Adam Hofman freyherr.
Joachim Malczan freyherr.
Carl Saruba.
Hainrich Anselm von Pramnicz freyherr.
Hanns graf von Seerin.
Johann Neboradkhi von Khollewrath.
91r Sigmundt Neggisch.
Hanns Sigmundt von Greiß.
Dionisius von Michalowicz.
Wespasianus graf von Arch.

Pannathier

Bothuslaw Lescowicz.
Christof von Tetschaw, Mettich genand.
Elias Haidenreich.
Wenczl von Rottkhirchen.
Johann Baptista Colloredo.
Octavio Coaredo.
Ladislaw Zedlicz.
Adam herr von Walstain.

Thruchsessen

Alesch Werckho.
Gotthardt Scheff, Gotsch genant.
Zeslaw Caplicz.
91v Ferdinandt Wolckhra.
Carl Tribulcz.
Ernreich von Neidegg.
Hanns Prückhner.
Hanns herr von Rosenaw auf Nipur.
Conrad Nemetsch.
Fridrich Westrowicz von Khrallowicz.
Michael von Michalowicz.
Carl Teüffl freyherr.

Ferdinandt Geyr.
Zacharias Zlabatha.
Johann Francisco Gonsaga.
Melchior Walaschi.
Paul Niari.
Andre Rebey.
Albrecht graf zu Ottingen.
Adam Peß freyherr von Coln und Kheczendorff.
Matheus Leupolt Poppel herr von Lobkhowicz.
92r Georg Wilhelm Praun freyherr.
Scipian graff von Gamba.
Melchior Danat.
Hainrich Reuß herr von Plawen der mittler herr zu Gräcz, Granichfeldt,
Gera, Schlacz, und Lowenstain.
Johann Burggraf von Thun.
Otto Stoß herr von Camicz.
Ladislaw von Seidlicz.
Hainrich Logo.
Gottfridt Wilhelm graf und herr zu Manspeldt etc.
Conrad von Habsperg.
Julius Caesar Straßolito.
Adam Corschenczkhi.
Hanns Thornowskhi.
Albrecht Bruckhner.
Benedict von Khollowart.
Maximilian Terczkha.
Maximilian de [...]v
92v Otto Fridrich Ratschin.
Hainrich Cordula von Schlaupna.
Albrecht von Schleinicz.

Huscher

Franciscus Anthonianus.

Thruchsessen tafeldiener

Silvester Cassian.
Lorenz Spensßkho.
Hanns Mulbacher, thurhuetter.
Martin Sedlmair, einschenckh.

Obrister silbercammerer

Hanns von Teschaw, Mettich genant.

Under silbercammerer**Silberdiener**

Andre Essig.

- 93r Gall Oberschwender.
Bartholme Blall, silberwascher.
Caspar Plonner, silberbueb.

Mundtweschin

Margretha Rueprechtin.

Diener auf drey und vier pferdt

Besoldung so ohne ambten sein.

Eduardo de Provisionali.

Ferdinandt Henion.

Franciscus Quartier Milanese.

Fabian de Neva Zwerg.

Francz Junckhowicz.

Diener auf zway pferdt

Andre Hirsch.

Ludwig Schilling.

Jheronimus Tunanus.

Aluigae Venize.

Carl Magno.

Mathes Janckhowicz.

- 93v Octavio Strada.
Hanns Ladislaw herr von Khiering.
Andre Otto.
Ferandt Viscanto.
Caspar Eberhardt.
Hanns Eberhardt.
Suan Ambrosio Anthoniano.
Urban Lando.
Johann Scharnberger.
Johann Eberhardt von Harttershaven.
Gregori Fleischer.

Wolf Andre von Steinach zu Püchler.
Christoff Ulrich von Purgstorff.
Hanns von Pürckhach.
Otto Anthoniano Bundi.
Dionisius Khnoczer.
Leopoldt Schwarczbeckh.
Francz Broiart.
Ferdinandt Maschwander.
Hanns Fridel.
Zacharias Kholler.
94r Martin Roskhowicz Glogorschi von Glawicz.
Hanns der Moyen.
Hanns Züring.

Diener mit ainem pferdt

Hanns Khoblinskhi.

Andere diener von graven und herrn und adlstandt, welche zum thail beheürath, zum thail sonsten iren abschied von hof genommen, aber doch wann sie gehn hof ervordert, oder irer geschefft halber selbst khommen, iren zuetritt, alls ander hofgesindt, haben mogen.

Julius grave zu Salm etc. rath.
Gabriel Strain zu Schwarczenaw, rath.
Fabricio Corego, rath.
Friderich von Zierotin, rath.
Georg Poppel herr von Lobkhowicz, camerer.
Caspar Melchior von Zierothin, rath und fürschnaider.
94v Georg Christoff Teüffel freyherr zu Gunderstorff, fürschnaider.
Hanns Ulrich Schof, Gotsch genant, truchseß.
Georg Caspar Neuhauser zu Plumaw, thruchses.
Balthasar Püchler, truchseß.
Orati Ganczaga marggraf, dient Ir Mt. von ersten Januarii [15]85 zu ehren.
Hainrich Bössel dient vom ersten Decembris anno [15]86 ohne besoldung, hofdiener.

Canzleyen

Vicekanzler

Reichßhoffsecretarien

Andre Erstenberger.

Johann Barvitius.
Sebastian Westernacher.
Hanns Enghofer, extraordinari hofsecretari.

95r **Khriegßsecretari**
Hainrich Nickhardt.
Ambrosi Schmeiser.
Hanns Hueber.

Lateinischer secretari
Ambrosi Penckh, extraordinari secretari.

Hoffcamersecretarien
Lorencz Nürmberger.
Jheronimus Pänckhl.
Paul Jonas von Lilgenaw.
Jheremias Benckh.
Hainrich Bonschius.

Hoffcanzlei
Wernherr Braittschwerdt, taxator.
Georg Püchl, reichshofregistrator und gegensreiber.
Hanns Frawenberger, Osterreichischer registrator.
95v Hanns Mänhardt, lateinischer registrator.
Hanns Paußegg, bei der hinderlaßnen hofcanzlei expeditor.

Reichßhoffcanzleyschreiber
Christoff Peilstain.
Hanns Hainrich Fehlin.
Hanns Zapff.
Hanns Christoff Wagner.
Hanns Jacob Schedler.
Christoff Humbler.
Martin Khotter.
Hanns Prancofer.
Michael Rosstinus.
Albrecht Mechtel.
Hanns Niclas Fletticher.
Georg Dernpeckh.
Hainrich Khreen, canzleidiener.

Lateinische canzley

Paul Mainpeckh.
96r Egidi Grix.
Hanns Christoff Fugger.

Hoffcamercanzley

Simon Luckh, registrator und taxator.
Georg Spiller, expeditor.
Niclas Reichel, concipisst.
Johann Polczius, expeditor bei der hinderlassnen hofcammern.

Concipist

Paul Denckhl.
Stanczl Ostaschoffskhi.
Niclas Haunoldt.
Hanns Össterreicher.
Isaac Pfänndler.

Hoffcammercanzleyschreiber

Daniel Schleger.
Leüpolt Schüttenbacher.
Thoman Plaßman.
Jacob Reichardt.
Michael Stöll.
96v Sebastian Weining.
Carl Pleßkha.
Sebastian Bischoff.
Sebastian Schrettl.
Balthasar Teil.
Hanns Oßlaw.
Jacob Teuffel.
Georg Himmelreich, <canzleidiener>
Christoff Wißkholeti, Ungerischer tollmetscher, bei der hinderlassnen hofcamer zu Wien.
Martin Ortt, extraordinari canzleischreiber.
Jacob Altersteig, canzleidiener.
Thoman Mairhauser, canzleidiener.

Hoffpuechhalter

Raittdiener

Ludwig in der Holl.
Andre Flechtner.
97r Hanns Pörczll.
Maximilian Hayden.
Georg Eyßvogel.
Georg Hänckhl, ingrosist.
Joseph Ganncz.

Khriegscanzley

Jacob Püchler, concipist.
Christoff Meurich, concipist.
Jheronimus Arconat
Melchior Lerch.
Georg Khlein Strettel.
Georg Schwanberger.
Johann Babtista Khaczenstainer.
Thobias Liechtenberger, ingrosist.
Georg Leschenbrandt.
Mathes Baranisch.
Veitt Hellrich.
Hanns Lehenman, ingrosist.

97v **Thüerhüetter**
Sebaldt Haiden, reichshofraththürhüetter.
Ulrich Hofmair, khriegsraththürhüetter.

Hofcamerrathsthürhüetter

Fridrich Pollinger.
Christoff Thanner.

Hispanischer secretari

Hungerische canzley

Der Cron Boheimb canzler

Adam herr von und auf Neuhaus und Fraunberg.
Doctor Georg Mehl, gedachter Cron Boheim Teutscher vicecanzler^{ww}
Oswaldt von Schonfelt, Bohemischer vicecanzler.

98r **Boheimische canzley**
Sebastian Heügl, des Khonigreichs Boheimb Teütscher hofsecretari.

Hofpostmaisterambtsverwalter

Georg Habenschadt.

Curier

Lamprecht de Mainaw.

Christoff Jäger.

Thulmettschen

Khriegsraththulmetsch

Marthin Schedl.

Härtschier haubtman

98v **Hartschier**

per 102.

Trabanten haubtman

Conradt des Heyl. Rom. reichs erbmarschalch zu Pappenheimb.

Trabanten

N. 103.

Khuchlmaister

Khellerparthey

Summelier

Barthlme Schollhardt.

Khellerschreiber

Thomas Geislhamer.

99r **Underkheller**

Christoff Däninger.

Hofpeckh

Sebastian May.

Liechtcamerey

Thorothea Aichlerin.

Zuckherpacher

Johann Khrauß.

Khuchlparthey

Khuchlschreiber

Martin Fröschl.

Einkhauffer

Lorencz Schedl.

Zueschrotter

Hanns Schwandorffer.

99v **Mundtkhoch**

Maisterkhoch

Bartlme Wolf.

Michael Schnabl.

Adam Häckhel.

Passtettenkhoch

Lucas Scayola.

Underpasstettenkhoch

Christoff Distelbach.

Underkhoch

Gregori Karl.

Hanns Jacob Penckhardt.

Hanns Reütter.

David Widman.

Peter von Riedt.

Jungkhoch und zuesezer

Jacob Diecz.

Caspar Khauch.

100r **Khuchlpueben**

sein 8.

Khuchltrager

2.

Holzhackher

Georg Schlagenhaußen.

Zergadentrager

sein 3.

Khuchlthurhütter

Hainrich Kollarr.

Hanns Prunkfelden.

Zergadner

Michael Schober

Underzergadner

Thobias Khalcher.

Officiertafeldiener

Christoff Khechen.

Christian Khettenhoff.

100v **Hoffgesindtsdoctor**

Jacob Khrauß.

Hoffzalmaister etc.

Hanns Rietman.

Hoffzalmaisterambtscontralor

Wolf Pucher.

Hofcammerdiener

Michael Lindtawer.

Leonhard Oberhauser.

Wolf Diem.

Wilhelm Herbratt.

Hanns Georg Vogel.

Hofcontralor

Thoman Sonner.

Ehrnholden

Hanns Panisott.

Petter Fleischman.

101r Hanns Ruda.

Leonhard Dettenhofer.

Salthürhüetter

Petter Faczino.

Hofportier

Hanns Rechperger.

Valentin Rosen.

Tapesier

Thoman Nicolai, obrister tapesier.

Lorenz Weingartner.

Oswaldt Oder, gehülff.

Hoffbalbierer

Mathes Schwag.

Hanns Scholttes.

Wundtarzt**Mayr**

Mathes Ruedl.

101v **Falckhenmaister**

Falckhner

Bartlme Serin.

Hanns Müller.

Stachius Martin.

Jacob Monuschi.

Mathes Loye.

Albrecht von Orttenstain.

Mathes Feil.

Michael Philipp.

Hanns Hackh.

Jägermaister

Wolf Sigimundt von Auersperg freyherr, obrister landtjegermaister in Österreich etc.

Jäger

Johann Provia.

Hanns Teutschenbaur.

102r Wilhelm Gunderspacher.

Hanns Währ.

Christoff Schlegl.

Leonhard Ziegler.

Hanns Geyer.

Plachenhnecht

Georg Fahlhueber.

Leonhardt Lisewigl.

Ehnreich Ottmair.

Hundtßpueben

sein 5.

Hofquartiermaister

Gregori Bönl.

Hofmarschalckenambts undergebner secretari

Virgili Weingartner.

Hoffurier

Mathes Pierpaumer.

Severinus Frischeisen.

Andre Muerr.

102v Hanns Graf.

Martin Lorencz Prögl.

Hanns Schönawer.

Ainspeniger

Hanns Lucz.

Michael Lucas.

Hanns Erich.

Capellan

Hofpredicant

Elemosinarius

Capellanen

Jacob Chimarcheus, caplan unnd elemosinari dienstverwalter.

Mathes Fletscha.

103r Simon Fabricius Tadius.

Anthoni Peckher.

Jacob de Carle.

Michael Oliverius, rechten doctor.

Egidius Holi.

Peter de Cosces.

Innotius Maniga.

Roberto Ruggeri.

Oratoridiener

Ulriel Mader.

Capelndiener

Wilhelm Prewber.

Capelmaister

Philippus de Monte.

Musici

Maurus Sinnebaldus, musicus.

Dominicus Capa, musicus.

Carl Ardesy, musicus.

Johann Paul Ardesy, musicus.

103v **Bassisten**

Sebastian Röckhl.

Lampertus Vreue.

Sigmundt Riser.

Caspar Nidermair.

David Herman.

Stephan Wiltner.
Caspar Agricola.

Tenoristen

Egidius Plouier.
Daniel de Motta.
Benedict Scheuchenberger.
Gamillo Cenoti, vicecapelmaister.
Philipert Michel.
Wilhelm Han.
Christoff Perckhman.

Altisten

Wilhelmus von der Muln.
Niclas Buse.
Johannes de Berckher.
Hanns Ruperß.
Michel de Janncz.
Weynandt de Hodege.
104r Christian Brandi.
Bonaventur Losubrue.
Maximilian Khuperß.

Discantisten

Niclas Seldert.
Martinus de Gurna, camermusicus.
Petrus Lopez.
Francisco Navaro.

Organisten

Paul von der Winde.
Carl Loydon.
Hanns Lamperto, instrumentist.

Notist

Leonhard Francz.

Concordero

Isac Khaltenpruner.

Singerkhnabenpraeceptor in literis

Johannes Lotinus.

Singerkhnaben

sein zwelff.

104v **Camer**

Obrister camerer

Wolf Rumpff zum Wielroß freyherr etc.

Camerer

Don Ladron de Gnevara.

Christoff Poppel herr von Lobkhowicz.

Don Alphonso de Arcilla.

Octavi Spinola.

Christoff von Puechaimb freyherr.

Ludwig Colloredo.

Albrecht graf zu Fürstenberg.

Maximilian von Dietrichstain freyher.

Niclas Palvi zu Erdet etc.

Hanns Preiner.

Georg graf von Montfortt^{xx}.

Ladislai Werckho freyherr.

Camerdiener

Jheronimus Gabrin.

Caspar Pernawer.

Hanns Popp.

Provirio Woso.

105r **Quardaroba**

Georg Schwab.

Undterquardaroba

Adam Ebenstain.

Leibdoctor

Bartlme Guarinonius.

Jacob Scudelarius^{yy}.

Leibbarbierer

Hanns Althauß.

Underbalbierer

Leibapoteckher

Martinus Piathosa, genant Beda.

Bibliotecarius

Hugo Blotius.

Distillierer

105v **Camerfurier**

Mathes Hundegg.

Cammerthurhütter

Wilhelm Hofman.

Georg Gag.

Cammerhaizer

Pancratius Wiset.

Leibweschin

Margretha Pergin.

Leibnatterin

Ester Althausin.

Obristen camerers tafelweschin

Anna Daningerin.

Camertrabanten

Caspar Forstner.

Hanns Sattler.

Veitt Reichardt.

Sebastian Schwindl.

106r **Obristen cammerers tafeldiener**

Petter Gar.

Caspar Härlikhofer.

Handwercker

Püchsenmacher

Püchsenchiffter

Bernhard Elsässer.

Goltsmidt

Maturini Culpin.

Zacharias Glockhinger.

Georg Lenckhner.

Anthoni Schweinberger.

Khürßner

Lorencz Lindtner.

Contrafetter und maler

Joseph Arsinbaldo.

Anthoni Abundi.

Bartlme Spranger.

Dietrich Raffenstainer.

106v **Leibschneider**

Anthoni Khupffer.

Hosenschneider

Paretmacher

Feranto Castell.

Seidenschnüermacher

Vicencz Ferro.

Uhrmacher

Thischler

Anthoni Muß.

Bernhard Erhardt.

Palmacher

Colin Olivier.

Stallparthey

Claudius graf zu Trybulcz und Melcz.

Edlkhnenhofmaister unnd praeceptor

Andreas Pruedentius.

107r **Edlkhnen**

18 oder 20.

Edlkhnenunderhofmaister

Christoff Sartorius.

Edlkhnenbantzmaister

Evangelista Papaczan.

Fechtmaister

Asconius Romanell.

Roßbereütter

Franciscus Monteo Magonata.

Niclas Castillian.

Vicens Calso.

Füttermaister

Hanns Rieger.

Fuetterschreiber

Martin Griesawer.

Harnischmaister

Caspar Schlegl.

Plattner

Ulrich Örttl.

107v **Püchsenpanner**

Andre Storch.

Obrister satlkhnecht

Leonhard Schröckh.

Unttersatkhnecht

Hanns Müller.

Seidennader

Zeltmaister

Sebastian Lang.

Satler

Hanns Barthlme.

Leibschuesster

Federmacher

Ferando Castell.

108r **Vergulter und rapiermacher**

Lorenz de Negron.

Hofsporer

Jheronimus Perstain.

Huefschmidt

Jacob Casstilian, Spanischer huefschmidt^{zz}.

Diepolt Esell.

Stallkhnecht

Die notturfft.

Stifelwischer

Mathes Beheimb.

Laggeyen

sollen in 8 sein.

108v **Eselmaister**

Eseltreiber

Eselsattler

Eselschmitt

Trometter

Fronteso Riczo, obrister trometer.

Leonso Capa.

Martin Wegenstainer.

Eduardo Riczo.

Firindo Sertario.

Andre Mosto.

Gregorius Turini.

109r Lucaß Zigota.

Lucianus de Leoni.

Georg Zigota.

Hanns Olivier.

Paul Zigota.

Ludwig Ritzetto.

Martin Neukhircher.

Anthoni de Anthoniano.

Thobias Piderman.

Pratasio Zelothi.

Mathias Khauffleüttner.

Bernhard Mosto.

Anthoni Wolf.

Marx Stiasodi.

Wenczl Pruchstaler.

Hörpaugger

Jacob Wolf.

109v **Leopardtwartter**

Corneli di Pardi.

Abrichter der wilden thier

Geschiermaister

David Kholler.

Schiffman

Lienhard Hueter.

Wachtkhnecht

Provoß

Bangracz Zorman.

110r **Stockhmaister**
Sigmundt Wimper.

Steckhenknecht

sein 2.

110v

SEZNAM DVORSKÝCH ÚŘADŮ

Nejvyšší hofmistr (Obrister hofmeister): 1580/1r, 1584/60r, 1589/88r

Správní úřady

Tajná rada (Geheime Rat): 1580/1r, 1v, 1584/60r, 1589/88r, 88v

Dvorní maršálek (Hofmarschall): 1580/1v, 1584/60v, 1589/88v

Říšská dvorská rada (Hofrat): 1580/2r-3v, 1584/60v-61v, 1589/88v, 89r

Rada dvorské komory (Hofkammerrat): 1580/4r, 4v, 1584/62r, 1589/89r,
89v

Válečná rada (Kriegsrat): 1580/4v, 5r, 1584/62v, 1589/89v

Služebníci u tabule

Stabelmeister (Stabelmeister): 1580/5v, 1584/62v, 1589/89v

Číšníci (Mundschenken): 1580/5v-6v, 1584/63r, 1589/90r

Kraječi (Fürschneider): 1580/6v-8v, 1584/63v, 64r, 1589/90r-91r

Nosiči jídla (Panathier): 1580/8v-9v, 1584/64v, 1589/91r

Stolníci (Truchsessen): 1580/9v-12v, 1584/65r, 65v-66v, 1589/91r-92v

Huschier (Huschier): 1580/12v, 1584/66v, 1589/92v

Služebníci stolníků (Truchsessen Tafeldiener): 1580/12v, 1584/66v, 1589/
92v

Nejvyšší komorník nad stříbrem (oberster Silberkämmerer): 1580/13r,
1584/67r, 1589/92v

Podkomorník nad stříbrem (unter Silberkämmerer): 1580/13r, 1584/67r,
1589/92v

Služebníci stříbra (Silberdiener): 1580/13r, 13v, 1584/67r, 1589/92v, 93r

Umývač stříbra (Mundweschin, Silberwascher): 1580/13v, 1584/67r, 1589/
93r

Služebníci bez úřadu

Služebníci se třemi a čtyřmi koni (Diener auf drei und vier Pferde): 1580/13v-14v, 1584/67v, 1589/93r

Služebníci se dvěma koni (Diener auf zwei Pferde): 1580/14v-17r, 1584/67v, 68r, 1589/93r-94r

Služebníci s jedním koněm (Diener mit einem Pferd): 1580/17r-18r, 1584/68v, 1589/94r

Ostatní služebníci (andere Diener): 1589/94r, 94v

Kanceláře (Kanzleien): 1580/18v, 1584/69r, 1589/94v

Vicekancléř (Vizekanzler): 1580/18v, 1584/69r, 1589/94v

Říšští a dvorští sekretáři (Reichs und Hofsekretäre): 1580/18v, 19r, 1584/69r, 1589/94v

Sekretáři válečné rady (Kriegssekretäre): 1580/19r, 1584/69r, 1589/95r

Latinský sekretář (Lateinischer Sekretär): 1580/19v, 1584/69v, 1589/95r

Sekretáři dvorské komory (Hofkammersekretäre): 1580/19v, 20r, 1584/69v, 1589/95r

Dvorská kancelář (Hofkanzlei): 1580/20r, 20v, 1584/69v, 1589/95r, 95v

Písaři dvorské kanceláře (Hofkanzleischreiber): 1580/20v-21v, 1584/70r, Písaři říšské dvorské kanceláře (Reichshofkanzleischreiber): 1589/95v

Latinská kancelář (Lateinische Kanzlei): 1580/22r, 1584/70v, 1589/95v, 96r

Kancelář dvorské komory (Hofkammerkanzlei): 1580/22v, 1584/70v, 1589/96r

Koncipisté (Konzipisten): 1589/96r

Písař kanceláře dvorské komory (Hofkammerkanzleischreiber): 1580/22v-24r, 1584/71r, 1589/96r, 96v

Vrchní dvorský účetní (Hofbuchhalter): 1580/24r, 24v, 1584/71v, 1589/96v

Účetní (Raitdiener): 1589/96v, 97r

Kancelář válečné rady (Kriegskanzlei): 1580/24v, 25r, 1584/71v, 1589/97r

Dveřníci (Türhüter): 1580/25v, 1584/72r, 1589/97v

Dveřníci dvorské komory (Hofkammerratstürhüter): 1589/97v

Španělský sekretář (Spanischer Sekretär): 1580/26r, 1584/72r, 1589/97v

Uherská kancelář (Hungerische Kanzlei): 1580/26r, 1584/72r, 1589/97v

Kancléř České koruny (Der Kron Beheim Kanzler): 1580/26v, 1584/72v, 1589/97v

Česká kancelář (Beheimische Kanzlei): 1580/26v, 1589/98r

Dvorský poštovní mistr (Hofpostmeisterambtsverwalter): 1580/27r, 1584/72v, 1589/98r

Kurýři (Kurier): 1580/27r, 1584/72v, 1589/98r

Tlumočníci (Dolmetsche): 1580/27r, 1584/73r, 1589/98r

Tlumočník válečné rady (Kriegsratsdolmetscher): 1580/27v, 1584/73r, 1589/98r

Tělesná stráž

Hejtman harcířů (Hartschier-Haubtmann): 1580/27v, 1584/73r, 1589/98r

Harcíři (Hartschier): 1580/27v, 1584/73r, 1589/98v

Hejtman trabantů (Trabanten-Haubtmann): 1580/28r, 1584/73r, 1589/98v

Trabanti (Trabanten): 1580/28r, 1584/73r, 1589/98v

Kuchyně a sklepy

Kuchmistr (Küchelmeister): 1580/28r, 1584/73v, 1589/98v

Čeď ve sklepech (Kellerpartei): 1580/28v, 1584/73v, 1589/98v

Sumolier (Sumelier): 1580/28v, 1584/73v, 1589/98v

Písař sklepa (Kellerschreiber): 1580/28v, 1584/73v, 1589/98v

Podsklepník (Unterkeller): 1589/99r

Dvorký pekař (Hofbäcker): 1580/29r, 1584/73v, 1589/99r

Komorník nad světlem (Lichtkammerer): 1580/29r, 1584/73v, 1589/99r

Cukrář (Zuckerbäcker): 1580/29r, 1584/74r, 1589/99r

Čeď v kuchyni (Küchelpartei): 1580/29v, 1584/74r, 1589/99r

Písař kuchyně (Küchelschreiber): 1580/29v, 1584/74r, 1589/99r

Nákupčí (Einkäufer): 1580/29v, 1584/74r, 1589/99r

Spížník (Zuschrotter): 1580/29v, 1584/74r, 1589/99r

Osobní kuchař (Mundkoch): 1580/29v, 1584/74r, 1589/99v

Mistři kuchaři (Meisterköche): 1580/30r, 1584/74r, 1589/99v

Paštikář (Pastetenkoch): 1580/30r, 30v, 1584/74v, 1589/99v

Pomocník paštikáře (Unterpastetenkoch): 1580/30v, 1584/74v, 1589/99v

Podkuchaři (Unterköche): 1580/30v, 31r, 1584/74v, 1589/99v

Mladí kuchaři (Jungköche und Zusetzer): 1580/31v, 1584/74v, 1589/99v

Chlapci v kuchyni (Küchelbuben): 1580/31v, 1584/74v, 1589/100r

Nosiči v kuchyni (Kücheltrager): 1580/32r, 1584/74v, 1589/100r

Štípač dříví (Holzhacker): 1580/32r, 1584/74v, 1589/100r

Nosiči spíže (Zergadnerträger): 1580/32r, 1584/74v, 1589/100r

Spížníci (Zergadner): 1580/32r, 1584/75r, 1589/100r

Podspížníci (Unterzergadner): 1589/100r

Dveřníci v kuchyni (Kücheltürhuter) 1580/32v, 1584/75r, 1589/100r

Sluhové u tabule a myči stříbra (Zinnwascher und Officiertafeldiener): 1580/32v, 1584/75r, s1589/100r

Další dvorské úřady

Lékař dvorské čeledě (Hofgesindsdokter): 1580/32v, 1584/75r, 1589/100v

Dvorský pokladník (Hofzahlmeister): 1580/33r, 1584/75r, 1589/100v

Kontrolor úřadu dvorského pokladníka (Hofzahlmeisteramtskontrolor): 1580/33r, 1584/75r, 1589/100v

Služebníci dvorské komory (Hofkammerdiener): 1580/33r, 33v, 1584/75v, 1589/100v

Dvorský kontrolor (Hofkontrollor): 1580/33v, 1584/75v, 1589/100v

Heroldi (Ehrenholden): 1580/33v, 34r, 1584/75v, 1589/100v, 101r

Sálový dveřník (Saaltürhuter): 1580/34r, 34v, 1584/75v, 1589/101r

Dvorští portýři (Hofportier): 1580/34v, 1584/76r, 1589/101r

Čalouníci (Tapezier): 1580/35r, 1584/76r, 1589/101r

Dvorští lazebníci (Hofbarbier): 1580/35r, 1584/76r, 1589/101r

Ranhojič (Wundarzt): 1580/35r, 1584/76r, 1589/101r

Správce statků (Meier): 1580/35v, 1584/76r, 1589/101r

Lov

Mistr sokolník (Falkenmeister): 1580/35v, 1584/76v, 1589/101v

Sokolníci (Falkner): 1580/35v, 36r, 1584/76v, 1589/101v

Mistr lovců (Jägermeister): 1580/36v, 1584/76v, 1589/101v

Lovci (Jäger): 1580/36v, 37r, 1584/76v, 1589/101v, 102r

Pacholci (Plahenknechte): 1580/37v, 1584/77r, 1589/102r

Chlapci k psům (Hundsbusen): 1580/37v, 1589/102r

Ubytování

Dvorský ubytovatel (Hofquartiermeister): 1580/38r, 1584/77r, 1589/102r

Sekretář úřadu dvorského maršálka (Hofmarschallensambts untergeben
Sekretär): 1589/102r

Furýři (Hoffurier): 1580/38r, 38v, 1584/77r, 1589/102r, 102v

Einspanniger: 1580/38v, 39r, 1584/77v, 1589/102v

Kaple (Kapelle): 1580/39r, 1584/77v, 1589/102v

Dvorský kazatel (Hofprädicant): 1580/39r, 1584/77v, 1589/102v

Almužník (Elemosinarius): 1580/39r, 1584/77v, 1589/102v

Kaplani (Kapläne): 1580/39v, 1584/77v, 1589/102v, 103r

Sluha v oratoři (Oratordienner): 1580/40r, 1584/78r, 1589/103r

Sluha v kapli (Kapellendienner): 1580/40r, 1584/78r, 1589/103r

Kapelník (Kapellenmeister): 1580/40v, 1584/78r, 1589/103r

Hudebníci (Musici): 1589/103r

Basisté (Bassisten): 1580/40v, 41r, 1584/78r, 1589/103v

Tenoristé (Tenoristen): 1580/41v, 42r, 1584/78v, 1589/103v

Altisté (Altisten): 1580/42r, 42v, 43r, 1584/78v, 1589/103v, 104r

Diskantisté (Discantisten): 1580/43r, 43v, 1584/78v, 1589/104r

Varhaníci (Organisten): 1580/43v, 1584/79r, 1589/104r

Notista (Notist): 1580/44r, 1584/79r, 1589/104r

Varhanář (Concordero): 1580/44r, 1584/79r, 1589/104r

Praeceptor in litteris (Singerknabenpraeceptor in litteris): 1580/44r, 1584/79r, 1589/104r

Zpěváčci (Singerknaben): 1584/79r, 1589/104r
 Komora (Kammer): 1580/44v, 1584/79v, 1589/104v
 Nejvyšší komoří (obrister Kämmerer): 1580/44v, 1584/79v, 1589/104v
 Komorníci (Kämmerer): 1580/44v, 45r, 45v, 46r, 1584/79v, 1589/104v
 Komorní služebníci (Kammerdiener): 1580/46r, 46v, 1584/80r, 1589/104v
 Garderobier (Garderobe): 1580/46v, 1584/80r, 1589/105r
 Podgarderobier (Untergarderobe): 1589/105r
 Tělesní lékaři (Leibdoktoren): 1580/46v, 47r, 1584/80r, 1589/105r
 Tělesný lazebník (Leibbarbier): 1580/47r, 1584/80r, 1589/105r
 Podlazebník (Unterbarbier): 1580/47r, 1584/80r, 1589/105r
 Tělesný lékárník (Leibapotheker): 1580/47v, 1584/80r, 1589/105r
 Bibliotekář (Bibliothecarius): 1580/47v, 1584/80r, 1589/105r
 Destilátor (Destillier): 1580/47v, 1584/80v, 1589/105r
 Komorní zásobovatel (Kammerfurier): 1580/48r, 1584/80v, 1589/105v
 Komorní dveřníci (Kammertürhuter): 1580/48r, 1584/80v, 1589/105v
 Komorní topič (Kammerheizer): 1580/48r, 1584/80v, 1589/105v
 Tělesná pradelna (Leibwäschin): 1580/48v, 1584/80v, 1589/105v
 Tělesná švadlena (Leibnatterin): 1584/80v, 1589/105v
 Pradelna tabule nejvyššího komorníka (obristen Kämmerers Tafelwäschin):
 1580/48v, 1584/80v, 1589/105v
 Komorní trabanti (Kammertrabanten): 1580/48v, 49r, 1584/80v, 1589/105v
 Sluhové u tabule nejvyššího komorníka (obristen Kämmerers Tafeldie-
 ner): 1584/81r, 1589/106r
 emeslníci komory (Handwerker): 1580/49r, 1584/81r, 1589/106r
 Puškař (Büchsenmacher): 1580/49r, 1584/81r, 1589/106r
 Výrobce pažek k puškám (Büchsenschäfter): 1580/49r, 1584/81r, 1589/
 106r
 Zlatníci (Goldschmiede): 1580/49v, 1584/81r, 1589/106r
 Kožešník (Kürschner): 1580/49v, Kirsner 1584/81r, Khürâner 1589/106r
 Malíři (Conterfeter und Mahler): 1580/50r, 1584/81r, 1589/106r
 Tělesný krejčí (Leibschneider): 1580/50r, 1584/81r, 1589/106v
 Krejčí kalhot (Hosenschneider): 1580/50v, 1584/81v, 1589/106v
 Výrobce baretů (Baretmacher): 1580/50v, 1584/81v, 1589/106v
 Výrobce hedvábných šňůr (Seidenschnurmacher): 1580/50v, 1584/81v,
 1589/106v
 Hodinář (Uhrmacher): 1580/50v, 1584/81v, 1589/106v
 Truhláři (Tischler): 1580/51r, 1584/81v, 1589/106v
 Výrobce míčů (Ballmacher): 1580/51r, 1584/81v, 1589/106v
 Stáje (Stallpartei): 1580/51r, 1584/81v, 1589/106v
 Nejvyšší štolba (obrister Stallmeister): 1580/51r, 1584/81v

Hofmistr panošů (Edelknabenhofmeister): 1580/51v, 1584/81v, 1589/106v
Panošové (Edelknaben): 1580/51v, 1584/81v, 1589/107r
Preceptor panošů (Edelknabenpraceptor): 1580/51v, 1584/81v, 1589/106v
Podhofmistr panošů (Edelknabenunterhofmeister): 1580/51v, 1584/82r, 1589/107r
Taneční mistr panošů (Edelknabentanzmeister): 1580/52r, 1584/82r, 1589/107r
Učitel šermu (Fechtmeister): 1589/107r
Pojezdny (Rossbereiter): 1580/52r, 1584/82r, 1589/107r
Dozorce nad pící (Futtermeister): 1580/52r, 1584/82r, 1589/107r
Písař píce (Futterschreiber): 1580/52v, 1584/82r, 1589/107r
Zbrojmistr (Harnischmeister): 1580/52v, 1584/82r, 1589/107r
Platněř (Plattner): 1580/52v, 1584/82r, 1589/107r
Nabíječ (Büchsenspanner): 1580/52v, 1584/82v, 1589/107v
Nejvyšší čeledín u koní (obrister Sattelknecht): 1580/53r, 1584/82v, 1589/107v
Podčeledín u koní (Untersattelknecht): 1580/53r, 1584/82v, 1589/107v
Krejčí hedvábí (Seidennätter): 1580/53r, 1584/82v, 1589/107v
Výrobce stanů (Zeltmeister): 1580/53r, 1584/82v, 1589/107v
Sedlář (Sattler): 1580/53v, 1584/82v, 1589/107v
Tělesný švec (Leibschuster): 1580/53v, 1584/82v, 1589/107v
Výrobce ozdob z peří (Federmacher): 1580/53v, 1584/82v, 1589/107v
Pozlačovač a výrobce rapírů (Vergolder und Rapiermacher): 1580/53v, 1584/83r, 1589/108r
Ostruhář (Hofsporer): 1580/54r, 1584/83r, 1589/108r
Podkovář (Hufschmied): 1580/54r, 1584/83r, 1589/108r
Pacholci (Stallknechte): 1580/54r, 1584/83r, 1589/108r
Čistič bot (Stiefelwichser): 1580/54r, 1584/83r, 1589/108r
Lokajové (Lakaien): 1580/54v, 55r, 1584/83r, 1589/108r
Vrchní oslař (Eselmeister): 1580/55r, 1584/83r, 1589/108v
Oslař (Eseltreiber): 1580/55r, 1584/83r, 1589/108v
Sedlář oslů (Eselsattler): 1580/55r, 1584/83v, 1589/108v
Podkovář oslů (Eselschmied): 1580/55v, 1584/83v, 1589/108v
Trubači (Trommeter): 1580/55v-56av, 1584/83v, 1589/108v, 109r
Vrchní trubač (Obriester über die Trommeter): 1584/83v
Bubeník (Hörpauker): 1580/56av, 1584/84r, 1589/109r
Ošetřovatel lvů (Leopardwarter): 1580/56av, 1584/84r, 1589/109v
Cvičitel divé zvěře (Abrichter der wilden Thiere): 1580/57r, 1584/84r, 1589/109v

Dozorce nad potahy (Geschirmeister): 1580/57r, 1584/84r, 1589/109v
Lodník (Schiffmann): 1580/57r, 1584/84r, 1589/109v
Profous (Provoâ): 1580/57v, 1584/84r, 1589/109v
Biřici (Steckenknechte): 1580/57v, 1589/110r
Dozorce věznice (Stockmeister): 1584/84r, 1589/110r
Strážce (Wachtknecht): 1580/57v, 1589/109v

JMENNÝ REJSTRÍK

A

Abundi Anthoni 1580/50r, 1584/81r, 1589/106r,
Agricola Caspar 1589/103v
Achaczi viz Losenstein Achat von
Achat von Losenstein Achat von
Aichler Hans 1580/29r
Aichlerin Dorothea 1589/99r
Aißengl Leonhard 1580/37v
Alcizgnano viz Padua de
Altersteig Jacob 1589/96v
Althann viz z Althanu
z Althanu Christoph (Althann) 1580/4r
Althausin Ester 1589/105v
Althauß Hans 1584/80r, 1589/105r
Alttensteig Adam 1580/19v
Anczimis Alfonso da (Enzimis Alonso de) 1580/47r, 1584/80r
Anger Leonhard
- vdova 1580/3r
Anthoniannus viz Antonianus
Anthoniano Anthoni de 1589/109r
Anthoniano Suan Ambrosio (Juan) 1584/68r, 1589/93v
Anthonianus viz Antonianus
Anthonianus viz Antonianus
Antonianus Francisco (Anthoniannus, Anthonianus) 1580/12v, 1584/66v, 1589/
92v
Arcilla Alfonso de (Artilla) 1580/45v, 1584/79v, 1589/104v
Arcimboldo Joseph (Arczinwaldo, Arsinbaldo) 1580/50r, 1584/81r, 1589/106r

Arco von (Arch)

- Anthoni 1580/5v, 1584/63r, 1589/90r

- Wespasianus 1589/91r

Arconat Jeronimus 1589/97r

Arczinwaldo viz Arcimboldo

Ardesy (Artesi, Artesis, Artesius)

- Albertus 1580/56r

- Carl 1580/56v, 1584/78r, 1589/103r

- Johann Paul 1580/56ar, 1584/78r, 1589/103r,

Arch viz Arco von

Arsinbaldo viz Arcimboldo

Artesi viz Ardesy

Artesis viz Ardesy

Artesius viz Ardesy

Artilla viz Arcilla de

Auer Hans (Awer) 1580/14r, 1580/14v

z Auersperga Wolf Sigmund 1580/36v, 1584/76v, 1589/101v

Awer viz Auer

Ayantz viz Jantz de

Ayrin D. 1580/15v

B

Balasy viz Khuen von Belasy

Balffi viz Pálffy z Erdödu

Baranisch Mathes 1589/97r

Barthlme Hans 1589/107v

Barvitijs Johann 1589/94v

Baschniþkhi Hans 1580/16v

Beckher Johannes de (Berckher, Peckher) 1580/42v, 1584/78v, 1589/103v

Beda viz Piatosa

Beeta viz Piatosa

Behaimb Mathes (Behem) 1580/54r, 1584/83r, 1589/108r

Behem Erhard 1580/1r

Behem viz Behaimb

Behemin Paul 1580/2v

Beilstein viz Wienenberg

Belasy viz Khuen von Belasy

Benckh Ambrosi (Penckh, Pennckh) 1580/22r, 1584/69v, 1589/95r

Benckh Jeremias (Penckh) 1580/22v, 1589/95r

Bendinel Caesar 1580/56r

Berckher viz Beckher de
 Bergannino Paris (Pergonino) 1580/56ar, 1584/83v
 Berka [z Dubé] (Werckho)
     - Aleš 1580/10r, 1584/65r, 1589/91r
     - Ladislav 1584/79v, 1589/104v
 Bernhardt Stefan 1580/10r
 Bernstain viz z Pernštejna
 Bertoli Babtista 1584/68r
 Beta Octavio (Betta) 1580/14r, 1584/67v
 Betta viz Beta
 Beylstain viz Wienberg und Beylstain zu
 Binel Johann Babtista 1580/42r
 Biscaino Jann 1580/50r
 Bischof Bernhard (Erhard) 1580/10r, 1580/12r
 Bischoff Sebastian 1589/96v
 Blall Bartholme 1589/93r
 Blatinus viz Blotius
 Blatius viz Blotius
 Blotius Hugo (Blatinus, Blatius) 1580/47v, 1584/80r, 1589/105r
 Bönl Gregori 1589/102r
 Bonschius Heinrich 1589/95r
 Bornamißa von Capolna Balthasar 1580/7r
 [Bořita] z Martinic Jaroslav (Schmitschanßkhi von Metricz) 1580/45r
 Bössel Heinrich 1589/94v
 Braidenspach Melchior von (Preitenbach) 1580/3v, 1584/61r, 1584/73v
 Braidtschwerdt viz Breittschwerdt
 Braittschwerdt viz Breittschwerdt
 Brandi Christian (Prandl) 1580/43r, 1584/78v, 1589/104r
 Braun Stefan 1580/20r
 Braun von Ottendorff Georg Wilhelm (Praun) 1580/4r, 1584/68r, 1589/92r
 Breguntzo Aridia 1580/8v
 Breittschwerdt Werner (Braidtschwerdt, Braittschwerdt) 1580/21v, 1584/70r, 1589/
     95r
 Breuner (Preiner, Preinner, Preyner)
     - Hans 1580/3v, 1580/13r, 1584/79v, 1589/104v
     - Seifried 1580/2r, 1584/60v, 1589/88v
 Broiart Franz 1589/93v
 Brozanský z Vřesovic Georg (Prosanczki, Proßanßkhi von Wreßowitz) 1580/8r,
     1584/63v
 Bruckhner Albrecht 1589/92r

Buchaim viz Puchheim von
Bundi Otto Anthoniano 1589/93v
Burguntio Arideo 1584/63v, 1589/90r
Buse viz Busi
Busi Niclas (Buse, Puße) 1580/42v, 1584/78v, 1589/103v

C

Cadenera Stefan 1580/55v
Caloßwarius viz Kollaßwarius
Calso Vicens 1589/107r
Camicz viz Stoš z Kounic
Caniß Peter 1580/41v
Capa Dominicus 1580/55v, 1584/78r, 1589/103r
Capa Leonso 1580/56r, 1584/83v, 1589/108v
Caplicz viz Kaplíř [ze Sulevic]
Capolna viz Bornamißa von Capolna
Carcano Johan Ambrosy 1580/53r
Carle Jacob de (Kerle) 1584/77v, 1589/103r
Caruta Franciscus (Coruda) 1580/43v, 1584/78v
Casolda Hannibal von (Gaßaldo) 1580/14r, 1584/63r
Cassian viz Castian
Casstell viz Castell
Casstian viz Castian
Casstilian Jacob 1589/108r
Castell Ferando (Casstell) 1580/50v, 1584/81v, 1589/106v, 1589/107v
Castian Silvester (Cassian, Casstian) 1580/12v, 1584/66v, 1589/92v
Castilia Jacob 1584/83r
Castilia Johan de 1580/6v
Castillian Niclas 1589/107r
Caverin viz Gabrin
Celso Corneli 1580/40v, 1584/78r
Cenoti Gamillo 1589/103v
Clauß Michael 1580/47v
Clautori Hans 1580/40r
Climarcheus viz Chimarcheus
Coaredo Octavio 1589/91r
z Collalta Peter (Collato, Kallalto, Khollato) 1580/6r, 1584/63r, 1589/90r
Collato viz z Collalta
Colleredo viz z Colloreda
z Colloreda (Colleredo, Colloreda)

- Johann Baptista 1584/66v, 1584/68v, 1589/91r

- Ludwig 1580/45r, 1584/79v, 1589/104v

Cölln viz Peß von Cölln und Kecendorff

Colloreda viz z Colloreda

Coln viz Peß von Cölln und Kecendorff

Constandt Christian (Cristan) 1580/53v, 1584/82v

Cordereal Hieronimus 1580/14v

Cordula viz Kordule ze Sloupna

Corego viz Corrego

Coreta auf Zucarela Octavio 1584/66r

Corrego Fabricio (Corego) 1584/61v, 1589/94r

Corschenczkhi viz Kořenský [z Terešova]

Coruda viz Caruta

Cosces Peter de 1589/103r

Creutzpeger viz Kreiczberger

Culpin Maturin (Martini) 1580/49v, 1584/81r, 1589/106r

Cupers

- Anselmus 1580/42v, 1584/78v

- Hans 1580/42v, 1584/78v

Curnea Martinus de 1584/78v

Č

z Čečova viz Metych z Čečova

D

Daminger Christoph (Däninger) 1584/73v, 1589/99r

Daminngerin Anna (Daningerin) 1584/80v, 1589/105v

Danadt viz Danat

Danat Melchior (Danadt) 1584/68v, 1589/92r

Dänckhl viz Denckhl

Däninger viz Daminger

Daningerin viz Daminngerin

Dannenbergr viz Tannberg von

Darini viz Turini

Dasentz viz Destancz

Dellagreta viz Gretta de la

Delpardi viz Pardi di

Denckhl Paul (Dänckhl) 1584/70v, 1589/96r

Depman viz Tepmann

Dernpeckh viz Trenpegg

Derßphi Francisca 1580/11v
 Destancz Carl (Dasentz) 1580/35r, 1584/76r
 Deti Carälo 1580/14v
 Detlwicz viz Tellwitz
 Dettenhafer viz Dettenhofer
 Dettenhofer Leonhard (Dettenhafer) 1584/75v, 1589/101r
 Detzel Georg 1580/10v, 1580/11v
 Dhirleder Valentin 1580/18r
 Diecz Jacob 1589/99v
 Diem Wolf (Diemb) 1584/75v, 1589/100v
 Diemb viz Diem
 Dietrichstain viz z Dietrichsteina
 z Dietrichsteina (Dietrichstain, Diettrichstain, Diettrichstein, Dittrichstain)
     - Adam 1580/1r, 1584/60r, 1589/88r
     - Erasmus 1580/10r
     - Maximilian 1580/45v, 1584/79v, 1589/104v
 Diettrich Hans 1580/11r
 Diettrichstain viz z Dietrichsteina
 Diettrichstein viz z Dietrichsteina
 Dilpardti viz Pardi di
 Distelbach Christof (Distlbach) 1580/30v, 1584/74v, 1589/99v
 Distlbach viz Distelbach
 Dittrichstain viz z Dietrichsteina
 Dolberin Stefan (Dollerin) 1584/80v, 1580/34r
 Dollerin viz Dolberin
 Dornberg viz Tornberg von
 Dreskhowicz viz Treßkhowitz
 Dreßkhi viz Dreßki
 Dreßki Georg (Dreßkhi) 1580/12r, 1584/65v
 Dufner Hieronimus 1580/47r
 Duracin Carolus 1580/55v
 Durin viz Turini
 Durnbacher viz Dürnbacher
 Dürnbacher Gabriel (Durnbacher) 1580/25r, 1584/71v

E

Ebeli Cesar de 1580/5r
 Ebenstain Adam (Ebenstan) 1580/48r, 1584/80r, 1589/105r
 Ebenstan viz Ebenstain
 Eberhardt viz Eberhart

Eberhart Kaspar (Eberhardt) 1580/18r, 1584/68r, 1589/93v
Eberhart Hans (Eberhardt) 1584/68r, 1589/93v
Eczing Paul von 1589/89v
Eder Georg 1580/3r, 1584/61r
Eder Oswald 1584/76r
Edlmüller Christoph 1580/31r
Eisengrein von Richtenfelß Hans Jacob 1589/89r
Eißvogel Paul 1580/23v, 1584/71r
Ellgott viz Laryš ze Lhoty
Elsässer Bernhard (Elsasstr, Elsässer) 1580/49r, 1584/81r, 1589/106r
Elsässer viz Elsässer
Elsasstr viz Elsässer
Emoser Gerhard 1580/50v, 1584/81v
Engel Hans 1580/13v
Engelhofer Hans (Enghhofer, Englhover) 1580/21r, 1584/69r, 1589/94v
Enghofer viz Engelhofer
Engl viz Lisewigl
Englhover viz Engelhofer
Englman Isac 1584/67r
Enzimis viz Anczimis da
Erdet viz Pálffy z Erdödu
z Erdödu viz Pálffy z Erdödu
Erhardt Bernhard 1589/106v
Erich Hans 1589/102v
Ernbreiß viz Ernpreib
Ernpreib Georg (Ernbreiß) 1580/33v, 1584/75v
Erstenberger Andre 1580/18v, 1584/69r, 1589/94v
Erthedt viz Pálffy z Erdödu
Esell Diepolt 1589/108r
Essig Andre (Essich) 1580/13r, 1584/67r, 1589/92v
Essich viz Essig
Etinger 1580/6r
Eulner Mathes 1580/38r
Eybenstaller Josua 1580/34v
Eyßvogel Georg 1589/97r

F

Fabius Cornelius 1580/42r, 1584/78v
Facino Petter (Faczino) 1580/48v, 1584/80v, 1589/101r
Faczino viz Facino

Fahlhueber viz Falhuber
Falckenhan viz Falkenhahn von
Falckhenhan viz Falkenhahn von
Falhuber Georg (Fahlhueber) 1580/37v, 1584/77r, 1589/102r
Falkenhahn Friedrich von (Falckenhan, Falckhenhan) 1580/6r, 1584/63r
Farber Hans 1580/23r
Farman viz Porman
Federle Christoph 1580/23r
Fehlin Hans Heinrich (Wechlin) 1580/21r, 1584/70r, 1589/95v
Feil Mathes 1589/101v
Feldtkircher Wolf 1580/31v
Fenice Alluigi (Fenitze) 1580/16r, 1584/67v
Fenitze viz Fenice
Fero Salomon 1584/83v
Ferro Vicenz 1580/50v, 1584/81v, 1589/106v
Ferster Caspar (Forsstner, Forstner) 1580/49r, 1584/80v, 1589/105v
Fischer Jeremias 1580/18r
Flaischer viz Fleischer
Flaischman viz Fleischman
Flama Jacobus 1580/41v
Flechtner Andre 1584/71v, 1589/96v
Fleischer Gregor (Flaischer) 1580/17v, 1584/68r, 1589/93v
Fleischman Peter (Flaischman) 1580/34r, 1584/75v, 1589/100v
Fletscha Mathes 1580/39v, 1589/102v
Fletticher Hans Niclas 1589/95v
Folckh Hans 1580/16r
Folckhe Reiner 1580/7r
Formebiß Guilhelmus 1580/43v
Forsstner viz Ferster
Forstner viz Ferster
Francz Leonhard 1589/104r
Frauenlob Wolf 1580/30r
Fraunberg viz z Hradce
Fraunberger Hans (Frawenberger) 1580/20v, 1584/69v, 1589/95r
Frawenberger viz Fraunberger
Fridel viz Friedel
Friedel Hans (Fridel, Friedl) 1580/38v, 1584/77r, 1589/93v
Friedl viz Friedel
Frischeisen Severinus 1584/77r, 1589/102r
Fröschl Martin 1589/99r

Fueger Christoph 1580/24v
Fugger Hans Christoph 1589/96r
Fuchs Hans 1584/71r
Furer Moric 1580/3v
Furstenberg viz z Fürstenberka
Fürstenberg viz z Fürstenberka
z Fürstenberka Albrecht (Furstenberg, Fürstenberg) 1580/45v, 1584/79v, 1589/
104v

G

Gaag viz Gag
Gaberin Francisca 1580/46r
Gäberin viz Gabrin
Gabrin Jeronimus (Caverin, Gäberin) 1580/46r, 1584/80r, 1589/104v
Gag Georg (Gaag, Gagg) 1580/48v, 1584/75v, 1589/105v
Gagg viz Gag
Gail Andreas (Gayl) 1580/2v, 1584/60v
Gail Peter (Gar) 1584/81r, 1589/106r
Gallet Bernhard 1580/54v
Galli Bartlme 1580/50v
Gambra Scipian von 1589/92r
Ganczaga viz Gonzaga
Ganncz Joseph 1589/97r
Gansago viz Gonzaga
Ganso Benedict (Gonßo) 1580/41r, 1584/78r,
Gar viz Gail
Gaßaldo viz Casolda von
Gayl viz Gail
Geir viz Geyer von Osterberg
Geislhamer viz Grießlhamer
Gera Jacob de 1580/32v
Gertz Arnold (Gertzl) 1580/42r, 1584/78v
Gertzl viz Gertz
Geyer Hans (Geir) 1580/37r, 1584/76v, 1589/102r
Geyer von Osterberg Ferdinand (Geir, Geyr zu Osterburg) 1580/16v, 1584/66r,
1589/91v
Geyr viz Geyer von Osterberg
Gießwein Georg 1580/4v
Gilhn Thoman 1584/75r
Glawicz viz Roskhowicz-Glogorski

Glockhinger Zacharias (Glöckhinger) 1580/49v, 1589/106r
 Glöckhinger viz Glockhinger
 Glogorschi viz Roskowitz-Glogorski
 Glogorski viz Roskowitz-Glogorski
 Gnevara Ladron de (Gnivarra, Gnevarra) 1580/45v, 1584/79v, 1589/104v
 Gnevarra viz Gnevara de
 Gnivarra viz Gnevara de
 Gonsaga viz Gonzaga
 Gonsago viz Gonzaga
 Gonßo viz Ganso
 Gonzaga (Gansago, Ganczaga, Gonsago, Gonsaga)
     - Alexander 1584/66r
     - Johann Francisco 1584/66r, 1589/91v
     - Julius Cesar 1580/6r
     - Orati 1589/94v
 Gotsch viz Schaffgotsch
 Gottermayr Hans 1580/23v
 Gottsch viz Schaffgotsch
 Gottschal Stanzl 1584/76v
 Grabaschko Lorenz 1580/55r
 Graf Hans 1580/38r, 1584/71v, 1589/102v
 Graull Michael 1580/28v
 Grayß viz Greiß von
 Greifldinger viz Greyffeldinger
 Greiß Hans Sigmund von (Grayß) 1580/16r, 1584/65v, 1589/91r
 Greißbauer viz Griesawer
 Greissenauer Ruprecht 1584/71v
 Gretta Paul de la (Dellagreta) 1580/34v, 1584/75v
 Greyffeldinger Sebastian (Greifldinger) 1580/21r, 1584/70r
 Griebel Christoph 1580/57r, 1584/84r
 Grienagl viz Grünagel
 Griesawer Martin (Greißbauer, Grißbauer) 1580/54v, 1584/82r, 1589/107r
 Grießlhamer Thoman (Grißlhamer, Geislhamer) 1580/28v, 1584/73v, 1589/98v
 Grißbauer viz Griesawer
 Grißlhamer viz Grießlhamer
 Grix Egidi 1584/70v, 1589/96r
 Gruenberger Elias 1580/3v
 Grueningen viz Hornstein
 Grünagel Diewold (Grienagl) 1580/54r, 1584/83r
 Grundtler Georg 1580/36r

Guarianius viz Guarinonius
Guarinonius Bartlme (Guarianius) 1580/46v, 1584/80r, 1589/105r
Guetth viz Gutt
Gundelsperger viz Gundersperger
Gundersdorf viz Teufel von Gundersdorf
Gunderspacher viz Gundersperger
Gundersperger Wilhelm (Gundelsperger, Gunderspacher) 1580/36v, 1584/76v,
1589/102r
Gunderßdorff viz Teufel von Gundersdorf
Gunderstorff viz Teufel von Gundersdorf
Gurna Martinus de 1589/104r
Gutt Helfreich (Guetth) 1580/4r, 1584/62r
Gylluß zu Sonberg Wolf Georg 1580/27v
Gyroß Balthasar de 1580/55r

H

Habenschadt Georg 1589/98r
Habsperg Konrad von (Hasperg) 1584/68r, 1589/92r
Hackh Hans, dveřník při komoře 1580/48r,
Hackh Hans, sokolník 1589/101v
Häckhel Adam (Hagkhl) 1580/31r, 1584/74v, 1589/99v
Häckhel Peter (Hagkhel) 1580/33r, 1584/75r
Hag David 1584/62r, 1589/89r
Hager Hans 1580/35v, 1584/76v
Hagkhel viz Hagkhel
Hagkhl viz Häckhel
Haiden Georg Christoph 1580/22r, 1584/70v
Haiden Maxmilian (Hayden) 1584/71v, 1589/97r
Haiden Sebald 1589/97v
Haidenreich Elias (Heliaß) 1580/8v, 1580/9r, 1584/64v, 1589/91r
Han Wilhelm 1589/103v
Hänckhl Georg 1589/97r
Hanuoldt Niclas (Haunoldt) 1580/23v, 1589/96r
Hardecgg viz z Hardeka
Hardegg viz z Hardeka
z Hardeka (Hardecgg, Hardegg, Hardtegg)
- Ferdinand 1589/89v
- Hans 1580/7v, 1584/63v, 1589/90v
Hardtegg viz z Hardeka
Härlkhofer Kaspar 1589/106r

z Harrachu Leonhard der eltter (Harrach) 1580/1r, 1584/60r, 1589/88r
Hartman Hans 1580/23v
Harterßhofen Johann Eberhard von (Harttershaven, Hartterßhoven) 1580/17v,
1584/68v, 1589/93v
Harttershaven viz Harterßhofen von
Hartterßhoven viz Harterßhofen von
Hasenstain viz Hasištejnský [z Lobkovic]
Hasištejnský [z Lobkovic] Bohuslav Joachim (Hasenstain, Haßenstain) 1580/7v,
1589/90v
Hasperg viz Habsperg von
Haßenstain viz Hasištejnský [z Lobkovic]
Hasstáll Martinus 1580/41r
Haubicz Wenzel 1584/65v
Haunoldt viz Hanuoldt
Hayden viz Haiden
Hegenmüller Johann 1580/3r, 1584/61r
Heger Wolf 1580/17v
Heim Wilhelm 1580/3v
Heimg Michl 1584/70v
Hellrich Veit 1589/97r
Helmschmidt Dobias 1584/77v
Henian Ferdinand (Henion, Hennian) 1580/15v, 1584/67v, 1589/93r
Henion viz Henian
Hennian viz Henian
Herberstain viz z Herbersteina
z Herbersteina Felician (Herberstain) 1580/5r
Herbradt Hans Jacob 1580/38r, 1584/77r
Herbratt Wilhelm (Herpradt) 1584/75v, 1589/100v
Herman David 1589/103v
Heroldt viz Herolt
Herologio viz Hohorlogia
Herolt Andre (Heroldt) 1580/31v, 1584/74v
Herpradt viz Herbratt
Herr Hans 1580/24v
Heugel Adam 1580/22v
Heugl Sebastian (Heügl) 1584/72v, 1589/98r
Heügl viz Heugl
Heyberger Karl 1580/33r
Hiersch viz Hirsch
Hierschvogl Stefan 1580/13r

Himelreich Georg 1589/96v
 Hirsch Andre (Hiersch) 1580/15v, 1584/67v, 1589/93r
 Hoberg Karl von (Hoburg) 1580/9r, 1584/64r, 1589/90v
 Hoburg viz Hoberg von
 Hoddege viz Hodege
 Hodeg viz Hodege de
 Hodege Weinand de (Hodeg) 1580/43r, 1584/78v, 1589/103v
 Hofkirchen Wilhelm von 1580/4v
 Hofmair Ulrich 1589/97v
 Hofman Georg 1584/77r
 Hofman viz Hofmann [z Grünbühelu a Střekova]
 Hofman Wilhelm 1580/48r, 1584/80v, 1589/105v
 Hofmann [z Grünbühelu a Střekova] (Hofman)
     - Ferdinand 1580/4v, 1584/62r, 1589/89r
     - Hans Adam 1580/12r, 1584/64r, 1589/90v
 Hohorlogia Alexander (Herologio) 1580/56v, 1584/83v
 Holi Egidius (Holly) 1584/77v, 1589/103r
 Holl viz Innderhell
 Holly viz Holi
 Hornickh Erasmus 1584/81r
 Hornstain viz Hornstein von
 Hornstein Hans Christoph von (Hornstain) 1589/88v
 Hoyos z Stüchsensteina Ludwig Gamicz (Hoys, Hoyß zum Stipenstein, Stixes-
     tein, Sixenstain) 1580/7v, 1584/61v, 1589/89v
 Hoys viz Hoyos z Stüchsensteina
 Hoyß viz Hoyos z Stüchsensteina
 z Hradce Adam (Neuhauß) 1580/45r, 1584/79v, 1589/97v
 Huber Hans (Hueber) 1580/24v, 1584/71v, 1589/95r
 Hueber viz Huber
 Hueter viz Hutter
 Huetter viz Hutter
 Humbler viz Humler
 Humler Christoph (Humbler) 1584/70r, 1589/95v
 Humoney Georg 1580/9v
 Hundegg Mathes 1580/48r, 1584/80v, 1589/105v
 Hurtter Albrecht 1580/21v
 Huschorttig Abraham 1580/39v, 1580/51v
 [z Hustířan] viz Záruba [z Hustířan]
 Hutter Leonhard (Hueter, Huetter, Lienhard) 1580/57r, 1584/84r, 1589/109v

CH

Chemer viz Tay

Chimarcheus Jacob (Climarcheus) 1584/77v, 1589/102v

I

Innderhell Ludwig (in der Holl) 1584/71v, 1589/96v

Interfelder Hans 1580/7v

Istwanfy Niclas 1580/26r

J

Jacob Georg 1584/80v

Jacob Hans 1584/74v

Jäger Christoph 1589/98r

Janckhowicz Mathes (Janckhowitsch, Janckhowitz) 1580/17r, 1584/68r, 1589/93r

Janckhowitsch viz Janckhowicz

Janckhowitz viz Janckhowicz

Janncz viz Jantz de

Jantz Michael de (Ayantz, Janncz) 1580/43r, 1584/78v, 1589/103v

Jo Johann 1580/26r

Jorman Pangraz 1580/57v, 1584/84r

Junckhowicz Franz 1589/93r

Jung Michael 1580/53v, 1584/82v

K

Kabliers viz Kaplír [ze Sulevic]

Kaczenstainer Johann Babtista (Katzensteiner, Khaczenstainer) 1580/25r, 1584/71v, 1589/97r

Kaiser Georg

- vdova 1580/11v

Kallalto viz z Collalta

Kaltenbruner Isac (Kalttenprunner, Khaltenpruner) 1580/44r, 1584/79r, 1589/104r

Kalttenprunner viz Kaltenbruner

Kaplír [ze Sulevic] Zdeslav (Caplicz, Kabliers, Khaplrirß) 1580/10r, 1584/65r, 1589/91r

[Karel] ze Svárova Christoph (Schwarawßkhi, Schwarofskhi, Swarofßki) 1580/6r, 1584/63r, 1589/90r

Karl Gregor (Kerl, Kerll) 1580/31r, 1584/74v, 1589/99v

Karletzßkhi Hans 1580/15v

Katzensteiner viz Kaczenstainer

Keczendorff viz Peß von Cölln und Keczendorff
Kerl viz Karl
Kerle viz Carle de
Kerll viz Karl
Kern Heinrich 1584/70r
Keytschach Wolf von 1580/11v
Khaczenstainer viz Kaczenstainer
Khalcher Thobias 1589/100r
Khaltenpruner viz Kaltenbruner
Khaplirß viz Kaplír [ze Sulevic]
Khauffleüttner Mathias 1589/109r
Khauch Kaspar 1589/99v
Khecendorff viz Peß von Cölln und Keczendorff
Khelchen Christoph 1589/100r
Khettenhoff Christian 1589/100r
Khielman Andre 1589/89v
Khiering Hans Ladislav von (Kienring) 1584/68r, 1589/93v
Khiffer Hans 1580/24r
Khlain Urban 1580/34v
Khlein viz Kleintreittl
Khnoczer Dionisius 1589/93v
Khober David 1580/26v
Khoblinskhi viz Koblinßkhi
Khollarr Heinrich 1589/100r
Khollato viz z Collalta
Kholler David 1589/109v
Kholler Zacharias 1589/93v
Khollewrath viz Novohradský z Kolovrat
Khollowart viz Novohradský z Kolovrat
Khotter Martin (Ratter) 1584/70r, 1589/95v
Khrallowicz viz Ostrovec z Kralovic
Khralowicz viz Ostrovec z Kralovic
Khrauß Jacob 1589/100v
Khrauß Johann 1589/99r
Khreckhowicz viz Kreckwitz von
Khreen Heinrich 1589/95v
Khronperger Thomas 1580/32r
Khuen von Belasy Rudolf (Balasy) 1580/1v
Khuenen Margareta 1580/13v
Khüener Hans 1580/14r

Khunigsperg Christoph von (Kinnigsperg, Khünigsperg) 1580/5r, 1584/62v, 1589/
 89v
 Khünigsperg viz Khunigsperg von
 Khuperß Maximilian 1589/104r
 Khupffer Anthoni 1589/106v
 Khurcz viz Kurz von Senftenau
 Kienring viz Khiering von
 Kinnigsperg viz Khunigsperg von
 Kleintreitl Georg (Khlein Strettel) 1589/97r
 Klepichler Hieronimus 1584/71r
 Knittschach Wolf von 1584/63r
 Koblinezki viz Koblinßkhi
 Koblinßkhi Hans (Khoblinskhi, Koblinezki) 1580/17v, 1584/68v, 1589/94r
 Kollaßwarius Ladislav (Caloßwarius) 1580/15v, 1584/67v
 Kollawart viz Novohradský z Kolovrat
 Kordule ze Sloupna Heinrich (Cordula von Schlaupna) 1589/92v
 Kořenský [z Terešova] Adam (Corschenczkhi) 1589/92r
 Kounic viz Stoš z Kounic
 Krabat Peter 1580/34r
 z Kralovic viz Ostrovec z Kralovic
 Kreckhowitz viz Kreckwitz von
 Kreckwitz von (Khreckhowicz, Kreckhowitz, Kreckhowitz)
     - Friedrich 1584/61v, 1589/89r
     - Hans 1580/8r, 1584/63v, 1589/90v
 Kreiczberger Hans (Creutzpeger) 1580/54r, 1584/83r
 Kreckhowitz viz Kreckwitz von
 Kurcz viz Kurz von Senftenau
 Kürchamer Georg 1584/77v
 Kürchamer Michl 1584/70r
 Kurtz viz Kurz von Senftenau
 Kurz von Senftenau Jacob (Khurcz, Kurcz, Kurtz von Senfftenau) 1580/3v, 1584/
 60r, 1584/61r, 1589/88v

L

Ladron Prosper von 1584/66r
 Lafontein Wilhelmus de (Gilhelmus) 1580/41v, 1584/78v
 Lainradt Niclaus 1584/81r
 Lama Neopolitani Johannes Maria de 1580/32v
 Lamperto Hans 1589/104r
 z Landeka viz Nekeš z Landeka

Lando Octavio 1580/13v
Lando Urban (Lanndo) 1584/68r, 1589/93v
Lang Hans 1580/12r
Lang Sebastian (Lanng) 1580/53r, 1584/82v, 1589/107v
Lanndegg viz Nekeš z Landeka
Lanndo viz Lando
Lanng viz Lang
Larisch viz Laryš ze Lhoty
Laryš ze Lhoty (Larisch von Ellgott) Hanß 1580/9r
Laubinger Blasi 1580/31r, 1584/74r
Lehenman Hans 1589/97r
Leip viz z Lipé
Lenckhner Georg 1589/106r
Leonhardt Georg 1580/31v
Leoni Lucianus de 1580/56v, 1584/83v, 1589/109r
Lerch Melchior 1580/4v, 1584/71v, 1589/97r
Lescowicz viz Leskovec [z Leskovce]
z Leskovce viz Leskovec [z Leskovce]
Leschenbrandt Georg 1589/97r
Leskovec [z Leskovce] (Lescowicz, Leßkhowitz, Leßkhowicz)
- Albrecht 1584/66r
- Bohuslav 1580/9r, 1584/64v, 1589/91r
Leßkhowicz viz Leskovec [z Leskovce]
Leßkhowitz viz Leskovec [z Leskovce]
Leutner Christoph 1580/39r
Leyp viz z Lipé
ze Lhoty viz Laryš ze Lhoty
Libermeus Johannes 1580/44r
Liechtenberger Thobias 1589/97r
Lilgenaw viz z Lilgenova
z Lilgenova Jonas Paul (Lilgenaw) 1584/70v, 1589/95r
Lillenperger Hans 1584/74r
Lindawer Michael (Lindtawer) 1580/33v, 1584/75v, 1589/100v
Lindner Lorenz (Lindtner) 1580/49v, 1584/81r, 1589/106r
Lindner Stefan (Lindtner) 1580/23v, 1584/71r
Lindtawer viz Lindawer
Lindtner viz Lindner
z Lipé Hans (Leip, Leyp) 1580/11r, 1584/65r, 1589/90r
[z Lípy] viz Trčka [z Lípy]
Lisewigl Leonhard (Liß Engl) 1584/77r, 1589/102r

Liß viz Lisewigl
Lobkhowicz viz Popel z Lobkovic
Lobkhowitz viz Popel z Lobkovic
[z Lobkovic] viz Hasištejnský [z Lobkovic]
z Lobkovic viz Popel z Lobkovic
Loe Mathes (Loye) 1584/76v, 1589/101v
Loffelholczin 1580/4r
Logo Heinrich 1589/92r
Lopez Petrus 1589/104r
Losenstain viz Losenstein Achat von
Losenstein Achat Georg von (Achaczi, Achat zu Losenstain) 1580/3r, 1584/
61r, 1589/88v
Losubrue Bonaventur 1589/104r
Lotinus Johannes (Lottinnuß) 1584/79r, 1589/104r
Lottinnuß viz Lotinus
Lowkhowicz viz Popel z Lobkovic
Loydon viz Luithan
Loye viz Loe
Lucas Michael 1589/102v
Luckh viz Lugg
Lucz Hans (Lutz) 1584/77v, 1589/102v
Lugg Simon (Luckh) 1584/71r, 1589/96r
Luidon viz Luithan
Luithan Carl (Luidon, Loydon) 1580/40v, 1580/46v, 1584/79r, 1589/104r
Lutz viz Lucz

M

Mader Jeronimus 1584/78r
Mader Ulrich (Ulriel, Urel) 1580/40r, 1584/78r, 1589/103r
Madrucz Ferdinand Gabriel von 1589/90r
Magno Carl (Mangno, Manio) 1580/16v, 1584/68r, 1589/93r
Machio Cranguil 1580/52r
Maier David 1580/8v
Mainaw viz Monau
Mainbegg Paul (Mainpeckh) 1580/22r, 1584/70v, 1589/95v
Mainpeckh viz Mainbegg
Mairhauser Thoman 1584/71r, 1589/96v
Malaspina Franciscus Wilhelmus (Mallaspima) 1584/66r, 1589/90r
Malczan viz z Maltzanu
Malczon viz z Maltzanu

Mallaspima viz Malaspina
 z Maltzanu (Malczan, Malczon)
     - Joachim 1580/11r, 1584/64r, 1589/90v
     - Johann 1580/11r
 Mandl Paul 1580/29v, 1584/74r
 Manfredon viz Mondtferdan
 Mangno viz Magno
 Mänhardt Hans 1589/95v
 Maniga Innotius 1589/103r
 Manio viz Magno
 z Mansfeldu Gottfried Wilhelm (Manspeldt) 1589/92r
 Manspeldt viz z Mansfeldu
 Manß Christoph 1580/35v, 1580/36r
 Manuschi Marx 1580/35v
 Manußhi Jacob (Monuschi) 1584/76v, 1589/101v
 Marin Lukas 1580/56v
 Martin Stachius (Martin) 1580/36r, 1589/101v
 Martniengo Fabricio 1584/81r
 Marttin Gerhardus 1580/42v
 Marttin Hans 1580/30r
 Marttin viz Martin
 Maschwander Ferdinand 1589/93v
 Maximilian de [...] 1589/92r
 May Sebastian 1580/29r, 1584/73v, 1589/99r
 Mehl Georg (Mell) 1580/26v, 1584/72v, 1589/97v
 Mehlfürer Andreas 1580/8v
 Mechtel Albrecht 1589/95v
 Melcz viz Trybulcz und Melcz zu
 Melfurer Joan Andre 1580/7r
 Mell viz Mehl
 Merich viz Meurich
 Metricz viz [Bořita] z Martinic
 Mettich viz Metych z Čečova
 Metych z Čečova (Mettich von Teschaw, Tetschaw, Tschetschaw, Tschetzaw)
     - Hans 1580/16v, 1584/67r, 1589/92v
     - Christoph 1580/9r, 1589/91r
 Meurich Christoph (Merich) 1580/25r, 1584/71v, 1589/97r
 Michael Philipert (Michel) 1584/78v, 1589/103v
 z Michalovic (Michalowitz, Michalowicz)
     - Dionisius 1580/17r, 1584/64v, 1589/91r

- Michael 1580/17r, 1584/65v, 1589/91v
 Michalowicz viz z Michalovic
 Michalowitz viz z Michalovic
 Michel viz Michael
 Millen viz Muhlen von der
 Minckhwitz viz [Minkvic] z Minkvic
 Minckwitz viz [Minkvic] z Minkvic
 [Minkvic] z Minkvic Ernfried (Minckhwitz, Minckwitz) 1580/9v
 Mogonata Franciscus Monteo 1589/107r
 Molcz viz Trybulecz und Melcz zu
 Monau de (Mainaw, Monaw, Munaw, Muniaw)
 - Lamprecht 1580/27r, 1584/72v, 1589/98r
 - Peter 1580/32v, 1584/75r
 Monaw viz Monau
 Mondt viz Monnt de
 Mondtferdan Nicolaus (Manfredon) 1580/52v, 1584/82r
 Monnt Johanes de (Montt, Mondt) 1580/17v, 1580/18r, 1584/68v
 Monte Philippus de 1580/40v, 1584/78r, 1589/103r
 Montecuccoli von (Montecucuto) 1580/12v
 Montecucuto viz Montecuccoli von
 Montfort Georg von (Montfortt, Mundfort, Mundtfartt) 1580/6r, 1584/79v, 1589/
 104v
 Montfortt viz Montfort von
 Montt viz Monnt de
 Monuschi viz Manußhi
 Mora Bernhard 1584/81v
 Moreta Anna de 1584/80v
 Moseder Reichardt 1580/23r
 Mossto viz Mosto
 Mosto Andre (Mossto) 1580/56ar, 1584/83v, 1589/108v
 Mosto Bernhard 1589/109r
 Mota viz Motta de
 Motta Daniel de (Mota) 1584/78v, 1589/103v
 Moyen der viz Vermayen
 Mozuelo Hermando 1580/26r
 Muerr viz Mur
 Muhlen Wilhelmus von der (Millen, Muln) 1580/42r, 1584/78v, 1589/103v
 Mühlfelden Johann Wolf zu 1589/88v
 Muhlner Hans 1580/36r
 Muiß Anthoni (Muß) 1580/51r, 1584/81v, 1589/106v

Mulbacher Hans 1589/92v
Mulder Philipp de 1580/13r
Müliuß Jermias 1580/22v
Müller Hans, podčeledín u koní 1589/107v
Müller Hans, sokolník 1584/76v, 1589/101v
Muln viz Muhlen von der
Mülner Hans 1580/13v
Munaw viz Monau
Mundfort viz Montfort von
Mundtfartt viz Montfort von
Muniaw viz Monau
Münsterer Michael 1580/25v
Mur Andre (Muerr) 1584/77r, 1589/102r
Murnauer Hans 1580/55r
Muß viz Muiß

N

Nagron viz Negron de
Nasin Paul (Nassin) 1580/56r, 1584/83v
Nassin viz Nasin
Navaro Francisco 1589/104r
Neboradkhi viz Novohradský z Kolovrat
Necbesch viz Nekeš z Landeka
Neggisch viz Nekeš z Landeka
Negron Lorenz de (Nagron) 1580/53v, 1584/83r, 1589/108r
Nehner Jacob 1580/13v
Neidegg Ernreich von (Neudegkh) 1580/11v, 1584/65r, 1589/91v
Nekeš z Landeka Sigmund (Necbesch, Neggisch von Lanndegg, Simon) 1580/
12r, 1584/65v, 1589/91r
Nemetsch Konrad (Nymbsch) 1580/16v, 1584/65v, 1589/91v
Neopolitani viz Lama
Neudegkh viz Neidegg
Neuhauser zu Plumaw Georg Kaspar (Plamaw, Plummenaw) 1580/11v, 1584/
65v, 1589/94v
Neuhauß viz z Hradce
Neukhircher Martin 1589/109r
Neukirchen Thoman Huebers von 1580/41r
Neva Zwerg Fabian de (Newua Zwerg) 1584/67v, 1589/93r
Newua Zwerg viz Neva Zwerg de
Niari Paul 1584/66r, 1589/91v

Niari Stefan 1580/6v, 1580/9r
Nicardt Heinrich (Nickhardt , Nigkhart) 1580/19r, 1584/69r, 1589/95r
Nickhardt viz Nicardt
Nicolai Thoman (Nicolaw), čalouník 1584/76r, 1589/101r
Nicolauß Corneli 1584/67r
Nicolaw viz Nicolai
Nicolay Thomas, vrchní oslař 1580/55r, 1580/52v
Niczler 1580/4v
Nidermair Kaspar 1589/103v
Niederlander Dionisy 1580/31v
Nigkhart viz Nicardt
Nolcofs Peter 1584/77v
Nöttl Bernhard 1580/3r
Nova Porta Franciscus Marget de 1580/39r
Novohradský z Kolovrat (Neboradkhi, Nowohradßki von Khollewrath, Khollo-
wart, Kollawart)
- Benedict 1589/92r
- Johann 1584/66v1589/90v
Nowohradßki viz Novohradský z Kolovrat
Nürnberger Lorenz (Nürnberger, Nurnberger) 1580/19v, 1584/69v, 1589/95r
Nurnberger viz Nürnberger
Nürnberg viz Nürnberger
Nymbsch viz Nemetsch

O

Oberhausein Johann Wolf zu 1584/61v
Oberhauser Leonhard 1580/33r, 1584/75v, 1589/100v
Obernburger Peter 1580/18v, 1584/69r
Oberschwender Gall 1589/93r
Oder Oswald 1589/101r
Oliver viz Olivier
Oliverius Michael 1584/77v, 1589/103r
Olivier Colin (Oliver) 1580/51r, 1584/81v, 1589/106v
Olivier Hans 1584/83v, 1589/109r
Opperßdorff viz z Oppersdorfu
z Oppersdorfu Georg (Opperstorff, Opperßdorff) 1580/7r, 1584/63v, 1589/90r
Opperstorff viz z Oppersdorfu
Ortt Martin 1589/96v
Örttel Ulrich (Orttl, Örttl) 1580/52v, 1584/82r, 1589/107r
Orttenstain Albrecht von 1589/101v

Orttl viz Örttel
Örttl Paul 1580/12r
Örttl viz Örttel
Oßlaw Hans 1589/96v
Össterreicher viz Osterreicher
Ostaschoffskhi viz Ostaschowßkhi
Ostaschoßky viz Ostaschowßkhi
Ostaschowßkhi Stanzl (Ostaschoffskhi, Ostaschoßky) 1580/23r, 1584/71r, 1589/
96r
Osterberg viz Geyer von Osterberg
Osterburg viz Geyer von Osterberg
Osterreicher 1580/1v
Osterreicher Hans (Össterreicher) 1580/23v, 1584/71r, 1589/96r
Ostrovec z Kralovic Friedrich (Westrawicz, Westrowitz, Wesstrowicz von Kh-
rallowicz, Khralowicz) 1580/17r, 1584/65v, 1589/91v
Ott Andre (Otto) 1584/68r, 1589/93v
Ottendorff viz Braun von Ottendorff
Otting viz Öttingen von
Ottingen viz Öttingen von
Öttingen Albrecht von (Otting, Ottingen) 1584/66r, 1589/91v
Ottmair viz Ottmayer
Ottmayer Ernreich (Ottmair, Emrich) 1580/37v, 1584/77r, 1589/102r
Otto viz Ott
Oxenfelder Joachim 1580/3v
Oxenhändler Bartl Albrecht 1580/6r

P

Padua Terentian Alczignano de 1580/14r
Pálffy z Erdödu Niclas (Balffi, Palfi , Palvi zu Erthedt, Erdet) 1580/46r, 1584/79v,
1589/104v
Palfi viz Pálffy z Erdödu
Paliano viz Poliano
Paller Mathes 1580/54v
Pallinger viz Pollinger
Palvi viz Pálffy z Erdödu
Panckhel viz Pänggel
Pänckhl viz Pänggel
Pänggel Jeronimus (Panckhel, Pänckhl) 1584/69v, 1589/95r
Panisot viz Ponisott
Panisott viz Ponisott

Papaczan Evangelista (Papatzan, Pogatzan) 1580/52r, 1584/82r, 1589/107r
 Papatzan viz Papaczan
 Pappenhaim viz Pappenheim von
 Pappenhaimb viz Pappenheim von
 Pappenheim Konrad von (Pappenhaimb, Pappenhaim, Pappenheimb) 1580/28r,
 1584/73r, 1589/98v
 Pappenheimb viz Pappenheim von
 Pardi di (Delpardi, Dilpardti, Tilpardti)
 - Corneli 1580/56av, 1584/84r, 1589/109v
 - Thomas 1580/56av
 Par dt viz Parth
 Parth Hans (Par dt) 1580/32r, 1584/74v
 Pauer Konrad 1580/11r
 Pauer Elias (Paur, Helias) 1580/7r, 1580/8r
 Paur viz Pauer
 Pausegg Hans (Paußegg) 1580/20v, 1584/70r, 1589/95v
 Paußegg viz Pausegg
 Peckh Simon 1580/54v
 Peckher Anthoni 1584/77v, 1589/103r
 Peckher viz Beckher de
 Peilnstain viz Peilnstein
 Peilnstein Christoph (Peilnstain, Peylstein) 1580/20v, 1584/70r, 1589/95v
 Pemelberg Konrad von 1580/7r
 Penckh viz Benckh
 Penckh viz Benckh
 Penckhardt Hans Jacob 1589/99v
 Pennckh viz Benckh
 Perckhman Christoph 1589/103v
 Perg Hans 1580/40r, 1584/81r
 Pergin Margareta 1580/48v, 1584/80v, 1589/105v
 Pergl Merten 1580/9r, 1580/10v
 Pergonino viz Bergannino
 Peria Niclas 1580/18r, 1584/68v
 Pernauer viz Pernawer
 Pernawer Kaspar (Pernauer) 1580/46r, 1584/80r, 1589/104v
 Perneder Stefan 1580/30v
 z Pernštejna Vratislav (Bernstain) 1580/1r, 1580/26v
 Perstain Jeronimus 1589/108r
 Peß von Cölln und Keczendorff Adam (Coln und Khecendorff) 1584/66r, 1589/
 91v

Peß von Wierschloß Hans (Wirschloß) 1580/10v, 1584/65r
 Peylstein viz Peilnstein
 Pfändler Isac 1589/96r
 Pfannenschmidt Konrad 1580/55v
 Pfendtler Abraham 1580/20r
 Phillip Michael 1584/76v, 1589/101v
 Piathosa viz Piatosa
 Piatosa Martinus genandt Beda (Piathosa, Beeta) 1580/47v, 1584/80r, 1589/105r
 Pickler viz Püchler
 Piderman Thobias 1589/109r
 Pierpamer viz Pierpaumer
 Pierpaumer Mathes (Pierpamer, Pirpoumer) 1580/38v, 1584/77r, 1589/102r
 Piesenberg viz Weber von Pisenberg
 Pichler viz Püchler
 Pirpoumer viz Pierpaumer
 Pisenberg viz Weber von Pisenberg
 Pisenberg viz Weber von Pisenberg
 Plamaw viz Neuhauser zu Plumaw
 Plaßman Thoman 1584/71r, 1589/96r
 z Plavna viz Reuss z Plavna
 Plawen viz Reuss z Plavna
 Pleßkha Karl 1589/96v
 Pleßkhi Wenzel 1580/7r
 Plimel viz Plümel
 Plonner Kaspar 1589/93r
 Plouier viz Plumier
 Plumaw viz Neuhauser zu Plumaw
 Plümel Nicolaus (Plimel) 1580/27v, 1584/73r
 Plumier Egidius (Plouier) 1580/41v, 1584/78v, 1589/103v
 Plummenaw viz Neuhauser zu Plumaw
 Pockh Franz 1580/17r
 Pogatzan viz Papaczan
 Poglin Wilhelm 1580/57v
 Polczius Hans 1584/71r, 1589/96r
 Poliano Suan Petro (Paliano) 1580/52r, 1584/82r
 Pollinger Friedrich (Pallinger) 1584/72r, 1589/97v
 Polster Leonhard 1580/29v
 Ponisott Hans (Panisot, Panisott) 1580/33v, 1584/75v, 1589/100v
 Popel z Lobkovic (Poppel, Poppl von Lobkhowicz, Lobkhowitz, Lowkhowicz)
 - Georg 1580/45v, 1584/79v, 1589/94r,

- Christoph 1580/44v, 1584/79v, 1589/104v
- Ladislav, mladší 1589/90r
- Matheus Leopold 1589/91v

Popp Hans 1580/46v, 1584/80r, 1589/104v
 Poppel viz Popel z Lobkovic
 Poppl viz Popel z Lobkovic
 Pörczll Hans 1589/97r
 Porman Franz (Farman) 1580/53v, 1580/53v
 Porsy Heinrich 1584/70v
 Posperger viz Postperger
 Postperger Gillius (Posperger) 1580/12v, 1584/66v
 Poulin Gregor 1580/38r
 Poytschkhei Stefan 1580/15r
 Pramhofer Hans (Pranchofer) 1584/70r, 1589/95v
 Pramnicz viz z Promnic
 Prandl viz Brandi
 Pranchofer viz Pramhofer
 Praschmann viz Preschman
 Prasman viz Preschman
 Praun Erasim 1589/89v
 Praun viz Braun von Ottendorff
 Preckhl Matheus 1584/70v
 Preiner viz Breuner
 Preinner viz Breuner
 Preiß Daniel (Preuß) 1580/19v, 1584/69v
 Preitenbach viz Braidenpach von
 Preschman Peter (Praschmann, Prasman) 1580/8v, 1580/11r, 1589/90v
 Preuß viz Preiß
 Prewber Wilhelm 1589/103r
 Preyner viz Breuner
 Printz Daniel 1580/15r
 Probst David 1580/21v, 1584/70r
 Prögl Martin Lorenz 1589/102v
 Promnitz viz z Promnic
 z Promnic Heinrich Anselm von (Pramnicz, Promnitz) 1584/66v, 1589/90v
 Prosanczki viz Brozanský z Vřesovic
 Proßanßkhi viz Brozanský z Vřesovic
 Provia Johann 1580/36v, 1584/76v, 1589/101v
 Provisinali viz Provisionali de
 Provisionali Eduardo de (Provisinali) 1580/14r, 1584/67v, 1589/93r

Pruckher Melchior (Prugkhner) 1580/27r, 1584/72v
Pruckhner Jobst 1580/5r
Prückhner viz Prückner
Prückner Hans (Prückhner, Pruggner) 1580/11v, 1580/11v, 1580/12r, 1584/65v,
1589/91v
Prudentius Andreas (Prudentius) 1580/51v, 1584/81v, 1589/106v
Prudentius viz Prudentius
Pruggner viz Prückner
Prugkhner viz Pruckher
Pruchstaler Wenzel 1589/109r
Prunkhofen Hans 1589/100r
Pückhler viz Püchler
Puechaimb viz Puchheim von
Puchel viz Püchel
Püchel Georg (Puchel, Püchl) 1580/20v, 1584/69v, 1589/95r
Pucher Wolf 1584/71v, 1589/100
Puchheim Christoph von (Buchaim, Puechaimb) 1580/45r, 1584/79v, 1589/104v
Püchl viz Püchel
Püchler Balthasar (Pickler, Pückhler) 1580/12r, 1580/14r, 1584/65v, 1589/94v
Püchler Jacob (Pichler) 1580/25r, 1584/71v, 1589/97r
Puchman Peter 1584/72r
Püllerin Margareta 1580/13r
Pürckhach Hans von 1589/93v
Pürckhamer Christoph 1584/61v, 1589/89r
Purgstorff Christoph Ulrich von 1589/93v
Puße viz Busi
Püttner Jacob 1580/22r, 1584/70v

Q

Quartier Milaneso Franciscus 1589/93r
Quenca Martinus de 1580/43v

R

Radius Simon Fabricius 1580/39v, 1584/77v
Radner Benedict 1584/70r
Raffenstainer Dietrich 1589/106r
Ramieres Hieronimus (Remiretz) 1580/42v, 1584/78v
Randach Egidi 1580/22r, 1584/70v
Raphela Anna 1580/48v
Raß Gotthardt Franz 1580/19r

Ratschin Otto Friedrich 1589/92v
 Ratter viz Khotter
 Rausch Paul 1580/30r, 1584/74r
 Rebey Andre 1584/66r, 1589/91v
 Reckhl viz Rockhel
 Recomendt Stefan 1580/17r
 z Redernu
     - Georg 1584/62r, 1589/89r
     - Sebastian 1580/8v
 Regnardt Jacobus 1580/41v
 Rechberger Hans Wilhelm (Rechperger) 1584/76r, 1589/101r
 Rechperger viz Rechberger
 Reichardt Veit 1589/105v
 Reichardt viz Reichart
 Reichart Jacob (Reichardt) 1584/71r, 1589/96r
 Reichel Niclas (Reichl) 1584/70v, 1589/96r
 Reicher Blasi 1580/23r
 Reichl viz Reichel
 Reisacher Bernhard 1580/19r, 1584/69r
 Reitter viz Reütter
 Remiretz viz Ramieres
 Rentz Herman 1580/22r
 Resto Carl 1580/52r
 Reuss z Plavna Heinrich (Reuß von Plawen) 1589/92r
 Reuß viz Reuss z Plavna
 Reütter Hans (Reitter) 1584/74v, 1589/99v
 Riba Andreas 1580/51v
 Ricedo viz Ritzetto
 Riczo (Ritz, Ritzo)
     - Eduardo 1580/56v, 1584/83v, 1589/108v
     - Franciscus (Fronteso) 1580/55v, 1584/83v, 1589/108v
 Riedl Mathes (Ruedl) 1580/35v, 1584/76r, 1589/101r
 Riedt Peter von 1584/74v, 1589/99v
 Riedtmann Hans (Rietman, Riettman) 1580/33r, 1584/75r, 1589/100v
 Rieger Hans 1580/52v, 1584/82r, 1589/107r
 Rieser Sigmund (Riser) 1580/41r, 1584/78r, 1589/103v
 Rietman viz Riedtmann
 Riettman viz Riedtmann
 Richtenfelß viz Eisengrein von Richtenfelß
 Riser viz Rieser

Ritschan viz z Řičan
Ritzetto Ludwig (Ricedo) 1584/83v, 1589/109r
Ritz viz Riczo
Ritzo viz Riczo
Rockhel Sebastian (Reckhl, Röckhl) 1580/41r, 1584/78r, 1589/103v
Röckhl viz Rockhel
Rolli viz Seßi von Roti
Romanell Asconius 1589/107r
Rosen Valentin 1580/54v, 1584/76r, 1589/101r
Rosenau Hans von (Rosenaw) 1580/12r, 1584/65v, 1589/91v
Rosenaw viz Rosenau von
Roskhowicz viz Roskowietz-Glogorski
Roskowietz-Glogorski Martin (Roskhowicz Glogorschi von Glawicz) 1589/94r
Roßnowßkhi N. 1580/12r
Rosstinus Michael 1589/95v
Rota Martin 1580/50r
Rothkirch Wenzel von (Rottkirchen, Rotkürchen, Rotkhirchen, Rottkhirchen)
1580/9v, 1580/10v, 1584/64v, 1589/91r
Roti viz Seßi von Roti
Rotkhirchen viz Rothkirch von
Rotkürchen viz Rothkirch von
Rottenbegkh Hans 1580/3v
Rottkhirchen viz Rothkirch von
Rottkirchen viz Rothkirch von
Ruda Hans 1580/38v, 1584/75v, 1589/101r
Ruedl viz Riedl
Rueprechtin Margareta 1589/93r
Ruggeri Roberto 1589/103r
Rumpf zum Wülross Wolf (Rumpff zum Vielroß, Vielrost, Wielroß, Wilroß) 1580/
44v, 1584/60r, 1584/79v, 1589/88v, 1589/104v
Rumpff viz Rumpf zum Wülross
Ruperß Hans 1589/103v

Ř

z Řičan Wenzel (Ritschan) 1580/8r, 1584/63v, 1589/90v

S

Sagabria viz Sogaberia
Sailler 1580/12v
Sallm viz ze Salmu

Salmb viz ze Salmu
 ze Salmu (Sallm, Salmb)
     - Julius 1580/2r, 1589/94r
     - Niclas 1580/4v
 Sartorio viz Sertoria
 Sartorius Christoph (Sortorius) 1584/82r, 1589/107r
 Saruba viz Záruba [z Hustířan]
 Sasstriczl Wenzel (Sastriczl, Schaßstritzl) 1580/8r, 1584/63v, 1589/90v
 Sastriczl viz Sasstrizl
 Sattler Hans 1589/105v
 Scarolla viz Scayola
 Scayola Lucas (Scarolla) 1584/74v, 1589/99v
 Scudelarius Jacob (Scutelarius) 1584/80r, 1589/105r
 Scutelarius viz Scudelarius
 Sebaldt Kaspar (Sewald) 1580/28v, 1584/73v
 Sebottendorff viz Sepottendorff von
 Seckhler viz Sekhler
 Sedlmair Martin 1589/92v
 Sedlnický [z Choltic] Albrecht (Sedniczki, Sednitzkhi) 1580/10r, 1584/65r
 Sedniczki viz Sedlnický [z Choltic]
 Sednitzkhi viz Sedlnický [z Choltic]
 Seerin viz Zrinský
 Seidlicz viz Zejdlic [ze Šenfeldu]
 Sekhler Christoph (Seckhler) 1580/32r, 1584/75r
 Seldert Niclas (Seldertt) 1580/43r, 1584/78v, 1589/104r
 Seldertt viz Seldert
 Senfftenau viz Kurz von Senftenau
 Senftenau viz Kurz von Senftenau
 Sepotendorf viz Sepottendorff von
 Sepottendorff Moric von (Sebottendorff, Sepotendorf) 1580/8v, 1580/10v, 1584/
     64r, 1589/90v
 Serabia Jann 1580/46r
 Serego Bonifacius von 1584/65v, 1589/90r
 Serin Bartlme 1580/36r, 1584/76v, 1589/101v
 Sertario viz Sertoria
 Sertoria Finarlindo (Fiorinto, Firindo) 1580/56ar, 1584/83v, 1589/108v
 Seßi von Roti (Sossti von Rolli) Ferdinand 1584/66v, 1589/90r
 Sewald viz Sebaldt
 Sfortza Paluicino 1580/5v
 Schaffgotsch (Gotsch, Gottsch, Scheff, Schof, Schoff)

- Gotthard 1580/10r, 1584/65r, 1589/91r
- Hans Ulrich 1580/11r, 1584/65r, 1589/94v
Scharberger Johann (Scharnberger) 1584/68r, 1589/93v
Schardinger Paul 1580/6r, 1580/12v
Scharlinger Christoph 1580/24r
Scharnberger viz Scharberger
Schaßstritzl viz Sasstrizl
Schedl Lorenz 1584/74r, 1589/99r
Schedl Martin 1589/98r
Schedler Hans Jacob (Schödler) 1580/21v, 1584/70r, 1589/95v,
Scheff viz Schaffgotsch
Scheirl Jeorgen Christoph 1580/1r
Schelhardt Bartolome (Schollhardt) 1580/28v, 1584/73v, 1589/98v
Schenckh Johann 1580/16r, 1580/18r
Scheuchenberger Benedict 1589/103v
Schilling Ludwig 1580/15v, 1584/67v, 1589/93r
Schlägel Kaspar (Schlegel), vrchní čeledín u koní 1580/53r, 1584/82v
Schlagenhauffen Georg 1589/100r
Schlaupna viz Kordule ze Sloupna
Schlegel Christoph (Schlögel, Schlegl) 1580/37r, 1584/76v, 1589/102r
Schlegel viz Schlägel Kaspar
Schleger Daniel 1580/24r, 1584/71r, 1589/96r
Schlegl Kaspar, zbrojmistr 1589/107r
Schlegl viz Schlegel Christoff
Schleinicz viz ze Šlejnic
Schlögel viz Schlegel Christoph
Schmeiser viz Schmeisser
Schmeisser Ambrosi (Schmeiser) 1584/69r, 1589/95r
Schmelzenbach Georg 1580/30v
Schmeler viz Schmeller
Schmeller Sebastian (Schmeler) 1580/49r, 1584/81r
Schmidt Michel 1580/1r
Schmidther Veit 1580/49r
Schmirsißkhi viz Smiřický [ze Smiřic]
Schmirsitzkhi viz Smiřický [ze Smiřic]
Schmitmair Konrad 1580/6r, 1580/12r
Schmitschanßkhi viz [Bořita] z Martinic
Schnabel Michael (Schnabl) 1580/30r, 1584/74r, 1589/99v
Schnabl viz Schnabel
Schnitter Jeronnus

- dědicové 1580/1r
 Schnüchenberger Benedict 1584/78v
 Schober Michael 1589/100r
 Schödler viz Schedler
 Schof viz Schaffgotsch
 Schoff viz Schaffgotsch
 Schollhardt viz Schelhardt
 Scholttes Hans 1589/101r
 Schönawer Hans 1589/102v
 Schönborn Valentin (Schönporn) 1580/3v, 1580/13r
 Schonckh viz Schregkh
 Schöner Leonhard 1580/9r, 1580/16v
 ze Schönfeldu Oswald [Schonfelt] 1589/97v
 Schonfelt viz ze Schönfeldu
 Schönporn viz Schönborn
 Schrag Mathes (Schwag) 1580/35r, 1584/76r, 1589/101r
 Schreckh N. 1580/54v
 Schregkh Leonhard (Schonckh, Schröckh) 1580/53r, 1584/82v, 1589/107v
 Schrettl Sebastian 1589/96v
 Schröckh viz Schregkh
 Schuchberdt Kaspar 1584/75r
 Schütpacher viz Schüttenbacher
 Schüttenbacher Leopold (Schütpacher) 1584/71r, 1589/96r,
 Schwab Georg 1584/80r, 1589/105r
 Schwag viz Schrag
 Schwanberger Georg 1580/25r, 1584/71v, 1589/97r
 Schwandorffer Hans 1580/29v, 1584/74r, 1589/99r
 Schwarawßkhi viz [Karel] ze Svárova
 Schwarczbeckh Leopold 1589/93v
 Schwarzenau viz Strein von Schwarzenau
 Schwarzenaw viz Strein von Schwarzenau
 Schwarofskhi viz [Karel] ze Svárova
 Schwartzenberg viz ze Schwarzenberka
 ze Schwarzenberka Ott Heinrich (Schwartzenberg) 1580/1v, 1580/2r
 Schweicker Balthasar 1580/1v
 Schweinberger Anthoni 1589/106r
 Schwendi viz ze Švendy
 Schwindl Sebastian 1589/105v
 Siebenbaum Hertwig 1580/11r
 Siebenbürger Johann Babtista 1580/15r

Simbaldtus viz Sinnebaldus
 Simboldi viz Sinnebaldus
 Simon Hans von 1580/12v
 Sinczendorff viz Sinzendorf von
 Sinnebaldus Maurus (Simbaldtus, Simboldi) 1580/40v, 1584/78r, 1589/103r
 Sintzendorff viz Sinzendorf von
 Sinzendorf von (Sintzendorff, Sinczendorff)
     - Hans 1580/4r, 1584/62r, 1589/89r
     - Joachim 1580/3r, 1584/61r
 Sixenstain viz Hoyos z Stüchsensteina
 Slabata viz Slavata [z Chlumu]
 Slavata [z Chlumu] Zacharias (Slabata, Zlabatha) 1584/66r, 1589/91v
 ze Sloupna viz Kordule ze Sloupna
 Smiřic viz Smiřický
 Smiřický [ze Smiřic] Sigmund (Schmirsißkhi, Schmirsitzkhi, Smürsiczki) 1580/
     6v, 1584/63r, 1589/90r
 Smürsiczki viz Smiřický [ze Smiřic]
 Sogaberia Franciscus (Sagabria) 1580/56ar, 1584/83v
 Sonberg viz Gylluß zu Sonberg
 Sonburg viz Gylluß zu Sonberg
 Sonner Thoman 1580/33v, 1584/75v, 1589/100v
 Sortorius viz Sartorius
 Sossti viz Seßi von Roti
 Spenßkho Lorenz 1589/92v
 Spiller Georg 1589/96r
 Spinola Octavio 1580/45r, 1584/79v, 1589/104v
 Spinuola Juan Alfonso 1584/64r
 Sporn Martin 1580/50v
 Spranger Bartlme 1584/81r, 1589/106r,
 Staczingen Ruprecht von (Statzingen) 1580/2v, 1584/60v
 Starch Michael 1580/55r
 Statzingen viz Staczingen von
 Steffanus Stefan 1580/31r
 Steinach Wolf Andre von 1589/93v
 Stiasodi Marx 1589/109r
 Stipenstein viz Hoyos z Stüchsensteina
 Stixestein viz Hoyos z Stüchsensteina
 Stöckel Martin 1580/34r
 Stolcz Hans 1580/9v, 1580/10v
 Stöll Michael 1589/96r

Storch Andre 1589/107v
Stoß viz Stoš z Kounic
Stoš z Kounic Otto (Stoß von Camicz) 1589/92r
Strada Octavio (Strado) 1580/17v, 1584/68r, 1589/93v
Strado viz Strada
Sträbl Veit 1580/36r
Straßolito Julius Caesar 1589/92r
Strein von Schwarzenau Gabriel (Schwarczenau, Schwarczenaw) 1584/60v, 1589/
94r
Streitberger Wolf (Streytperger) 1580/22v, 1584/70v
Stremplin Anna 1580/48v
Strettel viz Kleintreittl
Streytperger viz Streitberger
Stromayer Jeronimus 1580/47r
Stubenberg von
- Wolf 1580/6v, 1584/63r
- Wolf, mladší 1589/89r
z Stüchsensteina viz Hoyos z Stüchsensteina
Sturmb Andre 1584/76v
Sturmin Katharina 1580/6v, 1580/8r,
[ze Sulevic] viz Kaplíř [ze Sulevic]
Sumer
- dědicové 1580/10v, 1580/11v, 1580/16r
Swaroffski viz [Karel] ze Svárova

Š

ze Švendy Karl (Schwendi) 1580/2v, 1584/61r
ze Šlejnic Albrecht (Schleinicz) 1589/92v

T

Tadius Simon Fabricius 1589/103r
Tallniger Andre 1580/23r
Taner viz Tanner
Tannberg David von (Dannenberg, Tanberg) 1580/44v, 1584/79v
Tanner Christoph (Taner, Thanner) 1580/25v, 1584/72r, 1589/97v
Tay von Chemer Ladislav 1580/10v
Teil viz Till
Tellwitz Mathes (Detlwick) 1580/38v, 1584/77v
Tepmann Sebald (Depman) 1580/28v, 1584/73v
Terczkha viz Trčka [z Lípy]

z Terešova viz Kořenský z Terešova
 Teschaw viz Metych z Čečova
 Tetschaw viz Metych z Čečova
 Teufel von Gundersdorf (Teuffel, Teüffel, Teüffl, Teufl von Gunderßdorff, Gun-
 derstorff)
   - Karl 1584/65v, 1589/91v
   - Georg Christoph 1580/8r, 1584/63v, 1589/94v
   - Matheus 1580/9v, 1584/64r, 1589/90v
 Teuffel Jacob 1589/96v
 Teuffel viz Teufel von Gundersdorf
 Teüffel viz Teufel von Gundersdorf
 Teüffl viz Teufel von Gundersdorf
 Teufl viz Teufel von Gundersdorf
 Teußenhausen viz Ungeltter
 Teutschenbaur Hans (Teutschenpauer, Teutschenpaur) 1580/36v, 1584/76v, 1589/
 101v
 Teutschenpauer viz Teutschenbaur
 Teutschenpaur viz Teutschenbaur
 Than viz z Thunu
 Thanner viz Tanner
 Thornowskhi Hans 1589/92r
 z Thunu (Than, Thun)
   - Joachim 1584/68v
   - Johann 1589/92r
 Thuonus Hieronimus (Thuonus, Tunanus) 1580/16r, 1584/67v, 1589/93r
 Thuonus viz Thuonus
 Till Balthasar (Teil) 1584/71r, 1589/96v
 Tilpardi viz Pardi di
 Timarcheus Jacob 1580/9v
 Timpel Franz 1580/24r
 Toner viz Tonner von Trupach
 Tonner von Trupach Johann (Toner, Tunner von Truppach) 1580/3r, 1584/61r
 Tornberg Maximilian von (Dornberg) 1584/61v, 1589/89r
 Tošo Benedict 1584/68r
 Tragenreitter Karl 1584/68r
 Trautson (Trauttson)
   - Hans 1580/1r, 1584/60r, 1589/88r
   - Paul Sixt 1580/2r, 1584/60v, 1589/88v, 1589/88v
 Trauttson viz Trautson
 Träxl viz Trexl

Trčka [z Lípy] Maximilian (Terczkha) 1589/92r
 Trenpeckh viz Trenpegg
 Trenpegg Georg (Dernpeckh, Trenpeckh) 1580/21r, 1584/70r, 1589/95v
 Treßkhowitz Hans (Dreskhowicz) 1584/64r, 1589/90v
 Trexl Hans Jacob (Träxl) 1580/56v, 1580/56v
 Tribulcz viz Trybulcz und Melcz zu
 Tribulczy viz Trybulcz und Melcz zu
 Tribulßi viz Trybulcz und Melcz zu
 Trivulsi viz Trybulcz und Melcz zu
 Trivulß viz Trybulcz und Melcz zu
 Trost Philipp 1580/15v,
 Trovolluschi Allexander 1584/76v
 Trupach viz Tonner von Trupach
 Truppach viz Tonner von Trupach
 Trybulcz und Melcz zu (Molcz und Tribulßi, Tribulczy, Trivulsi, Trivulß)
     - Karl 1580/11r, 1584/65r, 1589/91v
     - Claudius 1580/51r, 1584/81v, 1589/106v
 Tscheratin viz ze Žerotína
 Tscherothin viz ze Žerotína
 Tscherotin viz ze Žerotína
 Tschetschaw viz Metych z Čečova
 Tschetzaw viz Metych z Čečova
 Tunanus viz Thuonus
 Tunner viz Tonner von Trupach
 Turini Gregorius (Darini, Durin) 1580/56ar, 1584/83v, 1589/108v
 Turnn Jobst Joseph von 1580/5r

U

Ulbeckh Hans 1580/28v, 1584/73v
 Umbgelter viz Ungeltter von Teußenhausen
 Umbstatt viz Wambolt von Umstatt
 Umstatt viz Wambolt von Umstatt
 Undermair Kaspar 1584/78r
 Ungeltter von Teußenhausen Christoph (Umbgelter) 1580/20r, 1584/69v
 Ungnad [ze Sonegu] David (Ungnadt) 1589/89v
 Ungnadt viz Ungnad [ze Sonegu]
 Unnderholczer Karl 1580/7v, 1580/10v
 Unuertzagt viz Unuerzagt
 Unuerzagt Wolf (Unuertzagt) 1580/19r, 1584/69r

V

z Valdštejna Adam (Walstain) 1589/91r
Valentia Alonso de 1580/15r
Vallerdo Franciscus 1580/34v
Velß Anselmus von 1580/4v, 1584/62r, 1589/89r
Venize Aluigae 1589/93r
Venradius Lampertus Guetterus 1580/39r
Vermayen Hans (der Moyen) 1589/94r
Veruna Jacob 1580/56r
Viehauser viz Vieheuser
Vieheuser Sigmund (Viehauser) 1580/1v, 1580/18v, 1584/60r, 1584/69r
Vielroß viz Rumpf zum Wülross
Vielrost viz Rumpf zum Wülross
Viscanto Ferand 1589/93v
Vischer Greger 1580/14r
Vivarius Johannes 1580/39v
Vogel Hans Georg 1589/100v
Volkra Ferdinand (Wolckhra) 1580/10v, 1584/65r, 1589/91v
Vreue Lampertus 1580/41r, 1584/78r, 1589/103v
z Vřesovic viz Brozanský z Vřesovic

W

Wagner Hans Christoph 1580/21r, 1584/70r, 1589/95v
Währ Hans (Ware, Wär) 1580/37r, 1584/76v, 1589/102r
Walaschi Melchior 1589/91v
Walder viz Waltter
Waldner Oswald (Walner) 1580/44r, 1584/79r
Walner viz Waldner
Walstain viz z Valdštejna
Waltter Daniel (Walder) 1580/29r, 1584/74r
Wambolt von Umstatt Eberhard (Umbstatt) 1589/89r
Wär viz Währ
Ware viz Währ
Weber von Pisenberg Johann Babtista (Piesenberg, Pisemberg) 1580/1v, 1580/
3v, 1584/61r, 1589/89r
Wegenstainer viz Wegensteiner
Wegensteiner Martin (Wegenstainer, Wegsteiner) 1580/56r, 1584/83v, 1589/108v
Wegsteiner viz Wegensteiner
Wechlin viz Fehlin
Weidner Ferdinand 1580/16r, 1584/67v

Weiller Christoph 1580/11r
Weingartner Lorenz (Weingartner) 1580/49r, 1584/80v, 1589/101r
Weingartner Virgili 1589/102r
Weingartner viz Weingartner
Weining Sebastian 1589/96v
Weintzürli viz Weinzierl
Weinzierl Hans (Weintzürli) 1580/13v, 1584/67r
Weiß Friedrich 1580/25v, 1584/72r
Weiß Wolf 1580/17r, 1584/68v
Welcher Christoph 1580/8v, 1584/64v
Welser 1580/1r
Welsperg Hans zu 1580/2v, 1584/60v, 1589/88v
Werckho viz Berka [z Dubé]
Werdan Lukas von 1580/1v
Werdeman Julius Ascanius von 1580/7v, 1584/63v, 1589/90v
Wesstrowicz viz Ostrovec z Kralovic
Westernacher Sebastian 1584/69r, 1589/94v
Westrawicz viz Ostrovec z Kralovic
Westrowitz viz Ostrovec z Kralovic
Wetterle Hans 1584/80v
Wicz Conte Ferand 1584/68r
Widman David 1589/99v
Widmer viz Wiedmer
Wiedmer Hans Volkard (Widmer) 1580/16r, 1584/67v
Wielroß viz Rumpf zum Wülross
Wienenberg und Beylstain Philipps zu 1580/2r
Wierschloß viz Peß von Wierschloß
Wiersperg viz Wirsberg von
Wilroß viz Rumpf zum Wülross
Wiltner Stefan 1589/103v
Wiltperger Georg 1580/25v
Wimper Sigmund 1589/110r
Winda viz Winde von der
Winde Paul von der (Winda) 1580/43v, 1584/79r, 1589/104r
Winnenburg viz Wienenberg
Winterfeld Sigmund 1580/12v
Wirsberg Wolf Ernst von (Wiersperg, Wirsperg) 1580/2v, 1584/60v
Wirschloß viz Peß von Wierschloß
Wirsperg viz Wirsberg von
Wiset Pancratius 1589/105v

Wißkholeti Christoph 1589/96v
Wolckhra viz Volkra
Wolczagen Hans Christoph (Wolczogen) 1580/17v, 1580/27r, 1584/72v
Wolczogen viz Wolczagen
Wolf Anthoni 1589/109r
Wolf Georger [von] 1589/89r
Wolf Jacob 1589/109r
Wolf viz Wolf Bartlme
Wolff Bartlme (Wolf) 1580/30r, 1584/74r, 1589/99v
Wolff Joachim 1580/24r, 1584/71r
Wolff Stefan 1580/56av
Wolßkhi viz Wolßki
Wolßki Nicolaus (Wolßkhi) 1580/6v, 1584/63r, 1589/90r
Woß viz Wosso
Wosso Prophirio (Woß) 1580/46v, 1584/80r, 1589/104v
Wostrawicz Friedrich 1580/12r
Wreßowitz viz Brozanský z Vřesovic
Wudicz Hans 1580/12v

Z

Zanobiß Luis 1580/15r
Zapff Hans (Zapp) 1580/21r, 1584/70r, 1589/95v
Zapp viz Zapff
Záruba [z Hustířan] Karl (Saruba) 1580/11v, 1584/65r, 1589/90v
Zedlicz viz Zejdlic [ze Šenfeldu]
Zedricz Georg [von] (Zettritz, Zettricz) 1580/7r, 1584/63v, 1589/90v
Zejdlic [ze Šenfeldu] Ladislav (Seidlicz, Zedlicz) 1589/91r, 1589/92r,
Zelgnitz Hans Christoph von 1580/5r
Zelothi Pratasio 1589/109r
Zeltner Bastian 1580/14v
Zettricz viz Zedricz
Zettritz viz Zedricz
Ziegler Leonhard (Zigler) 1580/37r, 1584/76v, 1589/102r
Zierothin viz ze Žerotína
Zierotin viz ze Žerotína
Zigato viz Zigota
Zigatto viz Zigota
Zigeliß viz Zigeliuß
Zigeliuß Johann (Zigeliß) 1580/20r, 1584/69v
Ziggin Jacob 1580/34v

Zigler viz Ziegler
Zigota (Zigato, Zigatto)
- Georg 1584/83v, 1589/109r
- Lukas 1580/56av, 1584/83v, 1589/109r
- Paul 1584/83v, 1589/109r
Zinner Johann 1589/89r
Zlabatha viz Slavata [z Chlumu]
Zorman Pangraz 1589/109v
Zrinský Hans (Seerin) 1589/90v
Zucarela viz Coreta auf Zucarela
Züring Hans 1589/94r
Zurler Cristoph 1584/77r
Zwickhel Karl 1580/29v

Ž

ze Žerotína (Tscheratin, Tscherothin, Tscherotin, Zierothin, Zierotin)
- Kaspar Melchior 1580/7v, 1584/63v, 1589/94r
- Friedrich 1580/4v, 1584/62v, 1589/94r

- ^a Ka. R. *pozdější poznámka tužkou*
^b Steffan Niari *pozdější přípis*
^c Joan *písmo rozpito*
^d Petter Preschman *pozdější přípis*
^e Moriz von Sepottendorff *pozdější přípis*
^f Heliaß Haidenreich *pozdější přípis*
^g Wenzel von Rotkhirchen *pozdější přípis*
^h Johan Malczan freiherr *pozdější přípis*
ⁱ freiherr *pozdější přípis*
^j <Hannß Prückner> *pozdější přípis*
^k Hannß Prückhner etc. *pozdější přípis*
^l Hannß *pozdější přípis*
^m Hannß herr von Rosenaw auf Nipert *pozdější přípis*
ⁿ Baltasar Pickler *pozdější přípis*
^o Hannß Simon v[on] graf *pozdější přípis*
^p item hofrath *pozdější přípis*
^q herr, den rathstitl *pozdější přípis*
^r Hannß Auer *pozdější přípis*
^s *zápis nedokončen*

- ^t *v originále Corath*
- ^u Friedrich Westrawicz von Khralowicz *pozdější přípis*
- ^v Dionnisius von Michalowiz *pozdější přípis*
- ^w Johans de Mondt *pozdější přípis*
- ^x Caspar Eberhardt *pozdější přípis*
- ^y *extraordinari pozdější přípis*
- ^z *concipist pozdější přípis*
- ^{aa} Georg Christof Haiden *pozdější přípis*
- ^{bb} Egidio Randach *pozdější přípis*
- ^{cc} Thoman Grißlhamer *pozdější přípis*
- ^{dd} Georg Ernbreiß, *extraordinari pozdější přípis*
- ^{ee} Chrispof Manß *pozdější přípis*
- ^{ff} Mates Pirpoumer *pozdější přípis*
- ^{gg} Christian Prandl *pozdější přípis*
- ^{hh} *v originále jména Martinus de Quenca a Franciscus Caruta spojena svorkou a označena cahmermusicici*
- ⁱⁱ *v originále jména Martinus de Quenca a Franciscus Caruta spojena svorkou a označena cahmermusicici*
- ^{jj} Jeronimuß Gäberin *pozdější přípis*
- ^{kk} Carl Luidon, *underquardaroba pozdější přípis*
- ^{ll} Margretha Pergin *pozdější přípis*
- ^{mm} Caßpar Fernster *pozdější přípis*
- ⁿⁿ Marthin Sporn *pozdější přípis*
- ^{oo} Francz Porman *pozdější přípis*
- ^{pp} Thomaß Nicolay *pozdější přípis*
- ^{qq} Hanns Jacob Trexl *pozdější přípis*
- ^{rr} Rudolph II. *pozdější poznámka tužkou*
- ^{ss} *kancelářská poznámka*
- ^{tt} Den 29. tag Decembris anno 89 1/4 von 9 in der nacht von diser welt verschiden. *pozdější přípis*
- ^{uu} *v originále Gerorg*
- ^{vv} *nedopsáno*
- ^{ww} *před jménem křížek*
- ^{xx} *před jménem křížek*
- ^{yy} *před jménem křížek*
- ^{zz} *před jménem křížek*

SOUPIS MATRIK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ V ČECHÁCH - IV. ČÁST

Zlatuše Kukánová, Lenka Matušíková

Na stránkách tohoto sborníku je čtenářům předkládán již čtvrtý díl soupisu matrik židovských náboženských obcí v Čechách.¹ Podobně jako v předchozích dílech obsahují záznamy tyto údaje: název sídla matričního úřadu, příslušný okres (podle Statistického lexikonu obcí z roku 1974),² přehled dochovaných matrik a indexů (N = narozených, O = oddaných, Z = zemřelých). Následuje abecední seznam lokalit, které jsou v matrikách uváděny jako místo narození, sňatku či úmrtí (okres je zaznamenán pouze v případě, že se nekryje s okresem matričního úřadu). Vedle dochovaných originálů a za originály prohlášených duplikátů byly do soupisu zařazeny i matriky kontrolní, které dosud nejsou opatřeny místním rejstříkem.

Na závěr byl k soupisu připojen přehled kontrolních matrik, postoupených Státnímu ústřednímu archivu až po předání předchozích částí textu do tisku.

TÁBOR (o. Tábor)

N 1784-1949

O 1785-1818, 1820-1949

Z 1786-1841, 1869-1949

N, O, Z 1869-1876

indexy N 1785-1905

O 1785-1905

Z 1786-1897

Balkova Lhota, Bečice, Bechyně, Bendovo Záhoří, Benešov (o. Benešov), Beranova Lhota, Bezděčín, Bolechovice (o. Benešov), Borotín, Broučkova Lhota, Březnice, Bystřice (o. Benešov), Cerhonice (o. Písek), Cunkov, Čápův Dvůr (neuvádí se), Čekanice, Čelkovice, Čenkov u Malšic, Černá v Pošumaví, Černovice (o. Pelhřimov), Červená Lhota, Červené Záhoří, České Budějovice (o. České Budějovice), Dědice, Dešná (o. Jindřichův Hradec), Dolní Hrachovice, Domažlice (o. Domažlice), Dražice, Dražičky, Drhovice, Dudov, Hlasivo, Hlavatce, Hlinice, Hodušín, Horky, Hořepník (o. Pelhřimov), Hořice (o. Pelhřimov), Hoštice, Hroby, Chotoviny, Choustník, Chýnov, Chyšky (o. Písek), Jankov (o. Benešov), Jedlany, Jeníčková Lhota, Jistebnice, Kamenice nad Lipou (o. Pelhřimov), Kardašova Řečice (o. Jindřichův Hradec), Kdyně (o. Domažlice), Klokoty, Kolín (o. Kolín), Koloděje nad Lužnicí (o. České Budějovice), Koši-

ce, Libějnice, Liderovice, Lom, Lomnice nad Lužnicí (o. Jindřichův Hradec), Lžín, Makov, Malšice, Měšice, Mezimostí (neuvádí se), Meziříčí, Milevsko (o. Písek), Miličín (o. Benešov), Mitrovce (o. Benešov), Moravec, Myslkovice, Načeradec (o. Benešov), Nadějkov (o. Písek), Náchod (o. Náchod), Oblajovice, Obora, Olší, Oltyně, Pacov (o. Pelhřimov), Paseka, Pelhřimov (o. Pelhřimov), Petrovice (o. Benešov), Písek (o. Písek), Planá nad Lužnicí, Poděbrady (o. Nymburk), Podolí (o. Písek), Pohnání, Polánka, Pořín, Pracevský dvůr, Praha (hl. m.), Prčice (o. Benešov), Proseč u Pošné (o. Pelhřimov), Prudice, Radenín, Radimovice u Tábora, Radkov, Ratibořice, Ratibořské Hory, Řevnov, Sedlec-Prčice (o. Benešov), Sedlečko u Chotovin, Sezimovo Ústí, Skočidolovice (o. Pelhřimov), Skrýchov u Malšic, Soběslav, Srlín (o. Písek), Stádlec, Stoklasná Lhota, Střeziměř (o. Benešov), Strátež u Černovic (o. Pelhřimov), Sudoměřice u Tábora, Svrabov, Šurany (o. Nové Zámky), Tábor, Těmice (o. Pelhřimov), Třebelice, Tučapy, Turovec, Uhlířské Janovice (o. Kutná Hora), Úraz, Varvažov (o. Písek), Velký Dvůr (neuvádí se), Veselí nad Lužnicí, Veselíčko (o. Písek), Veselka (neuvádí se), Vlášence, Vodňany (o. Strakonice), Votice (o. Benešov), Vrážná, Vřesce, Vysoký Chlumec (o. Příbram), Záhoří, Zárubničná Lhota, Zběšičky (o. Písek), Zlaté Hory (o. Benešov).

TÁBOR (kontrolní) (o. Tábor)

N 1844-1860

O 1845-1861

Z 1845-1860

TACHLOVICE (kontrolní) (o. Beroun)

N, O, Z (1801) 1816-1837 (1839)

TACHOV (o. Tachov)

N 1867-1860

O 1867-1911

Z 1867-1903

N,O,Z 1818-1860

O,Z 1904-1912

Bečov nad Teplou (o. Karlovy Vary), Bor, Brod nad Tichou, Ctiboř, Částkov (zanikla), Černošín, Dlouhý Újezd, Dobřany (o. Plzeň-jih), Drmoul (o. Cheb), Františkovy Lázně (o. Cheb), Frauenthal (zanikla), Halže, Hartmanice (o. Klatovy), Horní Sekyřany (č. o. Heřmanova Huť, o. Plzeň-sever), Hošťka, Hraničky (zanikla), Chodová Planá, Chodský Újezd, Kateřina, Kladruby, Klatovy (o. Klatovy), Kočov, Konstantinovy Lázně, Labuť, Lesná, Lestkov, Lučina (neuvádí se), Lukavice (neuvádí se), Mariánské Lázně (o. Cheb), Maršovy Chody, Milíře,

Mimoň (o. Česká Lípa), Mířkov (o. Domažlice), Nahý Újezdec, Nová Hospoda (o. Karlovy Vary), Nová Knížecí Huť (zanikla), Nová Ves, Nové Sedliště, Obo-ra, Ostrov (o. Karlovy Vary), Ošelín, Pavlův Studenec (zanikla), Písařova Ves-ce, Planá, Plzeň (o. Plzeň-město), Poběžovice (o. Domažlice), Pořejov (zanikla), Praha (hl. m.), Prostiboř, Přimda, Rozvadov, Soběslav (o. Tábor), Stará Sklár-na, Staré Sedliště, Stráž, Střeble (zanikla), Stříbro, Studánka, Svobodka, Svoj-šín, Šitboř (dnes Malá i Velká, o. Cheb), Štěnovice (o. Plzeň-jih), Štokov, Ta-chov, Teplice (o. Teplice), Tisová, Ústí nad Labem (o. Ústí nad Labem), Úšava, Velká Hleďsebe, Vítkov, Vlkýš (o. Plzeň-sever), Zahájí (zanikla).

TELEČ (o. Karlovy Vary)

N 1840-1860

O 1843-1852

Z 1840-1868

Dlouhá Ves, Teleč, Údrč

TĚNOVICE (kontrolní) (o. Plzeň-jih)

N, O, Z 1814-1867

TEPLICE (o. Teplice)

N 1816-1949

O 1815-1819, 1821-1824, 1826-1938

Z 1815-1942, 1945-1949

indexy N 1840-1856, 1860-1938, 1945-1949

O 1861-1938

Z 1861-1939, 1945-1949

Arnultovice (o. Ústí nad Labem), Bečov (o. Most), Bělušice (o. Most), Benešov (o. Benešov), Bílina, Bohosudov, Bochov (o. Karlovy Vary), Bořislav, Bratisla-va (hl. m. SSR), Brno (o. Brno-město), Budyně nad Ohří (o. Litoměřice), Bu-kov (o. Ústí nad Labem), Bukovice, Bystřany, Bystřice, Cínovec, Čeradice (o. Louny), Český Jiřetín (o. Most), Děčín (o. Děčín), Dobruška (o. Rychnov nad Kněžnou), Dolní Jiřetín (o. Most), Dříněk (neuvádí se), Dříň (neuvádí se), Dubí, Duchcov, Dvůr Králové nad Labem (o. Trutnov), Fláje (o. Most), Františ-kovy Lázně (o. Cheb), Golčův Jeníkov (o. Havlíčkův Brod), Háj u Duchcova, Hamr (o. Most), Hetov (zanikla), Horní Beřkovice (o. Litoměřice), Horní Litví-nov (o. Most), Hostomice, Hostovice (o. Ústí nad Labem), Hrad Osek, Hrádek (o. Louny), Hrdlovka, Hrob, Hudcov, Chabařovice (o. Ústí nad Labem), Chlu-mec (o. Ústí nad Labem), Chomutov (o. Chomutov), Chrámce (o. Most), Chu-

deřice, Chudeřín (o. Most), Jablonec nad Nisou (o. Jablonec nad Nisou), Jenišův Újezd, Jílové (o. Děčín), Kadaň (o. Chomutov), Karlovy Vary (o. Karlovy Vary), Klášterec nad Ohří (o. Chomutov), Klatovy (o. Klatovy), Klíše (o. Ústí nad Labem), Kolín (o. Kolín), Korozluky (o. Most), Kosmonosy (o. Mladá Boleslav), Kostelec nad Černými Lesy (o. Kolín), Kostomlaty pod Milešovkou, Košťany, Kozly (o. Louny), Krupka, Kryry (o. Louny), Křemýž, Kuřívody (o. Česká Lípa), Lahošť, Ledvice, Liběšice (o. Most), Libkovic (o. Most), Libochovice (o. Litoměřice), Libořice (o. Louny), Libouchec (o. Ústí nad Labem), Lipová (o. Ústí nad Labem), Liptice, Lišnice (o. Most), Litoměřice (o. Litoměřice), Lochočice (o. Ústí nad Labem), Lom (o. Most), Lovosice (o. Litoměřice), Lukov, Lysá nad Labem (o. Nymburk), Lysec, Lyskovic, Malý Šachov (o. Děčín), Mariánské Lázně (o. Cheb), Mariánské Radčice (o. Most), Markvarec (o. Sokolov), Mašťov (o. Chomutov), Mikulov, Milešov (o. Litoměřice), Milošice (o. Louny), Mladá Boleslav (o. Mladá Boleslav), Mnichovo Hradiště (o. Mladá Boleslav), Modlany, Mojžíř (o. Ústí nad Labem), Moravská Třebová (o. Svitavy), Most (o. Most), Mstišov, Němečky, Nepomyšl (o. Louny), Neštětice (o. Ústí nad Labem), Nová Ves, Nové Dvory, Nové Město, Novosedlice, Ohníč, Oldřiš (neuvádí se), Osek, Ostrava (o. Ostrava-město), Petrovice (o. Ústí nad Labem), Plzeň (o. Plzeň-město), Podmokly (o. Děčín), Pohradice (neuvádí se), Pozorka, Praha (hl. m.), Proboštov, Proboštov (o. Ústí nad Labem), Prosetice, Přerov (o. Přerov), Přísečnice (o. Chomutov), Pšovka (o. Mělník), Rakovník (o. Rakovník), Ročov (o. Louny), Roudnice nad Labem (o. Litoměřice), Rumburk (o. Děčín), Rtyně nad Bílinou, Rybňany (o. Louny), Řetenice, Sezemice, Skorotice (o. Ústí nad Labem), Skršín (o. Most), Slaný (o. Kladno), Slavětín (o. Louny), Sněžník (o. Děčín), Soběduhy, Starosedly (neuvádí se), Stebno (o. Ústí nad Labem), Sýrovice (o. Louny), Šachov (o. Ústí nad Labem), Šanov (neuvádí se), Škvorec (o. Praha - východ), Štrbice, Teplá (o. Litoměřice), Teplice, Tisá (o. Ústí nad Labem), Trmice (o. Ústí nad Labem), Trnovany, Třebenice (o. Litoměřice), Třebívlice (o. Litoměřice), Tuchomyšl (o. Ústí nad Labem), Turnov (o. Semily), Újezd (neuvádí se), Újezdeček, Unčín, Úpořiny, Ústí nad Labem (o. Ústí nad Labem), Úštěk (o. Litoměřice), Václavov (o. Děčín), Varnsdorf (o. Děčín), Varvažov (o. Ústí nad Labem), Velemín (o. Litoměřice), Velemyšleves (o. Louny), Velvěty, Vidim (o. Mělník), Všebořice (o. Ústí nad Labem), Všechlapy (neuvádí se), Zabuřany, Žalany, Žatec (o. Louny).

TEPLICE (kontrolní) (o. Teplice)
N, O, Z 1840-1848 (1860)

TEPLICE NAD METUJÍ (kontrolní) (o. Náchod) N, O, Z 1842-1861

TEREŠOV (o. Rokycany)

N 1801-1859

O 1822-1836

Z 1822-1839

O, Z 1844-1847

Bečov nad Teplou (o. Karlovy Vary), Cerhovice (o. Beroun), Hlohovičky, Cheznovice, Lhotka, Mirošov, Nezabudice (o. Rakovník), Plískov, Plzeň (o. Plzeň-město), Prašný Újezd, Svatá Benigna (neuvádí se), Švabín, Terešov, Zbiroh.

TEREZÍN (o. Litoměřice)

N 1942-1945

O 1942-1943

Z 1941-1945

Terezín. TETÍN (kontrolní) (o. Beroun) N, O, Z (1802) 1829-1844

TISOVÁ (o. Tachov)

N 1819-1875, 1892-1894

O 1819-1873 (vložená oddací matrika Tachova)

Z 1819-1875, 1892

Bor, Brod nad Tichou, Částkov, Kočov, Lesná, Lhotka, Mariánské Lázně (o. Cheb), Nové Sedliště, Pernolec, Planá, Staré Sedliště, Tachov, Tisová, Trnová, Úšava.

TMAŇ (o. Beroun)

N 1840-1852

O 1842-1852

Z 1840-1852

N, O, Z 1811-1812, 1816-1876 (1879)

Koněprusy, Kostelec nad Černými Lesy (o. Kolín), Lounín, Málkov, Počaply (neuvádí se), Praha (hl. m.), Suchomasty, Tmaň, Vyžlovka (o. Kolín), Želkovi-
ce.

TOUŠKOV viz KOZOLUPY

TOUŽIM (o. Karlovy Vary)

N 1840-1936

O 1840-1924

Z 1842-1938
N, O, Z 1851-1913
index N, O, Z 1840-1934 (1938)

Bečov nad Teplou, Bražc (neuvádí se), Brložec, Dolní Kramolín (o. Tachov), Horní Slavkov (o. Sokolov), Chylice, Javorná, Kojšovice, Krásné Údolí, Krásno (o. Sokolov), Krásný Les, Krašov (o. Plzeň-sever), Kynšperk nad Ohří (o. Sokolov), Luka, Mariánské Lázně (o. Cheb), Náchod (o. Náchod), Plzeň (o. Plzeň-město), Radyně, Sedlo, Sokolov (o. Sokolov), Stříbro (o. Tachov), Štědrá, Štipoklasy (o. Plzeň-sever), Touškov (o. Písek), Toužim, Třebouň, Útvina, Žlutice.

TRHANOV (o. Domažlice)
N, O, Z 1801-1809, 1814-1868

Kanice, Loučim, Poběžovice, Trhanov, Želkovice (o. Beroun).

TRHOVÁ KAMENICE (kontrolní) (o. Chrudim)
N, O, Z 1860-1862

TRHOVÉ SVINY (kontrolní) (o. České Budějovice)
N, O, Z (1805) 1825-1868 (1885)

TRHOVÝ ŠTĚPÁNOV (kontrolní) (o. Benešov)
N 1840-1857
O 1840-1856
Z 1840-1857

TRNOVÁ (kontrolní) (o. Praha-západ)
N, O, Z 1810-1841 (1858)

TRUTNOV (o. Trutnov)
N, O, Z 1872-1938, 1945-1950

Arnultovice, Batňovice, Bernartice, Bohuslavice nad Úpou, Bratislava (hl. m. SSR), Brno (o. Brno-město), Broumov (o. Náchod), Černá Hora, Česká Lípa (o. Česká Lípa), Česká Skalice (o. Náchod), Čistá, Dobrá Mysl (zanikla), Dolní Lánov, Fořt, Glashütte (zanikla), Heřmanův Městec (o. Chrudim), Holovousy (o. Jičín), Horní Kalná, Horní Lánov, Horní Maršov, Horní Olešnice, Horní Staré Město, Hořejší Vrchlabí, Hostinné, Hradec Králové (o. Hradec Králové),

Chomutov (o. Chomutov), Chrudim (o. Chrudim), Janské Lázně, Javorník (o. Svitavy), Jičín (o. Jičín), Jilemnice (o. Semily), Kalná Voda, Kladno (o. Kladno), Kolín (o. Kolín), Královec, Křenov, Kunčice, Kyje, Lampertice, Lánov, Lanškroun (o. Ústí nad Orlicí), Ledec nad Sázavou (o. Havlíčkův Brod), Libeč, Liberec (o. Liberec), Libštát (o. Semily), Lvová (o. Česká Lípa), Mladé Buky, Mostecké Lázně, Náchod (o. Náchod), Nové Voletiny, Nymburk (o. Nymburk), Pardubice (o. Pardubice), Petříkovice, Pilníkov, Podhůří, Polička (o. Svitavy), Poříčí, Praha (hl. m.), Prosečné, Prostřední Lánov, Přední Labská, Radvanice, Rakovník (o. Rakovník), Rosice (o. Pardubice), Rudník (dříve Heřmanovy Sejfy), Staré Buky, Starý Rokytník, Starý Sedloňov, Strážné, Supí Hora, Svoboda nad Úpou, Špindlerův Mlýn, Temný Důl, Trutnov, Úpice, Ústí nad Orlicí (o. Ústí nad Orlicí), Varnsdorf (o. Děčín), Velká Úpa, Volanov, Voletiny, Vrchlabí, Zadní Ždírnice, Znojmo (o. Znojmo), Žacléř.

TŘEBECHOVICE POD OREBEM (kontrolní) (o. Hradec Králové)

N, O, Z 1792-1859

TŘEBEŇ (o. Cheb)

N 1847

Lesinka

TŘEBENICE (kontrolní) (o. Litoměřice)

N 1799-1875

TŘEBEŠICE (o. Benešov)

N, O, Z 1827-1837

N, Z 1840-1858

Býkovice, Divišov, Svatý Jan, Třebešice

TŘEBÍVLICE (o. Litoměřice)

N 1840-1928

O 1840-1919

Z 1841-1935

N, O, Z 1807-1839, 1868-1921

Bílina (o. Teplice), Budyně nad Ohří, Čížkovice, Děčany, Dlažkovice, Dobrš, Dřemčice, Hříškov (o. Louny), Chlumčany (o. Louny), Chožov (o. Louny), Chrást'any, Jenčice, Košťálov (neuvádí se), Ledvice (o. Teplice), Libčeves (o.

Louny), Libochovice, Litoměřice, Louny (o. Louny), Lukohořany, Milý (o. Rakovník), Mnichovský Týnec (o. Louny), Pelhřimov (o. Pelhřimov), Pnětluky, Podsedice, Postoloprty (o. Louny), Praha (hl. m.), Prosmyky, Raná (o. Louny), Roudnice nad Labem, Řisuty (o. Louny), Semeč, Siřem (o. Louny), Slavětín (o. Louny), Solany, Šepetely, Třeбенice, Třebívlice, Uhřiněves (o. Praha- východ), Ústí nad Labem (o. Ústí nad Labem), Velké Žernoseky, Vlastislav, Vojkovice (o. Mělník), Vojnice (o. Louny), Vojničky (o. Louny), Vrbičany, Vršovice (o. Louny), Želkovice (o. Louny).

TŘEBÍVLICE (kontrolní) (o. Litoměřice)

N, O, Z 1861-1868

TŘEBONĚ (o. Jindřichův Hradec)

N, O, Z 1894-1943

indexy N 1894-1938

O 1894-1933

Z 1896-1940

Branná, Brilice, České Budějovice (o. České Budějovice), České Velenice, Dolní Bukovsko (o. České Budějovice), Drahotěšice (o. České Budějovice), Františkov, Halámky, Hamr, Chlum u Třeboně, Jihlava (o. Jihlava), Jindřichův Hradec, Klikov, Lomnice nad Lužnicí, Lužnice, Majdalena, Mezimostí (o. Tábor), Mladošovice (o. České Budějovice), Nepomuk (o. České Budějovice), Nepomuk (o. České Budějovice), Nová Ves nad Lužnicí, Petrovice (o. České Budějovice), Ponědraž (o. České Budějovice), Praha (hl. m.), Radenín (o. Tábor), Suchdol nad Lužnicí, Sviny (o. Tábor), Šalmanovice (o. České Budějovice), Ševětín (o. České Budějovice), Tušř, Záblatí.

TŘEBORADICE (kontrolní) (Praha hl. m.-9)

N, O, Z 1840-1880

TŘEBOTOV (kontrolní) (o. Praha-západ)

N, Z 1793-1864 (1869)

TŘEBSKO (kontrolní) (o. Příbram) N 1792-1869

O 1839-1866

Z 1840-1867

O, Z 1792-1869

TUČAPY (o. Tábor)

N, O, Z 1869-1930

Brandlín, Březina (o. Jindřichův Hradec), Budislav, Bukovsko (dnes Dolní i Horní, o. České Budějovice), Červená Lhota (o. Jindřichův Hradec), Deštná (o. Jindřichův Hradec), Dírná, Dvorce, Hlavňov, Horní Stropnice (o. České Budějovice), Choustník, Křemže (o. Český Krumlov), Kvasejovice, Lomnice (o. Jindřichův Hradec), Mezimostí, Mezná, Nová Ves, Sedlečko, Soběslav, Světce (o. Jindřichův Hradec), Tříklasovice, Tučapy, Veselí nad Lužnicí, Vlkov, Závší, Zlatá Koruna (o. České Budějovice), Žírovnice (o. Pelhřimov).

TUČAPY (kontrolní) (o. Tábor)

N 1851-1863

O 1849-1863

Z 1851-1863

TUCHLOVICE - KAMENNÉ ŽEHROVICE (o. Kladno)

N 1860-1868

Kamenné Žehrovice

TUKLATY (kontrolní) (o. Kolín)

N, Z 1840-1857

TURKOVICE (kontrolní) (o. Pardubice)

N, O 1842-1848 (1875)

TURNOV (o. Semily)

N 1788-1901, 1924-1949

O 1788-1839, 1874-1900, 1924-1949

Z 1788-1839, 1869-1901, 1924-1949

N, O, Z 1863-1873, 1902-1923

indexy N 1788-1941

O 1788-1941

Z 1788-1941

Bezděčín (o. Jablonec nad Nisou), Blatec, Bohnice (Praha hl. m.-8), Borčice (neuvádí se), Březina (o. Mladá Boleslav), Bukovina, Bzí (o. Jablonec nad Nisou), Česká Skalice (o. Náchod), Český Dub (o. Liberec), Čímýšl (o. Jičín), Daliměřice, Dolní Maxov (o. Jablonec nad Nisou), Dolní Rokytnice, Dolní Řasnice (o. Liberec), Domaslavice (o. Liberec), Doubí (o. Liberec),

Doubrava (o. Mladá Boleslav), Doubravice (zanikla), Držkov (o. Jablonec nad Nisou), Durychov, Frýdlant (o. Liberec), Frýdštejn (o. Jablonec nad Nisou), Grabštejn (o. Liberec), Hejnice (o. Liberec), Hlavice (o. Liberec), Hodkovice nad Mohelkou (o. Liberec), Horní Maxov (o. Jablonec nad Nisou), Hradec Králové (o. Hradec Králové), Hrádek nad Nisou (o. Liberec), Hrdoňovice (o. Jičín), Hroubovice (o. Chrudim), Hrubá Skála, Hrubý Rohozec, Huť (o. Jablonec nad Nisou), Chrastava (o. Liberec), Jablonec (o. Jablonec nad Nisou, neuvádí se), Jablonec (o. Česká Lípa, zanikla), Jablonec nad Nisou (o. Jablonec nad Nisou), Jablonecké Paseky (o. Jablonec nad Nisou), Janov nad Nisou (o. Jablonec nad Nisou), Jenišovice (o. Jablonec nad Nisou), Jesenný, Jičín (o. Jičín), Jihlava (o. Jihlava), Jilemnice, Jílové u Držkova (o. Jablonec nad Nisou), Jizerodolí (neuvádí se), Kalna, Kozlov, Kuřívody (zanikla), Lázně Kundratice (o. Liberec), Liberec (o. Liberec), Libošovice (o. Jičín), Libuň (o. Jičín), Lomnice nad Popelkou, Loučná nad Nisou (o. Jablonec nad Nisou), Lužec (o. Liberec), Malý Rohozec, Mašov, Mělník (o. Mělník), Milíře (o. Jablonec nad Nisou), Mladá Boleslav (o. Mladá Boleslav), Mšeno nad Nisou (o. Jablonec nad Nisou), Nové Město pod Smrkem (o. Liberec), Odolenovice (o. Jablonec nad Nisou), Olšina (o. Mladá Boleslav), Osečná (o. Liberec), Paceřice (o. Liberec), Pěňčín (o. Liberec), Petrašovice (o. Liberec), Ploukonice, Ploužnice, Podhájí, Podmoklice, Praha (hl. m.), Podolí (o. Mladá Boleslav), Přepeře, Příšovice (o. Liberec), Pulečný (o. Jablonec nad Nisou), Rádlo (o. Jablonec nad Nisou), Rochlice u Liberce (o. Liberec), Rovensko pod Troskami, Růžodol I. (o. Liberec), Rychnov u Jablonce nad Nisou (o. Jablonec nad Nisou), Sedlejšovice (o. Liberec), Sedlišťka (o. Liberec), Semily, Smíchov (Praha hl. m.-5), Smržovka (o. Jablonec nad Nisou), Sobotka (o. Jičín), Starý Dub (o. Liberec), Stráž pod Ralskem (o. Česká Lípa), Sušice (o. Česká Lípa), Svijany (o. Liberec), Škvorec (o. Praha-východ), Šumburk nad Desnou (o. Jablonec nad Nisou), Tanvald (o. Jablonec nad Nisou), Tatobity, Troskovice, Turnov, Újezd pod Troskami (o. Jičín), Ves (o. Liberec), Víška (o. Liberec), Všeň, Vranové (o. Jablonec nad Nisou), Vysoké nad Jizerou, Zásada (o. Jablonec nad Nisou), Zlatá Olešnice (o. Jablonec nad Nisou), Žďár (o. Mladá Boleslav), Žehrov (o. Mladá Boleslav), Železný Brod (o. Jablonec nad Nisou), Žernov.

TURNOV (kontrolní) (o. Semily)

N 1788-1863

O 1788-1863

Z 1788-1863

TÝN NAD VLTAVOU (kontrolní) (o. České Budějovice)

N 1840-1863

O 1839-1862

Z 1839-1863

TÝNEC NAD LABEM (kontrolní) (o. Kolín)

N, O, Z 1846-1867

ÚBOČÍ (o. Cheb)

N 1784-1884

O 1784-1835

Z 1783-1894

N, O, Z 1840-1855 (1861)

index N, O, Z 1784-1841

Aš, Dolní Rychnov (zanikla), Dolní Žandov, Gibacht (neuvádí se), Cheb, Chodová Planá (o. Tachov), Klimentov, Oldřichov, Ovčárna (neuvádí se), Podlesí, Úbočí, Úšovice, Velká Šitboř.

ÚDLICE (o. Chomutov)

N 1788-1894

O 1788-1890

Z 1788-1893

Bečov (o. Most), Bílence, Bílina, Bochov (o. Karlovy Vary), Březno, Čeradice (o. Louny), Černovice, Červený Hrádek, Čichalov (o. Karlovy Vary), Děčín (o. Děčín), Děkov (o. Rakovník), Dobruška (o. Rychnov nad Kněžnou), Dolní Jiřetín (o. Most), Dolní Litvínov (neuvádí se), Droužkovice (o. Most), Duchcov (o. Teplice), Ervěnice (zanikla), Františkovy Lázně (o. Cheb), Havraň (o. Most), Herstošice (o. Karlovy Vary), Holešice (o. Most), Horní Litvínov (o. Most), Horní Ves (neuvádí se), Hořany (o. Most), Hořenice, Chomutov, Jáchymov (o. Karlovy Vary), Jesenice (o. Rakovník), Jirkov, Kadaň, Karlovy Vary (o. Karlovy Vary), Kopisty (o. Most), Korozluky (o. Most), Kozlov (o. Karlovy Vary), Kunderatice, Kynšperk nad Ohří (o. Sokolov), Letov (o. Louny), Liběšice (o. Louny), Libočany (o. Louny), Lišnice (o. Most), Louny (o. Louny), Lovosice (o. Litoměřice), Lika (o. Karlovy Vary), Měcholupy (o. Louny), Most (o. Most), Nezabylice, Nová Ves, Ostrov (o. Karlovy Vary), Postoloprty (o. Louny), Praha (hl. m.), Prosetice (o. Teplice), Prunéřov (zanikla), Přečaply, Sobědruhy (o. Teplice), Soběchleby (o. Teplice), Souš (o. Most), Strupčice, Stružná (o. Karlovy Vary), Široké Třebčice, Teplice (o. Teplice), Terezín (o. Litoměřice), Trmová (neuvádí se), Tuhnice (neuvádí se), Údlice, Údrč (o. Karlovy Vary), Ústí nad

Labem (o. Ústí nad Labem), Vejprty, Velemyšleves (o. Louny), Veselov (o. Karlovy Vary), Vintířov, Žatec, Židovice (o. Most), Žentice (o. Karlovy Vary).

UHELNÁ PŘÍBRAM (kontrolní) (o. Havlíčkův Brod)
N, O, Z 1840-1851

UHLÍŘSKÉ JANOVICE (o. Kutná Hora)

N 1840-1944

O 1862-1944

Z 1862-1944

N, O, Z 1808-1839

indexy N 1850-1944

N, O, Z 1808-1839, 1851-1895

Bečváry (o. Kolín), Bělokozly, Benátky, Bláto, Bouhouňovice (o. Kolín), Bošice (o. Kolín), Církvice, Čekanov, Černé Budy, Čestín, Dobrovítov, Doubravčany (o. Kolín), Drahodobudice (o. Kolín), Golčův Jeníkov (o. Havlíčkův Brod), Habry (neuvádí se), Holšice, Horní Jelčany (o. Kolín), Horní Kruty (o. Kolín), Hořice (o. Jičín), Hrozenice, Chabeřice, Chmeliště, Chodouň (o. Beroun), Janovická Lhota, Ježovice, Jindice, Jiřice, Kácov, Kamenice nad Lipou (o. Pelhřimov), Kamenná Lhota, Karlovice (zanikla), Kasanice, Kněž, Kolín (o. Kolín), Kostelní Střímelice (o. Kolín), Kralice, Krsovice, Kutná Hora, Krymlov (o. Kolín), Leděčko, Losiny, Makolusky, Malé Bečváry (zanikla), Malejovice, Malovidy, Malotice (o. Kolín), Mančice (o. Kolín), Mělník, Miletín, Mirošovice, Mitrov, Mrchojedy, Nechyba, Nemyšl (o. Tábor), Nepoměřice, Nová Ves, Nové Nespěřice, Nový Dvůr (zanikla), Opatovice, Otryby, Petrovice II, Pivnisko, Podveky, Polipsy, Praha (hl. m.), Pravonín (o. Benešov), Račíněves, Radlice (o. Kolín), Radovesnice (o. Kolín), Sázava, Skvrňov (o. Kolín), Smilovice, Smrk, Svět (o. Benešov), Solopysky, Staňkovice, Sudějov, Talmberk, Uhlířské Janovice, Újezdec, Útěchvosty, Úžice, Vavřinec, Vlkančice (o. Kolín), Vlková, Voblasko, Votice (o. Benešov), Vranice, Zásmuky (o. Kolín), Zbizuby, Zderadiny, Žandov.

UHLÍŘSKÉ JANOVICE (kontrolní) (o. Kutná Hora)

N 1840-1860

O 1840-1861

Z 1840-1841

N, O, Z 1804-1839

ÚHONICE (kontrolní) (o. Kladno)

N, O, Z 1840-1858

UHŘÍNĚVES (o. Praha - východ)

N, O, Z 1898-1914, 1919-1944

index N 1884-1938 (společný pro obce Strančice, Roztoky, Davle)

Babice, Benice, Běchovice, Blatov, Bratislava (hl. m. SSR), Březí, Čestlice, Český Krumlov (o. Český Krumlov), Hole, Chotýšany (o. Benešov), Karlín (Praha hl. m.-8), Koloděje, Kolovraty, Královice, Křemice, Kuří, Modletice, Modřany (Praha hl. m.-4), Náchod (o. Náchod), Nedvězí, Nupaky, Pacov, Petrovice (Praha hl. m.-10), Pitkovice, Praha (hl. m.), Průhonice (o. Praha - západ), Radějovice, Radošovice (o. Benešov), Říčany, Sibřina, Strančice, Svojetice, Úvaly, Vinohrady (Praha hl. m.-2).

UHŘÍNĚVES (kontrolní) (o. Praha - východ)

N, O, Z (1826) 1840-1852 (1862)

ÚNĚTICE (kontrolní) (o. Praha - západ)

N, O, Z 1809-1853

UNHOŠŤ (o. Kladno)

N, O, Z 1914-1916, 1918-1943

index N, O, Z 1896-1941

Běleč, Kyšice, Pletený Újezd, Srby, Újezd pod Kladnem (zanikla), Unhošť, Velké Přítočno, Žilina.

UNHOŠŤ (kontrolní) (o. KLadno)

N, O, Z (1787) 1810-1840

ÚSOBÍ (o. Havlíčkův Brod)

N 1874-1939

O, Z 1874-1939

Antonienthal (zanikla), Bedřichov (o. Jihlava), Bělá, Branišov (o. Jihlava), Dobronín (o. Jihlava), Havlíčkův Brod, Heroltice (o. Jihlava), Humpolec (o. Pelhřimov), Hybrálec (o. Jihlava), Chyška, Jihlava, Kalhov (o. Jihlava), Karlswald (neuvádí se), Lípa, Okrouhlička, Pávov (o. Jihlava), Plandry (o. Jihlava), Praha (hl. m.), Skřivánek, Smilov, Smrčná (o. Jihlava), Stříbrné Hory, Střítež (o. Jihlava), Štoky, Šlapanov, Úsobí, Větrný Jeníkov (o. Jihlava), Zbilidy (o. Jihlava), Zbinohy (o. Jihlava), Zvonějov, Želiv (o. Pelhřimov), Ždírec (o. Jihlava).

ÚSOBÍ (kontrolní) (o. Havlíčkův Brod)

N 1844-1861

O 1844-1859

Z 1844-1858

N, O, Z 1814-1844

ÚSTÍ NAD LABEM (o. Ústí nad Labem)

N 1870-1938, 1946-1949

O 1870-1938, 1946-1949

Z 1871-1938, 1946-1947

N, O, Z 1874-1878

indexy N 1874-1877

O 1874-1877

Z 1874-1877

N, O, Z 1877-1934

Benešov nad Ploučnicí (o. Děčín), Bílence (o. Chomutov), Bílina (o. Teplice), Bohosudov (o. Teplice), Božtěšice, Brná nad Labem, Brozánky, Bukev, Bynov (o. Děčín), Čermná, Děčín (o. Děčín), Dělouš (neuvádí se), Dolní Železly, Dubí (o. Teplice), Dubice, Duchcov (o. Teplice), Františkovy Lázně (o. Cheb), Habrovany, Habří, Hliňany, Hodonín (o. Hodonín), Horní Chřibská, Horní Litvínov (o. Most), Chabařovice, Chlumeč, Chomutov (o. Chomutov), Chotiměř (o. Litoměřice), Kamenná (o. Děčín), Klíše, Kolín (o. Kolín), Koštov, Kozlov (o. Karlovy Vary), Kramoly (neuvádí se), Krásné Březno, Leština, Libov, Litoměřice (o. Litoměřice), Lovosice (o. Litoměřice), Maršov (neuvádí se), Mašřov (o. Chomutov), Mirkov, Modlany (o. Teplice), Mojžíř, Most (o. Most), Neštědlice, Neštěmice, Novosedlice (neuvádí se), Okříšky (o. Třebíč), Olešnice, Olšinky, Petrovice, Plzeň (o. Plzeň-město), Podmokly (o. Děčín), Povrly, Prackovice nad Labem (o. Litoměřice), Praha (hl. m.), Předlice, Radešín, Řehlovice, Skorotice, Stařec, Stebno, Střekov, Šachov, Teplice (o. Teplice), Tisá, Trmice, Trnovany (o. Teplice), Třebenice (o. Litoměřice), Tuchomyšl, Unčín (o. Teplice), Ústí nad Labem, Varvažov, Velké Březno, Veselí, Vitín (neuvádí se), Vyklice, Weiher (neuvádí se), Zubrnice (o. Děčín).

ÚŠOVICE (kontrolní) (o. Cheb)

N, O, Z 1840-1870

ÚŠTĚK (o. Litoměřice)

N 1840-1935

O 1840-1895, 1897-1928

Z 1840-1938

N, O, Z 1801-1937 (1938)

index N bez časového vymezení

Blíževedly (o. Česká Lípa), Bohnice (Praha hl. m.-8), Býčkovice, Česká Lípa (o. Česká Lípa), Děčín (o. Děčín), Dolní Chobolice, Drahobuz, Duba (o. Česká Lípa), Encovany, Horní Šebířov, Jištěrpy, Karlín (Praha hl. m.-8), Kolín (o. Kolín), Konojedy, Kravaře (o. Česká Lípa), Levín, Liběšice, Liteň (o. Beroun), Litoměřice, Lovosice, Malý Šachov (o. Děčín), Mladé, Mořina (o. Beroun), Myštice, Nový Jičín (o. Nový Jičín), Obroh (o. Česká Lípa), Ploskovice, Podmokly (o. Děčín), Praha (hl. m.), Robeč, Roudnice nad Labem, Rozbělesy (zanikla), Řevnice (o. Praha-západ), Skalka (o. Česká Lípa), Smíchov (Praha hl. m.-5), Strakonice (o. Strakonice), Strážiště, Suchomasty (o. Beroun), Teplice (o. Teplice), Terezín, Tetčiněves, Úpice (o. Trutnov), Ústí nad Labem (o. Ústí nad Labem), Ústěk, Velké Březno, Verneřice, Vítov, Zimoř.

ÚTVINA (o. Karlovy Vary)

N, O, Z 1824-1865

Brložec, Chrašťany (o. Louny), Lužec, Toužim, Třebouň, Útvina.

ÚVALY (kontrolní) (o. Praha - východ)

N, Z 1857-1859 (1885)

ÚŽICE (kontrolní) (o. Kutná Hora)

N 1804-1861

VÁCLAVICE (kontrolní) (o. Benešov)

N, O, Z 1847-1863 (1867)

VALEČ (o. Karlovy Vary)

O, N, Z 1807-1824, 1840-1851

Lochotín (o. Plzeň-město), Sirem (o. Louny), Valeč.

VEJPRNICE (kontrolní) (o. Plzeň - sever)

N, Z 1848-1857

VEJVANOVICE (kontrolní) (o. Chrudim)

N, O, Z 1838-1862 (1877)

index N, O, Z bez časového vymezení

VELEMÍN (kontrolní) (o. Litoměřice)

N, O, Z (1809) 1824-1857

VELHARTICE (kontrolní) (o. Klatovy)

N, O, Z 1840-1861 (1888)

VELICHOV (o. Louny)

N 1815-1875

O 1849

Z 1848-1870

Velichov

VELIŠ (o. Benešov)

N, O, Z 1840-1868

Bedřichovice, Chotoviny (o. Tábor), Nesperry, Ostrov, Sedlečko, Vlašim.

VELIŠ (kontrolní) (o. Jičín)

N 1840, 1842

VELKÝ ÚJEZD

index

VELTRUBY (kontrolní) (o. Kolín)

N, O, Z 1853-1865

VELVARY (o. Kladno)

N 1840-1942

O 1868-1943

Z 1874-1943

index N 1869-1930

Blevice, Brandýsek, Bratkovice, Bříza (o. Litoměřice), Budihostice, Bukol (o. Mělník), Černuc, Debrno, Holubice (o. Praha - západ), Hospozínek, Chržín, Ješín, Kamenný Most, Kmetiněves, Koleč, Kralupy nad Vltavou (o. Mělník), Kroučová (o. Rakovník), Libčice nad Vltavou (o. Praha - západ), Lobeč, Lobeček, Mikovice (o. Mělník), Miletice, Mozolín, Motyčín, Nelahozeves (o. Mělník), Neuměřice, Nové Ouholice (o. Mělník), Nový Dvůr (zanikla), Olovnice,

Otovice, Podhořany (o. Mělník), Podlešín, Postřižín (o. Praha - východ), Příbram (o. Příbram), Sazená, Skůry, Slatina, Staré Ouholice (o. Mělník), Trněný Újezd, Třebusice, Uhy, Velvary, Veltrusy (o. Mělník), Zákolany, Zeměchy (o. Mělník), Zlosyň (o. Mělník), Zvoleněves.

VELVARY (kontrolní) (o. Kladno)

N, O, Z (1789) 1827-1856

VEPŘEK (kontrolní) (o. Mělník)

N, O, Z (1796) 1826-1861 (1886)

VESELÍČKO (kontrolní) (o. Písek)

N, O, Z 1822-1864

VĚŽNÁ (kontrolní) (o. Pelhřimov)

N 1818-1869

O 1851

Z 1848

VILÉMOV (o. Havlíčkův Brod)

N 1842-1850

O 1842-1850

Z 1842-1850

Borek, Čechtice (o. Benešov), Golčův Jeníkov, Jakubovice, Kraborovice, Leškovice, Lipovec (o. Chrudim), Moravany (o. Chrudim), Olšinka (zanikla), Spytice, Úhrov, Vilémov, Zvěstovice.

VIKTOROVO ÚDOLÍ (o. Cheb)

N 1827-1849

O 1842-1851

Z 1827-1849

Drmoul, Háj (zanikla), Chodský Újezd (o. Tachov), Lázně Kynžvart, Stará Voda, Úbočí (zanikla), Viktorovo Údolí (zanikla).

VIMPERK (o. Prachatice)

N 1896-1936

O 1897-1936

Z 1896-1936

N, O, Z 1896-1936

Bošice, Boubská, Budilov, Čkyně, Dubí (o. Teplice), Horní Vltavice, Cheb (o. Cheb), Jaroškov, Klášterec, Kvilda, Neznašov (o. České Budějovice), Plzeň (o. Plzeň - město), Praha (hl. m.), Strakonice (o. Strakonice), Strážný, Šumavské Hoštice, Vimperk, Zátoň, Zdíkov.

VINAŘICE (kontrolní) (o. Louny)
N, O, Z 1829-1855 (1863)

VIŠŇOVÁ (kontrolní) (o. Příbram)
N, O (1810) 1834-1855 (1861)

VITICE (kontrolní) (o. Kolín)
N, O, Z (1840) 1844-1862 (1893)

VLACHOVO BŘEZÍ (o. Prachatice)
N 1793-1839
O 1793-1832
Z 1793-1839
N, O, Z 1896-1936

Husinec, Lázně sv. Markéty (neuvádí se), Netolice, Prachatice, Vlachovo Březí, Záblatí.

VLAŠIM (o. Benešov)
N 1839-1854, 1869-1940
O 1869-1940 (od r. 1874 společná pro obec Načeradec)
Z 1869-1943 (od r. 1874 společná pro obec Načeradec)
Z 1890-1940 (sestavena podle hřbitovního plánu)
indexy N 1874-bez časového určení
O 1874-1900

Anina Lhota (zanikla), Benešov, Bolina, Bořkovice, Ctiboř, Čáslavsko (o. Pelhřimov), Častrovice, Čechtice, Daměnice, Domašín, Dub, Dubějovice, Holšice (o. Kutná Hora), Hradiště, Hulice, Chabeřice (o. Kutná Hora), Chmelná, Chotýšany, Chýnov (o. Tábor), Jankovská Lhota, Javorník, Jeníkov, Jihlava (o. Jihlava), Jiřice (o. Kutná Hora), Kácov (o. Kutná Hora), Kačerov, Kalná, Keblov, Kladruby, Kněž, Kolín (o. Kolín), Kondrac, Křivsoudov, Laby, Libouň, Louňovice pod Blaníkem, Malovice, Načeradec, Nemíř, Nesperry, Olomouc (o. Olomouc), Ostrov, Otryby (o. Kutná Hora), Pavlovice, Petrovice II (o. Kutná Hora),

Plzeň (o. Plzeň - město), Polipsy (o. Kutná Hora), Postupice, Praha (hl. m.), Pravětice, Předbořice, Příseka, Psáře, Radošovice, Ramena (zanikla), Rataje, Ratměřice, Rýzmburk, Římovice, Řísnice, Sedlec (o. Kutná Hora), Sedmpány, Slavětín, Soutice, Střechov nad Sázavou, Švihov (zanikla), Tábor (o. Tábor), Takonín, Tehov, Tichonice, Trhový Štěpánov, Veliš, Vitín (o. České Budějovice), Vlastějovice (o. Kutná Hora), Vlašim, Vracovice, Vranice (o. Kutná Hora), Výskytná nad Jihlavou (o. Jihlava), Zbraslavice (o. Kutná Hora), Zdebuzevy, Zdislavice, Znosim, Zvěstov, Zruč nad Sázavou (o. Kutná Hora).

VLAŠIM (kontrolní) (o. Benešov)

N, Z 1802-1839

N, O, Z 1839-1851

VLINĚVES (kontrolní) (o. Mělník)

N 1807-1833

N, Z 1839-1844

VLKANEČ (kontrolní) (o. Kutná Hora)

O 1845-1848

Z 1846-1848

N, Z 1822-1833 (1839)

VODŇANY (o. Strakonice)

N 1794-1944

O 1869-1944

Z 1869-1944

O, Z 1788-1819

index O bez časového vymezení

N, O, Z 1784-1941 společný pro Čichtice, Protivín, Vodňany

Bavorov, Bílá Hůrka (o. České Budějovice), České Budějovice (o. České Budějovice), Čičenice, Dobřany (o. Plzeň - jih), Drahonice, Dříteň, Dub (o. Prachatice), Heřmaň (o. Písek), Hlavatce (o. České Budějovice), Horní Beřkovice (o. Litoměřice), Jablonné v Podještědí (o. Česká Lípa), Jindřichův Hradec (o. Jindřichův Hradec), Kamenný Újezd (o. České Budějovice), Kestřany (o. Písek), Klokočín (o. Písek), Kloub, Kluky (o. Písek), Křemže (o. Český Krumlov), Křtěníce, Libějovice, Maletice (o. Písek), Malovice (o. Prachatice), Milenovice (o. Písek), Myšenec (o. Písek), Němčice (o. Prachatice), Nestanice, Netolice (o. Prachatice), Nová Ves u Protivína (o. Písek), Nové Kestřany, Nový Dvůr (o. Písek), Pohorovice, Praha (hl. m.), Protivín (o. Písek), Sedlec (o.

České Budějovice), Skály (o. Písek), Stádlec (o. Tábor), Stará Dobeš (o. Písek), Strakonice, Svinětice, Štětice (o. Písek), Tábor (o. Tábor), Těšínov (o. Písek), Truskovice, Újezd, Vitín, Vlachovo Březí (o. Prachatice), Vodňany, Záblatí (o. České Budějovice), Záboří (o. Písek), Žďár (o. Písek).

VODŇANY (kontrolní) (o. Strakonice)
N, O, Z 1839-1856

VOJKOV (o. Benešov)
N 1866-1871
Z 1865-1872

viz též KOSOVA HORA

Bezmír, Mezno, Osečany (o. Příbram), Sledovice, Vojkov, Voračice, Třebnice (o. Příbram), Zahrádka.

VOLYNĚ (o. Strakonice)
N 1788-1841
O 1804-1817, 1834-1838, 1841
Z 1788-1841
N, O, Z 1842-1850, 1896-1943
index N 1788-1942

Bělčice, Červětice, České Budějovice, Čestice, Čkyně (o. Prachatice), Doubravice, Dřešín, Dřešínek, Dub (o. Prachatice), Hodějov, Horažďovice (o. Klatovy), Hoštice, Chvaletice (o. Písek), Karlovy Vary (o. Karlovy Vary), Kraselov, Mirošovice, Němčice, Nihošovice, Nová Hospoda (neuvádí se), Praha (hl. m.), Prachatice (o. Prachatice), Přečín (o. Prachatice), Přečovice, Radešov, Strakonice, Strídka, Sv. Anna, Štěkeň, Vlachovo Březí (o. Prachatice), Volyně, Zdíkov.

VOLYNĚ (kontrolní) (o. Strakonice)
N, O 1841-1860

VOTICE (o. Benešov)
N 1813-1877, 1895-1936, 1942-1943
O 1788-1838, 1869-1877, 1895-1936, 1942-1943
Z 1788-1839, 1869-1877, 1895-1943, 1947
N, O, Z 1878-1894

index N, Z 1831-1943, 1947

Arnoštovice, Bedřichovice, Benešov, Bezmír, Beztahov, Božkovice, Budenín, Bystřice, Častrov (o. Pelhřimov), Čečkov, Čelivo, České Budějovice (o. České Budějovice), Česká Cejle (o. Jindřichův Hradec), Čestín, Čím (o. Příbram), Číšťovice, Dědice (o. Tábor), Dědkov, Divišovice, Dolní Počernice (o. Praha - východ), Drachkov, Heřmaničky, Heřmanův Městec (o. Chrudim), Hlinice o. Tábor), Hlivín, Hlohov, Hluboká nad Vltavou (o. České Budějovice), Hluboš (o. Příbram), Holčovice, Horky (o. Tábor), Hostišov, Chotětice, Chvojenec (o. Pardubice), Jankov, Jankovská Lhota, Jeleneč, Ješetice, Jetřichovice, Jinošice, Jiřín, Kamenná Lhota, Karlín (Praha hl. m.-8), Kfely (o. Karlovy Vary), Kobylí, Kohout (neuvádí se), Konopiště, Kratošice (o. Tábor), Křešice, Libeň (Praha hl. m.-7, 8, 9), Leština (o. Tábor), Lhota (o. České Budějovice), Líšno, Líštělec (o. Benešov), Louňovice pod Blaníkem, Martinice, Martinov (o. Mělník), Miličín, Miroslav, Mladovice, Mrvice, Načeradec, Nesvačily, Neustupov, Nosákov, Nová Ves, Nové Dvory (neuvádí se), Odlochovice, Ohrada (o. Příbram), Olbramovice, Ondřejovec, Onšovice, Otradovice, Ouběnice, Pazderná Lhota, Pelhřimov (o. Pelhřimov), Petrovice, Petrovice (o. Příbram), Pičín, Plchov, Podmaršovice, Popovice, Porešín (o. Příbram), Postupice, Praha (hl. m.), Prčice, Prudice (o. Tábor), Přestavky, Radíč, Radotín, Ratměřice, Rudoltice, Říkov, Sedlčany (o. Příbram), Semtín, Semtínek, Skryšov, Soběslav (o. Tábor), Smilkov, Srbiice, Staré Benátky (o. Mladá Boleslav), Strančice (o. Praha - východ), Strželec, Střelítov, Světlá (neuvádí se), Tisem, Tomice, Tožice, Třebnice (o. Příbram), Tvoršovice, Uhřice (o. Benešov), Velká Lhota, Velké Heřmanice, Veselí nad Lužnicí (o. Tábor), Věžničky, Vojkov, Voračice, Votice, Vrchotovy Janovice, Všeradice (o. Beroun), Vysoké Záhoří, Vysoký Chlumeč (o. Příbram), Zahořany (o. Praha - západ), Zahrádka, Zálesí, Zlaté Hory, Zvěstov.

VOTICE (kontrolní) (o. Benešov)

N, O, Z 1788-1852 (1865)

VRANÝ (kontrolní) (o. Kladno)

N, O, Z (1822) 1841-1853 (1874)

VRBNO NAD LESY (kontrolní) (o. Louny)

N, Z 1836-1849

VRCHLABÍ (o. Trutnov)

N, O, Z 1856-1892

Borovnice, Borovnička, Brusnice (dnes Dolní i Horní), Česká Skalice (o. Náchod), Dobrá Mysl (zanikla), Holovousy (o. Jičín), Hořice (o. Jičín), Hostinné, Karlovy Vary (o. Karlovy Vary), Pardubice (o. Pardubice), Vrchlabí.

VRŠCE (kontrolní) (o. Jičín)

N, Z 1826-1841 (1866)

VŘESKOVICE (kontrolní) (o. Klatovy)

N, O, Z (1810) 1813-1842 (1861)

VŠENORY (o. Praha - západ) indexy

N 1839-1896

Z 1839-1941

VŠERADICE (kontrolní) (o. Beroun)

N 1839-1859

O 1840-1859

Z 1840-1859

N, O, Z (1808) 1819-1839

VŠERUBY (o. Domažlice)

N 1806-1839, 1841-1864

O 1809-1828, 1841-1847

Z 1808-1818, 1821-1830, 1833-1848, 1853-1861

Klatovy (o. Klatovy), Lužany (o. Plzeň-jih), Mochtín (o. Klatovy), Olešná (o. Plzeň-jih), Všeruby.

VŠERUBY (o. Plzeň-sever)

N 1839-1851

Chrančovice, Krašovice, Ledec, Lipno, Líšňany, Nekmír, Týnec (o. Klatovy), Všeruby.

VŠETATY (kontrolní) (o. Mělník)

N, O, Z 1788-1867 (1884)

VYSOKÝ CHLUMEC (o. Příbram)

N, O, Z 1862-1873

Dublovice, Kamýk nad Vltavou, Kňovice, Krásná Hora nad Vltavou, Krašovice, Křepence, Kuní, Kůsová, Líchovy, Ohrada, Petrovice, Počepice, Pořešice, Rabštein nad Střelou (o. Plzeň-sever), Radič Rovina, Skoupý, Skryšov, Třebnice, Týnčany, Vilasova Lhota, Zvěstovice (neuvádí se).

VYŠEHOŘOVICE (kontrolní) (o. Praha - východ)

N, O, Z (1809) 1821-1879 (1884)

ZÁBOŘÍ (kontrolní) (o. Mělník)

N, Z 1834-1856

ZADNÍ CHODOV (o. Tachov)

N, O, Z 1865-1868, 1875-1876, 1889, 1891

Broumov (zanikla), Nový Heimhausen (zanikla), Zadní Chodov.

ZÁJEZDEC (o. Chrudim)

N 1839-1848

O 1839-1868

O, N, Z (1789) 1798-1836 (1838)

index N, O, Z 1789-1895 (společný pro obce Zájezdec- Přestavlky)

Albrechtice nad Orlicí (o. Rychnov nad Kněžnou), Bradlo, Bratňov, Březovice, Čekov, Dachov, Dašice (o. Pardubice), Dobříkov (o. Ústí nad Orlicí), Doudleby nad Orlicí (o. Rychnov nad Kněžnou), Dřevíkov, Dvakačovice, Heřmanův Městec, Hrochův Týnec, Hroubovice, Chrast, Chrudim, Jihlava (o. Jihlava), Kvasiny (o. Rychnov nad Kněžnou), Libecina (o. Ústí nad Orlicí), Luže, Mířetice, Nasavrky, Orel, Pardubice (o. Pardubice), Polička (o. Svitavy), Praha (hl. m.), Přestavlky, Radim, Rohožná (o. Svitavy), Rohožná, Rosice, Slatiňany, Srní, Stan, Trhová Kamenice, Včelákov, Vejvanovice, Vysoké Mýto (o. Ústí nad Orlicí), Zaječice, Zájezdec, Zámorsk, Zbraslavice (o. Kutná Hora), Žamberk (o. Ústí nad Orlicí).

ZÁSMUKY (o. Kolín)

N, O, Z 1860-1894

Barchovice, Blinka, Břežany I., Cerhenice, Cerhýnky, Církvice, Drahobudice, Hatě, Hradenín, Chocenice, Chvaltiny (dnes Dolní i Horní), Kolín, Lhotky, Libodřice, Lošánky, Malotice, Mančice, Pečky (o. Nymburk), Plaňany, Poboří, Polní Voděraďy, Radim, Ratenice (o. Nymburk), Skvrňov, Sobočice, Zalešany, Zásmyky, Zámorsk (o. Ústí nad Orlicí).

ZBEČNO (kontrolní) (o. Rakovník)
N, Z 1851-1894

ZBRASLAV (o. Praha - západ)
N, O, Z 1874-1944
index O 1895-1929

Báně (neuvádí se), Černošice, Davle, Dobřichovice, Dolní Břežany, Dolní Mokropsy, Holyně, Horní Mokropsy, Choteč, Jíloviště, Kosoř, Lahovice, (Praha hl. m.-5), Lety, Lipany, Lipence, Lišnice, Lochkov, Mníšek pod Brdy (o. Příbram), Modřany (Praha hl. m.-4), Mořina (o. Beroun), Ořech, Praha (hl. m.), Radotín, Rakovník (o. Rakovník), Řeporyje, Řevnice, Řitka, Slivenec, Smíchov (Praha hl. m.-5), Stodůlky, Suchdol (Praha hl. m.-6), Točná, Třebotov, Velká Chuchle (Praha hl. m.-5), Vinohrady (Praha hl. m.-2), Vonoklasy, Vrané nad Vltavou, Všenory, Záběhlice (Praha hl. m.-4, 10), Zbraslav, Zvole, Žabovřesky.

ZBRASLAV (kontrolní) (o. Praha - západ)
N, O, Z 1812-1858 (1866)

ZBRASLAVICE (o. Kutná Hora)
N 1803-1871
O 1805-1839
Z 1805-1839
N, O, Z 1869-1895
index N 1896-1944 (viz též Kutná Hora)

Bendov, Bohouňovice II (o. Kolín), Borová, Buda, Čáslav, Černíny, Červené Janovice, Červený Hrádek (o. Kolín), Čestín, Dědice, Dobrovítov, Dolní Pohled, Domahoř, Golcův Jeníkov (o. Havlíčkův Brod), Heřmanův Městec (o. Chrudim), Hodkov, Hranice, Humpolec (o. Pelhřimov), Chabeřice, Chotěměřice, Chroustkov, Jiřice, Kácov, Kácovská Lhota, Kaliště (o. Benešov), Kamenná Lhota, Kateřina, Kateřinky, Kněž, Koblasko, Kolín (o. Kolín), Korotice, Kounice, Kralice, Krasoňovice, Křivsoudov (o. Benešov), Kutná Hora, Lipina, Lomec, Lomeček, Losiny, Malá Skalice, Malín, Měchonice, Nové Nespěřice, Opatovice, Ostrov, Pertoltice, Petrovice I., Petrovice II., Písek (o. Písek), Polipsy, Praha (hl. m.), Předbořice, Psáře (o. Benešov), Račíněves, Radvančice, Radvanice, Rápošov, Řendějov, Sedmpány (o. Benešov), Senetín, Slavošov, Solopysky, Soutice (o. Benešov), Starošov, Střechov nad Sázavou, Světlá nad Sázavou (o. Havlíčkův Brod), Telčice (o. Pardubice), Tichonice (o. Benešov)

šov), Újezdec, Útěšenovice, Velká Skalice, Věžníkov, Vilémovice, Vlková, Zbizuby, Zbraslavice, Zderadiny, Zdeslavice, Zhoř, Zliv, Zruč nad Sázavou, Želiv (o. Pelhřimov), Želivec.

ZBRASLAVICE (kontrolní) (o. Kutná Hora)

N 1795-1864

O 1797-1847

Z 1794-1865

ZBYNICE (kontrolní) (o. Klatovy)

N, O, Z 1824-1840 (1851)

ZBYSLAV (kontrolní) (o. Kutná Hora)

N, O, Z 1841-1857 (1865)

ZBÝŠOV (kontrolní) (o. Kutná Hora)

N 1841-1879

Z 1839-1865

ZDEBUZEVES (kontrolní) (o. Benešov)

N, O, Z 1840-1857 (1867)

ZDERAZ (o. Rakovník)

O 1842-1893

Z 1840-1938

Bečov nad Teplou (o. Karlovy Vary), Běsno (o. Louny), Číčkovice (o. Litoměřice), Čistá, Dejvice (Praha hl. m.-6), Děkov, Heřmanov, Hokov, Hořesedly, Hořovičky, Chomutov (o. Chomutov), Chříč (o. Plzeň -sever), Jesenice, Karlovy Vary (o. Karlovy Vary), Kletečná (o. Litoměřice), Kolečovice, Kožlany, Most (o. Most), Mutějovice, Nouzov, Oráčov, Petrovice, Plzeň (o. Plzeň-město), Podbořanský Rohozec (o. Louny), Potvorov (o. Plzeň-sever), Pšovlky, Rakovník, Řeřichy, Slaný (o. Kladno), Strojetic (o. Louny), Šanov, Švihov, Údlice (o. Chomutov), Václavy, Velká Chmelišťná, Vlkov, Vrbice, Vroutek (o. Louny), Vysoká Libyně (o. Plzeň-sever), Zderaz, Žabokliky (o. Louny), Žatec (o. Louny), Želeč (o. Louny).

ZDISLAVICE (kontrolní) (o. Benešov)

N 1795-1839

O, Z 1803-1833

ZDUCHOVICE (o. Příbram)

N, O, Z 1869-1895

index bez vymezení (společný pro obce Kamenná, Milín, Zduchovice)

Dolní Hbity, Příbram, Velká, Vestec, Zduchovice.

ZEMĚCHY (kontrolní) (o. Mělník)

N, O, Z 1819-1828 (1838)

ZHOŘ (kontrolní) (o. Benešov)

N 1844-1862

O 1845-1859

Z 1844-1862

ZLATÉ HORY (o. Benešov)

N, O, Z 1804-1862

Lhýšov (o. Tábor), Zlaté Hory

ZLATNÍKY (kontrolní) (o. Praha - západ)

N, O, Z 1840-1879 (1881)

ZLONICE (kontrolní) (o. Kladno)

N, O, Z (1795) 1828-1852

ZVÍKOVEC (kontrolní) (o. Rokycany)

N 1789-1882

Z 1815-1868

ZVOLEŇVES (kontrolní) (o. Kladno)

N 1843-1864

N, O, Z 1823-1858

ŽAMBERK (o. Ústí nad Orlicí)

N 1873-1933, 1942-1944

O 1897-1904, 1941-1944

Z 1896-1934, 1941-1944

N, O, Z 1874-1910 (1930)

Bartošovice v Orlických horách (o. Rychnov nad Kněžnou), Brandýs nad Labem (o. Praha - východ), Černovír, Česká Třebová, České Libchavy, České Petrovice, Hnátnice, Horní Beřkovice (o. Litoměřice), Horní Libchavy, Hylváty, Jedlová v Orlických horách (o. Rychnov nad Kněžnou), Kačerov (o. Rychnov nad Kněžnou), Kaliště, Kerhartice, Králíky, Lanškroun, Letohrad, Lukovice, Mladkov, Nekoř, Olomouc (o. Olomouc), Orlice, Parník (zanikla), Pastviny, Pěčín, Perná, Poděbrady (o. Nymburk), Rokytnice v Orlických horách (o. Rychnov nad Kněžnou), Rychnov nad Kněžnou (o. Rychnov nad Kněžnou), Říčky, Slatina nad Zdobnicí (o. Rychnov nad Kněžnou), Smíchov (Praha hl. m.-5), Sopotnice, Sudislav nad Orlicí, Šedivec, Těchonín, Ústí nad Orlicí (o. Ústí nad Orlicí), Zdobnice (o. Rychnov nad Kněžnou), Žamberk, Žampach.

ŽAMBERK (kontrolní) (o. Ústí nad Orlicí)

N 1788-1859

O 1788-1858

Z 1812-1858

ŽATEC (o. Louny)

N 1872-1949

O 1873-1949

Z 1880-1949

N, O, Z 1859-1873 (1880)

N, O, Z 1901-1937, 1946

indexy N 1840-1915

O 1840-1912

Z 1840-1923

Bezděkov, Bílina (o. Teplice), Bohnice (Praha hl. m.-8), Bochov (o. Karlovy Vary), Bratislava (hl. m. SSR), Brno (o. Brno-město), Březno, Břežany, Bubenec (Praha hl. m.-7), Bukov (o. Ústí nad Labem), Čeradice, Deštnice, Dobřany, Dobříčany, Dolany (zanikla), Dolní Chodov (zanikla), Doupov (zanikla), Drahomysl, Dubí (o. Teplice), Duchcov (o. Teplice), Františkovy Lázně (o. Cheb), Holedeč, Holetice, Hořetice, Hradiště, Cheb (o. Cheb), Chomutov (o. Chomutov), Jihlava (o. Jihlava), Karlovy Vary (o. Karlovy Vary), Kašperské Hory (o. Klatovy), Kličín, Kounov (o. Rakovník), Kutná Hora (o. Kutná Hora), Liběšice, Libočany, Libočeves, Ličkov, Lipno, Mašťov (o. Chomutov), Mariánské Lázně (o. Cheb), Měcholupy, Milčeves, Minice, Most (o. Most), Nehasice, Nové Sedlo, Nýrsko (o. Klatovy), Oplaty, Ostrov, Plzeň (o. Plzeň-město), Podbořany, Postoloprty, Praha (hl. m.), Radíčeves, Ročov, Sedčice, Soběsuky (o. Chomutov), Staňkovice, Stebník, Strakonice (o. Strakonice), Stříbro (o. Ta-

chov), Svahová (o. Chomutov), Šanov (o. Teplice), Teplice (o. Teplice), Tere-
zín (o. Litoměřice), Trnovany, Třeskonice, Tvršice, Tvrzenice, Tuchořice, Vad-
kovice (o. Chomutov), Velemyšleves, Veleslavín (Praha hl. m.-6), Veletice, Veli-
chov, Velká Černoc, Větrušice, Vikletice, Vinohrady (Praha hl. m.-2), Vrchlabí
(o. Trutnov), Žabokliky, Žatec, Želeč, Železná, Žichovice (o. Klatovy), Žiželice,
Žižkov (Praha hl. m.-3).

ŽĎÁR (dříve o. Kadaň-zanikl)

N 1796-1894

O 1797-1880

Z 1841-1893

N, O, Z 1875-1894

Bříza (o. Cheb), Dalovice (o. Karlovy Vary)), Doupov (zanikla), Kadaň (o. Cho-
mutov), Karlovy Vary (o. Karlovy Vary), Tocov (zanikla), Údrč (o. Karlovy
Vary), Ždár (zanikla).

ŽĎÁR (kontrolní)

N, O, Z 1852-1861

ŽDÍREC (kontrolní) (o. Havlíčkův Brod)

N, Z 1817-1835 (1845)

ŽEBNICE (kontrolní) (o. Plzeň-sever)

N, O, Z 1847-1861 (1869)

ŽEBRÁK (kontrolní) (o. Beroun)

N, Z 1839-1855

ŽELEZNÁ (kontrolní) (o. Beroun)

N, O, Z (1801) 1818-1857 (1871)

ŽELEZNICE (kontrolní) (o. Jičín)

N, Z 1839-1849

ŽIROVNICE (kontrolní) (o. Pelhřimov)

N, Z 1853-1864

ŽIVOHOŠŤ (kontrolní) O. Benešov)

N, Z 1800-1867

ŽIŽELICE (kontrolní) (o. Kolín)
N, Z 1838-1862

ŽEHUŠICE (o. Kutná Hora)
N, O, Z 1849-1895

Bílé Podolí, Borek, Bukovina (o. Pardubice), Čáslav, Dolní Bučice, Golčův Jeníkov, Habry, Herálec (o. Havlíčkův Brod), Heřmanův Městec (o. Chrudim), Horka I., Horní Bučice, Honešice, Hošťálovice (o. Chrudim), Hroubovice (o. Chrudim), Chotusice, Kolín (o. Kolín), Komárovice, Kutná Hora, Libice nad Doubravou (o. Havlíčkův Brod), Lipovec (o. Chrudim), Lučice (o. Havlíčkův Brod), Malín, Pertoltice, Podbořany u Ronova (o. Chrudim), Rohozec, Semtěš, Starkoč, Svobodná Ves, Štrampouch, Turkovice (o. Pardubice), Vlačice, Zařičany, Zbyslav, Žehušice.

ŽELEČ (o. Louny)
N 1798-1895
O, Z 1802-1882 (1895)

Maš'ov (o. Chomutov), Podbořany, Žatec, Želeč.

ŽELIV (o. Pelhřimov)
N 1798-1828

Želiv.

ŽLUTICE (o. Karlovy Vary)
N, O, Z 1784-1793, 1813-1872, 1874-1937

Bečov nad Teplou, Bezvěrov (o. Plzeň-sever), Blovice (o. Plzeň-jih), Bohuslav (zanikla), Bochoř, Březín (o. Pzeň-sever), Budov, Český Krumlov (o. Český Krumlov), Čichalov, Dlouhá (zanikla), Drahonice (o. Louny), Chlum, Chyš, Karlovy Vary, Komárov, Kozlov, Libkovic (o. Louny), Libyně (o. Louny), Lubenec (o. Louny), Luka, Mětikalov (zanikla), Močidlec, Nečtiny (o. Plzeň-sever), Novosedly, Ostrov, Plzeň (o. Plzeň-město), Praha (hl. m.), Prohoř, Protivec, Pšov (o. Louny), Radošov (zanikla), Stvolny (o. Plzeň-sever), Široké Třebčice (o. Chomutov), Štědrá, Štoutov, Tis u Blatna (o. Plzeň-sever), Tis u Luk (zanikla), Třeboň (o. Jindřichův Hradec), Týniště, Údrč, Valeč, Verušičky, Veselov, Vítkovice (o. Ostrava-město), Vrbice, Žlutice.

Na závěr:

Soupis matrik židovských obcí byl vypracován se záměrem seznámit širší badatelskou veřejnost s obsahem sbírky matrik z Čech a Moravy, uložené ve Státním ústředním archivu v Praze. Rozdělení seznamu na dvě části si vyžádala skutečnost, že na Moravě nebyly kontrolní matriky soustředěny v některém ze státních archivů jako samostatný fond. Podrobný přehled dochovaných matrik (originálních i kontrolních) moravských židovských obcí z let 1784 až 1949 bude proto publikován až po ukončení systematického výzkumu.

Příprava velkého soupisu pramenů s sebou vždy přináší nebezpečí, že se autoři dopustí řady opomenutí či nepřesností, případně, že uživatel nebude zcela rozumět tomu, co se autorům zdá být samozřejmé. Považujeme proto za potřebné dodatečně opravit některé chyby a nejasnosti uvést na pravou míru.³ Na rozdíl od obvykle užívaného popisu smíšených matrik, se občas v textu objevují svazky, označované „O, N, Z“ (N, Z; O, Z a podobně), což napovídá uživateli, který typ matričních záznamů přichází v matrice jako první a nebo který je vynechán. Časový údaj vymezuje období, pro které byla matrika vedena, bez ohledu na počet svazků. Letopočty v závorkách před nebo za časovým údajem (nejčastěji u matrik smíšených) naznačují mezní rozpětí zápisů.

Za všechny připomínky uživatelů k uveřejněnému soupisu na tomto místě děkujeme. Zároveň uvítáme každé upozornění na dosud neznámé matriky či matriční listiny (rodné, oddací či úmrtní listy ze židovských obcí, seznamy židovských rodin, zápisy v matrikách farních apod.).

PŘEHLED V SOUPISU NEUVEŘEJNĚNÝCH ŽIDOVSKÝCH KONTROLNÍCH MATRIK

DLOUHÁ VES (o. Klatovy)
Z 1847-1851

HROZNĚTÍN (o. Karlovy Vary)
N 1833-1857

CHLÍSTOV (o. Klatovy)
N 1840-1862
O 1842-1860
Z 1840-1862

LOBZY (o. Tachov)
N 1816-1840

LUBY (o. Karlovy Vary)
N 1828-1868
O 1833-1863
Z 1829-1862

NOVÝ KOSTEL (o. Cheb)
N, O, Z 1794-1891

PALIČ (o. Cheb)
N 1863-1865

POBĚŽOVICE (o. Domažlice)
N 1840-1868
O 1840-1866
Z 1840-1868

POSTOLOPRTY (o. Louny)
N 1840-1858
Z 1840-1856

RYBNÍK (o. Domažlice)
N, O, Z 1838-1866

RUDNÍK (o. Trutnov)
N 1858-1872

SUŠICE (o. Klatovy)
N, O, Z 1839-1862

ŠIROKÉ TŘEBČICE (o. Chomutov)
N 1840-1861
O 1838-1861
Z 1839-1861

POZNÁMKY:

1. Z. Kukánová, L. Matušíková, Soupis matrik židovských náboženských obcí v Čechách. *Paginae historiae* 1, 1993, s. 72–151; *Paginae historiae* 2, 1994, s. 90–138; *Paginae historiae* 3, 1995, s. 208–247.
2. Statistický lexikon obcí ČSSR 1974. Praha 1976.
3. Ve III. části soupisu matrik (*Paginae historiae* 3, Praha 1995) byl na s. 244 nedopatřením vynechán záznam o matrikách židovské obce v Sušici. Uvádíme jej proto dodatečně, aby si čtenáři mohli soupis doplnit.

SUŠICE (o. Klatovy)

N 1839-1859, 1862-1893, 1942-1944

O 1784-1839, 1862-1893, 1942-1944

Z 1784-1839, 1862-1893, 1942-1944

N, O, Z 1780-1845, 1873-1914, 1918-1941

N, O 1826-1850

indexy N 1896-1939

O 1861-1938

Z 1861-1939

Annín, Benešov (o. Pelhřimov), Bílenice, Brno (o. Brno-město), Budětice, Bukovník, Cihelna, České Budějovice (o. České Budějovice), Čestice (o. Strakonice), Dlouhá Ves, Dobrá Voda, Dolejší Krušec, Dolejší Těšov, Dolní Kochánov, Dolní Staňkov, Františkova Ves, Glaserwald (zanikla), Hartmanice, Haslovice (o. Strakonice), Hlavňovice, Hory Matky Boží, Hořejší Těšov, Hrádek, Chlum, Chomutice, Chotěšov, Jarkovice, Jiříčná, Kadešice, Kaplice (o. Český Krumlov), Kašperské Hory, Klatovy, Kunderatice, Loučová, Mariánské Lázně (o. Cheb), Milínov, Mokrosuky, Nalžovské Hory, Nalžovy, Nemilkov, Nezdice, Odolenov, Paseka (zanikla), Pavlínov (zanikla), Petrovice, Písek (o. Písek), Plánice, Plzeň (o. Plzeň-město), Pomferhütte (zanikla), Praha (Praha-hl.m.), Prášily, Protivín (o. Písek), Radešov, Slaný (o. Kladno), Srní, Stodůlky, Sušice, Svojšice, Švihov, Tábor (o. Tábor), Terešov (o. Rokycany), Velhartice, Velká (o. Písek), Vodňany (o. Strakonice), Votice (o. Benešov), Zámýšl, Zbynice, Zhůří, Zlatá Koruna (o. Český Krumlov), Železnov, Železná Ruda, Žihobce.

VÁLEČNÉ ODŠKODNĚNÍ OBYVATELSTVA V ČECHÁCH ZEJMÉNA NA BOLESLAVSKU PO ROCE 1866.

Alexandra Špiritová

O příčinách i průběhu prusko-rakouské války v roce 1866 bylo již napsáno mnoho odborných prací.¹ Všechny rozebírají válku z vojenského hlediska nebo z hlediska jejích politických důsledků pro rakouskou monarchii. Pouze nepatrná část prací se více věnuje dopadu válečných událostí na civilní obyvatelstvo. I v těchto případech převažuje pozornost k politickému vlivu událostí na smýšlení a postoje prostých obyvatel českých zemí k vídeňské vládě.² Jejich reakce však většinou nebyla vyvolána roztrpčením nad vojenskými porážkami rakouské armády, ale zcela prozaicky ekonomickými důsledky války – ztrátou majetku a mnohdy i životního minima. V důsledku špatného odhadu rakouských vojenských strategií byly totiž české země v druhé polovině roku 1866 vydány nejméně jedenáctkrát proudům vystěhovalců a průchodům vojska, spojených převážně s drancováním, vymáháním rekvisic nebo poškozením soukromého i obecního majetku. Pokusme se tuto migraci sledovat:

1. Saská armáda – před vyhlášením války Sasku Prusy bylo 10. června 1866 v Drážďanech dohodnuto, že saské vojsko ustoupí bez boje do Čech, kde se spojí s rakouskou armádou. Již 15. června projel Podmokly zvláštní vlak, vezoucí přes Prahu do Lince saský korunní poklad.³ Do Prahy ustoupil i saský královský dvůr se svou vojenskou ochranou. 16. června Prusové začali bez vojenského odporu obsazovat saské království a jeho armáda v počtu 23 000 vojáků ustupovala do Čech. Ústup skončil 25. června, kdy se saská armáda rozložila spolu s prvním rakouským armádním sborem u Mladé Boleslavi a Mnichova Hradiště. Se saským sborem ustupovalo i 2 000 rakouských vojáků z Prusy obsazeného Holštýnska. Vojáci byli zpočátku transportováni vlakem, ale v důsledku zvyšujícího se tlaku postupujících Prusů se jejich ústup měnil na útěk za české hranice všemi komunikacemi;

2. Saští uprchlíci – jakákoliv vojenská okupace vyvolá vždy u civilního obyvatelstva pocity nejistoty a nebezpečí. Nebylo tomu jinak ani v Sasku a severočeské vesnice a města byla od 16.června vydána náporu uprchlíků před postupující pruskou okupací. Je samozřejmé, že se mezi vyděšené a zbídačené uprchlíky přimíchali i uprchlíci před zákonem a bezpečnost místního obyvatelstva byla narušena;

3. Rakouská armáda před rozhodující bitvou – vrchní velení rakouské armády bylo až do napadení Saska přesvědčeno, že k válce buď nedojde nebo Prusko povede invazi na Vídeň nejkratší cestou přes Kladsko a Moravu.⁴ Proto byla strategicky upřednostněna Olomouc a severní Čechy byly ponechány prakticky bez armády, v Pojizeří byl ponechán jen první armádní sbor. Napadení Saska a jeho obsazování směrem k českým hranicím si vynutilo změnu vojenské strategie. Již 17. června, v den vydání rakouského císařského manifestu o válce s Pruskem, dal nově jmenovaný vrchní velitel rakouské Severní armády generál Benedek rozkaz k přesunu armády z Moravy do Čech na linii Miletín – Dvůr Králové – Josefov (dnes součást Jaroměře), kam byl určen i hlavní vojenský stan. Protože i Benedek předpokládal vpád Prusů z Kladska u Náchoda, byl jeden rakouský sbor dislokován do oblasti Žamberka a Opočna. Přesun armády znamenal prakticky pochod kolem 200 000 vojáků z Moravy do Čech po hlavních silnicích. Železnice byla vyhražena pro přesun zásob a těžkévojenské techniky.⁵ Je pochopitelné, že silnice se záhy ucply. Po přechodu českých hranic Prusy 22. června se přesun rakouské armády musel urychlovat. Vojsko se tlačilo krajem jako povodeň bez ohledu na místní obyvatelstvo a jejich hospodářský majetek. Tento příval trval celých deset dní. Jeho délka i ekonomické a politické důsledky vzhledem k vzbuzování nálad u obyvatelstva, byly předznamenáním krutého osudu této armády;

4. Čeští uprchlíci – obyvatelé českého vnitrozemí se v druhé polovině června stále více stávali svědky příchodu uprchlíků ze severních Čech před pruskou armádou. Spolu s nimi se ovšem šířily i poplašné zprávy o postupu a krutosti pruské okupační armády.⁶ Mnozí se k uprchlíkům přidávali a do středních Čech se začal tlčit proud vystěhovalců s jen velmi malým existenčním minimem;

5. Pruská armáda před rozhodující bitvou.

Pruské vojsko prakticky bez odporu obsadilo ve dnech 16.–21. června saské království. Dětilo se na tři armády: a) Labskou, která obsadila Lipsko, Drážďany a 21. června došla k českým hranicím u Šluknova, b) První pruskou, která se posunula k českým hranicím v prostoru Žitavy a Zhořelce a c) Druhou pruskou, která obsadila Kladsko a Slezsko. 22. června vstoupila do Čech jako první Labská armáda v počtu 54 tisíc osob.⁷ Postupovala prakticky bez vojenského odporu (rakouská armáda se teprve přesunovala z Moravy) přes Šluknov

a Rumburk ve směru na Cvikov. První bitvu svedla až 26. června u Kuřivod. Po vítězství ještě téhož dne obsadila Mnichovo Hradiště a prorazila tak Benedekovou zamýšlenou linii obrany. Cílem této armády bylo povodí Jizery mezi Železným Brodem a Turnovem, kde se měla setkat s První pruskou armádou. Ta překročila české hranice také 22. června a přes Frýdlant směřovala na Liberec, který 24. června též bez boje obsadila. První bitvu svedla až 25. června, kdy u Sychrova zvítězila a umožnilo ji to 26. června obsadit Turnov. Síla této armády je uváděna počtem 86 tisíc. Poslední pruský vojenský útvar, Druhá armáda, byla nejsilnější. Pochod přes české hranice zahájil až 26. června třemi proudy: a) přes Žacléř na Trutnov, b) přes Meziměstí a Broumov na Polici nad Metují a konečně c) přes Náchod. Není účelem této práce popisovat průběh bitev, které po sobě zanechávaly civilnímu místnímu obyvatelstvu pošlapaná pole, vypálené lesy a mnohde i vesnice s otevřenými hroby nepochovaných padlých a umírajících bez pomoci. Omezím se na konstatování, že do svedení rozhodné bitvy 3. července 1866 u Sadové obsadilo severní polovinu Čech přes 200 tisíc pruských vojáků;

6. Rakouská armáda po bitvě.

Po prohrané bitvě u Sadové nastal samozřejmě ústup rakouské armády, podobný v prvních dnech chaotickému útěku. Brány nejbližší rakouské pevnosti v Hradci Králové se večer 3. července uzavřely a poražení vojáci byli nuceni hledat záchranu v širokém okolí. Teprve po dvou dnech se vedení rakouské armády pokusilo z nich opět formovat vojenské útvary a organizovat ústup na Moravu. V té době již Rakousko odevzdalo Benátky a francouzský císař se uvolil být prostředníkem prusko-rakouského mírového jednání;

7. Pruská armáda po bitvě do uzavření příměří.

Pruské vojsko mělo k 3. červenci své síly koncentrovány u Hradce Králové, kde také vítězně svedlo rozhodnou bitvu. Jen nepatrná část armády začala okamžitě po bitvě pronásledovat poražené, všeobecně byl pro armádu vyhlášen třídní odpočinek. Po něm se rozdělila na dvě části: větší část se vydala stíhat ustupující rakouskou armádu s cílem případného oblehnutí Vídně, menší celky dostaly za úkol postupné obsazování Čech a případný pochod obchvatem přes Jihlavu k Vídni. 8. července dorazila tato část do Prahy, která byla vyhlášena otevřeným městem a v důsledku toho obsazena bez boje. Po dalším odpočinku část okupační armády pokračovala ve směru na České Budějovice a Jihlavu. Jejich postup byl značně ztížen vytrvalým deštěm, který jednak ztěžoval pochod a jednak přispíval k epidemii cholery, šířící se za vojskem ze severních Čech. Nemoc ohrozila dokonce i samotného Bismarka, který v té době postupoval se svou vítěznou armádou na Moravě.⁸ Po zvážení její situace i dosažených výsledků přistoupil na zahájení jednání a 22. července 1866 bylo v Mikulově sjednáno

pětidenní příměří. Již 26. července však pruský postup v Čechách pokračoval a byly například obsazeny Zdice 1200 členným pruským plukem.⁹

9. Pruská armáda po uzavření příměří.

Sjednání příměří bylo začátkem mírového vyjednávání. Protahovalo se v důsledku sporu o válečné reparace. Pruská strana si nárokovala odstoupení 1100 km² území s přibližně 10 000 obyvateli. V Čechách tak byla ohrožena oblast mezi Frýdlantem a Libercem a západně od Broumova. Potom, co Bismark přistoupil na finanční náhradu 20 milionů pruských tolarů, byla 26. července podepsána předběžná mírová smlouva se stanovením demarkační linie pro pruskou okupaci do uzavření míru: Cheb – Plzeň – Tábor – Jindřichův Hradec – Znojmo – Břeclav – Bohumín. Pro místní obyvatelstvo na Moravě i v Čechách to znamenalo zahájení přesunu pruského vojska z Moravy zpět za demarkační linii. Aby jeho přechod byl urychlen, bylo ve třetím paragrafu smlouvy povoleno, že Prusové mohou po dobu přesunu překračovat linii, což v jižních Čechách například znamenalo její protažení z Tábora až k Třeboni.¹⁰ Největší dopad pro místní obyvatelstvo však měl sedmý paragraf smlouvy. Stanovil, že na dohodnutém okupovaném území se postará o výživu okupační armády s výhradou vybírání daní.

Jestliže do uzavření příměří (22.7.1866) trpěly válkou především severní části českých zemí, pak během srpna byly válkou postiženy i jejich střední a jižní části. V severovýchodních Čechách se k vyživování okupační armády připojila i nutnost zajišťovat zásobování pevností, které zůstaly v rakouských rukách. V Terezíně byla posádka 7000 mužů, v Josefově též kolem 5000 a v Hradci Králové 3000 mužů;

10. Pruská armáda po uzavření míru.

Od 9. srpna 1866 bylo zahájeno jednání o prusko-rakouské mírové smlouvě. K jejímu podepsání došlo 23. srpna.¹¹ Znamenalo ukončení války, ale zdaleka ne ukončení válečných útrap obyvatelstva. V důsledku uzavření míru začalo stahování pruské armády z okupovaného území, které trvalo do 19. září. Z části byla transportována zpět do Pruska po železnici a spolu s lazaretními vlaky prakticky ochromila její provoz. V období 5.–15. září bylo například jen z Prahy vypraveno 80 zvláštních vlaků se 60 000 vojáky k hranicím.¹² Další část okupační armády postupovala k saským hranicím všemi dostupnými komunikacemi přes příkazy a ujišťování jejich velitelů. Situace s jejím zásobováním byla složitá, protože procházela již kraji zuboženými válkou. Vesnice byly jednak opuštěny, jednak jejich zcela zbídačené obyvatelstvo bylo ochotno i s holýma rukama chránit zbytek svého majetku.¹³

11. Pruská domobrana.

Ještě před propuknutím války nabízeli čeští političtí předáci i dobrovolné organizace vládě formování domobrany. Vídeň v obavě před ozbrojenými Čechy, kterým nedůvěřovala, odmítla.¹⁴ Povolila domobranu až v době, kdy válku prakticky prohrála a na české straně o domobranu nebyl zájem. Opačně se zachovala pruská vláda. Před zahájením války byl již v Berlíně připraven k nasazení domobranecký sbor. Nestal se předvojem pruské armády, ale vstoupil do Čech za Labskou a První pruskou armádou. Byli to hlavně příslušníci tohoto domobraneckého sboru, kteří na okupovaném území nastoupili dočasně na místa evakuovaných a uprchlých pracovníků místní veřejné správy nebo i řemeslnictva pro potřeby pruské armády. Na druhé straně se v řadách domobraneckého sboru nacházelo i mnoho příslušníků lumpenproletariátu. Tato část pruské armády proto vzbuzovala mezi místním obyvatelstvem nejvíce nedůvěry a obav. Navíc bylo podezření, že v řadách domobrany je mnoho dezertérů a pruských zvěďů. Od samého začátku války se pruská invaze vyznačovala výbornou znalostí krajiny, umístění rakouské armády a pruské mapy byly přesnější, než mapy rakouského armádního štábu. Bylo nesporné, že pruská zpravodajská služba, navzdory všem opatřením rakouských úřadů, pracovala v Čechách na vysoké úrovni.¹⁵ Nelze se proto divit, že obyvatelstvo podezíralo příslušníky pruské domobrany ze špionáže, vinilo je ze své bídy více, než příslušníky pruské armády a chovalo se k nim i nepřátelštěji.¹⁶ Část domobrany odcházela z Čech až s uzavřením prusko-saského míru 21. října 1866, jako poslední součást okupační armády.

Veškeré vylíčené přesuny vojska i průchody uprchlíků měly ovšem těžký dopad na hospodářství země a existenční životní podmínky civilního obyvatelstva. Tím spíše, že na mnoha okupovaných místech došlo k narušení organizace občanského života i chodu a provozu obchodu, dopravy, řemesla a jiných institucí v důsledku evakuace místních státních úřadů před nepřítelem. Vedle deprimujícího vlivu na obyvatelstvo měla tato skutečnost za následek, že nebyla prováděna žádná opatření na ochranu jeho bezpečnosti a potřeb. Naopak ho víceméně nabádala k útěku či pasivnímu očekávání okupace, což urychlovalo její postup. Veřejnost takové počínání odsuzovala. Z neznalosti pozadí evakuace ji kladla hlavně za vinu zemskému ústředí státní správy, českému místodržitelství. Je samozřejmé, že u mnoha místních úřadů šlo o projev zbabělosti, ale evakuace sama a především evakuace státních úřadů, byla předem na pokyn z Vídně připravena. Protože však většina pokynů zůstala veřejnosti utajena a nebyla zveřejněna ani po válce, unikla z valné části i pozornosti odborné literatury. Rozeberme si ji proto na základě písemných pramenů podrobněji.

Postupový plán evakuace státních úřadů byl zpracován na pokyn vídeňského ministerstva vnitra z dubna 1866. Vzhledem k vývoji prusko-rakouských vztahů se však ministerstvo více zajistilo. Nespoléhalo, jako armádní štáb, na zprávy zpravodajské služby o invazi Pruska přes Moravu a vydalo stejný pokyn morav-

skému i českému místodržitelství. Protože za situaci a chod státní správy v Čechách zodpovídal český místodržitel, zastavme se nejprve u obsazení této funkce. Začít musíme již v druhé polovině roku 1865. Počátkem léta byl dosavadní český místodržitel hrabě Richard Belcredi jmenován státním ministrem a funkce místodržitele nebyla obsazena. Jejím vykonáváním byl provizorně pověřen český vicemístodržitel hrabě Antonín Lažanský. Z této skutečnosti není nutno nic usuzovat, roční provizorní pověření vedením místodržitelství vicemístodržiteli se v letech 1863–1871 stalo pravidlem a jakousi jejich zkušební dobou. V tomto případě však velmi obtížnou. Po válce byl Lažanský kritizován a jmenování místodržitelem se nedočkal. Povšimněme si proto více jeho předpokladů pro vedení zemské státní správy. Padesátiletý právník měl za sebou třináct let u moravského gubernia, sedm let ve funkci dvorního rady uherského místodržitelství s přidělením v Košicích a konečně ve stejné funkci pracoval v letech 1860–1864 v Praze u českého místodržitelství, kde byl v roce 1864 jmenován vicemístodržitelem.¹⁷ Lze tedy o něm říci, že byl zkušený praktik. Vedení českého místodržitelství přejímal v době, kdy zejména ve středních a západních Čechách začínala sociální pnutí mezi dělnictvem. V únoru – březnu 1866 přerostla dokonce v nepokoje, které uklidňovala armáda. Lze si ovšem dnes položit otázku, zda byly nepokoje opravdu vyvolány sociálními důvody a jakou roli v nich sehrála i politika Pruska, případně činnost jeho emisarů.¹⁸ To však v té době zřejmě nikoho nenapadlo a státní správa se spokojila s obnovením klidu. Tím spíše, že dubnový pokyn k sestavení plánu evakuace ji plně zaměstnal jinými starostmi.

Již 6. května 1866 předložil Lažanský ministerstvu vnitra návrh opatření na zajištění organizace státní správy a případné postupné evakuace úřadů při pruské invazi do Čech.¹⁹ Po překvapivě rychlém schválení návrhu 7. května s ním prezídium českého místodržitelství seznámilo oběžníkem z 11. května přednosty krajských úřadů s tím, aby u okresních úřadů zajistili morální pevnost jejich vedoucích a byli jim nápomocni při udržování klidu v případě ohrožení.²⁰ Úřady dostaly výslovný pokyn připravit evakuaci, ale provést ji až v případě bezprostředního ohrožení obsazení místa nepřítelem. Jednotliví okresní přednostové byli hodnoceni z hlediska své pracovní morálky, odvahy i energičnosti a v některých případech bylo dokonce uvažováno o jejich výměně.²¹ Nelze proto zcela vinit místodržitelství z toho, že někteří z hodnocených nakonec selhali a ze svého místa předčasně odešli. Na druhé straně je možné, že to bylo zaviněno i špatnou informovaností o postupu nepřítele. Konečně je možno předpokládat, že mnozí skutečně vytrvali do poslední chvíle, ale podle pokynů předem evakovali majetek úřadů do vnitrozemí s předstihem. To vše mohlo u neinformované veřejnosti vzbudit dojem chaotického a zbabělého útěku.

Obdobně byla připravována evakuace zemských úřadů a českého místodržitelství do jižních Čech, protože u Prahy bylo stanoveno její vydání nepříteli. Za

provizorní sídla úřadů byla stanovena Plzeň, Klatovy, Písek a České Budějovice. 18. června podal Lažanský do Vídně zprávu, že evakuace zemských úřadů je připravena.²² Šlo se do takových podrobností, že 21. června dostala zemská pokladna příkaz vyplatit všem úředníkům i zřízcům českého místodržitelství i policejního ředitelství dvouměsíční plat předem. Počítalo se zřejmě s jejich náklady při přesunu na provizorní stanoviště a Lažanský si chtěl nepochybně zajistit jejich spolehlivost.

K praktickému zvládnutí evakuace zemských úřadů byla 23. června 1866 v Praze zřízena zvláštní Ústřední přípravní komise.²³ Jejím úkolem bylo organizovat využití zákonné přípravní povinnosti civilního obyvatelstva, která byla pro ten účel nově upravena. Ze středních a jižních Čech byli evidováni majitelé větších usedlostí a byla jim předepsána povinnost přistavit na vyzvání úřadů povoz s potahem a kočím. Komise svou funkci dispečera odvozu majetku úřadů skončila dnem obsazení Prahy (8.7.1866), ale přípravní povinnosti byli i nadále vymáhány po celých Čechách z rakouské i pruské strany a často i násilně.

České místodržitelství evakovalo z Prahy do Plzně jako poslední zemský úřad 6. července. Hrabě Lažanský to veřejnosti ohlásil dosti rozpačitém provoláním, ve kterém na jedné straně vyzýval ke klidu, odvolával se na vyšší rozkaz a víceméně se přiznával k trapným pocitům, vyvolaným tímto ústupem.²⁴

Odchodem českého místodržitelství z Prahy byla ukončena evakuace zemských úřadů do jižních Čech. Policejní ředitelství například dostalo z Vídně příkaz k evakuaci již 14. června, tedy ještě před zahájením války,²⁵ finanční prokuratura a zemské finanční ředitelství 4. – 5. července.²⁶ Před jejich odjezdem bylo jejich hlavním úkolem během května – června zajistit ochranu státních peněz. Korunovační klenoty byly z Prahy odvezeny již koncem května,²⁷ okresní a krajské pokladny byly během června svezeny do pevností Josefov, Hradec Králové aj.²⁸ Dělo se tak za spolupráce s pražským vojenským velitelstvím, které opustilo Prahu 4. července a evakovalo do Českých Budějovic.²⁹ Po stanovení odstoupení Plzně Prusům demarkační linií se do Českých Budějovic bylo nutno evakuovat i české místodržitelství.³⁰ Všem úředníkům evakovaných institucí byla po dobu nemožnosti vykonávat skůžbu udělována placená dovolená.³¹ Týkalo se to i poštovních a četnických stanic.

Zastavme se ještě podrobněji u poštovních spojů. Jejich význam nejen pro vedení války, ale i pro politickou situaci v zemi v té době nesmírně stoupl. Vzhledem k novinové i telegrafní dopravě se pošta stala skutečným tvůrcem politické a hospodářské situace v českých zemích a na jejím zpravodajství nakonec závisel do značné míry i postup evakuace státní správy. Pro vojenské účely byla již 15. června 1866 zřízena v Praze u hlavního poštovního úřadu polní pošta. Po zahájení války byla polní pošta umístěna na vozech a jezdila za hlavním armád-

ním stanem, od 23. června byla umístěna ve Svitavech. Odtud byly rozesílány zásilky většinou jízdními kurýry k jednotlivým vojenským útvarům.³² České poštovní ředitelství zajišťovalo civilní provoz z Prahy do 3. července, kdy bylo evakuováno do Plzně. Téhož dne byla vídeňským ministerstvem obchodu, kterému poštovní ředitelství podléhalo, rozšířena pravomoc hlavního poštovního úřadu v Praze na veškeré neokupované území severních a středních Čech. Současně byl z Vídně do Prahy vyslán poštovní inspektor Käuffel, pověřený stykem s pruskými okupačními orgány. Prusové sami měli zájem na poštovním provozu, a tak 11. července, kdy české poštovní ředitelství evakovalo z Plzně do Českých Budějovic, bylo upozorněno od Käuffla, že pražské pruské vojenské velitelství s ním navázalo styk a má zájem o obnovení provozu.³³ Je samozřejmé, že jako okresní úřady politické a soudní správy i poštovní a telegrafní úřady a stanice uzavíraly před postupující okupací svou činnost (viz v příloze tabulku).³⁴ Následkem toho byla přerušena telegrafní spojení, sloužící v té době jako nejrychlejší prostředek zpravodajství nejen rakouské, ale i pruské straně. Pro náladu a morálku obyvatel i příslušníků obou armád měl velký význam i nepřerušovaný provoz listovní pošty. Proto po dvoudenním přerušení činnosti hlavního poštovního úřadu v Praze (8. – 10.7.) přistoupilo pruské velitelství k dohodě s Käufflem o zajišťování některých služeb příslušníky pruské zeměbrany.³⁵ Protože docházelo na mnoha případech k uzavření činnosti poštovních úřadů ve větším předstihu před okupací, vydal 17. července pražský poštovní úřad výzvu k místním poštovním úřadům k zajišťování provozu do jeho úplného znemožnění.³⁶ Po uzavření příměří se poštovní pracovníci postupně vraceli na svá místa a k přerušení poštovního spojení již nedošlo. Spojení s Vídní bylo zajišťováno přes České Budějovice a Linec bez přerušení po celou dobu války.³⁷

Zlepšování situace a její normalizace v oblasti státní správy nastaly v souvislosti s uzavřením příměří 22. července 1866. Po dohodě s pruskou vojenskou správou bylo v Praze zřízeno zvláštní detašované oddělení českého místodržitelství, vedené dvorním radou Vojtěchem baronem Hennigerem.³⁸ Jeho hlavním úkolem bylo zprostředkovávat styk rakouské i pruské správy a zajišťovat v nezbytné míře zájmy zemské státní správy.³⁹ Pokyn k odstraňování důsledků války vydala rakouská vláda již 3. srpna 1866. Jedním z jeho hlavních článků bylo obnovení činnosti rakouských státních úřadů na obsazeném území.⁴⁰ Návrat zemských správních orgánů do Prahy byl opět organizován postupně. První se již 9. srpna opět vracelo poštovní ředitelství, které mělo zajistit organizaci přípravy pro evakuaci ostatních úřadů. Jako poslední se 3. září, tedy až po uzavření míru, vracelo do Prahy české místodržitelství, policejní ředitelství a konečně 4. září zemská hlavní pokladna.⁴¹ Dověšením konzolidace zemské státní správy se stalo jmenování hraběte Karla Rothkircha – Panthena českým místo-

držitelem. Dosavadní zemský maršálek tuto funkci převzal týden po odchodu pruské armády 26. září 1866.

Literatura uvádí, že hraběti Lažanskému bylo vysloveno zvláštní poděkování za vedení zemské státní správy v době války ve funkci vicemístodržitele, ale k jeho jmenování českým místodržitelem nemohlo dojít, protože byl v Čechách „v důsledku selhání státních úřadů“ v této době velmi neoblíbenou osobou.⁴² Byl mu vyčítán zbabělý útěk zemských úřadů, protože veřejnost se nikdy nedozvěděla, že vše bylo na příkaz Vídně. Bylo mu vyčítáno nezajištění chodu správních úřadů v pohraničních oblastech Čech, protože skutečný průběh událostí zastřel fakt, že v dubnu i květnu se místodržitelství přes krajské úřady právě toto pokoušelo zajistit. Zdá se, že případ Lažanského lze přirovnat k případu generála Benedeka, na kterém do jeho smrti zůstal stín prohrané války. Lažanský ostatně nebyl sám, kdo byl odsouzen veřejností a je ironií, že se tak stalo i jeho nástupci. Hrabě Rothkirch-Panthen zastával v době války funkci zemského maršálka. Tak, jako se zachovalo české místodržitelství, zachoval se i český sněm. V době války převážná část jeho poslanců i sám zemský maršálek opustili Prahu a uchýlili se do soukromí. Stín podezření ze zbabělosti proto padl na hraběte Rothkircha i ve funkci místodržitele. Již 8. března 1867 byl na vlastní žádost penzionován, vzdal se i svého poslaneckého mandátu a odešel do soukromí.⁴³

Podobný osud hrozil dokonce i samotnému Františku Palackému. Společně s dr. Riegreem byli pověřeni, aby jako přisedící zemského sněmu odvezli 2. července 1866 zemské peníze před nebezpečím pruské okupace z Prahy do Lince. Při návratu, kdy již je dostihla zpráva o porážce u Hradce Králové, zamířili na Riegrův statek v Malši. Teprve po písemném upozornění přátel, že pražská veřejnost odsuzuje jejich nepřítomnost jako zbabělost, vydali se oba na cestu do Prahy.⁴⁴ Čekala je ovšem dobrodružná cesta z části již okupovaným územím. Vyžádali si proto v Kutné Hoře od pruského velitelství propouštěcí list a pokračovali po Černokostelecké silnici. 16. července dorazili do Radošovic, kde byli navzdory propouštěcímu listu zatčeni pruskou hlídkou. Mladší a horkokrevnější dr. Rieger se ohradil. Byl proto eskortován k pruskému velitelství do Kostelce nad Černými Lesy. Uvážlivější Palacký mohl pokračovat na cestě do Prahy. Večer toho dne již srovnával své zážitky se zážitky přátel z okupace Prahy a shrnul je v dodnes připomínanou větu: Byli jsme před Rakouskem, budeme i po něm.⁴⁵

Na příkladech hraběte Lažanského a Rothkircha i dr. Riegra a Palackého si můžeme dokumentovat postoje obyvatelstva k prusko-rakouské válce. Ještě v dubnu hlásily krajské úřady ve svých zprávách o náladě obyvatelstva souhlas s prusko-rakouskou válkou pouze z Chebu a Litoměřic. V květnu již policejní ředitelství i pražské vojenské velitelství upozorňuje na snahy vytvářet zeměbra-

ny.⁴⁶ Císařský manifest s ohlášením války ze 17. června užil obrat „válka Němci s Němci“. To však platilo jen o armádě, kde opravdu byla poměrně málo zastoupena česká národnost.⁴⁷ V době zveřejnění manifestu již byla v Praze saská ustupující armáda a vzrůstaly obavy z pruské invaze do Čech, tedy zatažení českého obyvatelstva do války. Obavy byly postupně zesilovány proudem uprchlíků ze severních Čech a s předstihem neoznamovaným uzavíráním činnosti státních úřadů. Postupně se změnilo na mnoha místech v paniku obyvatel. V Praze například jen za jediný den, 1. července, opustilo město 13000 osob.⁴⁸ Panika zde zřejmě vyvrcholila po vydání již připomenutého svolání Lažanského a zprávách o porážce u Hradce Králové, ale 8. července již zaznamenal Jan Neruda v Praze klid a rezignaci otevřeného města před nepřátelskou okupací.⁴⁹

Osud Prahy byl předurčen osudem celých severních Čech. Reakce jejich obyvatel na pruskou okupaci byla různá. V menších obcích se obyvatelé většinou před pruskou armádou ukryli nebo bránili svůj majetek lší, trávením studní aj. Prusové ve vlastním zájmu všude předem oznamovali, že obyvatelstvu nechtějí ubližovat a snažili se podchytit protivládní nálady. Okupační armáda potřebovala při svém postupu klidné zázemí a zásobování. Její velitelé se proto obraceli na představitele obcí, jejichž význam tak nesmírně vzrostl.⁵⁰ Především se zvýraznila úloha okresních zastupitelských sborů a starostů. A tady již šlo o osoby s větším politickým rozhledem, mnohdy o příslušníky šlechty (např. okresním starostou v Děčíně byl hrabě Bedřich Thun, v Mělníce Jiří kníže Lobkovic, v Karlíně hrabě Oldřich Černín aj.). Ale i nearistokratičtí členové volebních zastupitelstev vynikali svým vzděláním a schopnostmi nad svými spoluobčany. Nelze se proto divit, že pruské agitaci nevěřili, ale pochopili, že rakouská státní moc je oslabena a pokusili se uplatnit české požadavky. Jako první vystoupilo okresní zastupitelstvo v Mladé Boleslavi 23. července 1866 se zveřejněním Ohlášení, které žádalo na rakouské vládě národní rovnoprávnost a další politické požadavky.⁵¹ Po něm následovalo Osvědčení bělského okresního zastupitelstva z 2. srpna, Vlašimi z 11. srpna a další.⁵² Mezi mladoboleslavským Ohlášením a bělským Osvědčením však byl velký rozdíl. Mladoboleslavské opakovalo jen známé české požadavky o národní rovnoprávnosti, obnovení českého sněmu a potvrzení nového volebního řádu. Bělské Osvědčení šlo dál a odrazila se v něm politická situace v zemi. Ve svém pátém požadavku žádalo předání kompetence okresních politických a soudních úřadů okresním zastupitelstvům.⁵³ Požadavek byl natolik revoluční, že ho odborná literatura hodnotila jako pokus změnit strukturu rakouské státní správy zdola, což skutečně byl.⁵⁴ Vyplývá to i z jeho zdůvodnění tím, že úřednictvo a četnictvo svým chováním za okupace v očích veřejnosti ztratilo veškerou autoritu. Opět se tu objevila nijak nezastřená kritika evakuace a tím i rakouské státní správy ve Vídni. Bělské prohlášení bylo

proto po válce hodnoceno jako zvláště nebezpečné, jeho autoři byli vyšetřováni a byl zjišťován i jeho ohlas ve veřejném mínění v ostatních částech země.⁵⁵

Od uzavření míru se snažily státní úřady obnovit svou autoritu, zjistit smýšlení obyvatelstva k rakouské vládě a uklidnit jeho rozjitření válečnými útrapami.⁵⁶ Tato snaha se v podstatě dělila na dva způsoby: 1) podchycení a izolování politicky nebezpečných osob a hnutí, 2) příslib vyplácení válečného odškodnění, obnovení činnosti všech článků státní správy a řízení zásobování obou procházejících vojsk.

Přesto, že válka trvala pouhé dva měsíce, následky průchodů armád, válečných střetnutí a okupace znamenaly pro více než jednu třetinu obyvatel Čech zchudnutí na několik let. Poměrně největší škody zavinily průchody a dlouhodobý pobyt rakouské i pruské armády a jejich zásobování.⁵⁷ Zasáhly daleko větší území, než přímá vojenská střetnutí a dotýkaly se větší měrou základních životních potřeb obyvatelstva. Rozebereme si proto vyplácení válečného odškodnění civilnímu obyvatelstvu státem.

Pro lepší pochopení situace obyvatelstva si můžeme uvést například autentické vyličení obyvatel města Sobotky v červnu 1866 o jeho obsazení pruskou armádou: „Dne 29. června 1866 odpoledne ve 3 hodiny vtrhlo do Sobotky nepřátelské vojsko pruské od Kosti a Horního Bousova a rozložilo se táborem po městě a okolí. Odpoledne hned po příchodu svém požadovalo vojsko nepřátelské potravu a sice víno, pivo, kávu, dobytek, píci aj. V noci po rekvisici nastalo drancování: vojsko pruské vrazilo do jednotlivých stavení a pobralo kde co našlo. Vojsko nepřátelské rekvírovalo řádně pro 15000 mužů od představenstva zdejšího. V noci však leželo zde velké množství Prusů, které pak – aniž rekvisicí více nic dostati se nemohlo, protože před tím všechny zásoby potravy rakouské vojsko spotřebovalo – drancováním se zabývalo. Dne 30. června a 1. července 1866 zůstala ještě značná síla nepřátelského vojska pruského v městě zdejším a okolí a může se svědomitě říci, že po celé dny 29. a 30. června a pak 1. července 1866 vojsko pruské neustále Sobotkou k Jičínu šlo a škodu působilo.

Připamatuji se, že v městě Sobotce již před příchodem Prusů rakouské vojsko potravu větším dílem spotřebovalo a že po vtrhnutí nepřátelského vojska a rekvisicích značných, drancováním všechna potrava odebrána byla tak, že po celé dva dny v městě co k jídlu a pití k dostání nebylo. Dne 30. června 1866 zřídilo pruské vojsko v Sobotce lazaret a sice 2. těžký polní, pro který značné, ba ohromné množství potravy a věcí v městě, v úkolních vesnicích a celém okrese rekvírovalo.“⁵⁸ Podobně hovoří i zprávy pamětníků událostí z jiných měst a vesnic, které byly často uveřejňovány v časopisech i knižně.⁵⁹ Ustupující rakouská i postupující pruská armáda požadovala na civilním obyvatelstvu zásoby potravin, šatstva, koní a jiných potřeb. Vzhledem k tomu, že úroda z roku

1865 byla zničena katastrofálním suchem a úroda z roku 1866 opět válkou, hrozilo na mnoha místech nebezpečí hladu. Spolu s nedostatkem potravin stoupaly i jejich ceny. V době průměří například stoupla cena chleba až na trojnásobek proti ceně před válkou.

Tísňivé existenční podmínky mohly snadno zradikalizovat obyvatelstvo v postižených oblastech. Rakouská státní správa se pokusila situaci řešit organizováním zásobování armád tak, aby bylo zabráněno drancování. Podle výnosu rakouského státního ministerstva ze dne 2. srpna 1866 měly v době 2. – 12. srpna převzít zajišťování zásobování pruské armády rakouské úřady, po 12. srpnu pruské vojenské velitelství.⁶⁰ V praxi se to provádělo tak, že okresní úřady, které většinou již obnovily svou činnost, jen vyhlášovaly požadavky rakouské i pruské armády. Obyvatelstvo bylo povinno zajišťovat jejich plnění přes to, že 28. července rakouská vláda přislíbila převzít veškeré dodávky pro pruskou armádu. Obdobně 9. srpna vydal pruský generál Erich proklamaci, ve které oznámil převzetí stravování pruského vojska pruskou vojenskou správou od 12. srpna a výslovně zdůraznil, že místní obyvatelstvo nesmí být nadále zatěžováno. Vyhláška vrchního guvernera pro České království generála Vogela z Falkensteinu však 18. srpna konstatovala, že se stravování vojska stále ještě přenáší na místní obyvatelstvo.⁶¹

Stanovení výše aprovizace se lišilo podle místních poměrů. Průměrně byla stanovena dávka pro armádu na den a pro muže: 1,26 libry chleba, 0,5 libry masa (nebo slaniny), 1,5 lotu soli, 1 lot kávy, 6 lotů rýže, případně 7,5 lotů krup či 15 lotů luštěnin, 0,25 žejdlíku kořalky. Píce pro koně byla stanovena na 11,5 libry ovsu, 3 libry sena a 3,5 libry slámy. Výše dávek ovšem nebyla vždy přesně dodržována a spolu s rekvizicí, která byla často jen slušnějším názvem pro drancování, byla aprovizace nejtěžším důsledkem prusko-rakouské války pro civilní obyvatelstvo.⁶² Proto se detašované oddělení českého místodržitelství v Praze záhy po svém zřízení v červenci 1866 ujalo přípravy tzv. válečného odškodnění obyvatelstvu za ztráty zaviněné válkou. V dohodě s pruským vojenským velitelstvím vydalo několik nařízení, která měla zabránit nevidovaným škodám, například nařízení o vydávání potvrzení za poskytování příprěže rakouské nebo pruské armádě. V mnoha případech, zvláště při obsazování vesnic pruskou armádou, byly příprěže vymáhány jako součást rekvizice. Vydávání potvrzení, na jehož základě místodržitelství slibovalo náhradu, bylo ovšem dosti nemyslitelné. Za jakých okolností bylo příprěže mnohdy poskytovány si můžeme ukázat na pozdější výpovědi čeledína Václava Skramuského z obce Velké Všelisy, který se zúčastnil dopravy raněných rakouských vojáků při bitvě u Jičina: „Dne 28. t.m. (června) když jsem jel pro raněné pod Jičín k lesu, kde nás více bylo, přijel k nám jeden důstojník a křičí na nás, aby jsme ujížděli, kdo kam můžeme, by nás Prusové nezajali. Já ujížděl a koně hnál až za Jičín, koně dále utíkati nemohli,

protože byli moc stýráni a tamti pořád ujížděli a lid křičel, že Prušáci jsou za námi, aby jsme ujeli nebo utekli. Byl jsem nucen koně a vůz zanechat a zachránit sám sebe.“⁶³ Je zřejmé, že už se čeledín s majetkem nesetkal a je stejně tak pochopitelné, že žádné potvrzení za poskytnutí přípreže neměl. Domáhal se náhrady čestným prohlášením, díky němuž se nám zachovalo svědectví o situaci u Jičina. O nutnosti mítí potvrzení vůbec nevěděl, protože v té době ještě se o žádném nemluvilo a v jeho situaci ho ani nemohl získat. Nevědělo se o ní ani po jejím ohlášení, protože místodržitelská nařízení si nacházela opět cestu do severních Čech až prakticky po uzavření příměří. V důsledku toho velká část škod obyvatelstva nebyla uznána.

Po uzavření příměří a částečném stabilizování poměrů v zemi, přistoupilo státní ministerstvo k organizaci příprav vypočítávání a vyplacení odškodného. Dne 3. srpna 1866 vydalo výnos o odstranění důsledků války, na jehož základě nařídilo české místodržitelství oběžníkem ze dne 7. srpna všem krajským úřadům zřídit okresní odškodňovací komise. Komise měly předběžně zjistit rozsah válečných škod na území svého okresu a oznámit je prostřednictvím krajských úřadů místodržitelství.⁶⁴ K jejich zřízení však bylo většinou přistoupeno až po uzavření míru. Nejvyšším rozhodnutím ze dne 10. září 1866 byla schválena pravidla pro zemskou válečnou odškodňovací komisi, jako řídicí orgán celé odškodňovací akce v zemi. Komise měla od místodržitelství převzít podklady o dosud zjištěných škodách, doplňovat a opravovat další došlé výkazy škod okresních odškodňovacích komisí, povolovat a navrhopvat udělení záloh na škody, které bude hradit stát. Jako hlavní řídicí orgán pro celou monarchii byla ve Vídni zřízena při ministerstvu vnitra Ústřední válečná likvidační komise. Tvořili ji zástupci ministerstva vnitra, financí, války, obchodu a zástupce státní účtárny.⁶⁵ Období, za které měly být uznány válečné škody, vymezila ústřední komise rozmezím od začátku sasko-pruské války do 30. srpna 1866 a rozdělila je do tří etap: 1) 14.6. – 23.7., 2) 24.7. – 1.8., 3) 2.8. – 30.8. Závěrečným aktem k zakončení organizačních příprav pro odškodnění se stal kabinetní list hraběti Belcredimu ze dne 13. října 1866, ve kterém císař zdůraznil, že „kdo v těchto těžkých dobách jakou obět pro říši učinil, může též vyhledávati pomoci říše, a té se má bez všeho prodlení každému dostati dle práva a spravedlnosti“.⁶⁶

Kabinetní list byl důsledkem zpráv českého místodržitele o situaci v severních Čechách, které byly nejvíce válkou postiženy a příslibu osobní návštěvy císaře v Praze a postižených oblastí. Uskutečnila se ve dnech 18. října – 8. listopadu 1866 zhruba po trase Brno, Olomouc, Opava, Přerov, Pardubice, Praha, severovýchodní a severní Čechy. Ve dnech 24. – 31. října učinil císař zastávku v Praze, při které městu přislíbil dar 20 000 zlatých a příspěvky na stavby muzea a Národního divadla. Význam návštěvy byl posílen dvěma zasedáními rakouské vlády na pražském hradě ve dnech 28. a 29. října 1866. O celé návštěvě i jejím

průběhu lze říci, že to byla obhlídka válečných škod. Sloužila ovšem i k morálnímu povzbuzení postižených a politickému uklidnění obyvatelstva. Již před cestou, 11. října, přijal císař v audienci pražského primátora a děkoval jeho prostřednictvím Praze i všem českým městům za oběti podstoupené ve válce. Při svém pražském pobytu se pak pokusil získat českou politickou veřejnost vyznamenáním jejích špiček. Byl mezi nimi i již zmíněný František Palacký. Císař mu udělil vyznamenání a nabídl šlechtictví. Uvážlivý Palacký se zachoval charakteristicky pro svou osobu. Tak, jako při pokusu o získání Palackého v roce 1848 nabídkou křesla ministra vyučování, setkal se císař opět s odmítnutím. Palacký vyznamenání přijal, ale šlechtictví odmítl.⁶⁷ Podpořil však žádost pražské městské rady o předání pražských hradeb od vojenské správy do správy města. Hradby v té době již na několika místech bránily v rozšiřování města a průběh poslední války, kdy Praha byla otevřeným městem, zcela ukázal na jejich neučinnost pod vojenskou správou. Císař předání přislíbil a celou žádost postoupil k vyřízení ministerstvu války a financí. Výsledkem bylo, že předání bylo upřesněno na vykoupení a došlo k němu až v letech 1871–1888.⁶⁸

Vraťme se však k organizaci odškodňovací akce, která je předmětem této práce jako jedna z forem přístupu státní správy k válkou postiženému obyvatelstvu.

Na základě kabinetního listu ze 13. října 1866 vydalo české místodržitelství nové nařízení o podávání výkazů škod způsobených válkou, které již vedlo ke skutečnému zakládání okresních odškodňovacích komisí.⁶⁹ Dne 19. října schválila vídeňská Ústřední likvidační komise definitivní znění instrukcí pro zemskou válečnou odškodňovací komisi a 20. října začala zemská komise v Praze pracovat.⁷⁰ Předsedou komise byl jmenován zástupce českého místodržitele, jejími členy se stali zástupci zemského finančního úřadu, kontrolního úřadu, válečného komisařství, zemského výboru, finanční prokuratury a obchodní i živnostenské komory, Vlastenecko-hospodářské společnosti, lesnické jednoty a města Prahy. Hlavní náplní práce zemské komise bylo přezkoušení výkazů škod předložených okresními komisemi. Přitom měla komise sledovat dodržování stanovených lhůt k podávání opovědí škod, dbát na vypracování výkazů podle platných směrnic, vyloučit škody, které nepřicházely v úvahu k úhradě státem, sjednotit ceny udávané ve výkazech a vést evidenci o vyplácených zálohách. Pro činnost okresních odškodňovacích komisí vydala zemská komise po svém zřízení nové „Naučení, kterak jest vyšetřiti škodu příhodami minulé války způsobenou.“⁷¹ Podle této instrukce se okresní odškodňovací komise skládaly z okresního představeného (hejtmana), pracovníka okresního finančního ředitelství a starosty okresního zastupitelstva. Poslední měl právo přibrat do komise další členy z okresního zastupitelstva. Ve městech se zvláštním statutem (Praha, Liberec) měl zřídit odškodňovací komisi sbor starších v dohodě

s místodržitelstvím a zemským finančním ředitelstvím. Okresní odškodňovací komise dostávaly podklady pro sestavení výkazů škod od jednotlivých obecních zastupitelstev. Výkazy škod (tzv. operáty) byly sestavovány ve formě jednotných předtištěných formulářů podle kategorie škody a zahrnovaly zhruba její popis, datum a místo způsobení, původce, navrhovanou sumu k odškodnění a přiložené doklady (potvrzení, svědectví). V zásadě byly veškeré škody, které byl ochoten stát hradit, rozděleny do tří kategorií: A) kontribuce a rekvizice pruské armády, B) rekvizice a stravování rakouské armády, C) ostatní škody (přípřeže, požáry aj.). Okresní komise měla mimo schválení a postoupení výkazů škod jednotlivých obcí také navrhnout pořadí při vyřizování výplat odškodnění a upozornit na místa, kde hrozilo nebezpečí nouze.⁷² Přednostní pořadí měly mít obce postižené následky přímých vojenských střetnutí. Za takové byly počítány okresy Nechanice, Hradec Králové, Jaroměř, Náchod, Trutnov, Dvůr Králové, Hořice, Jičín, Lomnice nad Popelkou, Turnov a Mnichovo Hradiště.⁷³ V případě potřeby měla okresní komise navrhnout udělení zálohy na odškodnění, nejvýše však do poloviny celkové sumy. Výkazy pro zvláště postižená místa tvořily samostatnou kategorii válečných škod (výkaz D). Celkové výkazy o požadovaném odškodnění podávala okresní komise zemské do 14 dnů po obdržení podkladů z obcí.⁷⁴ Na jejich základě pak zemská komise vypracovala tzv. hlavní likvidační výkazy, které postoupila ústřední likvidační komisi do Vídně. K upřesnění a přezkoušení pravdivosti údajů ve výkazech okresních komisí jmenovala zemská komise pro jednotlivé kraje své zplnomocněné komisaře.

Největší potíží, na kterou narážela celá odškodňovací akce, byla otázka financí. Po uzavření míru a podrobnějším propracování organizace odškodnění se počítalo ze strany státu s částkou 500 000 zlatých. To však byla např. suma, kterou žádala pro své odškodnění jen samotná Praha.⁷⁵ K 19. září 1866 byla již přihlášena celozemská škoda v hodnotě 3 373 157,67 zlatých. Kritičnost situace se ovšem před Prahou neutajila a když 13. října císař kabinetním listem potvrdil odškodnění bez výjimek, zemský sněm se peticí ohradil proti použití zemských peněz ve větší míře k tomuto účelu.⁷⁶ Je pravděpodobné, že tato situace vyvolala ona dvě zasedání vlády v Praze. Skutečností zůstává, že koncem roku 1866 bylo již počítáno s odškodněním ze strany státu v částce 4 000 000 zlatých. Mimo to byly některým místům přiděleny milodary a pořádaly se sbírky i mimo české země.⁷⁷ Výnosem zemské odškodňovací komise ze 4. prosince 1866 bylo povoleno ustavení „výpomocných komitétů“ při městských úřadech pro soukromé sbírky na válkou postižené.⁷⁸ V mnoha případech převzaly tento úkol okresní odškodňovací komise, především v místech válkou postižených, kde se nedal očekávat velký výsledek, např. v Mladé Boleslavi. Rozebereme si proto tento okres více.

Z výše nahlášených škod je možno odhadnout a srovnat rozsah škod v jednotlivých oblastech Čech. Z celkové sumy škod 3 373 157,56, přihlášených k 19. září 1866, vykazoval nejvyšší částku královehradecký kraj ve výši 1 084 496,89 zl. Po něm následoval kraj čáslavský se 479 598,70 zl., pak jičínský (470 130,54 zl.), chrudimský (366 917,97 zl.), plzeňský (206 280,02 zl.), pražský – bez města Prahy (181 488,53 zl.), boleslavský (161 475,98 zl.), litoměřický (129 739,31 zl.), tábořský (112 198,20 zl.), písecký (54 816,17 zl.), budějovický (27 862,13 zl.) a konečně chebský (19 177,05 zl.). Zbývající částka do celkové přihlášené sumy zahrnovala škody způsobené na komunikacích. Je zcela příznačné pro charakter poškození obyvatelstva, že nejvyšší škody byly způsobeny rekvizicemi.⁷⁹

Přihlášením škod neměla ovšem obec zajištěnou jejich úhradu. K její výši se musela vyslovit okresní, zemská a konečně vídeňská komise. Především zemská i vídeňská se snažily zaujmout co nejpřísnější a tím i nejšetnější stanovisko. Většinou došlo k polovičnímu snížení nárokové částky. Jako příklad nám může posloužit obec Bezděčín v mladoboleslavském kraji. Přihlásila škody způsobené průchodem a ubytováním rakouského a saského vojska ve dnech 31. srpna až 5. září. Přes to, že ztráty vznikly již v době po stanoveném rozmezí pro odškodnění, uznala okresní komise celou hlášenou hodnotu 488,70 zl. Zemská komise snížila odhad škody na 265,14 zl., tedy bezmála na polovinu. Po dalších, dodatečných hlášeníh obce, byla zemskou komisí navržena Vídní částka 773,55 zl. Škoda byla uznána jako vzniklá v příměří. Odškodnění pro tuto dobu hradila z části saská pokladna a z části zemská pokladna. Ze státní pokladny byla uznána k proplacení pouze částka 392,33 zl., tedy polovina požadovaného odškodnění.⁸⁰ Zbývající částku obec dostala značně zmenšenou odpisem z daní a ze saské strany v naturáliích (vojenské koně). Jiný případ bylo Taxisovo niměřické panství. Ve stanovené lhůtě podalo žádost o odškodnění 778 zl. Pro nedostatek dokladů mu však bylo uznáno pouze 120 zl. tedy méně o 658 zl. Podobně obec Mladá Beleslav nemohla doložit z celkové sumy 3 860,68 zlatých celkem 3279,28 zlatých a bylo jí tedy nahrazeno pouhých 581,40 zlatých.⁸¹ Nedostatek požadovaných potvrzení na rekvizice, přípreže a jiné ztráty obyvatelstva, vyvolaný jednak neznalostí a jednak, zcela pochopitelně, situací při které ztráty vznikaly, odškodňovací akci zdržoval. Zpočátku stanovené lhůty k podání výkazů škod bylo nutno stále prodlužovat, protože docházely dostatečné výkazy, doplňující již předložené. Nejrychleji bylo odškodnění ukončeno v jižních Čechách, kde nedošlo k vojenským střetům a válka zde nezpůsobila tolik škod. Například okres Nové Hrady dostal již 15. prosince 1866 1207 zlatých a 42 krejcarů z celkové částky, která byla okresům budějovického kraje vyplacena.⁸² Přitom i tento kraj celkovou sumou 91 326,56 zlatých, která mu byla jako odškodnění vyplacena, předkročil odhadovanou škodu 27 862 zlatých z 19. září 1866. Rozdíl nebyl způsoben jen špatným odhadem, ale i skutečností, že obyvatelstvu vznikaly i po

ukončení války škody jejími následky. Jedním z největších důsledků bylo propuknutí epidemie cholery, která se rozšířila po celých Čechách i na Moravě. Její rozsah byl tak velký, že vyvolal i povzdech u básníka Jana Nerudy: „Nadešel čas umírání. Tisícové klesli rázem ze den jediný a tisícové padají za nimi znenáhla.“⁸³ Epidemií byly samozřejmě nejvíce postiženy oblasti válečných střetů, tedy severovýchodní Čechy. Zde také nejdéle a nejpomaleji probíhala odškodňovací akce. Teprve k 1. dubnu 1867 bylo například uznáno vyúčtování válečných škod pro okres Hradec Králové částkou 173 393 zlatých, 86 krajcarů.⁸⁴ Zvláštní částka 201 046 zlatých byla určena pro místa přímých bojů v hradeckém kraji. Za celý kraj bylo uznáno odškodné 1 040 161 zlatých, 80 krajcarů. Proti 19. září, kdy se škoda hradeckého kraje odhadovala na 1 084 497 zlatých je to méně zhruba o 44 335 zlatých.⁸⁵ Pro srovnání jde zhruba o sumu, kterou odškodňovací komise odsouhlasily dohromady pro obce Nové Město nad Metují a Polici. Snížení bylo důsledkem toho, že státní pokladna již dočerpávala finanční prostředky, určené pro odškodnění. Tím ovšem byly ohroženy právě oblasti nejvíce postižené. Sucho roku 1865 nedovolilo obcím příliš velké zásoby. Vojenské střety i průchody vojsk zničily na mnoha místech úrodu roku 1866 a epidemie cholery i nedostatek potahů pak ztěžovaly sklizení jejích zbytků. Postiženým obcím hrozil hlad, jak o tom svědčí například petice představenstva obcí Chlum, Dlouhé Dvory, Lípa, Rozběrice, Všestary, Bříza, Čistěves, Světí a Nedělišťe k císaři z počátku ledna 1867.⁸⁶ Tyto obce dodávaly již před válkou přípreže rakouské armádě. Před bitvou u Chlumu dostaly příkaz k evakuaci, přičemž musely odevzdat rakouské a saské armádě většinu dobytka. Zbývající část jim byla odebrána po bitvě vítěznými Prusy, Obce byly nuceny dopravovat pruské raněné vojáky až na hranice Čech. Pro své ztráty byly obce zařazeny mezi nejvíce postižené a byla jim již v srpnu 1866 poskytnuta naturální výpomoc v odhadnuté hodnotě 35 323 zlatých. Další naturální výpomoc jim byla poskytnuta v září a říjnu 1866, celkové vyúčtování však stále schváleno nebylo. Jako projev pochopení a odpověď na petici počátkem února udělil císař postiženým oblastem dar milion zlatých. Částka měla být rozdělena především na škody z výkazů písmena C, tedy způsobené požáry, drancováním a podobně. Do Turnova byl k dohledu nad jejím rozdělením přidělen v druhé polovině března 1867 ministerský komisař Pfunzen. Jako příklad rozdělení můžeme uvést okresy Sobotka a Jičín. Prvnímu byla uznána škoda v hodnotě 76 550 zlatých a z daru obdržel 17 000 zlatých. Druhý měl uznanou škodu 312 904 zlatých a obdržel z daru 80 000 zlatých.⁸⁷

Přílišnému odčerpávání částky státního rozpočtu na válečné odškodnění obyvatelstva se státní správa snažila zabránit udělováním naturálního odškodnění. V praxi se jednalo o přidělování vyřazených vojenských koní a povozů obyvatelstvu. Je samozřejmé, že tato náhrada byla, vzhledem ke stavu koní i vozů po

prodělané válce, zcela neplnohodnotná. Ještě pochybnější hodnotu pro zemědělské obyvatelstvo bylo rozhodnutí rakouské vlády z ledna 1867, že požadované odškodnění za rekvizice, které přesahuje 1000 zlatých, má být hrazeno státními dluhopisy. Přitom nárokované odškodnění za rekvizice a přípřeže bylo právě největší a nejčastější položkou výkazů o škodách. Například obec Litomyšl nárokovala za přípřeže, vynucené pruskou armádou, 108 991 zlatých z celkové sumy 138 621 zlatých požadovaného odškodnění. Tato forma poškození také postihla největší územní oblast.

Postup při uznávání a proplácení válečného odškodnění obyvatelstva se od poloviny roku 1867 prakticky měnil na dlouhodobé spory o zaplacení a trval až do devadesátých let minulého století. Do roku 1880 ho řídila Zemská odškodňovací komise.⁸⁸ Z nejvíce postižených krajů bylo k tomuto roku uznáno a částečně uhrazeno pro hradecký kraj již zmíněných 1 040 161 zlatých, jičínský 932 517 zlatých a 70 krajcarů a chrudimský kraj 1 458 569 zlatých a 73 krejcarů.

Význam celé odškodňovací akce po prusko-rakouské válce byl značně snížen organizací dokladování škod a jejich problematickým nahrazováním civilnímu obyvatelstvu. Ze strany rakouské vlády byl negativní přístup k odškodňování posílen značnými ztrátami státní pokladny po prohrané válce.⁸⁹ Pro část obyvatelstva českých zemí však zpustošená země znamenala ztrátu životních jistot. Způsob, velikost a zdoluhavost nahrazování škod v nich naopak tuto nejistotu ještě zvyšovaly a sílily vědomí, že nesou ztráty za cizí politické cíle. Odškodňovací akce v tomto směru byla druhou válečnou prohrou rakouské politiky.

POZNÁMKY

1. Z autorů, kteří byli svědky, je to především S. Heller: *Válka z roku v Čechách*. Praha 1895. Z dnešních autorů lze jmenovat např. práce P. Běliny, J. Kolečky a O. Urbana.
2. V posledních letech je to např. práce O. Urbana: *Vzpomínka na Hradec Králové*. Praha 1986.
3. SÚA, Prezídium českého místodržitelství, tajné (dále jen PMT), čj. 62/1866.
4. Písemné prameny ke studiu vojenských operací v prusko-rakouské válce na českém území jsou převážně uloženy ve Vojenském historickém archivu v Praze. Jejich soupis zveřejnila E. Boháčková: *Prusko-rakouská válka ve fondech Vojenského historického archivu*. *Historie a vojenství*, roč. 1966, č. 5, s. 940.
5. P. Bělina: *Využití pošty, železnice a telegrafu v českých zemích za války roku 1866*, *Sborník Poštovního muzea* 1983, s. 127-147; M. Borovička: *Pruský*

vpád do severních Čech v roce 1866. Sborník Severočeského muzea – Historia 10, 1991.

6. J. Kolejka: Bitva u Hradce Králové 1866. Slovo k historii, roč. 1986, č. 4.
7. J. Neruda byl očitým svědkem situace civilního obyvatelstva za války i pruské okupace. Jeho postřehy a komentáře byly v roce 1924 soustředěny pod názvem Okupační arabesky a vydány společně s jeho fejetony tiskem v knize J. Neruda: Válečný rok 1866. Praha 1924.
8. V. Körner: Post bellum 1866. Praha 1986, s. 13.
9. SÚA, Prezídium policejního ředitelství, tajné (dále jen PPT), čj. 215/1866, č. 87.
10. SÚA, PPT, čj. 215/1866.
11. SÚA, Ministerstvo zahraničních věcí, Vídeň (dále jen MZV/R), sign. L 23, inv.č. 46.
12. SÚA, PPT, čj. 215/1866.
13. SÚA, MZV/R, opisy, sign. I/2/XX, čj. 4648/1866.
14. SÚA, PMT, čj. 17/1866.
15. SÚA, PPT, čj. 215/1866, čj. 212.
16. VHA Praha, General Komando Praha (dále jen GK Praha), sign. II. odd. 22-5/46.
17. A. Špiritová: Slovník představitelů státní správy v Čechách v letech 1850-1918. Praha 1993, s. 106.
18. Sledování jejich činnosti lze podchytit v oběžnících prezídia českého místodržitelství ve fondu SÚA, Cirkuláře a vyhlášky do r. 1918 (dále jen CV).
19. SÚA, PMT, čj. 16/1866.
20. SÚA, PMT, čj. 24, 29/1866.
21. SÚA, PMT, čj. 26, 28, 31, 38/1866.
22. SÚA, PMT, čj. 63/1866.
23. SÚA, Ústřední přípravní komise.
24. SÚA, CV, 1866 – červenec, oběžník PM č. 4086; PPT, čj. 131/1866.
25. SÚA, PMT, čj. 34, 45, 202.
26. SÚA, Zemské finanční ředitelství (dále jen ZFŘ) 1864–1867, sign. VII/95 c.d.
27. SÚA, PMT čj. 25, 37, 47, 57/1866.
28. SÚA, PMT, čj. 16, 18, 19, 22/1866.
29. SÚA, ZFŘ 1864-1867, sign. VII/95 c.d.
30. SÚA, ZFŘ 1864-1867, sign. VII/95 d.
31. SÚA, PMT, čj. 49, 55, 56/1866.

32. SÚA, České poštovní ředitelství (dále jen ČPŘ), prezídium, čj. 48/1866.
33. SÚA, ČPŘ, prezídium, čj. 7151/1866.
34. SÚA, Vrchní apelační soud (dále jen AVS), normálie, sign., PO 2 – 429.
35. SÚA, AVS, normálie, sign. Po 2 – 428; PPT, čj. 154/1866.
36. SOrA Bruntál, Okresní úřad Cukmantl, prezídium, čj. 215/1866.
37. A. Špiritová: Pražská poštovní ředitelství a ústřední poštovní správa v letech 1850–1883. Sborník Poštovního muzea 1991, s. 22.
38. SÚA, Prezídium českého místodržitelství (dále jen PM), dílčí inventář k oddělení 1866.
39. SÚA, PM 1861–1870, sign. 13/49/11, čj. 4244, 4311, 4427, 4439/1866.
40. SÚA, PPT, čj. 165/1866.
41. VHA Praha, GK Praha, sign. III. odd. 73–5/4.
42. O. Urban, citovaná práce s. 390.
43. M. Lišková: Slovník představitelů zemské samosprávy v Čechách v letech 1861–1913. Praha 1994, s. 259.
44. J. Heidler: Příspěvky k listáři dr. F. L. Riegra. Praha 1924, s. 164–165.
45. SÚA, PPT, čj. 86/1866. Na domě restaurace Sport v Radešovicích /dnes součást Řičan) je připevněna deska, připomínající zatčení obou předních českých osobností.
46. SÚA, PMT, čj. 54/1866, VHA Praha, GK Praha, prezídium, čj. 585/1866.
47. O. Frankenberger, D. Líbal: Češi v roce 1866. Historie a vojenství, roč. 1966, č. 4.
48. Zprávy o evakuaci pražského obyvatelstva viz VHA Praha, GK Praha, prezídium, čj. 620/1866. V dobové literatuře je nálada nejvíce podchycena v již citované práci Hellera.
49. J. Neruda: Válečný rok 1866. Praha 1924, s. 104–106.
50. SÚA, CV 1866 – červenec.
51. Ohlášení zastupitelstva okresu Mladoboleslavského bylo zveřejněno v Národních listech 26. července 1866. O okolnostech jeho vzniku a velmi zajímavé politické situaci na Mladoboleslavsku viz svědectví K. Mattuše: Paměti. Praha 1921.
52. SÚA, PM 1861–1870, sign. 8/1/15/29.
53. Osvědčení okresního zastupitelstva bělského bylo zveřejněno v Národních listech 8. srpna 1866.
54. Viz citované práce Mattuše, Hellera, Urbana.
55. SÚA, PPT, čj. 214 (prius u čj. 215), PMT čj. 74/1866.

56. SÚA, PPT čj. 215/1866 – zprávy krajských komisariátů.
57. SÚA, Zemská odškodňovací komise (dále jen VOK).
58. SÚA, VOK – výkazy škod okresu Sobotka.
59. Obsazení Mladé Boleslavi např. líčí Mattuš v již citovaných pamětech, z článků je to např. F. Rudolf‘ Prušáci v Mladé Boleslavi. Mladoboleslavské Listy, roč. 39/1926, č. 50–51.
60. SÚA, PPT, čj. 165/1866.
61. Heller: citovaná práce s. 432.
62. Jenom na mladoboleslavském okrese dělal výkaz výživného do 2. srpna 1866 celkem 6992,98 zlatých z 23 obcí. (SÚA, VOK, inv.č. 141).
63. Protokol odškodňovací komise obce Velké Všelisy ze dne 27. 10. 1866. SÚA, VOK, výkazy škod obce Velké Všelisy.
64. SÚA, VOK, čj. 82.
65. SÚA, VOK, čj. 5.
66. SÚA, PM 1861-1870, sign. 13/49/11, čj. 6266/1866.
67. Urban, citovaná práce s. 393, 401–404.
68. SÚA, Prezídium ministerské rady Vídeň (dále jen MRP/R), katalog v rukopise z let 1882–1888.
69. SÚA, PM 1861-1870, sign. 13/49/11, čj. 6264/1866.
70. SÚA, VOK, čj. 153/1866.
71. SÚA, VOK čj. 5/1866.
72. Např. okresní úřad v Hradci Králové podal zprávu o nouzi v obcích na území bojiště dne 18. 2. 1867 (SÚA, VOK, čj. 2441. Od roku 1867 byly spisy Válečné odškodňovací komise řazeny průběžně podle čísel bez ohledu na rok).
73. Městská rada v Mnichově Hradišti uvedla například ve svém výkazu škod, podaném již 18. října 1866, že na radnici byl při pruské okupaci zčásti zničen i městský archiv. SÚA, VOK. Výkazy škod, Mnichovo Hradiště.
74. SÚA, VOK čj. 367.
75. J. Janáček: Malé dějiny Prahy. Praha 1983, s. 280.
76. SÚA, VOK, čj. 2340.
77. SÚA, VOK, čj. 2565.
78. SÚA, VOK, čj. 1451.
79. Tato sumární čísla jsou součtem výkazů škod obcí ve spisech Válečné odškodňovací komise.

80. Výkazy škod, způsobených stravováním a ubytováním pruského vojska jsou uloženy SÚA, VOK, čj. 82,2359. Celkové výkazy škod jednotlivých obcí tvoří větší část tohoto archivního fondu.
81. Na příklad představenstvo obce Strašov na mladoboleslavsku odůvodňovalo nedostatek dokladů ke škodám jednak svou neznalostí instrukcí a jednak tím, že Sasové jim slibovali vše zaplatit v hotovosti.
82. SÚA, VOK, čj. 1137.
83. J. Neruda, citovaná práce, s. 156.
84. SÚA, VOK, čj. 3057.
85. SÚA, VOK, inv. č. 141 – odškodňovací tabely. Součet je opět součtem položek na výkazech jednotlivých krajů.
86. SÚA, VOK, čj. 1272. U tohoto čísla jsou soustředěny i další petice k místodržiteli a zemskému sněmu.
87. SÚA, VOK, čj. 2901.
88. Zemská odškodňovací komise zakončila svou činnost v roce 1880. Zbývající agendu převzalo české místodržitelství.
89. Rozborem státní finanční politiky se zabývá práce rakouského historika F. Hoeniga: *Österreichs Finanzpolitik im Kriege von 1866*, Wien 1937.

PŘÍLOHA 1

Časový postup uzavírání poštovních úřadů

červen – srpen 1866

- 22.6. – 25.6. Hanšpach
 22.6. – 26.6. Šluknov
 22.6. – 30.7. Dubá
 23.6. – 29.6. Rumburk
 23.6. – 3.7. Jablonné
 23.6. – 14.7. Liberec
 23.6. – 16.7. Frýdlant
 24.6. – 10.7. Česká Lípa
 24.6. – 15.7. Český Dub
 24.6. – 16.7. Jablonec nad Nisou
 24.6. – 19.7. Železný Brod
 24.6. – 26.7. Bor u České Lípy
 24.6. – 29.6. Varnsdorf

25.6. – 21.7. Turnov
25.6. – 29.6. Tanvald
25.6. – 24.7. Semily
25.6. – 31.7. Police nad Metují
25.6. – 10.8. Maršov
26.6. – 31.7. Broumov
26.6. – 31.7. Náchod
27.6. – 30.6. Lomnice nad Popelkou
27.6. – 10.7. Hostinné
27.6. – 19.7. Trutnov
27.6. Nové Město na Moravě
27.6. – 21.7. Jičín
27.6. – 24.7. Dvůr Králové nad Labem
27.6. – 20.7. Žacléř
28.6. Lanškroun
28.6. – 9.7. Mladá Boleslav
28.6. – 10.7. Mnichovo Hradiště
28.6. – 12.7. Jilemnice
28.6. – 19.7. Nová Paka
28.6. – 2.8. Jaroměř
29.6. – 10.7. Bělá pod Bezdězem
29.6. – 26.7. Hořice
30.6. – 4.7. Benátky nad Jizerou
30.6. – 18.7. Vrchlabí
31.6. – 15.7. Městec Králové
1.7. – 4.7. Nové Strašecí
1.7. – 9.7. Nový Bydžov
1.7. – 3.8. Praha – pojezdná pošta
2.7. – 15.7. Nymburk
2.7. – 4.7. Unhošť
3.7. – 17.7. Chlumecko
3.7. – 30.7. Nechanice
3.7. – 3.8. Hradec Králové

po bitvě u Hradce Králové

4.7. – 10.7. Pardubice

4.7. – 16.7. Ústí nad Orlicí
4.7. – 21.7. Žamberk
4.7. – 23.7. Přelouč
5.7. – 8.7. Poděbrady
5.7. – 9.7. Čáslav
5.7. – 10.7. Holice
5.7. Kouřim
5.7. – 16.7. Nasavrky
5.7. – 21.7. Rychnov
5.7. – 24.7. Chotěboř
6.7. Bilina
6.7. Kostelec nad Orlicí
6.7. Postoloprty
6.7. Teplice
6.7. – 8.7. Duchcov
6.7. – 11.7. Skuteč
6.7. – 19.7. Habry
6.7. – 22.7. Vysoké Mýto

7.7. – 16.7. Hlinsko
7.7. – 26.7. Opočno
8.7. Karlovy Vary
8.7. – 9.7. Nejdek
8.7. – 20.7. Litomyšl
8.7. – 20.7. Polička
8.7. – 21.7. Havlíčkův Brod
8.7. Praha
9.7. Mladá Vožice
9.7. – 23.7. Polná
10.7. Praha – listovní pošta
10.7. – 11.7. Počátky
10.7. – 21.7. Lanškroun
10.7. – 21.7. Příbryslav
10.7. – 24.7. Karlín
10.7. – 14.8. Smíchov
11.7. – 12.7. Benešov

12.7. Říčany
12.7. – 15.7. Kouřim
14.7. – 15.7. Říčany
22.7., 25.7. Říčany
26.7. – 28.7. Králíky
27.7. Říčany
28.7. – 29.7. Nepomuk
29.7. – 30.7. Manětín
1.9. Nepomuk

(Zpracováno podle SÚA, AVS – normálie, sign. Po 2–429)

POKUS O ZNOVUOTEVŘENÍ PROBLEMATIKY L' AUTRICHE SLAVE ET ROUMAINE

Vladimír Šibrava

Otázka vztahů mezi českými zeměmi a Francií v období minulého „fin de siècle“ se dostala do popředí zájmu četných badatelů. Někteří z nich věnovali při zkoumání zmíněné problematiky zvýšenou pozornost zdánlivě „perifernímu“ periodiku l' Autriche slave et roumaine. Například Jan Opočenský mu nejen zasvětil stat' L' Autriche slave et roumaine (1887),¹ ale časopis je zároveň hlavním předmětem jeho zkoumání rovněž v samostatně vydaném zvláštním otisku ze Slovanského přehledu s obecnějším a obsahově širším názvem Francie a rakouští Slované v letech devadesátých.² Ze současných historiků věnovala Pavla Horská ve studii Praha – Paříž³ problematice l' Autriche slave et roumaine samostatný oddíl. Snad by nebylo na škodu pokusit se připomenout a – tam, kde je to možné – doplnit v dané záležitosti výsledky dosavadního zkoumání.

Zájem Francie o aktivní zahraniční styky s představiteli slovanských, ale i jiných „neněmeckých“ národů uvnitř Rakouska-Uherska souvisel s emancipačními tendencemi uvnitř monarchie a nebyl tedy na přelomu devatenáctého a dvacá-

tého století nově vznikajícím jevem.⁴ V šedesátých a sedmdesátých letech však doznává četných kvalitativních změn.⁵ Podstatný obrat znamenalo prohlášení českých poslanců z období francouzsko-pruské války, následující po „obdobně zaměřeném“ Riegrovu memorandu císaři Napoleonovi a deklarující obdobné zájmy obou zemí zejména ve vztahu k Německu,⁶ i když k oficiálním, přímým kontaktům na nejvyšší úrovni mezi politickými představiteli českého a francouzského státu došlo až po vzniku samostatného Československa.⁷ Na jedné straně nahlížela diplomacie Francouzské republiky na Rakousko-Uhersko jako na homogenní stát,⁸ na druhé, sledujíc své ekonomické a politické zájmy, využívala „otevřeného“ frankofilství rakouských Slovanů, jež by mohlo hrát určitou roli v případě válečného konfliktu s Německem,⁹ stejně jako rivalita mezi Čechy a Němci¹⁰ a ostatními Slovany a Němci. J. Opočenský uvádí, že: „*Ve francouzské veřejnosti stoupal tehdy zájem o slovanské, zejména ruské poměry,*“ a že: „*Bývalý prezident republiky Jules Ferry předložil ministru zahraničních věcí G. Flourensovi plán, aby této nálady francouzské veřejnosti bylo využito pro politiku, jež by prostřednictvím rakousko-uherských Slovanů a Románů působila na Vídeň. Měly se oživit sympatie rakousko-uherských národů slovanských a Rumunů k francouzské kultuře a Francii vůbec a tím měl být zeslaben v rakousko-uherské monarchii vliv trojspolkové politiky. Kampaň neměla být vedena ve velkém tisku pařížském. Měla se spíše obracet k francouzské veřejnosti, ukázati jí, co jsou a co chtějí rakouští Slované a jak výhodnou pro Francii úlohu mohli by hráti v mezinárodní politice.*“¹¹

Popularizaci Čechů a rakouských Slovanů ve Francii prostřednictvím k tomu určeného časopisu požadoval francouzský diplomat a bývalý generální konzul ve Spojených státech Albert Lefèvre ve zprávě vypracované společně se staročechem Františkem Riegrem a určené G. Flourensovi: „*C' est avec la presse que la politique Allemande régente, gourmande l' opinion publique en Autriche et maitrise toutes les résistances. Deux Journaux la „Freie Presse“ de Vienne et „Pester Lloyd“ de Pesth tiennent la Cisleithanie et le royaume Hongrois sous la férule du Chancelier Allemande. Donc contrebalancer, cette influence il me paraît nécessaire d' avoir, parmi les journaux de Prague et de Vienne des organes spéciaux de divulgation pour nos intérêts.*

/.../ il y aurait urgence à populariser en France, à l' aide de journaux influents la cause des Tchèques et des Slaves d' Autriche. Des informations curieuses auxquelles j' ai fait allusion dans mon précédent rapport, m' ont démontré que la pression Allemande et Hongroise s' exerce tous les jours, sur nos organes les plus accredités pour tenir le public français dans l' ignorance du mouvement Slave autrichien, et pour monopoliser notre attention et nos sympathies en faveur des Magyars très prodigue à notre égard, de démonstrations platoniques.“¹²

Týž Albert Lefavre se výrazně podílel na vzniku a vydávání l' Autriche slave et roumaine i "jeho ideového následníka" l' Europe. O pozadí existence obou vypovídá osobní fond jejich šéfredaktora¹³ – „Pozůstalost G. Blachona – korespondence“, uložený ve Státním ústředním archivu /dále SÚA/.

Fond „en question“ je rozsahem nevelký. Čítá pouze šedesát osm inventárních jednotek, uložených ve dvou kartónech. Sestává se z materiálů, vztahujících se k činnosti obou zmíněných časopisů, byť je ráz některých z nich „polosoukromý“ – zejména Blachonova korespondence se Soběslavem Pinkasem. Ve většině případů jde o redakční poštu, určenou přímo Blachonovi, řídce se zde vyskytuje vzájemná korespondence „sympatizantů redakce“ – např. dopis dr. J. Grégra Soběslavu Pinkasovi ze 7. února 1894.¹⁴ Inventární jednotky jsou řazeny abecedně, podle grafické podoby „hesla“ ve zpravidla francouzské „transkripci“. V první části jsou uloženy dopisy jednotlivých osob dle příjmení původců, za nimi korespondence spolků /Akademický čtenářský spolek, Slavín – literární a řečnický spolek, Umělecká beseda v Praze/. Pod inventárním číslem 67 je k nalezení francouzský překlad v Rakousku konfiskované brožury Rakouský spolek s Německem – L' Alliance de l' Autriche avec l' Allemagne au point de vue Bohême autrichienne. Poslední „číslovaný“ dokument je psán na hlavičkovém papíře francouzského vicekonzulátu a zcela na závěr fondu byl zařazen nejspíše proto, že podpis na něm je nečitelný. Za ním následují inventárním číslem neo značené „Registrturní záznamy Blachonovy“.

Časový rozsah fondu je vymezen léty 1887–1908, převážná část materiálů zde obsažených ovšem spadá do rozmezí let 1887–1893. Jeho původ není zcela jasný. J. Opočenský cituje v zmíněné brožuře Francie a rakouští Slované v letech devadesátých materiály zde obsažené jako jednotlivé dopisy s udáním příjmení původce a adresáta, stejně jako i data odeslání bez uvedení názvu fondu.¹⁵ Lze soudit, že později byl součástí fondu Ministerstva zahraničních věcí uloženém v SÚA. Roku 1969 jej J. Vrbata začal zpracovávat tamtéž jako samostatný osobní archivní fond pod názvem Korespondence francouzského redaktora G. Blachona a zamýšlel sestavit jeho inventární soupis. Bohužel se však dochoval jen úvod a několik excerpt.

Jméno George Blachon není podchyceno v našich ani zahraničních základních encyklopedických příručkách /a to ani dobových/ a rovněž J. Vrbata podotýká, že: „Z dosud dostupných archivních materiálů ani z literatury se zatím nepodařilo zjistit nic bližšího o osobě G. Blachona.“¹⁶

J. Opočenský podává na základě „důvěrnických zpráv, jež si rakouské velvyslanectví v Paříži o Blachonovi dovedlo zaopatřit“ uložených v době vzniku jeho citovaného svazku v archivu Ministerstva zahraničních věcí v Praze¹⁷ alespoň kusou informaci, ze které vyplývá, že se jednalo o mladého, asi pětaticetile-

tého redaktora, opatřujícího policejní seinské prefektuře zprávy, týkající se Rakouska. Patřil k okruhu J. Ferryho, jenž ho též doporučil A. Lefaivrovi. Pikantní je, že pražská policie nechtěla v Blachonovu existenci věřit a domnívala se, že jde o nový pseudonym francouzského slavisty L. Legera, jenž již v roce 1870 vydával v Praze *Correspondence slave*.¹⁸ Z dopisu sekretáře Syndicat des correspondents parisiens J. de Luze z 23. srpna 1891 se dále dovídáme, že byl G. Blachon přijat za člena této organizace. Na obálce listu je titulován „Correspondent parisien de Národní listy“.¹⁹

O charakteru Blachonem redigovaných časopisů *l'Autriche slave et roumaine* a *l'Europe*²⁰ vypovídá jednak vlastní fond, jednak sekundární prameny.

Přesto, že všechny archiválie ve fondu obsažené nemají stejnou „informační hodnotu“ – setkáváme se zde se vzkazy na vizitkách či méně obsažnými děkovnými dopisy těch, kteří v rámci propagace obdrželi výtisk *l'Autriche slave et roumaine*, popř. *l'Europe* zdarma, žádostmi o výměnu /sem patří např. upozornění B. Bogišiče na šéfredaktorku ruského časopisu *Severnyj Věstnik*, jež si přeje vyměňovat týž za *l'Autriche slave et roumaine* /,²¹ někdy ne tak docela nezajímavými žádostmi o spolupráci /mimo jiné částí korespondence ruského konsula v Bosně a Hercegovině N. Bakunina,²² jehož nezakryvanou intencí bylo stát se placeným spolupracovníkem redakce – v orig. *collaborateur rétribué*/ či s reakcemi způsobenými nedorozuměním (dopis nakladatele J. R. Vilímka z 29. listopadu 1887 – Vilímek, nechápaje za jakým účelem mu byl zaslán Blachonův časopis, odeslal do francouzské redakce na oplátku své *Humoristické listy*²³) – poskytují „en bloc“ cenné informace o povaze obou „Blachonových časopisů“ – a tím i o směřování „neoficiální francouzské politiky“, a zároveň o individuálních názorech nejrůznějších politických a kulturních představitelů na slovanskou a balkánskou otázku, na postavení slovanského a balkánského etnika uvnitř Rakouska. Bez zajímavosti není ani na základě Blachonovy pozůstalosti sestavitelný seznam původců korespondence, z něhož se dovídáme, že mezi dopisovateli „Blachonových časopisů“ nechyběly ani významné osobnosti české a francouzské kulturní a politické scény.

Zprvu několik z fondu získaných informací o obou časopisech. Z dopisu N. Bakunina z 2. března 1890²⁴, stejně jako i z dalších archiválií, lze zjistit, že redakce časopisu *l'Autriche slave et roumaine* sídlila na bulváru St. Michel 63 v Paříži a v dopise A. D. Chanderolyho, bývalého velvyslance v Petrohradě, je uvedena adresa *l'Europe* – 38, rue Notre Dame des Victoires.²⁵

l'Autriche slave et roumaine neměl dlouhého trvání, vycházel jen v letech 1887–1888, a světlo světa spatřilo pouze dvacet devět čísel. Zpočátku byl subvencován francouzským Ministerstvem zahraničních věcí. Albert Lefaiivre píše Blachonovi 28. srpna 1887: „*J' avais bien réçu votre avant dernière lettre, j' en*

avais immédiatement envoyé un résumé à M. Flourens,“²⁶ a krátce poté, 2. září 1887 informuje Blachona, že jej Flourens přijal a v dané souvislosti uvádí: „*Vous n’avez qu’a’ me communiquer la note, je vous dirai le devin de votre budget pour le premier mois, je vous donnerai un billet pour la somme correspondente*“.²⁷ Již 8. září téhož roku však upozorňuje, že se otázka financí stává delikátní.²⁸

Dalším finančním zdrojem měly být peníze od abonentů, s kterými však byly dle Opočenského nesnáze, „*neboť nechtěli platit*“.²⁹ Pro zajímavost; mezi prvními „neplatiči“ byl kníže Colloredo Mansfeld, „*vymlouvající se, že není sdostatek bohat, aby si mohl popřáti předplatné*“.³⁰ Po odnětí subvence francouzského ministerstva zahraničních věcí žádal Lefaivre, aby čeští politikové financovali list sami, „*staročeši se však domnívali, že jako vládní strana si to nemohou dovolit a mladočeši veškerou podporu odmítli*“.³¹ Ke ztrátě ekonomického zájmu a zániku časopisu nejspíš přispěl i zákaz jeho rozšiřování v Rakousku-Uhersku, na nějž upozorňuje dopis Akademického čtenářského spolku, podepsaný Janem Mášou, ze 7. června 1888.³²

S otázkou distribuce, propagace, politického směřování a financování obou listů souvisí i návrh francouzského konzula v Hamburku Julese Lefaivra ze 14. prosince 1888, týkající se l’ Europe: „*Puisque journal doit paraître à un assez grand nombre d’ exemplaires, peut-être feriez vous bien de l’envoyer à tous les ministres de France ou Ambassadeurs en Europe, aux Consuls Généraux du continent, mais je vous prie spécialement de vouloir bien l’envoyer aux personnes suivantes:*

Mr. L. Weiller

52 Boulevard Malesherbes

Paris

Mr. R. Marillier

Lieutenant d’ inf. Attaché au Ministère de la Guerre

8 Avenue de Villars

Paris

Mr. le [Ct?] Balny J. Avricourt

Consul Général de France à Hambourg

Allemagne

Mr. Jules Lefaiivre
Consul Supp. de France a' Hambourg
Allemagne

Mr. le Baron de Guldencrone
Chambellan de S. M.
le Roi de Danemark
Copenhagen

Peut- être aurais je, d' ici a' quelques jours, d' autres noms encore a' vous citer. Les abonnements sont justifiables par diverses raisons politiques. ³³

Stran okruhu spolupracovníků; A. Lefaiivre navrhuje v dopise z 8. září 1887 redakční radu, bohužel nejsou uvedena jména a stojí zde jen, že by mělo jít o jednoho básníka, jednoho poslance parlamentu a dvě „femmes de lettre“, ³⁴ v dopise z 29. září pak doporučuje Blachonovi za spolupracovníky Soběslava Pinkase a Marii Červinkovou, dceru staročecha Riegra, ³⁵ kteří skutečně zaujali vedoucí postavení v „komité“, jež připravovalo zprávy o Rakousku a přehledy tisku.

Za zmínku stojí vstřícný vztah Národních listů k l' Autriche slave et roumaine. Nejenže Národní listy uvítaly vydání prvního čísla l' Autriche slave et roumaine v Praze a přetiskly výtah z jeho úvodníku, za což je stihla konfiskace, ale doktor Julius Grégr – mimochodem věrný abonent l' Autriche slave et roumaine – se v dopise Blachonovi nezdržel deklarace duchovní spřízněnosti s A. Lefaiivrem. ³⁶

Co se týče vlastní obsahové náplně l' Autriche slave et roumaine, poměrně přesné svědectví podává J. Opočenský, jenž ve svém díle ve stručnosti charakterizuje podstatné zde vyšlé články, zejména úvodníky. ³⁷ Z korespondence uložené ve fondu a vztahující se k l' Europe lze soudit, že náplň druhého Blachonova listu byla obdobná. Lze říci, že oba listy snad nebyly v prvním významovém plánu jednoznačně protirakouské, spíše byly vedeny snahou „vrazit klín“ mezi Německo a Rakousko – zde je zdařilou ilustrací výše zmíněná stať l' Alliance de l' Autriche avec l' Allemagne au point de vue Boheme autrichienne vycházející v číslech dvě až deset, kde mimo jiné stojí: „L' ennemi le plus dangereux, le plus naturel (...) de l' Autriche, (...) c' est l' Allemagne“ – vyzývají k přátelství Rakouska s Ruskem a jsou výrazně protimaďarsky orientovány. Poměrně výstiž-

nou charakteristikou Blachonova snažení je hodnocení l' Autriche slave et roumaine z pera Friedberga Mirohorského, jenž o časopise s určitou dávkou ironie píše, že je: „*Animé de justice et d' équitabilité pour des nations si intelligentes, si loyales et franches, mais ignorées (...) par des éléments brutaux inspirés sans doute par ce reître de Bismarck, digne représentant de la race teutonnes offensive, agressive et tyrannique.*“³⁸

Záležitosti kolem vydávání l' Autriche slave et roumaine jsou jen „drobným kamínkem“ v poměrně složité „mozaice“ česko-francouzských vztahů v druhé polovině devatenáctého století. Zde by bylo lze hovořit např. o vztahu L. Leger -

J. V. Frič, o aktivitách Ernesta Denise, kontaktech Fr. Riegra a Fr. Palackého s oficiálními představiteli francouzského státu, či Nerudově prezentaci slovan-ské emigrace v Paříži, popř. o působení Soběslava Pinkase a malíře Čermáka, stejně jako o aktivitách českých spolků v dané oblasti. Toto vše již ovšem bylo popsáno v citovaných pracích i jinde a podrobnější rozbor již tak dostatečně detailně vytěžené problematiky by si vyžádal další analytické studie, „opřené“ o průzkum dalších fondů /Policejní prezidium v SÚA, Archiv francouzského Ministerstva zahraničních věcí aj./. I další exploatace fondu „Pozůstalost G. Blachona – korespondence“ by mohla vést k nastolení a řešení dalších dílčích problémů – např. se nabízí možnost interpretovat na základě „eseje“ l' Avenir de la France et de la Russie pojetí slovanské otázky u E. Denise.

Studium česko-francouzských vztahů – potažmo pak francouzských diplomatických intervencí v teritoriu střední Evropy – konec konců nemusí být omezeno syntagmatickým, časově i kontextově rámovaným přístupem, ale nabízí se i domněnka, že dané vztahy mají i svůj výrazný archetypální, paradigmatický rozměr.

POZNÁMKY

1. OPOČENSKÝ, J.: l' Autriche slave et roumaine (1887), Le monde slave, Paris, juin – juillet 1932.
2. OPOČENSKÝ, J.: Francie a rakouští Slované v letech devadesátých. Praha 1932.
3. HORSKÁ, P.: Praha – Paříž. K zahraničně politické orientaci pražské městské rady na přelomu devatenáctého a dvacátého století. In: Pražský sborník historický 20, Praha 1987, s. 97–135.
4. Ibid. s. 97–98.

5. Srov. BIRKE, E.: Frankreich und Ostmitteleuropa im 19. Jahrhundert. Beiträge zur Politik und Geistesgeschichte. Köln-Graz 1960.
6. Srov. OPOČENSKÝ, J.: La protestation des Députés Tchéques de la Diète de Bohême contre l'annexion de l'Alsace et de la Lorraine. Le monde slave, Paris, novembre 1930.
7. Srov. HORSKÁ, P.: Podíl české politiky z přelomu 19. a 20. století na vztazích rakousko-francouzských. ČsČH 17, 1969, s. 760.
8. Srov. HORSKÁ, P.: Praha – Paříž. K zahraničně politické orientaci pražské městské rady na přelomu devatenáctého a dvacátého století. In: Pražský sborník historický 20, Praha 1987, s. 105.
9. Srov. HORSKÁ, P.: Podíl české politiky z přelomu 19. a 20. století na vztazích rakousko-francouzských. ČsČH 17, 1969, s. 761.
10. Srov. VOLET-JEANNERET, H.: La femme bourgeoise à Prague 1860–1895. De la philanthropie à l'émancipation. (Doktorská dizertace). Lausanne 1988 – l'Université de Lausanne. Faculté des Lettres. s. 13–16.
11. OPOČENSKÝ, J.: Francie a rakouští Slované v letech devadesátých. Praha 1932, s. 3.
12. HORSKÁ, P.: Pokusy o investice francouzského kapitálu v českých zemích v osmdesátých letech devatenáctého století. ČsČH 19, 1981, s. 223.
13. Blachonova funkce v l' Autriche slave et roumaine vyplývá z jemu určené a ve fondu uložené korespondence, např. inv. č. 1, inv. č. 11, aj.
14. Pozůstalost G. Blachona – korespondence, inv. č. 20.
15. OPOČENSKÝ, J.: Francie a rakouští Slované v letech devadesátých. Praha 1932.
16. VRBATA, J.: Korespondence francouzského redaktora G. Blachona – inventární soupis /Úvod/, nepublikováno, Praha 1969, s. 1.
17. Inform. Bureau 1888, č. 3 180 ex 1888.
18. OPOČENSKÝ, J.: op. cit., s. 4–5.
19. Pozůstalost G. Blachona – korespondence, inv. č. 35.
20. J. Opočenský uvádí na základě konfidentské zprávy uložené v archivu Ministerstva zahraničních věcí /Inform. Bureau 1888, č. 2 754./, že si Blachon po zániku l' Autriche slave et roumaine „našel pro své ideje nové útočiště (...) v Revue Bleue“ (OPOČENSKÝ, J.: op. cit., s. 45). Na obálce dopisu A. D. Chanderolyho (inv. č. 24) je však Blachon titulován jako Directeur en chef de l'Europe a redaktor Il diritto croato. Ante Jakič píše Blachonovi, že je l'Europe velmi zajímavá a žádá jej o zaslání dvou chybějících čísel (inv. č. 25). Na

Blachonovu roli v l' Europe lze usuzovat i z dalších ve fondu obsažených materiálů.

21. Op. cit., inv. č. 5.

22. Ibid. inv. č. 4.

23. Ibid. inv. č. 60: „*Croyant que vous m' offrez votre journal en échange avec mon hebdomadaire illustré Humoristické listy*“, *j' ai donné l' ordre á l' administration de vous expédier régulièrement mon journal.*“

24. Ibid. inv. č. 4.

25. Ibid. inv. č. 24.

26. Ibid. inv. č. 30.

27. Ibid.

28. Ibid.

29. OPOČENSKÝ, J.: op. cit., s. 21.

30. Ibid.

31. HORSKÁ, P.: Praha – Paříž. K zahraničně politické orientaci pražské městské rady na přelomu devatenáctého a dvacátého století. In: Pražský sborník historický 20, Praha 1987, s. 106.

32. Pozůstalost G. Blachona – korespondence, inv. č. 64.

33. Ibid. inv. č. 31.

34. Ibid. inv. č. 30.

35. Ibid.

36. Ibid. inv. č. 20.

37. Ibid. inv. č. 67.

38. Ibid. inv. č. 18.

PŘÍLOHA */

Seznam původců korespondence:

1. ADÁMEK, Max

2. AUŘEDNÍČEK, Antonín, JUDr. – advokát

3. BABEZ, V.

4. BAKUNIN, Nicolas – ruský generální konsul v Bosně a Hercegovině a šlechtic při ruském císařském dvoře

5. BOGIŠIČ, Baltazar – srbský právní historik (především slovanské právo)

6. BRESNITZ, H. C. – korespondent Agrammer Tagblattu
7. BRUNEAU – profesor dějepisu na lyceu [v Bourges?]
8. BULIEZ – profesor na lyceu
9. CEPELIÉ, Émile – sekretář biskupa Strossmayera
10. D'ANGLAND, J.
11. DENIS, Ernest – profesor historie na filozofické fakultě v Bordeaux a na pařížské Sorboně
12. DOBRENOVIČ, Constantin
13. DUBOIS, Marcel – profesor zeměpisu na pařížské Sorboně
14. EVERS, G. – emeritní rektor
15. FLACHE, Jacques
16. FLOURENS, Léopold Émile – francouzský ministr zahraničních věcí (1886–1888)
17. FONAN, P. – generální sekretář Alliance française
18. FRIEDBERG-MIROHORSKÝ, Emanuel Salomon (Salomon z Friedbergů) – malíř (žák Ant. Mánesa), rakouský generál
19. GIRBAL, Paul – profesor dějepisu na lyceu v Troyes
20. GRÉGR, Julius, Dr. – redaktor Národních listů
21. HARIMONT, E.
22. HERBEN, Jan – ředitel Času
23. HEURTEVANT, Maurice – profesor dějepisu na lyceu v Pontury
24. CHANDEROLY, A. D. – bývalý francouzský velvyslanec v Petrohradě
25. JAKIČ, Ante – redaktor Il diritto croato
26. KIREJEV, A.
27. KOMAROV, V. V. – generál srbské armády, ruský major a ředitel časopisu Svět
28. KREDZULESCU, Nicolae – předseda senátu
29. LAURENT – profesor dějepisu
30. LEFAIVRE, Albert – bývalý francouzský generální konzul ve Washingtonu
31. LEFAIVRE, Jules – francouzský konzul v Hamburku
32. LEGER, Louis – francouzský slavista
33. LEROY, J.
34. LOYER, Maurice
35. LUZ, Jules de – sekretář Presse étrang•re
36. MAUGIS, Édouard – profesor historie na lyceu v Amiens

37. MELANOVIČ
38. MILANOVIČ, M.
39. MILLEVOYE, L.
40. MOSCONYI, Eugčne de
41. [NÁDASIF?], Ladislav – slovenský student medicíny
42. NOVIKOVÁ, Olga
43. OLIVA – profesor na lyceu ve Valenciennes
44. URUZOV – kníže a ruský ministr sídlící v Paříži
45. PERSIL, Paul – sekretář čínské mise v Paříži
46. PIGEANEAU, H. – profesor na l' École libre des sciences politiques
47. PINKAS, Ladislav – právník, absolvent l' École libre des sciences politiques, syn Soběslava Pinkase
48. PINKAS, Soběslav Hippolyt – český malíř a politik
49. PODLIPNÝ, Jan, Dr. – český politik, pražský primátor (1897–1900), dlouholetý funkcionář Sokola
50. POLANSKI, Peter
51. PREUX, Jules
52. RAMBAUD, Alfred Nicolas – francouzský historik a politik, ministr školství (1896 – 1898)
53. RICHARD, Gaston – profesor filozofie
54. ROZINSKI, G. N.
55. SANSBOEUF, Joseph – architekt, bývalý předseda francouzské ligy patriotů, čelný představitel francouzské unie tělocvičných spolků
56. SOURDILLON – profesor dějepisu na lyceu [v Tours?]
57. STROSSMAYER, Josip Juraj, PhDr., ThDr. – chorvatský biskup a politik
58. ŠETLÍK, B.
59. TEIGE, Josef
60. VILÍMEK, Josef Richard – šéfredaktor Humoristických listů
61. VOJNOVIČ, Konstantin – kníže
62. WIERZBICKI, Dr.
63. ŽŮREK, Ferdinand – pracovník administrace Hlasu národa
64. Akademický čtenářský spolek
65. Slavín – literární a řečnický spolek
66. Umělecká beseda v Praze

67. L' Alliance de l' Autriche avec l' Allemagne au point de vue Bohême autrichienne

*/ „Charakteristika“ původců korespondence se vztahuje k období vymezenému časovým rozsahem fondu.

ZŘÍZENÍ A HISTORIE ČESKÉHO ODDĚLENÍ KONZULTAČNÍ KNIHOVNY VE VATIKÁNU

Zlatoše Kukánová

V souvislosti se založením Českého historického ústavu v Římě bylo a ještě bude třeba řešit řadu organizačních a odborných otázek. Aby mohl ústav fungovat na solidní vědecké úrovni a aby byl důstojným pokračovatelem svého předchůdce, bude muset navázat na výzkum několika generací archivářů a historiků. Prvořadým úkolem bude obnovení jeho odborné knihovny a během dalších let možná i spolupodíl při doplňování českého oddělení konzultační knihovny ve Vatikánu.

Při studiu historie českých výzkumů v zahraničních archivech narazíme na řadu jmen pracovníků bývalého Archivu země České a Archivu ministerstva vnitřní.¹ Jedním z prvních českých badatelů ve vatikánských archivech, vydávající-

cích svědectví o kulturním a politickém vývoji v Evropě, byl všem dobře známý Hynek Kollmann, autor několikasvazkové edice pramenů k českým náboženským dějinám první poloviny 17. století, která vznikla na základě jeho studia v archivu Kongregace Propagandy fide.² Málokomu je však známo, že právě on má určitý podíl na zřízení českého oddělení Leoninské knihovny v Římě.

Dříve než se dostaneme k samotnému založení knihovny, zmíníme se v krátkosti o počátcích výzkumu našich historiků ve vatikánském archivu. Jeho sbírky a fondy zůstávaly většinou badatelů až na nemnohé výjimky uzavřeny. K obratu došlo teprve v osmdesátých letech 19. století po rozhodnutí papeže Lva XIII. zpřístupnit archiv vědecké veřejnosti. Do Říma začali přicházet odborníci z různých míst Evropy, aby zkoumali dosud neznámé prameny a hledali odpovědi na nezodpovězené otázky. Tehdy zde byla založena řada vědeckých ústavů, jež vytvářely odborné a materiální zázemí pro jednotlivé badatele a vzájemně si vyměňovaly získané poznatky a informace. Přístup k bohatému množství pramenů k našim národním dějinám umožnil Čechům Rakouský historický ústav poprvé v roce 1887. Od té doby vysílal Zemský výbor Království českého každoročně na vlastní náklady alespoň jednoho stipendistu ke studiu bohemik v římských a dalších italských archivech. Z jejich záznamů a poznatků vzešlo potom několik důležitých a cenných edic pramenů a nejrůznějších historických statí, obohacujících českou historiografii.³ Řada dosud nevydaných a odborně příliš nevyužívaných pramenů, excerpovaných několika generacemi archivářů a historiků, je uložena ve Státním ústředním archivu v Praze v takzvané Sběrce přepisů z domácích a zahraničních archivů.

Podnět k rozšíření odborné knihovny vyšel od tehdejšího papeže Lva XIII. na začátku devadesátých let 19. století. Byl to promyšlený tah, uspokojující všechny zúčastněné. Na jedné straně byla v knihovně soustředěna největší a nejunikátnější sbírka historické a vlastivědné literatury z celé Evropy a na druhé straně tak vznikly ve Vatikánu historické příruční knihovny k potřebě badatelů jednotlivých zemí a ústavů.

Informaci o připravovaném vatikánském projektu, který napomohl světové proslulosti knihovny, podal do Prahy jeden z prvních stipendistů Hynek Kollmann. Jeho zprávu projednával Zemský výbor již v roce 1892, definitivně ve prospěch knihovny rozhodl na svých zasedáních dne 18. ledna a 2. března 1893.⁴ Povolil také obstarání knih, jejich svázání a pravidelné doplňování novými svazky. Historická zemská komise společně se zemským archivem měly navrhnout seznam knih. Po jeho schválení bylo z dotace, určené na studium ve vatikánských archivech, vyčleněno pět set zlatých. Brzy se však ukázalo, že tato částka bude překročena.

Za nákup knih, vazbu a poštovné vydal Zemský výbor více než 780 zlatých. Z toho bylo vyplaceno necelých 350 zlatých za knihy knihkupci Františku Řivnáčovi a téměř 424 zlatých za jejich svázání knihaři Karlu Justovi.⁵ Část knih byla také získána darem přímo od autorů, další publikace věnovaly vědecké ústavy a spolky. Z řady dárců, kteří v počátcích přispěli edicemi a časopisy, musíme zmínit alespoň Hermenegilda Jirečka,⁶ Archiv země České, Jednotu českých filologů a Právnickou jednotu. Zemský archiv zásobil knihovnu svými edicemi, filologové věnovali osmnáct ročníků Listů filologických a Právnická jednota dvacet pět svazků časopisu Právník. Velkou pozornost, věnovanou celé akci, podtrhuje skutečnost, že zakoupené a darované svazky byly opatřeny jednotnou vazbou se symbolem Českého království na hřbetě. Údaje o počtu knih se v pramenech rozcházejí a pohybují se od 114 do 116 děl ve 283 až 315 svazcích.

Veškeré knihy byly připraveny k odeslání již v červnu roku 1893. Archiváři Hynek Kollmann a Ladislav Klicman však v té době odjížděli ze Říma domů a zásilka by je tam už nezastihla, proto bylo její odeslání odsunuto až do doby, kdy se badatel Klicman vypravil znovu do Itálie. Hynek Kollmann se s nedeslanými knihami setkal ještě v zemském archivu, kam nastoupil po svém návratu z Vatikánu.⁷ A tak knihkupec Řivnáč vypravil svazky na adresu „Biblioteca Leonina di consultazione in Roma, Vaticano“ až v září téhož roku. Současně s nimi byl správě knihovny zaslán český a italský seznam a účty všech vydání, spojených s instalací knih v Římě a doprovodný dopis, týkající se především uložení literatury.

Zásilka, zabalená do dvou pevných beden, dorazila na místo určení dne 4. prosince roku 1893 a o patnáct dní později byla instalována Ladislavem Klicmanem v oddělení, vyhrazeném pro knihy Království českého a označeném „Bohemia“.⁸ Došlé svazky byly pak na místě rozděleny do pěti hlavních tematických oddílů. V prvním byly edice pramenů, ve druhém knihy o historii národa, země a o jednotlivých důležitých obdobích, ve třetím dějiny církevní, právní a kulturní, ve čtvrtém svazky k regionální historii a dějinám měst a v posledním byly umístěny publikace vědeckých ústavů, historické spisy, jazykovědné knihy a časopisy.

O tom, že se naše knihovna v Římě dobře uvedla a ujala, svědčí Klicmanova zpráva do Prahy z konce prosince. Píše v ní: „Vyniká knihovna česká vedle úsudku povolaných znalců jak počtem, tak i skvostnou úpravou knih nad veškeré ostatní sbírky Rakouska i cizozemská. Dar království Českého reprezentuje se velmi krásně. V celé Austria-Ungheria (ani uherské nevyjímaje) nemá sobě rovna a co se úhlednosti týče, mezi dary jednotlivých zemí jen Bádenský může se mu stavěti po bok, a ten není tak četný.“⁹

Ještě před zasláním první oficiální zásilky knih byly v Římě v konzultační knihovně českého oddělení deponovány některé dary. Protože se většinou jed-

nalo o nevázané knihy, nezřídka o duplikáty, musel Klicman přistoupit po dohodě se správou vatikánské knihovny k jejich revizi. Vybral svazky k vazbě, doporučil její druh, nápisy a zapůjčil k výzdobě razidlo se zemským znakem. Dodatečnou vazbu financovala knihovna a výjimečně (nejspíš z estetických důvodů) netrvala na umístění nápisu „Biblioteca apostolica Vaticana“, jak tomu bylo ve všech ostatních případech.

Zemský výbor v roce 1894 uvolnil ze svého rozpočtu zemskému archivu sto zlatých na nákup, vazbu a zaslání knih do Vatikánu.¹⁰

Zpočátku byly knihy vypravovány každý rok podle toho, zda byl v Římě nějaký český stipendista. Pravidelné vyúčtování jejich nákupu předkládal Zemskému výboru ředitel archivu dr. František Dvorský a jeho nástupce dr. Vojtěch Nováček. Vazbu a nákup knih obstarávaly osvědčené firmy Just a Řivnáč. Zásilky do Leoninské knihovny dotovali vedle zemského archivu svými dary jednotlivci, instituce a různé spolky.¹¹ Podíl archivu na budování českého oddělení vatikánské knihovny ocenil tehdejší papež Pius X., který věnoval v dubnu roku 1905 jejím prostřednictvím archivu několik svazků.

V únoru roku 1914 byly odeslány hromadně publikace za léta 1908 až 1913. Vývoj politických událostí zasáhl negativně do dalšího osudu knihovny. Po vypuknutí první světové války nastala nucená přestávka v historickém výzkumu a samozřejmě také v předávání publikací. V rozpočtu Zemského výboru byla dokonce zrušena položka na udržování knihovny. Přesto zemský archiv shromažďoval a připravoval během války nové svazky pro příští zásilku.

Konec první světové války však neznamenal obnovení přerušovaných styků na původní úrovni. Rozpad Rakousko-Uherska přinesl nástupnickým státům řadu problémů, které se nevyhnuly ani řešení vědeckých úkolů bývalé monarchie a organizaci studijních cest a pobytů v italských archivech. Osud historických výzkumů a knihovny do jisté míry ovlivnily poměrně napjaté vztahy mezi nově vzniklou Československou republikou a Papežskou stolicí, vyvolané vnitropolitickým vývojem, nepodporujícím tradiční český a slovenský katolicismus.¹² Pozitivní roli v řadě jednání sehrál historik dr. Kamil Krofta, náš velvyslanec ve Vatikánu. Ten při svých jednáních využíval znalostí tamního prostředí, s nímž přišel do styku už při studijních pobytech. Československo neúspěšně uplatňovalo ústy svého vyslance nárok na vydání knih bývalého rakouského ústavu pro historická studia s odůvodněním, že byly dotovány ze společných peněz. Po letech diskusí a posuzování nejrůznějších návrhů se díky ministerstvu školství a národní osvěty podařilo vytvořit i finanční podmínky pro založení a činnost Československého historického ústavu v Římě.

Již v roce 1920 žádal ministra školství prefekt Vatikánské knihovny mons. Giovanni Mercati o další doplňování českého oddělení knihovny, jež bylo po

řadu válečných let přerušeno. O tom, že si ministerstvo uvědomovalo význam tohoto podniku, svědčí i následující vyjádření jeho úředníka dr. Zdeňka Wirtha: „Věc má zajisté za dnešních poměrů nemalý význam jak pro zahraniční vědeckou reprezentaci našeho státu tak pro budoucí české badatele a členy Československého historického ústavu v Římě“.¹³ Proto byly brzy kontaktovány zemský výbor a zemský archiv. Do rozpočtu zemského výboru na rok 1921 byla opět zařazena položka na získávání knih. První publikace byly vypraveny z Prahy již v roce 1922. Pokračovalo se v doplňování slovníků (například Masarykova slovníku naučného a Podlahova Slovníku bohovědného) a odborných časopisů. Řadu výtisků darovaly Česká akademie věd a umění, Královská česká společnost nauk, ministerstvo školství a národní osvěty, Filosofická fakulta University Karlovy v Praze, Filosofická fakulta Masarykovy university v Brně, spolek Dědictví sv. Prokopa a mnoho dalších institucí. Samozřejmě mezi nimi nechyběly historické svazky a edice, vydávané Archivem hlavního města Prahy, kapitulním archivem, Moravským zemským archivem a Archivem země české.¹⁴ Všechny dary se pečlivě zaznamenávaly do seznamů, vedených jak ve Vatikánu, tak v zemském archivu. V roce 1929 bylo podle archivního evidenčního seznamu v Římě celkem asi 1400 svazků. Papež Pius XI. ocenil práci archivářů při vytváření knihovního fondu a na návrh prefekta mons. Giovanni Mercatiho věnoval zemskému archivu vzácnou diplomatickou edici nejstarších papežských papyrových listin *Pontificum Romanorum diplomata papyracea*.¹⁵

I ve třicátých letech bylo po dohodě mezi ministerstvem školství a národní osvěty a Českým zemským výborem doplňováno československé oddělení vatikánské konzultační knihovny. Archiv země České stále shromažďoval darované a zakoupené knihy a zajišťoval jejich jednotnou polokoženou vazbu. Koncem roku 1933 se podle evidence zemského archivu nacházelo v Leoninské knihovně přes tisíc šet set svazků.¹⁶ Větší množství odborných knih a periodik bylo odesláno v letech 1936 a 1937, vatikánská knihovna potvrdila v roce 1936 přijetí osmdesáti šesti publikací. Tehdy se k řadě osvědčených dárců z předchozích let připojila Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Olomouci, Královská česká společnost nauk v Praze, benediktinské opatství v Břevnově, konvent řádu dominikánů v Praze a další instituce. Postupně se rozšiřoval a rozrůstal i počet významných kulturních osobností, které věnovaly autorské výtisky. Byli to například prof. dr. Augustin Neumann, prof. dr. Jan Kapras a prof. dr. František Hrubý.¹⁷

V průběhu třicátých let také došlo ke změně v organizaci knihovny. Na rozdíl od původního členění do pěti okruhů, byly knihy rozděleny do třinácti tematických celků. V prvních dvou oddílech byly soustředěny edice pramenů, dále následovaly svazky, týkající se obecných dějin, dějin zemí a církevní správy. Historickým časopisům, bibliografiím, biografiím, genealogii, topografií, geogra-

fii, umění, archeologii a etnografii bylo vyhrazeno celkem pět oddělení knihovny. V posledních třech oddílech byly deponovány publikace k dějinám státu a práva, literární a jazykovědné studie a práce různých vědeckých ústavů a společností. Knihy velkých formátů byly uloženy zvlášť pod označením „Folio“. Nové uspořádání konzulační knihovny, které mělo badatelům umožnit rychlejší orientaci ve velkém souboru, však nenabízelo uživatelům veškerou československou produkci. Řada odborných publikací z ní byla vyňata a soustředěna společně se studii jiných zahraničních autorů v dalších uměle vytvořených oddílech. Tak byly například Gollovy, Tomkovy a Wintrovy práce o pražské univerzitě zařazeny do velkého oddělení „Universita“.

Převratný politický vývoj v Evropě uspišil konec činnosti našeho historického ústavu. Proto je celkem symbolické deponování Kollmannových Akt Propagandy fide v Leoninské knihovně v roce 1939, to je těsně před uzavřením ústavu. Podle posledních známých informací z roku 1941 byl rozsah svazků, uložených v československém oddělení konzultační knihovny kolem čtyřiceti běžných metrů.¹⁸ Válečné události již podruhé negativně zasáhly do dalšího osudu knihovny a pozastavily odesílání nových zásilek. Vzhledem k omezení činnosti historického ústavu v Římě a k složité personální situaci v zemském archivu nebylo možné pokračovat v péči o publikace Vatikánské knihovny.

Výraznou změnu nepřinesl ani dlouho očekávaný konec druhé světové války. Během velmi krátkého poválečného období se Archivu země České nepodařilo navázat na předchozí úspěšnou tradici. Jeho nástupce, Státní ústřední archiv, řadu podniků a závazků svých předchůdců z různých důvodů nepřevzal. Celkový nezáměr společnosti o systematický vatikánský výzkum se projevil i tím, že žádný z vědeckých ústavů nezařadil do svého pracovního plánu úkol doplňovat naši konzultační knihovnu. Pokud se v posledních čtyřiceti letech objevily ve Vatikánské knihovně některé české odborné publikace (edice pramenů či historické studie), stalo se tak ve většině případů přičiněním samotných autorů, kteří po studiu pramenů ve zdejších archivech považovali za svou morální povinnost odevzdání autorských výtisků.

I přes další nepřízeň osudu nebyla snaha zemského archivu marná. Původní záměr, s nímž bylo v devadesátých letech minulého století založeno české oddělení konzultační knihovny, byl splněn. Odborné publikace zde prezentovaly českou a slovenskou vědeckou práci a zároveň byly a stále jsou oporou našim i zahraničním badatelům, podílejícím se na různých projektech.¹⁹ O tom, že naše oddělení obstálo se ctí po stánci reprezentativní, se může přesvědčit každý návštěvník Vatikánské knihovny, neboť je mu dopřáno postát v prvním patře hlavního sálu před zaplněnými dřevěnými regály s označením „Cecoslovacchia“.

Dnešní generaci čeká nelehký úkol a jeho výsledek mohou, stejně jako před desítkami let, do značné míry ovlivnit i různé archivy, vědecké instituce a vydavatelství. Už nejbližší léta ukáží jestli se podařilo v plném rozsahu navázat na předchozí výsledky. Tento kratičký příspěvek měl být skromným připomenutím nedávno minulého stého výročí založení českého oddělení Vatikánské knihovny. Zároveň by měl být výzvou odborné veřejnosti k jeho systematickému doplňování. Důležitou roli v této významné činnosti by měly do budoucna sehrát Státní ústřední archiv a Český historický ústav v Římě.

POZNÁMKY:

1. Srovnej zprávy o postupu výzkumů publikované na stránkách Zpráv zemského archivu. Naposledy shrnuli přehled výzkumů J. Eršil, *Monumenta Vaticana*. In: 130 let Zemského archivu – Sborník příspěvků z konference konané u příležitosti 130. výročí založení Zemského archivu a 100. výročí úmrtí jeho zakladatele a 1. ředitele prof. A. Gindelyho, Státní ústřední archiv v Praze 1993, s. 34–43 a A. Pazderová, *Edice nunciatur u císařského dvora v Praze a ve Vídni*, tamtéž, s. 44–51.
2. I. Kollmann, *Acta Sacrae Congregationis de Propaganda fide res gestas bohemicas illustrantia*. Tomi I. pars 1. 1622–1623, Praha 1923; *Prodromus*, Praha 1939; Tomus II. 1623–1624, opera Ignatii Kollmann (auctore defuncto edidit A. Haas), Praha 1954.
3. Z bohatého výčtu zmíníme alespoň nejdůležitější edice *Monumenta Vaticana res gestas bohemicas illustrantia*, *Sněmy české a Acta Sacrae Congregationis de Propaganda fide res gestas bohemicas illustrantia*.
4. Státní ústřední archiv v Praze (dále SÚA Praha), fond Archiv země České (AZČ), inventární číslo 428.
5. SÚA Praha, AZČ, inv. č. 428 – rozhodnutí zemského výboru č. 52 197 ze dne 17. listopadu 1893.
6. Zachoval se například dopis Hermenegilda Jirečka, datovaný 6. dubna 1893 ve Vídni o darování knih, vydaných vlastním nákladem.
7. Kollmann zastával od 1. července 1893 v zemském archivu místo třetího adjunkta.
8. SÚA Praha, AZČ, inv. č. 428.
9. Informace o Klicmanově zprávě z 21. prosince 1893 je uložena v SÚA Praha, AZČ, inv. č. 428.

10. Srovnej zprávu Zemského výboru č. 13237 z 21. března 1894 zemskému archivu.
11. Codex iuris bohemicus a další tituly věnoval v roce 1904 opět Hermenegild Jireček a Právnická jednota přispěla Pražákovým Rakouským právem ústavním.
12. O vztahu Československa a Vatikánu mezi válkami pojednávají drobné studie A. Gajanové, O poměru Vatikánu k předmnichovské republice. In: Církev v našich dějinách, Praha 1960, s. 155–169 a J. Dejmka, Počátky diplomatických vztahů mezi Československem a Vatikánem (1920–1921). (Kroftova vyslanecká mise v Římě. ČČH 91, 1993, č. 2, s. 224–246. Celkové objektivní zhodnocení tohoto problému naší historiografii dosud chybí.
13. SÚA Praha, fond Ministerstvo školství a národní osvěty (dále MŠNO), signatura 35 Řím-Čsl. historický ústav. Zpráva ministerstva školství a národní osvěty Zemskému správnímu výboru ze 31. prosince 1920 č.j. 85 508/1920.
14. B. Jenšovský, Český zemský archiv a výzkum archivů italských a vatikánských v prvním desetiletí republiky. Zprávy Českého zemského archivu 7, 1931, s. 198.
15. Pontificum Romanorum diplomata papyraceae quae supersunt in tabulariis Hispaniae Italiae Germaniae phototypice expressa iusse Pii PP XI consilio et opera procuratorum Bibliothecae Vaticanae. Romae 1929.
16. Srovnej B. Jenšovský, Zpráva o činnosti Českého zemského archivu za léta 1930–1933. Zprávy Českého zemského archivu 8, 1939, s. 254.
17. Podrobněji přibližuje jednotlivé dárce Zpráva o činnosti Českého zemského archivu za léta 1934–1941. Zprávy Českého zemského archivu 9, 1946, s. 378.
18. Srovnej poznámku 17.
19. Bohužel se v knihovně vedle seriózních vědeckých publikací a edic pramenů objevovala i řada svazků, které zde z pohledu dnešních uživatelů nejsou velkým přínosem. Jedná se například o úzce specializované regionální dějiny a řadu dalších knih, odesílaných autory vesměs přímo do Vatikánu.

VÝVOJ DOPRAVNÍHO ARCHIVNICTVÍ V ČESKOSLOVENSKU SE ZVLÁŠTNÍM ZŘEATELEM K ARCHIVŮM ŽELEZNIČNÍM.

Miroslav Kunt

I. Dopravní (železniční) archivy.

Doprava je velice široký pojem. Pouze u železnic, této značně centralizované a rozsáhlé instituce, však dosáhla písemná produkce již v jejich počátcích velkých rozměrů. Tomu odpovídá i množství dochovaných archivních fondů, sbírek a registratur. Vzhledem k tomu, že i způsoby jejich zpracování a uložení se vymykají běžným měřítkům (zejména podnikového archivnictví), bude řeč především o nich.

Pro železnici jsou charakteristické nehmotná podoba konané práce, personální náročnost stavby i provozu, vysoké investiční náklady, síťový charakter a souvislost se všemi odvětvími lidské činnosti. Odraz těchto kritérií nalézáme i v dochovaných písemnostech. Tato studie se věnuje zejména písemným pozůstatkům rakouských (předlitavských) a československých dopravních (železničních) úřadů, které nacházíme v našich archivech. Uherská problematika je zmíněna jen okrajově. Vzhledem k nedostatku prostoru nemohl být vylíčen ani vývoj správy.

Železnice se zpočátku profilovala jako výrazně kapitalistický podnik. V Rakousku (včetně Uher) to byly především soukromé společnosti Severní dráha císaře Ferdinanda (KFNB) a Společnost státní dráhy (StEG), které určily směr a metody železničního podnikání u nás.

Stát uplatňoval svůj vliv nejprve formou privilegia, definujícího zejména vztah železnice – okolí a postupně se sám aktivně zapojil do železničního podnikání (poprvé v letech 1841–1854). Vyvrcholením státního vlivu je vznik rakouského ministerstva železnic (1896) slučujícího státní a podnikovou správu – na rozdíl od Uher, kde tyto prvky byly a zůstaly odděleny. Rakouské řešení převzala i ČSR (1919). Teprve v r. 1938 vzniká ministerstvo dopravy, spojující agendu železnic a pošt, a po tzv. Heydrichových reformách ministerstvo dopravy a techniky přičleněním agend veřejných prací – mimo jiné i letecké dopravy a plavby (1942). Na Slovensku, po zavedení autonomie v říjnu 1938, vzniklo ministerstvo pošt a železnic, které se od prosince přeměnilo na ministerstvo dopravy a veřejných prací. Na tento orgán navázalo po válce (v oboru železnic do r. 1952, v oblasti autobusové dopravy a plavby do r. 1960) povereníctvo dopravy Bratislava spolu s ministerstvem dopravy v Praze. V letech 1949–1952 je vyzkoušeno vyčlenění podnikové správy do národního podniku ČSD resp. ČSAD jako součástí ministerstva dopravy. Pak se celý systém vrátil k formálně „rakouskému“ (původně pruskému), i když jinak strukturovanému řízení. Z následujících změn je třeba připomenout opětné spojení dopravy a spojů do jednoho ministersta (1960–1963 a 1988–1990) a pokus o federalizaci řízení vytvořením národních ministerstev, federálního výboru pro dopravu a ústřední správy železnic v letech 1969–1971.

Druhou instanci u železnic tvořila ředitelství drah, první pak výkonné jednotky (služebny) – stanice, výtopy aj., působící na teritoriálně-odvětvovém principu.

Podobně tomu bylo i u státní autodopravy, která byla prováděna v letech 1928–1948 v rámci železnic.¹

Rakouský železniční archiv.

Od počátku výstavby železnic můžeme sledovat i zájem o jejich historii. V Uhřech bylo roku 1886 u příležitosti mileniální výstavy založeno dopravní muzeum (Közlekedési Múzeum Budapest). Podobně v Rakousku, za podpory prezidenta státních drah Aloise Czedika a sekčního šéfa W. Rölla, došlo v roce 1893 k otevření historického muzea rakouských státních drah (vedeno vládním radou Alfredem Buschmannem), doplněného o sbírky muzea zestátněné KFNB. Muzeum shromažďovalo pochopitelně i archiválie, ale pouze jako sbírkové předměty.²

Dr. Buschmann, ředitel muzea, inicioval v r. 1896 zřízení rakouského železničního archivu. Archiv si kladl za cíl plánovitě shromažďování pramenů k dějinám rakouských železnic. Již předtím existovaly archivy u železničních správních orgánů. Šlo však především o úřední sbírky listin (v právním smyslu slova) a plánů. Z nich nejvýznamnější byly zřízeny r. 1871 (resp. 1872) u generální inspekce rakouských železnic (plány) a r. 1875 u ředitelství státních železničních staveb (přešlo r. 1884 na generální ředitelství státních drah).³ I předpis pro spisovou manipulaci na ministerstvu z r. 1897 počítal ještě pouze se zřízením archivu listin (Urkundenarchiv).⁴ Písemnosti bez dlouhodobého úředního významu (tedy i spisy) se uchovávaly v registraturách, umístěných mnohdy v nevhodných prostorech a v nepořádku (sklepy, půdy). Při zestátnění či reorganizaci drah pak docházelo k nekontrolovatelnému ničení písemností. Skartace nebyla žádnou normou regulována.

Železniční archiv ve Vídni sídlil zprvu v budově nádraží Františka Josefa (32 místností). Jako vzor pro úřadování posloužil Štýrský zemský archiv.⁵ Většinu registratur proskartoval již původce a byly převzaty mnohdy bez evidenčních pomůcek. Ukládání se provádělo v původních obalech. Teprve r. 1910 jsou pořízeny první kartony. Archiv se širší odborné veřejnosti poprvé představil svojí výroční zprávou za rok 1912, která obsahovala inventář písemností do r. 1858.⁶ Almanach der k.k. österr. Staatsbahnen uveřejňoval ale již předtím každoročně noticku o poslání archivu (taktéž muzea a knihovny). Po zániku monarchie se rakouský železniční archiv v září 1920 změnil na archiv pro dopravu přiřazením agend letecké dopravy, vodní dopravy a pošty.⁷

První spisová rozluka.

Československo jako nástupnický stát monarchie muselo nově konstituovat státní správu. Ta pro svoji práci potřebovala písemnosti z bývalých ústředních vídeňských úřadů. V listopadu 1918 se utvořila ve Vídni civilní likvidační komise, pod kterou spadala i agenda dopravní. Komise vznikla z rozhodnutí konference delegátů složené z vyslanců resp. zástupců národních států. Konference přijala 11.12. 1918 zásady, v nichž jsou kodifikována pravidla pro práci mezinárodní likvidační komise a principy spisové rozluky.⁸ V oblasti spisové rozluky

vybavovala československá likvidační komise především písemnosti ad hoc potřebné pro výkon státní správy ČSR (personálie, úrazové spisy, plány atd.). Podepsáním mírové smlouvy v St. Germain⁹ se činnost likvidačních komisí stala neúnosnou a Rakousko prohlásilo zákonem z 18.12.1919 č.577 likvidaci za svoji vnitřní záležitost. Vzhledem k ustanovením mírové smlouvy a tíživým hospodářským podmínkám však bylo ochotno s ostatními nástupnickými státy jednat. Českoslovenští likvidační komisaři mezitím přijali na svém jednání 6. a 15.12.1919 Akční program, který je plně zaměřen na otázky spisové rozluky.¹⁰

Z jednání mezi ČSR a Rakouskou republikou vzešla tzv. Pražská úmluva (podepsána 18.5.1920, ratifikována 1.10.1920), vycházející především z ustanovení čl. 93 Saint Germainské mírové smlouvy (archivy a písemnosti v Rakousku vztahující se k postoupeným územím). Na základě této úmluvy započala soustavná spisová a archivní rozluka. ČSR měly být předány fondy jí provenienčně patřící (vzniklé na jejím území) – v případě železnic se jednalo o registratury některých bývalých soukromých společností. Pro ostatní písemnosti byl stanoven rok 1888 jako hranice (pro priora k železničním spisům se hranice posunula k datu 1.5. 1848). Neměly být vydávány písemnosti vztahující se k více nástupnickým státům (tzv. společné).¹¹

Mezitím byla československá likvidační komise přiřčleněna k Úřadu plnomocníka ČSR ve Vídni (vznikl k 23.1.1919).¹² Po zřízení rakouské sekce pařížské reparační komise agenda spisové rozluky přechází na ni.¹³ Po jejím zrušení má organizaci spisové rozluky na starosti vyslanectví a od roku 1923 kulturně – historická komise při vyslanectví řízená přímo ministerstvem zahraničí.¹⁴

Československo začalo se soustavnou spisovou rozlukou v dopravním rezortu začátkem března 1921. Rezortním referentem byl jmenován JUDr. Alois Tachecí, dřívější pracovník vídeňského ředitelství pro tratě býv. severní dráhy Ferdinandovy. Písemnosti železničních registratur a archivu měly v materiálu převzatém Československem co do množství největší podíl. K 31.12.1925 bylo prohlédnuto více než 6,5 milionu železničních spisů (nepočítáme-li ostatní písemnosti, např. plány), z čehož převzala ČSR přibližně šestinu. V porovnání s ostatními orgány civilní státní správy se jednalo o dvoj- až několikanásobné množství.¹⁵ Měl být vybaven všechen písemný materiál, na který měla ČSR podle Pražské úmluvy právo. Při rozluce se tedy nerozlišovala provozní nebo historická hodnota. Pouze v případě tarifního a zúčtovacího úřadu byly převzaty spisy až od r. 1909 a v případě ústřední přidělovny vozů k rozluce vůbec nedošlo. Důvodem bylo právě obrovské a nepřehledně uložené množství materiálu a krátký čas vyměřený k jeho vyžádání.

Postup přebírání písemností stanovila směrnice vydaná ministerstvem zahraničí v úzké spolupráci zejména s ministerstvem vnitra.¹⁶ Právě tato směrnice pů-

sobila při vybavování železničních písemností jisté potíže. Základní stanovený postup byl tento: Československý úředník vyplnil požadovací konsignaci (číslo, předmět), srovnal ji s předávací konsignací a zanesl spisy do číselníku (kniha s rastrem, ve kterém se příslušné číslo zaškrtno). Rakouský úředník vyhledal spis, popř. zajistil pátrání po něm, vydání označil v hlavní knize registratury (podacím protokolu) a vyplnil předávací konsignaci. Jedna požadovací konsignace obsahovala průměrně 11 spisů a její sepsání trvalo přibližně 20 minut. Především vedení číselníků bylo hodnoceno jako ztráta času. Tyto číselníky, dnes zachované pro ministerstvo železnic, skutečně nikdy nebyly využity.

Kromě vlastního postupu vybavování stěžoval práce i striktní požadavek vybavovat všechno. Především personální spisy zabíraly drahocenný čas. Nebylo zcela známo, kteří zaměstnanci přešli do služeb ČSR, navíc mnoho spisů bylo vyzvednuto již dříve, bez evidence. Celkový počet železničářů evidovaných ve Vídni se odhadoval na 40 tisíc.¹⁷ Právě požadování evidentních zbytečností budilo nevoli u pracovníků archivu a registratur – jejich vlastní práce stála. Přesto vztahy při rozluce byly korektní. Konec rezortních rozlukových prací ve Vídni znamenalo odvolání referenta k 1.1. 1926. Dr. Tachecí zakončil spisovou rozluku jednáními s Dr. Feilerem v archivu pro dopravu ve dnech 14. až 19.6.1926. Dr. Feiler sice odmítl vydání rejstříků a indexů ke sbírce plánů generální inspekce (vznikly až v archivu), ale zapůjčil seznam inventářů sbírky a byl ochoten v některých věcech jít nad rámec Pražské úmluvy: slíbil např. duplikáty tisků. Kulturně – historická komise při vyslanectví existovala dále, ale její činnost již nebyla významná a mnohdy posloužila jako byrokratická zábrana jiným aktivitám.¹⁸ Pouze v r. 1930 je prostřednictvím komise předáno větší množství spisů býv. ministerstva železnic vyřazených ve Vídni při skartaci a tvořících předtím součást spisů společných.

Spisová rozluka s Maďarskem provedená na základě dohody z 3.6.1927 se měla týkat písemností mezi 1.10.1886 a 30.6.1918, ve zvláštních případech i prior od r. 1868. Spisy se měly odevzdávat přes ústřední úřady, přičemž výčet železničního materiálu byl uveden v příloze.¹⁹ Výsledky rezortní rozluky byly mizivé. Jediný důležitější přírůstek z Maďarska – registratura generálního ředitelství Košickobohumínské dráhy v Budapešti – získaná na soukromoprávním základě, byla do Košic převezena v lednu 1922.²⁰ Spisovou rozluku s Rumunskem provedla československá komise v Sevluši (dnes Vinohradovo).²¹ Z rezortního hlediska však – podobně jako jednání s Polskem – neměla velkého významu, neboť nebyla zdrojem podstatných ztrát ani zisků písemností.

Československý železniční archiv.

Ministerstvo železnic ČSR hned po svém zřízení v prosinci 1918 deklarovalo snahu založit rezortní archiv. Zatím došlo jen k přiřazení archivních záležitostí ministerstva železnic k departementu I/2 (věci správní). Teprve nárůst vlastní písemné produkce a přebírání materiálu z Vídně nově otevřely otázku archivu. V červnu 1920 je zpracován návrh na jeho prozatímní zřízení. Základem mělo být rozdělení materiálu do čtyř skupin podle vztahového principu a přiřazení archivu ke knihovně. Zásadní připomínky měly departementy IV. odboru (stavebního). Jeden si chtěl vše ponechat u sebe, druhý zřízení archivu vítal s tím, že historické materiály bez úředního významu se předají technickému museu. Knihovna, které se věc dotýkala nejvíce, s návrhem nesouhlasila. Její vedoucí V. Keller kladl důraz na odbornost a samostatnost – pro převzetí archivu se měly najít schopné síly (technik a právník).²²

Teprve při částečné reorganizaci ministerstva v říjnu 1922 byl departement I/2 pověřen zřízením archivu.²³ Byly zajištěny tři místnosti v suterénu nově získané budovy v Karlíně, Palackého 552 (dnes Křižíkova) a správcem nového železničního archivu byl jmenován vrchní účetní rada Jindřich Šindelář. Ten vypracovává začátkem února 1923 návrh na zřízení železničního archivu s návrhem archivního řádu. Po vzoru vídeňského archivu byl základem provenienční princip. Vnitřní strukturu archivu tvořily čtyři základní skupiny: listiny, plány, spisy (registratury), soukromé archiválie a dary (museální oddělení). Posledně zmíněná skupina se stala jedním ze základů železničních sbírek technického musea (archivu TM), kde byly tyto předměty zčásti jako depozit také uloženy.

Před schválením se k návrhům měly vyjádřit všechny odbory ministerstva, což jim bylo sděleno na poradě 29. prosince 1922. Nejrozsáhlejší poznámky měl odbor VI (dopravní). Mimo jiné navrhoval opětné zavedení označování skartačních lhůt na spisy (o tomto problému podrobněji v další části této studie). Prakticky všichni účastníci připomínkového řízení prosazovali archiv jako ústřední, s dozorem na spisovny a archivy nižších organizačních jednotek a dokonce i soukromých drah. Výnosem ministerstva železnic z 6. února 1923 č. 81532 byl zřízen Československý železniční archiv (ŽA) a současně vydán jeho archivní řád (AŘ).²⁴ Výsledná dikce AŘ je téměř doslovným překladem AŘ rakouského archivu pro dopravu z r. 1920.²⁵ Některá ustanovení československého AŘ se stala předmětem poznámek archivních odborníků. Dr. VI. Klecanda se stavěl kriticky např. k možnosti zřizování sbírek (získávání archiválií různé provenience), a také začlenění archivu do ministerstva jako jeho součásti se nesetkalo s Klecandovým pochopením: „Není pochyby, že by samostatnější postavení československého archivu železničního bylo s prospěchem jeho dalšímu vývoji.“²⁶ ŽA skutečně měl po celou dobu svého trvání minimální vliv na chod kancelářské agendy ministerstva a odborně, ve srovnání např. se zemědělským archivem, také zaostával.

Archiv začal hned po svém zřízení s přejímáním písemností z rozluky s Rakouskem, dočasně uložených v budově ministerstva v pražské Dlážděné ulici. Po skončení rozluky jsou převzaty plány od r. 1918 dočasně ukládané v registratuře ministerstva. Po převzetí materiálů je přikročeno k jejich inventarizaci a katalogizaci – opět podle vzorů z rakouského archivu, ale s větším důrazem na katalogizaci (kartotékový systém). Činnost ŽA se postupně rozrůstala: Vedl správu archivu, vyřizoval věci kancelářské služby a vydával směrnice pro spisovou službu u ředitelství státních drah, podílel se také na redakci ročenky státních a soukromých drah, pro kterou zajistil práce z historie dopravy. Správce archivu se zúčastnil ještě v roce 1924 archivního kurzu, pořádaného Dr. Vojtíškem.²⁷ Významným úkolem ŽA se stala právě předarchivní péče o písemnosti ředitelství státních drah. Ředitelství totiž získala většinu písemností ze spisové rozluky (podle teritoriálního klíče). Priorování rozlukových spisů a dočasně také jejich skartace nebyla povolena. K vyřazování rozlukových písemností přikročila jednotlivá ředitelství až po vydání nového kancelářského předpisu (1924), iniciovaného železničním archivem. Výběr ze skupiny písemností označovaných jako třicetileté přejímal ŽA. Ostatní (tříleté a desetileté spisy) mohla ředitelství likvidovat bez kontroly. Tato praxe trvala fakticky do konce platnosti této směrnice (1950).

Kromě zmíněných aktivit zajistil ŽA např. opisy pramenů ke koněspřežným železnicím z archivů ve Vídni a v Českých Budějovicích a zorganizoval sběr vzpomínek na převrat v r. 1918. V období hospodářské krize a nedostatku pracovních příležitostí inicioval ŽA zakonzervování zbytků budějovicko-linecké koněspřežky. Celá akce proběhla v letech 1930–1932, přičemž se podařilo vzbudit zájem památkového úřadu. Mezi nejvýznamnější počiny ŽA nesporně patří zavedení a metodické řízení kronikářské činnosti na železničních stanicích, později i jinde (nemocenská pokladna, letiště, ČSAD).²⁸ V r. 1928 vydal ŽA oběžník s údaji o svých fondech a působnosti pro potřebu úředníků rezortu.²⁹

Po dostavbě nové budovy ministerstva (1933) na tehdejší Petřském nábřeží (dnes nábřeží L. Svobody) se ŽA stěhuje do připravených 21 místností jejího prvního suterénu. Přebytek pracovních sil urychlil evidenční práce, když v letech 1934–1935 bylo archivu přiděleno několik zaměstnanců Správy pro zvláštní služby. V souvislosti s pokusy o reorganizaci železniční správy byla od 1. 1. 1932 přičleněna ŽA agenda výroby jízdenek. Poslední předválečnou aktivitou ŽA (pravděpodobně jeho správce) byla výzva zaměstnancům drah k pátrání po písemných památkách železniční historie.

Druhá spisová rozluka.

Po odchodu J. Šindeláře z funkce správce archivu (asi 1937) ŽA dlouho žádné další aktivity nevyvíjel. V jeho vedení se vystřídaly oficiál Josef Hradecký, oficiál Frant. Kunz, vrchní adjunkt Václav Vomela a v roce 1942 do ŽA nastoupil vrchní tajemník Miloslav Štěpán (*1891, +1956), který archiv fakticky vedl až do r. 1956.

V souvislosti s okupací československého pohraničí a o něco později se vznikem protektorátu začalo období nových spisových rozluk. Již 22.10.1938 bylo sjednáno mezi zástupci ministerstva železnic ČSR a říšského ministerstva dopravy „Ujednání o vydání smluv, písemností a pod., týkajících se železničních tratí odevzdaných Německu.“³⁰, které se týkalo většinou písemností ředitelství drah. Odevzdávat se neměly materiály o věcech tajných, politicky a vojensky důležitých. Z písemností společných měla ČSR pořídit výtahy a opisy. Předávání a příslušná jednání (proběhla v listopadu 1938) řídila sama ředitelství, ministerstvu se podávala pouze hlášení. Německá spisová komise delegovaná do Čech v roce 1938 k provádění rozluky ani její český protějšek, pracující nejprve samostatně a později při archivu ministerstva vnitra, se do záležitostí dopravního rezortu příliš nevměšovaly, řešily čistě administrativní záležitosti.

I. etapa rezortní rozluky skončila na jaře 1939. Říšská ředitelství tehdy nežádala starší písemnosti, zajímala se pouze o aktuální, k provozu potřebné doklady. Dopisem z 29.11.1939 už ale ředitelství v Drážďanech nárokuje i spisy archivované (včetně bývalých vídeňských), přičemž zamýšlelo vytvořit tzv. archiv sudetoněmeckých tratí. K iniciativě Drážďan se připojilo i ředitelství v Řezně. K zaslání písemností v r. 1940 skutečně došlo, ale materiál vídeňského původu byl z této akce až na výjimky vypuštěn.³¹ Po válce se dokumenty pocházející z českých ředitelství státních drah (6 až 8 tun) našly ve Weixdorfu u Drážďan. Po jejich navrácení v r. 1951 je vyřídilo oblastní ředitelství ČSD v Praze.³²

Nedlouho po vzniku tzv. Protektorátu Čechy a Morava zveřejnila německá okupační správa „Směrnice pro vydání a používání archiválií nacházejících se toho času v Protektorátu Čechy a Morava a týkajících se Něm. říše.“ Tyto směrnice, připravované již před Mnichovem, proti nimž protestovala i protektorátní vláda znamenaly faktické anulování spisové rozluky z období po r. 1918.³³

V roce 1942 byly některé dopravní písemnosti vídeňského původu odvezeny. Ještě v Praze došlo na návrh vedoucího vídeňského železničního archivu Dr. Feilera ke skartaci fondu býv. rakouského ministerstva železnic z důvodů nákladů na dopravu. Vídeňští archiváři vyřadili v listopadu 1941 až v lednu 1942 asi 2/3 spisů, které zůstaly jako surovina pražskému ministerstvu dopravy a techniky. Skartací nebyly dotčeny umělé celky vytvořené před válkou československým archivem týkající se místních a městských drah. Tyto skupiny zůstaly v Praze pokud se nevztahovaly k odstoupeným územím (totéž platilo pro část plánů

býv. generální inspekce). V opačném případě došlo k jejich předání do říše. Všechn tento materiál však patřil de jure vídeňskému železničnímu archivu.³⁴ 17. až 20. září 1946 proběhla na ministerstvu zahraničí v Praze jednání s rakouskou delegací, kde bylo dohodnuto obnovit status quo k 30.9.1938.³⁵ Do Rakouska odvezené fondy se vrátily v letech 1946 až 1949. Jako poslední vydala Vídeň býv. ministerstvo železnic, ale zřejmě ne celé – některé skupiny v r. 1942 odvezené, např. prezidium a vojenské železniční spisy, zůstaly pravděpodobně v Rakousku. Písemnosti přejímal AMV a převážel je do depozitáře v Mníšku pod Brdy, odkud si je převzalo v březnu 1951 ministerstvo dopravy.³⁶

Polsku, které obsadilo Těšínsko, byl odevzdán určitý materiál ředitelstvím v Olomouci. Při ústupu fašistů došlo zčásti ke zničení předaných dokumentů, zčásti k jejich zavlčení do Německa, odkud byly po válce předány zpět Polsku a odtud (z Katowic) v r. 1950 zpět ředitelství drah Olomouc. Písemnosti býv. vídeňských ústředí Praha sice v r. 1938 pro Polsko připravila, ale k jejich předání pravděpodobně nedošlo.

Maďarsko po obsazení části Slovenska zabralo i tři poslední ročníky registratury košického ředitelství. Ještě před zřízením samostatného státu muselo Slovensko vydat některé dokumenty ředitelství Bratislavského. Ústřední fondy nebyly až na nepatrnou výjimku dotčeny. Spisová rozlučka s Maďarskem byla zahájena protokolárním jednáním mezi železničními správami obou zemí z 16.11.1938. Definitivní podobu dala jednáním „Dohoda medzi Slovenskou republikou a Maďarským kráľovstvom vo veci vydávania administratívnych spisov“ z 1.10.1941.³⁷ Dohoda byla prakticky totožná s československo – maďarským dokumentem z r. 1927, ale formulace byly přesnější a širší. Návrat dokumentů z Maďarska na základě mírové smlouvy č. 192/1947 Sb. zajistil tzv. Štrbský protokol z 22.2.1950. Podle něho nebylo možné nárokovat si materiál vzniklý před 1.1.1886 a také materiál týkající se třetí strany (bývalá Podkarpatská Rus).³⁸

Po osamostatnění Slovenska bylo zřízeno v Praze několik podvýborů (podle služebních oblastí) pro spisovou rozlučku v dopravním rezortu. Rozlučka mezi Protektorátem a Slovenskem probíhala na základě dohody z 19.10.1939 od listopadu 1939. Deklarovaný termín ukončení 31.12.1943 dodržen nebyl a po osvobození, v lednu 1946, se připravené nedeslané písemnosti (převážně plány) založily zpět do registratury. Z bývalého Ministerstva dopravy a veřejných prac v Bratislavě se rozlučkové spisy nevrátily. Registratura ministerstva – rezortu dopravy byla bombardováním 16.6.1944 značně poškozena. Po válce ji převzalo povereníctvo dopravy resp. ředitelství drah v Bratislavě, odkud – spolu s meziválečnou registraturou této instituce – přešla do ŠSÚA (Štátny Slovenský ústredný archív – dnes Slovenský národný archív, SNA).

Ztráty materiálu v důsledku války nebyly jinak velké. Kromě již řečeného šlo hlavně o písemnosti uložené u výkoných jednotek – např. nálet na Pardubice zničil výkupní plány z r. 1849, umístěné na půdě tamní stanice. V souvislosti s pracemi na publikaci o Olomoucko – pražské dráze upozorňoval na možnost ztráty cenných materiálů v říjnu 1944 ing. J. Hons. Navrhoval také pořízení fotodokumentace objektů protektorátních drah. Jeho snahy však zůstaly nevyslyšeny. ŽA byl toho názoru, že s písemnostmi není třeba za války hýbat. K pokusu o soustředění dokumentárního materiálu došlo v letech 1945–1946 na základě všeobecného přechodného opatření ŽA, kterým byly všichni zaměstnanci vyzváni k zajištění archiválií před neuváženým ničením a k jejich zaslání ŽA: „Zejména však zástupci ředitelství státních drah při odevzdávkách služby v jednotlivých služebnách a přednostové traťových stavebních správ při provádění přesídlovacích akcí, při vyklizování starých budov a pod. musí si uvědomit toto nebezpečí a vhodně zakročit tam, kde od zúčastněných ostatních zaměstnanců nelze očekávat, že mají dostatečný rozhled k posouzení všech jednotlivostí“.³⁹

K velkým ztrátám došlo v Praze v období povstání. 8. května 1945 vzplála budova ředitelství drah a ohni zcela podlehla. Došlo ke zničení písemností pražského zplnomocněnce říšských drah a také originálů staničních pamětních knih zrušených v r. 1940 a na příkaz okupantů stažených. Hlavní registratura ředitelství se za války přestěhovala do podružného objektu bývalé Inwaldovy sklárny na Zlíchově, kde setrvala až do listopadu 1953, takže byla pohromy – až na poslední ročníky – ušetřena. Poškozena byla (pravděpodobně stěhováním) také registratura ředitelství v Brně a zničena byla část písemností ředitelství v Plzni. Písemnosti ministerstva železnic zůstaly ušetřeny, i když tzv. německý státní ministr v r. 1945 nařídil provézt za každých okolností skartaci v registratuře (do 15.4.1945). Tato skartace uskutečněna nebyla.

Počátky odborného archivního dohledu.

V souvislosti s potřebami válečného hospodářství se organizoval sběr starého papíru, přičemž docházelo k ničení i historicky cenných dokladů. V roce 1941 AMV zpracovalo všeobecné zásady odborného archivního dozoru za účasti prezidia ministerské rady, ministerstev a úřadu říšského protektora, na jehož „přání“ celé jednání začalo.⁴⁰ AMV připravil směrnici ve formě oběžníku. K tomu podotkl kabinet ministra dopravy, že oběžník nemá dostatečnou právní sílu. Správce ŽA Vomela na návrh reagoval poněkud uraženě: „Archivu ministerstva vnitra je známa existence železničního archivu a z četných rozlukových jednání také jeho činnost a přece ze své působnosti vyjímá jen rezort ministerstva země-

dělství. ...nutno připomenouti, že železniční archiv je nezbytnou pomocnou institucí železniční správy, jejímž potřebám může vyhovovati jen tehdy, je-li všechen železniční archivní materiál soustředěn a snadno dostupný.“⁴¹

Ústní dohodou z r. 1941 mezi ministerstvem dopravy a AMV, zastupovaným Dr. Dostálem, byl dozoru AMV vyhrazen skart všech ředitelství drah a ministerstva. Se skartačním dohledem se úředníci ŽA nikdy nesmířili, i když daná ustanovení respektovali. Také archiváři AMV se několikrát vyjádřili ke své činnosti u ředitelství jako o zbytečné práci. Předtím úředník ŽA provedl výběr z třicetiletých spisů určených ke zničení (skartace u ředitelství probíhala jednou za 3 až 4 roky). Nyní (již každoročně) vybíral ještě pracovník AMV: „Na zástupce archivu min. vnitra zbýval dvakrát přebraný materiál a delegovaný archivář se musil co činit, aby dokázal účelnost revize.“⁴² Šlo však pouze o spisy třicetileté, písemnosti s kratšími skartačními lhůtami vyřazovala ředitelství nadále bez kontroly.

K tomu, aby se ŽA stal samostatným ve smyslu dnešního pojmu „archiv zvláštního významu“ chyběl podle AMV personál s kvalifikací historika. Na článek Svobodných novin z 3.11.1945 „O reorganizaci našeho archivnictví“, který informoval o snaze decentralizovat archivnictví a zřídit archivní školu reagoval interně Miloslav Štěpán. Odmítl možnost zasahování dalších archivů (zemských a krajských) do železniční archivní služby a odmítl také její decentralizaci. I vzhledem k dnešním názorům je třeba ocitovat argumenty proti teorii tzv. fondů místní povahy, kterou v železniční dopravě od 60. let někteří archiváři prosazují: „Archivaliemi míst druhé instance jsou u nás spisy ředitelství drah – státních i soukromých – a ty nelze rozdělovat podle zemí, poněvadž se týkají velmi často dvou zemí najednou (např. u Rak. severozáp. dráhy a Košickobohumínské dráhy) a poněvadž týž traťový úsek byl průběhem doby zpravidla spravován z různých míst (např. hlavní trať Státní dráhy před sto lety z Prahy, potom ze Společnosti z Vídně a nakonec před československým rozdělením mezi oblastní řsd (ředitelství státních drah – pozn. autora studie) od Břeclavě až do Podmokel z Brna. Soustředění všech starých fondů II. instance v Železničním archivu má tedy tu velkou výhodu, že badatel nalezne archivalie, týkající se určité trati, za všechna desetiletí – krom spisů ještě živých – na jediném místě...“⁴³ Pokud se týče archivní školy poukazoval M. Štěpán na novodobost materiálu a tedy zbytečnost některých disciplin (latina) pro archiváře svého archivu.

První náznak budoucí archivní decentralizace se objevil již v letech 1942–1943, kdy zemský archiv v Brně provedl na žádost AMV prohlídku skartu u ředitelství drah tamtéž. Výběr byl potom zaslán ŽA. Archivní dozor v Brně zcela přechází na zemský archiv v r. 1948. V Plzni roku 1949 provádí revizi ještě Dr. Čermáková z AMV, ale zadržené písemnosti jsou již ukládány v krajském

depozitáři v Plasích. Po zřízení krajských archivů se již AMV a později jeho nástupce – státní ústřední archiv – soustřeďuje pouze na skartační dohled u ministerstva dopravy. Dříve zadržené dokumenty, zaslané ředitelstvími AMV, byly pravděpodobně předány ŽA.

Dopravní archiv a jeho poválečná činnost.

Železniční archiv prodělal také změny názvu. Po zničení republiky v r. 1939 zmizel přívlastek „československý“ a když nacistická reforma správy v r. 1942 zvětšila kompetence ministerstva i archivu, přejmenoval se na „archiv ministerstva dopravy a techniky“. Po válce následoval návrat k názvu „železniční archiv“. V novém archivním řádu platném od 1.9.1947 se již definitivně hovoří o archivu dopravním (DA). Tento archivní řád je proti normě z r. 1923, kterou nahrazoval, výrazně progresivnější. Řízení archivu, přičleněného k prezidiu ministerstva, náleželo vedoucímu DA a jeho zástupci. Působnost se rozšířila na registratury plavebních úřadů. Písemnosti starší 40ti let byly volně použitelné, ale slovo „zpravidla“ otevíralo i možnost studia materiálu mladšího. Důležitým bylo určité osamostatnění archivu, neboť mohl běžné záležitosti vyřizovat sám, bez jednání s dalšími složkami ministerstva, přičemž v rozpočtu ministerstva měl otevřen úvěr stanovené výšky, s nímž mohl volně disponovat.⁴⁴ Toho hned archivář Miloslav Štěpán náležitě využil k nákupům po pražských antikvariátech a vetešnictvích. Nákupy nebyly samoúčelné. Štěpán byl prvním z dopravních archivářů, který historické prameny také využíval a proto získával i předměty, o kterých se při likvidaci archivu v 60. letech prohlásilo, že jsou neželezniční povahy.

V r. 1948, došlo k ustavení ministerské komise „Redakční sbor Knihnice historické literatury železniční“, která se velmi zasloužila o popularizaci práce na dějinách dopravy. Pod gescí dopravního archivu a s podporou ministra začal redakční sbor shromažďovat a připravovat k vydání rukopisy, zajistil excerpty z fondů dopravního archivu ve Vídni a podporoval práci regionálních historiků. Především z důvodů reorganizace rezortu (zřízení samostatného ministerstva železnic) došlo v lednu 1953 k likvidaci redakčního sboru. Rukopisy převzal dopravní archiv.

Léta 1945 až 1953 zůstávají obdobím největšího rozkvětu dopravního archivu, což bylo především zásluhou jeho přednosty M. Štěpána, který působil také jako zástupce rezortu ve státní archivní komisi (SAK) – subkomisi pro podnikové archivy. SAK vznikla v říjnu 1951 a k její práci byly na návrh ÚAMV přizvány všechny důležitější rezorty – kromě ministerstev dopravy a spojů. Také v úvodním referátu nejsou archivy dopravní a poštovní jmenovány. Subkomise SAKu vznikly až později.⁴⁵

Úpadek dopravního archivu, podnikové archivnictví.

Po zřízení ministerstva železnic se rozdělil dopravní archiv na archiv ministerstva dopravy a archiv ministerstva železnic.⁴⁶ Používaly se ale názvy ústřední dopravní archiv (ÚDA) a ústřední železniční archiv (ÚŽA). ÚDA tvořily neželezniční fondy a sbírky býv. dopravního archivu; fakticky to byla jedna místnost s knihami, fotografiemi, troskami akt apod. uloženými bez systému a několik skříní archiválií plavebního úřadu na chodbě. ÚDA byl začleněn do ministerstva jako oddělení.⁴⁷ Ještě v r. 1952 jsou zřízeny archivy správ drah, které pracují jako složky ÚŽA.⁴⁸ Pro práci archivů jsou připraveny nové směrnice, ovlivněné již metodickou prací SAK. Směrnice pro podnikové archivy čj. MD 21315/1953 z 21.10.1953 osvětluje, co jsou podnikové archivy, povinnosti archiváře, skartační zásady, koordinační úlohu ÚDA aj.⁴⁹

V souvislosti s reorganizací správy byla vládním nařízením č. 34 z 29.7.1952 zrušena působnost povereníctva dopravy ve věcech železnic. Písemnosti z let 1945 až 1951 týkající se železnic převzala v r. 1954 správa dráhy v Bratislavě a postoupila je ÚDA.⁵⁰

V r. 1952 vzniklá ministerstva – dopravy a železnic – vydávají okamžitě také skartační směrnice.⁵¹ Směrnice ministerstva dopravy je obsáhlá, předkládá i vzory skartačních návrhů a poučný list o významu historických dokumentů. Skartační směrnice ministerstva železnic, publikovaná ve věstníku jako rozkaz ministra 65m, ukazuje na absenci základních znalostí problematiky. Skartovány měly být všechny písemnosti z období před 1.5.1945 v Čechách a na Moravě a před 29.8.1944 na Slovensku. To vše za 3 měsíce od vydání rozkazu. V části obsahující skartační rejstřík byla hesla obecná, nejednoznačná a téměř všechna skartačního znaku „V“ (výběr). Znaků „A“ (archiv) a „S“ (stoupa) bylo minimálně. Práce podle těchto směrnic skutečně začaly. Jen u zrušeného ředitelství v Hradci Králové mělo být proskartováno 6 místností s půlmilionem spisů, a také v Praze, v ředitelské registratuře na Zlíchově, mělo dojít k vyřídění podobného množství materiálu. Obě místa dostal na starost archiv správy dráhy v Praze vybavený novým, nekvalifikovaným personálem. Krajský archiv Praha při odborné archivní revizi zadržel na Zlíchově množství cenných dokumentů: záležitosti k prosincové stávce 1920, postoje německých železničářů po r. 1918, oferty uniforem aj. Věc byla o to závažnější, že se tak stalo po údajné prohlídce ÚŽA. Tehdy již nemocný M. Štěpán potom slíbil, že skartaci zajistí sám. S výjimkou Prahy a Košic ji prý mohou provést samotní archiváři správ drah. Na věc však evidentně nestačil. Stížnost krajského archivu projednala státní archivní komise a rozhodla alespoň, aby se napříště postupovalo podle skartační směrnice ministerstva dopravy.⁵² Skartace registratury pražské dráhy skončila v listopadu

1954.⁵³ Po zrušení ministerstva železnic vznikl k 1.12. 1953 jednotný „Ústřední dopravní archiv“.

V letech 1947 až 1953 provedli úředníci registratury ministerstva dopravy skartaci písemností ministerstva železnic od r. 1918 do 30. let. Plně se projevila nemohoucnost dopravního archivu plynoucí z jeho podřízeného postavení v instituci. Zatímco u ředitelství drah ÚDA vykonával i dohled nad spisovou službou, u svého ministerstva nedovedl zabránit plenění spisovny. Kupříkladu prezidiální registratura se povalovala po zemi a některé její části se dostaly do všeobecné spisovny. Jednotlivé ročníky prezidia byly zdecimovány na 1 až 10 % protokolovaného množství, přičemž z prezidia roku 1925 se nezachovalo nic. Podobně dopadl kabinet ministra z let 1939–1945. Téměř celá jeho registratura putovala počátkem r. 1954 z rozkazu tehdejšího náčelníka ústředního odboru administrativně – hospodářského do sběru. ÚDA dostal jen stovku informačních archů. Archivní správa vzhledem k amnestii v r. 1955 návrh SÚA na trestní stíhání zamítla. K podobným problémům docházelo i v jiných rezortech a proto bylo v r. 1954 překročeno k vydání vládního nařízení o archivnictví, první právní normy na tomto úseku.⁵⁴

Od listopadu 1954 do března 1956 byla provedena skartace spisovny ministerstva z let 1918–1938 již pod dohledem SÚA, který materiál převzal a jako svůj depozit ponechal ve spisovně.

I z již uvedených důvodů (divoké skartace, nekvalifikovaný personál ÚDA) nebyla ministerstvu dopravy povolena výjimka v podobě samostatného archivu.⁵⁵ V dubnu 1959 požádalo SÚA o předání všech písemností ústřední povahy do r. 1938 včetně, a to i z ÚDA.

Likvidace ÚDA.

V roce 1958 došlo k reorganizaci ministerstva dopravy. Byla zřízena hospodářská organizace Ústřední likvidátor při ministerstvu dopravy: „Pro provádění likvidace rezortních organizací určených k likvidaci (...) a pro výkon resortního referenta pro podnikové archivy se zřizuje s účinností od 1.1.1959 ústřední likvidátor jako výkonný orgán ministerstva dopravy.“⁵⁶ Ústřední likvidátor (ÚL) převzal práce a většinu zaměstnanců zrušené Ústředny účtáren ČSD. V návrhu jeho statutu, který nebyl nikdy schválen, i když se jím ÚL řídil, je mezi základními úkoly a povinnostmi (§3) uvedeno zajištění vybudování a činnosti podnikových archivů, vedení jejich evidence, organizování odborného školení podnikových archivářů a jejich kontrola a péče o využití archivního materiálu podnikových archivů.

V této situaci dochází k 8.9.1960 ke sloučení ministerstev dopravy a spojů. Zároveň bylo rozhodnuto o výměně budov mezi ministerstvem dopravy a spojů (na nábreží) a ústředním výborem KSČ (Na příkopech). ÚL je také uloženo aby „provedl likvidaci spisového a archivního materiálu ministerstva dopravy a spojů.“⁵⁷ Do pohybu se dalo obrovské množství písemností. Převoz spisovny a archivu ministerstva v množství 92 pětitunových automobilů trval tři týdny. Jako dočasné úložiště posloužily chodby a šatny východní tribuny a Brány borců spartakiádního stadionu na Strahově, jejichž pronájem sjednal ÚL s ústředním výborem československého svazu tělesné výchovy do 31.5.1961. Skutečně byl pronájem ukončen až k 14.10.1962.

Nové ministerstvo si hodlalo ponechat pouze spisy od r. 1955. Pracovníci ÚL se obrátili na SÚA o rozhodnutí, kam mají ostatní materiál rozvézt. Dr. Charous vypracoval „návrh na rozdělení tzv. historického oddělení Dopravního archivu“, kde zamýšlel rozdělit jednotlivé registratury mezi státní archivy. Rozhodnout měla archivní správa ministerstva vnitra (ASMV).⁵⁸

Ještě v říjnu 1960 převzal SÚA do depozitáře v Mníšku pod Brdy ústřední fondy z období před r. 1918 – ministerstvo železnic a generální inspekci. O ostatních částech se rozhodlo až v dubnu 1961, přičemž ASMV akceptovala Charousův návrh s tím, že vzhledem k nedostatku místa ve státních archivech je třeba písemnosti proskartovat. SÚA provedl prohlídku a navrhl svolat poradu všech zainteresovaných přímo na Strahov. Porada se uskutečnila 22.7.1961 za přítomnosti zástupců ASMV, SÚA, ministerstva dopravy a spojů a Ústředního likvidátora při ministerstvu dopravy a spojů. Padlo zásadní rozhodnutí, na jehož podkladě se delimitace písemností uskutečnila. Fondy, navrhované původně k předání státním archivům nyní podle mínění ASMV mají patřit „...do podnikových archivů jednotlivých správ drah, a že tedy uvedené fondy – odchylně od cit. dopisu Státního ústředního archivu – státní archivní správa nepřeveze.“⁵⁹ Fakticky se jednalo o ty z fondů, jejichž původce působil pouze na území některé z bývalých zemí (Čechy, Morava). Tyto soubory archiválií dostaly pojmenování „fondy místní povahy“ – tento výraz je v souvislosti s železnicemi poprvé použit právě v zápisu ze zmíněné porady. Nebyl brán ohled na sídlo původce (např. Vídeň, Budapešť), na to, že jde z části o fondy restituční (ze spisových rozluk) ani na nadregionalitu původce.

Zároveň bylo odmítnuto převzetí tzv. „materiálů nearchivní povahy“. Mezi ně byla zařazena většina sbírek bývalého ÚDA: fotografie (nejstarší z 60. let minulého století), sbírka jízdních řádů, sbírka jízdenek, výstřižkový archiv ministerstva, přejmenovaný při jednáních o delimitaci na sbírku výstřižků (!?) atp. „Ježto jde v zásadě o věci museální povahy, doporučuje, aby bylo o jejich převzetí navázáno jednání s Technickým museem, Národní technickou knihovnou,

Vysokou školou železniční (ta se v té době už dva roky nazývala dopravní – pozn. autora) nebo podobnými institucemi.“⁶⁰

Uvedená rozhodnutí zapříčinil v největší míře nedostatek úložišť ve státních archivech. Velkou část odpovědnosti za situaci, která nastala, nese tehdejší archivní správa. Působí přinejmenším podivně, když pracovníci ÚL, z nichž žádný nebyl kvalifikovaným historikem, musely hájit historické hledisko proti názorům ASMV: „Vedoucí Ústředního státního archivu prohlásil, že věc již projednával se státní archivní správou, jejíž vedoucí prý prohlásil, že fondy, navrhované k odevzdání měří příliš mnoho běžných metrů, takže lze předpokládat ze srovnání s jinými ústředními úřady, že historický archiv ministerstva dopravy obsahuje i věci méně důležité. Státní archivní správa z tohoto důvodu kategoricky požaduje, aby před odevzdáním historického archivu byla provedena ještě skartace.

Zástupci Ústředního likvidátora poukázaly na to, že u ostatních ministerstev byly materiály odevzdávány postupně, kdežto u ministerstva dopravy byl materiál odevzdáván v podstatě za 100 let najednou, dále na to, že jde o materiál z hlediska administrativního již několikrát skartovaný a z hlediska archivního dokonale vytríděný.“⁶¹

ÚDA byl zlikvidován v letech 1961 až 1962 (1965). Problémy způsobené nepřehledností uložení písemností na Strahově ještě vystupňoval začátek prací na stavbě nového stadionu. Většina archivních fondů byla rozvezena do stavených archivů v září až prosinci 1961. Přírůstky z likvidační podstaty ÚDA mohly vykázat (kromě SÚA): Státní archivy v Brně, Opavě a Bratislavě; okresní archiv v Praze; podnikové archivy ČSD v Praze, Plzni, Olomouci, Ústí nad L. a v Košicích. Tzv. předměty nearchivní povahy (sbírky, jednotliviny) získaly kromě některých zmíněných archivů ještě tyto instituce: některé odbory ministerstva dopravy a spojů, PA ČSAD, Národní technické muzeum, Ekonomický ústav Československé akademie věd (ČSAV), Kabinet pro geografii ČSAV, Historický ústav ČSAV, Památkový úřad, Státní ústav památkové péče a ochrany přírody, Národní muzeum, Státní letecká správa, Plavební správa Praha a Vlastivědné muzeum Nymburk.

Dělení sbírek způsobilo jejich faktické zničení. Byla dodržována územní působnost jednotlivých správ drah a tedy i jejich archivů, takže všechny plány, rytiny a fotografie ze sbírek ÚDA týkající se Brna nalezneme v Bratislavě apod. Část, kterou nešlo rozdělit teritoriálně, přidělil ÚL jednotlivým podnikovým archivům metodou „každému něco“. Při delimitaci sehrálo v nejednom případě úlohu i jen nezávazné projevení zájmu o příslušný materiál. Fond Česká západní dráha si ke zpracování historie svého podniku vypůjčily v r. 1961 Dílny pro opravu vozidel v Plzni, oslavující tehdy století činnosti. Písemnosti byly v pořádku

vráceny a dílny vyslovily přání umístit fond trvale do Plzně. Toto přání je jedinou příčinou předání fondu podnikovému archivu Plzeňské dráhy.⁶²

Po zlikvidování ÚDA se ÚL zabýval skartacemi poválečné spisovny ministerstva. Ročníky spisovny od r. 1945 byly ještě v polovině roku 1961 uloženy do nové budovy ministerstva Na příkopech. Odtud je ÚL postupně přebíral na své pracoviště v Hyberské (cca 200 m), kde teprve došlo k jejich skartaci. Na toto pracoviště, přemístěné sem v dubnu 1962, byly převezeny také zbytky ÚDA a staré spisovny ze Strahova. Pro skartaci ročníků 1939–1945 byly zaměstnání jako brigádníci – referenti pro odborné věci bývalí pracovníci ministerstva. Také většina ze 17 pracovníků ÚL (1962 – počet v průběhu let kolísal) se zabývala skartacemi.

Ještě v roce 1964 (1. října) zaniká funkce rezortního referenta pro podnikové archivy.⁶³ ÚL dokončil likvidaci ÚDA: V únoru 1964 jsou odevzdány SÚA poslední zbytky sbírek – negativy, plakety, mince aj. V následujících letech dochází ke skartacím spisovny ministerstva (ročníků po r. 1945). Útvar ÚL se přeměnil v rámci reorganizace v r. 1970 na Správu domovního majetku ČSD, v jejíž pracovní náplni předarchivní péče o písemnosti rezortu zcela chybí.

Péči o železniční archivní fondy ponechané rezortu zajišťovali po zániku ÚDA již pouze archivy jednotlivých správ drah (PA) v Praze, Plzni, Ústí nad Labem, Olomouci, Bratislavě a Košicích. Odborný archivní dohled vykonávají doposud státní oblastní archivy (SOA), kterým podnikový archivář podle místní příslušnosti dané organizační jednotky zasílá skartační návrhy. Jednotlivé PA ČSD byly obsazovány obvykle pouze jedním pracovníkem. Po reorganizaci železnic v r. 1963 se z ústeckého (košického) archivu stávají detašovaná pracoviště archivu pražského (bratislavského). Na ústeckém pracovišti došlo v roce 1971 ke zničení knih k nejstarším fondům (celkem 3134 kusů protokolů a rejstříků), z nichž některé tam byly delimitovány v r. 1969 ze SÚA. Proti zodpovědné pracovníci bylo zavedeno trestní stíhání a ústecká pobočka zůstala již neobsazena.⁶⁴ V roce 1981 přidělil náčelník správy dráhy v Praze pro potřeby PA nepoužívanou budovu bývalé železniční stanice Praha Libeň horní nádraží. Tato byla rekonstruována a v letech 1988 až 1989 se do ní archiv včetně své pobočky z Ústí nad Labem přestěhoval. Ostatní PA jsou umístěny v budovách ředitelství drah a některé z části v depozitářích: např. PA v Plzni má uloženu část písemností v budově železniční stanice Beroun.

Činnost PA upravují Směrnice pro podnikové archivy platné od 1.1.1975 a rušící platnost směrnic z r. 1953.⁶⁵ Předpis obsahuje obvyklá ustanovení o činnosti PA. Zajímavý je odstavec podle něhož mají být v PA uloženy archiválie nejméně 30 let a pak předány příslušnému státnímu archivu. PA neměly tedy plnit úlohu archivů konečného uložení.

Písemnosti v podnikových archivech nepocházejí pouze z likvidace ÚDA. Velkou část tvoří na začátku zmíněné sbírky právních listin a plánů se stálou provozní potřebou. Z částí těchto sbírek se vytvořily uplatněním provenienčního principu samostatné fondy, obsahující většinou pozemkovou a stavební agendu (podle územní příslušnosti). Proto některé fondy existují paralelně např. v Praze i v Plzni.

Zrušením obchodních ředitelství (předtím správy drah) byla zrušena i místa podnikových archivářů. Prosazovaly se názory „dát archivy do klidu“, tj. personálně neobsazovat, ale v listopadu 1993 je vytvořen z dosavadních pracovišť Archiv Českých drah (AČD). Pro archiv jsou systemizováni 4 pracovníci: dva v Praze, po jednom v Olomouci a v Plzni. Olomoucká pracovnice je navíc určena jako metodik ostatních. Hlavním problémem je nedostatečný počet, špatné mzdové ohodnocení pracovníků a trvalý nezájem nadřízených. Dvě archivářky v Praze mají na starosti 6,5 tisíce běžných metrů písemností a skartační dohled (rezortní) přibližně nad územím bývalého středočeského, východočeského a zčásti i severočeského kraje. Olomoucká archivářka má vysokoškolské vzdělání (archivnictví) a ostatní ukončili archivní kurz. Písemnosti, které AČD spravuje, mají natolik speciální charakter, že obvyklá kvalifikace historika nedává sama o sobě záruku jejich odborného zpracování.

Zatím je AČD podřízen odboru správnímu generálního ředitelství Českých drah (GRČD). Koncepční řešení znemožňují neustálé reorganizace a nezájem Českých drah.

Oddělení železnic od ministerstva v r. 1988 a vznik ústředního (nyní generálního) ředitelství československých (nyní českých) drah způsobilo změnu orgánu provádějícího skartační dohled. Tato pravomoc – fakticky po 52 letech – přešla dnem 1.12.1993 ze SÚA na SOA v Praze. Situaci komplikuje značná spisová nekázeň v úřadě: někteří referenti ČD mají v příručních registraturách i víc než 20 let staré ministerské písemnosti a nevědí ani o existenci spisovny.

Ministerstvo dopravy ukládá své archiválie pravidelně do SÚA. Na základě usnesení vlády ČR č.213 z 26.6.1991 zřídilo správní archiv (meziarchiv, SpA MDČR). V říjnu až v prosinci 1992 byly podepsány protokoly o spisové rozluce živých písemností mezi Federálním ministerstvem hospodářství – divizí pro dopravu a Ministerstvem dopravy, spojov a veřejných prac SR. Rozluka byla skončena v r. 1993 již ustaveným Ministerstvem dopravy ČR. Půjčování a kopírování federálních materiálů upravuje dohoda mezi českým a slovenským ministerstvem z 25.5.1993.⁶⁶

Jako společný pro obě nástupnické organizace ČSD: ČD a ŽSR (Železnice Slovenskej republiky) pracuje Ústřední technický archiv v Nymburce. Jde o technickou spisovnu uchovávající a rozmnožující plány železničních kolejových vo-

zidel, původně začleněnou do ministerstva železnic (dopravy) jako součást příslušného odboru, od r. 1958 do Sdružení dílen pro opravu vozidel, později Ústavu vývoje a racionalizace železničního průmyslového opravárenství. Písemnosti byly v r. 1960 přemístěny do suterénu budovy v pražské Hyberské ulici 5. Zde došlo k jejich zatopení a k velkým ztrátám, obdobně později v tzv. moučném skladu nádraží Střed (Masarykovo). V roce 1971 došlo k přemístění archivu do Nymburka, kde sídlí dodnes.⁶⁷

Tristní stav manipulace s písemnostmi zejména na GRČD je – tak jako jinde – odrazem neustálých reorganizací, při kterých dochází k nekontrolovatelnému ničení písemností z příručních registratur v důsledku fluktuace zaměstnanců. Tuto situaci nemohou odpovědní pracovníci státních archivů a AČD zvládnout. Referenti neznají pravidla práce se spisy, skartační řád bere málokdo vážně. K ničení archiválií docházelo i dříve; v polovině 80. let např. ministerstvo vyřadilo do sběru sbírku jízdních řádů aniž informovalo SÚA nebo alespoň vlastní knihovnu. Mnoho materiálu bylo bez skartace zničeno při stěhování po r. 1990 a při reorganizaci po 1.7.1993. Tento stav není typický pouze pro ústřední vedení rezortu, ale i pro nižší organizační jednotky.⁶⁸ V nastálém zmatku končí některé vyhozené písemnosti alespoň v soukromých sbírkách.

II. Vývoj spisové služby železničního rezortu.

Pro nedostatek místa a šíři problému je tato kapitola především shrnutím zásad obsažených v soudobých kancelářských a skartačních předpisech s důrazem na registraturní stadium života písemností. Podrobnější rozbor správní a diplomatický vyžaduje – po zúžení problematiky – samostatnou studii.

U všeobecné dvorské komory ve Vídni – prvním orgánu dozírajícím na železnice – byly spisy železniční a poštovní agendy označeny signaturou E.P. (Eisenbahn, Post), uloženy v číselné řadě signatury a evidovány protokolem a indexem. Podobně tomu bylo i u některých pozdějších institucí, ale postupně převládlo ukládání do nečleněné číselné řady.⁶⁹

Při zřízení ministerstva železnic v r. 1896 byla vypracována směrnice pro jeho spisovou službu.⁷⁰ Neexisoval spisový plán, spisy se ukládaly v numericko – chronologické řadě. Jako základní evidenční pomůcky sloužily podací protokoly, rejstříky a protokol cizích čísel. Sekce, nejvyšší organizační jednotky, členěné dále na departementy vedly ještě pomocné protokoly (skontra) a číselníky zaznamenávající oběh spisů. Protokolování nepodléhaly tisky, periodická hlášení apod. Číslo jednacích tvořila kromě vlastního čísla značka „EM“ (Eisenbahnministerium). Samostatně protokolovaly, s vlastní značkou předřazenou číslu, pomocné úřady ministerstva: tarifní a zúčtovací úřad (TAB – Tariferstellungs-

und Abrechnunsbureau) a stavební ředitelství (BD – Baudirektion). Zpočátku vedly podací protokoly samostatně i jednotlivé sekce: I. sekce pro právně-administrativní záležitosti železnic včetně záležitostí místních drah, II. sekce pro finanční záležitosti železnic a železniční statistiku, III. sekce pro komerční záležitosti a IV. sekce pro záležitosti technické. Tato praxe skončila pravděpodobně poměrně záhy (1897) a podací protokol se zavedl společný.⁷¹ Do registratury se spisy ukládaly co nejdříve po vyřízení podle sekcí. Prezidium mělo vlastní registraturu u prezidiální kanceláře. Pro písemnosti důvěrného charakteru (razítko „vertraulich“) byl založen zvláštní protokol, vedený prezidiem. V protokolu všeobecném se uvedlo pouze důvěrné číslo jednací. Vojenské záležitosti (razítko „vertraulich – Militärangelegenheit“) protokoloval departement pro vojenské záležitosti. Naznačený systém převzalo po vzniku republiky i československé ministerstvo železnic.

Jiné zvyklosti panovaly v úřadech II. instance, kterými byla ředitelství státních drah.⁷² Každé ředitelství se v zásadě členilo na 8 základních oddělení (referátů): 1. osobní, humanitní a zdravotní, 2. právní a všeobecně správní, 3. stavba a udržování dráhy, 4. vozba a dílenská služba, 5. dopravní služba, 6. komerční služba (přeprava), 7. kontrola příjmů, 8. finanční a účetní.⁷³ Podací protokol byl společný, ale rejstříky se vedly samostatně pro každé z oddělení. Kromě této základní evidence byla používána ještě kniha nečíslovaných podání na oddělení, lhůtník a číselník ministerských čísel. Samostatné registratury tvořily prezidiální spisy a spisy vojenské (razítko „M“). Důvěrné písemnosti rozeznává předpis prezidiální (razítko „Präsidualangelegenheit“) a vojenské (razítko „vertrauliche Militärangelegenheit“).

K prudkému nárůstu písemné produkce došlo po zestátnění velkých železničních společností v l. 1906–1909. Zestátnění se odrazilo i ve změně dosavadních kancelářských předpisů. S platností od 1.1.1910 je zaveden nový předpis pro ředitelství a pro výkonná místa (stanice, výtopny aj.).⁷⁴

Nový jednací řád⁷⁵ pověřil ředitelství některými novými úkoly, vyhraženými dříve ústřední správě: např. ředitelství v Praze zajišťovalo pro celou železniční síť přejímání vagonů od firmy Ringhoffer a zkoušky hnědého uhlí.⁷⁶ Kancelářský předpis z r. 1909 nově stanovil množství podrobností spisové služby. Každé oddělení mělo vlastní manipulační kancelář, která vedla podací protokol. Číslo jednací („Z“ – Zahl), tzv. běžné, bylo ve jmenovateli zlomku doplněno tzv. pořadovým číslem, které vyjadřovalo pořadí písemností (od číslovky 1 – tak, jak došly) k dané věci. Za takto složeným číslem jednacím následovala ještě značka oddělení (obvyklých I až VIII, speciálních Praes – prezidium, Mt – vojenské záležitosti, FWT – pobočná přidělovna vozů aj.). Výhoda systému spočívala v možnosti priorování bez nutnosti zavádění nového běžného čísla. Větší

množství podání bylo přirozeně třeba rozdělit do více běžných čísel a starší čísla jako priora připojit. Pokud se týká důvěrných záležitostí, zná předpis už písemnosti tajné (razítko „Geheim“).

Spisy běžného roku a dvou let předchozích ukládala jednotlivá oddělení do příručních registratur manipulačních kanceláří. V prosinci každého roku se staré spisy založily do tzv. hlavní registratury (podle oddělení). Kancelářské knihy odváděly manipulační kanceláře po deseti letech. Prezidiální registraturu vedlo oddělení právní a všeobecně správní (druhé).

Kancelářský předpis se poprvé zabývá podrobněji otázkou skartací. Již nepotřebné spisy v hlavní registratuře se po 10 letech rozdělily na čtyři skupiny: přeprava, osobní spisy, finanční a účetní, spisy speciální a obecné povahy. Určený pracovník druhého oddělení měl provést skartaci a historicky cenné spisy odevzdat do archivu (knihovny) ředitelství nebo do muzea státních drah ve Vídni. Do sběru vyřazený materiál se v protokolu červeně vyškrtl. Nevyřazené písemnosti starých ročníků (nad deset let) měly být každých pět let znovu proskartovány. Listiny (v právním smyslu i protokoly a plány) se od spisů oddělily obvykle v době vzniku a uložily se do archivu listin.

Jednotlivá ředitelství státních drah před platností nového kancelářského řádu manipulovala písemnosti podobně jako ministerstvo: zápis podání do společného protokolu bez členění na oddělení.

Ředitelství pro zestátněné železniční společnosti zavedly nový kancelářský řád v letech 1912 až 1914. Do té doby používaly společnosti různé ukládací systémy, založené buď na číselné řadě nebo ukládacích odděleních. Pravděpodobně nejsložitější členění registratury mělo společné ředitelství bývalé Jihoseveroněmecké spojovací dráhy (SNDVB) a Rakouské severozápadní dráhy (ÖNWB).⁷⁷

Služebny státních drah (stanice, výtopny apod.) vyřazovaly svoje písemnosti jako makulaturu po 10 letech a ponechávaly si pouze rejstříky.

První světová válka s sebou přinesla devastaci registratur mnoha úřadů. Svůj podíl na této skutečnosti má zejména vyhláška ministerstva financí o honorování skartu.⁷⁸ V září 1914 je novelizován kancelářský předpis z r. 1909. Jsou zaváděny skartační lhůty 3 a 10 let, které má zpracovatel vyznačit na spis. Spisy neoznačené, mající cenu právní, historickou, národohospodářskou apod. se neměli skartovat vůbec (dnešní znak „A“). Nejhorší důsledky způsobila válka (resp. příslušný úředník) v registratuře ředitelství pro tratě býv. společnosti státní dráhy (StEG), která byla v r. 1914 téměř celá zničena, a to včetně protokolů.⁷⁹

Nově vzniklé Československo převzalo metody úřadování z bývalého Předlitavska. Také v r. 1923 vydaný kancelářský řád pro ministerstvo, ředitelství a služební místa byl v podstatě překladem starších směrnic a jejich úprav.⁸⁰

Teprve předpisy z r. 1924 znamenají kvalitativní obrat.⁸¹ Předpis pro ředitelství si podržel sice strukturu rakouského, ale byl rozšířen a dikce některých pasáží se zpřesnila. Změnily se také používané zkratky. Za číslo jednací se kromě oddělení zapisovaly tyto speciální útvary.: Řed. – ředitelské, Voj. – vojenské, M.S. – mimotarifní slevy, P.V. – pobočná přidělovna vozů, R – reklamace, A.K. – aktivní kontrola, P – pokladna. Do roku 1928 se tímto předpisem neřídilo pouze ředitelství v Košicích, u něhož byl zkušebně zaveden jiný systém – oddělení měla přidělena určitý rozsah čísel jednacích.⁸²

Nejvýznamnější změnou kancelářského předpisu pro ředitelství bylo – v první kapitole této studie popsané – doplnění o skartační řád. Byly rozeznávány skartační lhůty 3, 10 a 30 let. Tříleté spisy se vyřadily ještě před předáním do hlavní registratury, desetileté skartoval odborný referent příslušného oddělení a vyřazené třicetileté spisy revidoval železniční archiv. Jsou uváděny i písemnosti „A“, které má ředitelství odevzdat po 30 letech archivu. Skartační řád obsahoval seznam a popis jednotlivých agend (věcných skupin) s příslušnými lhůtami. Oproti abecednímu heslovému rejstříku vyniká toto uspořádání větší přehledností a jednoznačností; lépe se v něm orientuje. Kancelářský předpis z r. 1924 platil až do r. 1950 a byly podle něho skartovány všechny písemnosti ředitelství (včetně rozlučkových spisů) z období do r. 1918.

Předpis pro ministerstvo ze stejného roku byl o něco jednodušší než předpis pro ředitelství, jehož formální podobu si podržel. Manipulace písemností zůstala prakticky stejná jako předtím: nečleněná, numericko-chronologická řada. Nově jsou zavedeny některé speciální písemnosti: žluté spisy pro tiskový referát, zelené informační archy ministra a modré prezidiální spisy. Označení „tajné“ se používalo pouze pro spisy vojenského charakteru, převážně mobilizační. Skartace se měly provádět podle samostatného předpisu, který ale nebyl nikdy vydán. Snaha o jeho zavedení vyústila v návrh skartačního řádu, který dostaly departementy k vyjádření v r. 1935 a vyjadřovaly se k němu tři roky. Schválen nakonec nebyl.

V kancelářském řádu pro ministerstvo dopravy z r. 1938 je oproti předchozímu pouze rozšířena část o manipulaci důvěrných písemností.⁸³ Byla zřízena kancelář Pres. voj. (PV – prezidium vojenské), zpracovávající materiály tajné vojenské a mobilizační povahy (TAJ, MOB aj.). Důvěrné dokumenty vyřizovala – tak jako dříve – příslušná oddělení.

Po sloučení ministerstva železnic a ministerstva pošt a telegrafů do ministerstva dopravy jsou čísla jednací rozlišována značkami „D“ (doprava) a „P“ (pošty).

Útvar býv. prezidia je nazván kabinetem ministra dopravy (značka „K“), zatímco označení prezidium (Pres.) používá oddělení přímo řízené generálním ředitelem protektorátních drah. Po reorganizaci v r. 1942 a rozšíření působnosti ministerstva o veřejnou technickou službu zanikají značky P a D. Ministerstvo dopravy a veřejných prac Slovenskej krajiny a podobně i poválečné povereníctvo dopravy používaly spisovou manipulaci shodnou s předválečnými ředitelstvími drah – systém běžných a pořadových čísel popsáný vpředu. Do registratury se spisy ukládaly numericko – chronologicky podle oddělení.⁸⁴

Snahy o decentralizaci vedly v r. 1949 k vytvoření Ústředního ředitelství Československých státních drah, n.p. Ústřední ředitelství vydalo s platností od 1.1.1950 svůj spisový řád, který nahrazoval – s výjimkou ustanovení o důvěrných spisech – v předchozím uvedenou instrukci pro ministerstvo dopravy z r. 1938.⁸⁵ Písemnosti se napříště neměly zapisovat do podacího protokolu, ale do tzv. listovek vedených podatelnou podle systému desetinného třídění. Navíc se měla podání zapisovat ještě do číselníků, lhůtníků a rejstříků. Vyřízené písemnosti se měly po roce předat z příručních spisoven do spisovny ústřední. Skartace zůstaly zatím neupraveny. Přesně za rok byl tento spisový řád nahrazen novým, platným i pro oblastní ředitelství drah.⁸⁶ Současně s ním vstoupil 1.1.1951 v platnost spisový plán ČSD, obsahující velmi přesné rozdělení agend podle desetinného třídění.⁸⁷ Zavedení desetinného třídění bylo důsledkem normy ČSN 1411 Spisový a archivní řád pro podniky a ČSN 1412 Spisový plán pro podniky upravených pro potřeby ČSD. Základ spisové značky tvořilo deset hlavních tříd (0 až 9, od věcí všeobecných ke konkrétním), dále 10 skupin, 10 podskupin, následovala desetinná tečka a možnost dalších 10 třídících znaků. Značku 921.1 lze rozložit takto: 92 – Nákladní doprava a řízení vlakové dopravy, 921 – Mezinárodní nákladní doprava, 921.1 – Organizace mezinárodní nákladní dopravy. Za značkou následoval zlomek a v jeho jmenovateli pořadové číslo, rok a označení útvaru (referenta). Zmíněný spisový plán je pravděpodobně nejlepším výčtem železniční agendy a i v současnosti může být použitelný např. pro tvorbu skartacího rejstříku.

Používání desetinného systému netrvalo dlouho. S platností od 1.8.1953 je Kancelářským řádem pro správy drah zaveden opět podací protokol.⁸⁸ Nový předpis obsahoval podrobnější ustanovení o ukládání vyřízených písemností. Vracel se k praxi odvodu kancelářských knih do spisovny po 10 letech. Zároveň dával návod k vedení sbírky listin (spravuje archiv správy dráhy) podle tratí, stanic, jmen stran. Dokumenty, které pozbyly platnosti, měly být předány ÚDA. V otázce skartací odkazoval předpis na rozkaz ministra železnic č. 65m (srovn. první část studie).

Ministerstvo dopravy nikdy neustoupilo od starého systému podacích protokolů. Po vytvoření hlavních správ (1951) tyto útvary vedly samostatně evidenci došlých podání. Samostatně protokoloval útvar ZÚ (zvláštní úkoly) a zvláštní evidenci podléhaly spisy vojensko – železniční (VŽ) a vojenské (PV – termín Pres. voj. po válce užíván není). 1.7.1956 vstoupil v platnost nový kancelářský řád pro ministerstvo dopravy Oo8. Ten je následující rok novelizován: opětovně, s platností od 1.10.1957 je zavedeno označování spisů skartačním znakem a lhůtou podle směrnic z roku 1953.⁸⁹ Nižší organizační jednotky – oddělení dráhy (sloužily k operativnímu řízení provozu) a hospodářské jednotky drah – používaly směrnice pro kancelářskou službu Oo 5 (platné od 1.2.1955) a Oo 6 (platné od 1.5.1955). Provozní oddíly, vzniklé z oddělení drah používaly spisový řád, platný od 1.9.1963.⁹⁰ Písemnosti se podle něho evidovaly v podacím protokolu, rejstřících a číselnících. Vyřízené spisy se po roce ukládaly v sekretariátu a výběr z nich se měl odvádět archivu správy dráhy.

Zajímavý je poválečný vývoj manipulace s utajovanými skutečnostmi. V r.1952 bylo zavedeno označování utajovaných písemností užívané dodnes.⁹¹ Od té doby jsou rozlišovány (kromě písemností důvěrných) materiály tajné (T, Taj.), přísně tajné (PT) a přísně tajné zvláštní důležitosti (PTZD). Povaha spisů je zřejmá již z jednacího čísla: spisy T mají před vlastním číslem nulu, PT a PTZD pak nuly dvě. Pro všechny skupiny vedlo oddělení zvláštních úkolů (ZÚ) samostatný protokol. Množství utajovaných skutečností postupem doby kolísalo. Po úpravě v r. 1957 došlo k výraznému zpřísnění.⁹² Od té doby již rozsah utajovaných údajů rozšiřován nebyl a v současné době je omezen prakticky jen na vojenské záležitosti.

Teprve v r. 1960 je zveřejněna nová skartační směrnice, rušící obě předchozí z r. 1953.⁹³ Má formu skartačního řádu s rejstříkem používanou i v současnosti. Hned v úvodu jsou vyjmenovány agendy, které je nutné trvale uchovat. Vysvětlění skartačních znaků je doplněno příklady. Také skartační rejstřík je velmi podrobný. Následující předpis platný od 1.1.1975 není již tak jednoznačný.⁹⁴ Zjednodušily se úvodní části skartačního řádu a zestručnil se také rejstřík. Zmenšil se počet hesel, které nahradily výrazy jako závažné, podružné, ostatní. Snížení počtu skartačního znaku „V“ se dosáhlo nejen vypuštěním hesel, ale i zvětšením skupiny písemností „S“. Zároveň došlo ke zkrácení skartačních lhůt. Kupříkladu heslo „Arbitráž“, obsahující ve směrnici z r. 1960 jedenáct podhesel (dvě V5, jedno S3, ostatní A3 až A10) se zmenšilo v novém předpisu na podhesla tři (dvě A5, jedno S5). Tento předpis byl znovu vydán v r. 1979 bez podstatnějších úprav a je de jure platný dodnes.⁹⁵

V roce 1974 vstoupila v platnost i Směrnice pro vyřazování utajovaných písemností, platící dodnes.⁹⁶ Směrnice stanovuje, že dokumenty skupin „A“ a „V“

mohou být podrobeny skartačnímu řízení po 15 letech (PTZD), 10 letech (PT) a pěti letech (T). Do archivu se mají předávat pouze odtajněné písemnosti. Na Slovensku je nejnověji upravena otázka skartací a manipulace s utajovanými písemnostmi v dopravě směrnicí z r. 1994.⁹⁷

Při reorganizační smršti v letech 1992 – 1993 vydalo ústřední ředitelství ČSD resp. ČD dvě skartační směrnice, které nebyly konzultovány s příslušným archivním orgánem (tehdy SÚA). Úroveň té poslední – používané a údajně platné – z května 1993 je obdobná jako u směrnice z r. 1974.⁹⁸

III. Poznámky k heuristice dějin železniční dopravy.

Prameny k dějinám železniční dopravy lze rozdělit na základní a doplňkové. Mezi základní patří především písemnosti úřadů státní a podnikové správy dopravních podniků – ministerstva železnic, dopravy a jejich pomocné úřady, ředitelství státních a soukromých drah, písemnosti služeben, tj. stanic, výtopen, odborů pro udržování dráhy, autospráv apod. K doplňkovým pramenům lze zařadit vše ostatní, především archivní fondy orgánů státní politické správy: ostatní ministerstva, gubernia, místodržitelství, okresní úřady (hejtmanství), na Slovensku županáty aj., samosprávy: Zemské výbory, zemské sněmy, obecní a městské úřady, ale též písemnosti justice, spolků a osobní pozůstalosti.

Kromě sítě archivů se významné jednotliviny nacházejí zejména v Národním technickém muzeu Praha, Ústřední technické knihovně dopravy Praha, Vlastivědném muzeu Nymburk, Technickém muzeu Brno, Vagonářském muzeu ve Studénce, Múzejnodokumentačnom centre ŽSR v Bratislavě, Považskom múzeu Žilina a samozřejmě ve spisovných původců a jejich nástupců.

Následující přehled základních fondů k dějinám železniční dopravy v českých a slovenských archivech lze považovat za orientační a pracovní materiál, protože mnohé nebylo možno zatím ověřit a doplnit.

Ústřední úřady a jejich pomocné úřady.

1. Rakouské ministerstvo obchodu Vídeň – oddělení E 1885–1895. StA (státní archiv) Wien, SÚA Praha.
- 1.1. Generální ředitelství rakouských státních drah Vídeň 1884–1896. StA Wien, SÚA Praha, AČD Praha.
2. Uherské královské ministerstvo veřejných prací a komunikací 1874–1889. OL (Országos Léveltár – státní archiv) Budapest, SNA Bratislava.

3. Uherské královské ministerstvo obchodu 1889–1918. OL Budapest, SNA Bratislava.
4. Rakouské ministerstvo železnic Vídeň 1896–1918. StA Wien, SÚA Praha.
  - 4.1. Generální inspekce rakouských železnic (1885)1888–1918. StA Wien, SÚA Praha.
  - 4.2. Tarifní a zúčtovací úřad (1900)1909–1918. SÚA Praha.
  - 4.3. Stavební ředitelství (1896?)1900–1918. SÚA Praha – vmanipulováno do fondu 4.
5. Generální ředitelství ČSD Praha 1918–1919. SÚA Praha.
6. Ministerstvo železnic ČSR Praha 1918–1938. SÚA Praha, ?SNA Bratislava (součást fondu 8.).
  - 6.1. Likvidační komisař pro bývalé ministerstvo železnic ve Vídni 1918–1926. SÚA Praha.
  - 6.2. Československá ústřední rada železniční 1921–1938. SÚA Praha.
7. Ministerstvo dopravy 1938–1942. SÚA Praha.
8. Ministerstvo dopravy a veřejných prac Slovenskej krajiny 1939–1945. SNA Bratislava, PA ŽSR Košice.
  - 8.1. Stavebná správa Slovenských železnic Prešov. PA ŽSR Košice.
9. Ministerstvo dopravy a techniky 1942–1945. SÚA Praha.
  - 9.1. Státní akce stěhovací 1938–1944. SÚA Praha.
10. Ministerstvo dopravy 1945–1953. SÚA Praha.
  - 10.1. Povereníctvo dopravy 1945–1960. SNA Bratislava.
  - 10.2. Výstřižkový archiv ministerstva železnic (dopravy) 1918–1952. Archiv NTM Praha (předání do SÚA v jednání).
  - 10.3. Koordinační komise ministerstva dopravy v Plzni 1945–1950. SÚA Praha.
  - 10.4. Stavební ústředna ČSD 1947–1950. SÚA Praha.
11. Ministerstvo železnic 1952–1953. SÚA Praha.
12. Ministerstvo dopravy 1953–1960. SÚA Praha.
  - 12.1. Ústředna účtáren ČSD Praha 1949–1958. SÚA Praha.
13. Ministerstvo dopravy a spojů 1960–1963. SÚA Praha, SpA (správní archiv) MDČR.
  - 13.1. ČSD – Provozní ústředí železniční dopravy 1958–1964. SÚA Praha.
  - 13.2. Koordinační kancelář mezinárodních železničních přeprav 1958–1964. SÚA Praha
  - 13.3. ČSD – technická ústředna 1957–1963. SpA MDČR.

14. Ministerstvo dopravy 1963–1968. SÚA Praha, SpA MDČR.
15. Federální výbor pro dopravu 1968–1971. SÚA Praha, SpA MDČR.
16. Ústřední správa železnic 1969–1971. SÚA Praha, SpA MDČR.
17. Ministerstvo dopravy ČSR 1969–1971. SÚA Praha, SpA MDČR.
18. Ministerstvo dopravy pôšt a telekomunikácií SSR 1969–1971. SNA Bratislava.
19. Federální ministerstvo dopravy 1971–1988. SpA MDČR.
- 19.1. ČSD – Správa domovního majetku 1971–1985. SÚA Praha.
- 19.2. Nakladatelství dopravy a spojů (1953) 1959–1991. SÚA Praha.
- 19.3. Výzkumný ústav železniční. SÚA Praha, původce.
- 19.4. Generálne riaditeľstvo železničného stavebníctva Bratislava 1971–1990. SNA Bratislava.
- 19.5. Československá kontejnerová doprava – INTRANS. SÚA Praha.

Úřady II. a I. instance a jejich pomocné úřady.

1. Ředitelství státních drah Praha (1855) 1884–1918. AČD Praha.
2. Ředitelství státních drah Praha (Praha-jih) 1918–1949. AČD Praha.
- 2.1. Odbor pro udržování dráhy Čáslav. Archiv NTM Praha.
3. Ředitelství státních drah Praha-sever 1923–1932. AČD Praha.
4. Ředitelství státních drah Hradec Králové 1919–1949. AČD Praha.
5. Ředitelství státních drah Plzeň (1873) 1892–1918(1920). AČD Plzeň, AČD Praha.
6. Ředitelství státních drah Plzeň 1919–1949. AČD Plzeň, AČD Praha.
- 6.1. Instrukční a přepravní výbor v Plzni 1906–1951. AČD Plzeň.
7. Ředitelství státních drah Olomouc 1895–1918. AČD Olomouc.
8. Ředitelství státních drah Olomouc 1918–1948. AČD Olomouc.
9. Ředitelství státních drah Brno 1919–1949. AČD Olomouc.
10. Riaditeľstvo štátnych dráh Bratislava 1918–1938, 1945–1949. PA ŽSR Bratislava.
11. Riaditeľstvo štátnych dráh Košice 1919–1938, 1945–1949. PA ŽSR Košice.
12. Oblastní ředitelství ČSD, n.p. v Praze 1949–1952. AČD Praha.
13. Oblastní ředitelství ČSD, n.p. v Hradci Králové 1949–1952. AČD Praha.
14. Oblastní ředitelství ČSD, n.p. v Ústí nad Labem 1949–1952. AČD Praha.

15. Oblastní ředitelství ČSD, n.p. v Plzni 1949–1952. AČD Plzeň, AČD Praha.
16. Oblastní ředitelství ČSD, n.p. v Olomouci 1949–1952. AČD Olomouc.
17. Oblastní ředitelství ČSD, n.p. v Brně 1949 – 1950. AČD Olomouc.
18. Oblastné riaditeľstvo ČSD, n.p. v Bratislave 1949–1952. PA ŽSR Bratislava.
19. Oblastné riaditeľstvo ČSD, n.p. v Košiciach 1949–1952. PA ŽSR Košice.
20. Správa Pražské dráhy v Praze 1952–1963. AČD Praha.
21. Správa Ústecké dráhy v Ústí nad Labem 1952–1963. AČD Praha.
22. Správa Plzeňské dráhy v Plzni 1952–1963. AČD Plzeň.
23. Správa Ostravské dráhy v Olomouci 1952–1963. AČD Olomouc.
24. Správa Bratislavskej dráhy v Bratislave 1952–1963. PA ŽSR Bratislava.
25. Správa Košickej dráhy v Košiciach 1952–1963. PA ŽSR Košice.
26. ČSD – Správa Severozápadní dráhy Praha 1952–1988. AČD Praha.
27. ČSD – Správa Jihozápadní dráhy Plzeň 1963–1988. AČD Plzeň.
28. ČSD – Správa Střední dráhy Olomouc 1963–1988. AČD Olomouc.
29. ČSD – Správa Východnej dráhy Bratislava 1963–1988. PA ŽSR Bratislava.
30. Správa železničních dílen Louny 1872–1948. PA ŽOS Louny.
31. Správa železničních dílen Plzeň 1850– 945. PA ŽOS Plzeň.
32. Správa železničných dielní Vrútky 1874–1948. PA ŽOS Vrútky.

Společnosti soukromých drah (kromě místních).

1. Severní dráha císaře Ferdinanda (KFNB) 1888–1906, Ředitelství pro tratě býv. Severní dráhy císaře Ferdinanda. 1906–1918. SÚA Praha.
2. Buštěhradská dráha (BEB, BD) 1854–1923. AČD Praha.
3. Rakouská společnost státní dráhy (StEG) 1880–1909, Ředitelství pro tratě býv. Společnosti státní dráhy (1893)1909–1919. SÚA Praha, AČD Praha.
4. Jihoseveroněmecká spojovací dráha (SNDVB) 1856–1909. AČD Praha.
5. Ústecko-teplická dráha (ATE, ÚTD) 1856–1924. AČD Praha.
6. Turnovsko-kralupsko-pražská dráha (TKPEG) 1864–1882. AČD Praha.
7. Česká severní dráha (BNB) 1866–1909, Ředitelství pro tratě býv. společnosti České severní dráhy 1908–1918. AČD Praha.
8. Rakouská severozápadní dráha (ÖNWB) 1870–1909, Ředitelství pro tratě býv. společnosti rakouské severozápadní dráhy (1871)1909–1919(1931). SÚA Praha, AČD Praha.
9. Duchcovsko-podmokelská dráha (DBB) 1869–1886. AČD Praha.

10. Pražsko-duchcovská dráha (PDE) 1871–1892. AČD Praha.
11. Liberecko-jablonecko-tanvaldská dráha (RGTEG) 1886–1930. AČD Praha.
12. Česká západní dráha (BWB) 1859–1895. AČD Plzeň.
13. Plzeňsko-březenská dráha 1870–1884. AČD Plzeň, AČD Praha.
14. Moravská západní dráha (MWB) 1886–1952. PA Svit Zlín.
15. Rakouská společnost místních drah (ÖLEG) 1880–1893. AČD Praha.
16. České obchodní dráhy (BCB) 1881–1909. SÚA Praha, AČD Praha.
17. Generální ředitelství Košicko-bohumínské dráhy (KOV, KOB, KBD) 1866–1938(1941). PA ŽSR Košice.
- 17.1. Provozní ředitelství KBD Český Těšín. AČD Olomouc.
- 17.2. Provozní ředitelství KBD Košice. PA ŽSR Košice.

Místní dráhy.

1. Zemský výbor království Českého – železniční oddělení 1893–1918(1927). SÚA Praha.
- 1.1. Agenda společností místních drah zemí garantovaných vedená železničním oddělením zemského výboru král. Českého. SÚA Praha.
2. Agenda společností místních drah státem garantovaných vedená Rakouským úvěrním ústavem pro dopravní podnikání a veřejné půjčky. SÚA Praha; AČD Olomouc, AČD Plzeň (koncesní listiny).
3. Komitét pro stavbu dráhy Hradec Králové – Černilov – Opočno 1909–1920. Státní okresní archiv (SOkA) Hradec Králové.
4. Komitét pro stavbu dráhy českého severovýchodu 1890–1947. SOkA Jičín.
5. Stavba dráhy Sudoměř – Stará Paka 1899–1906. SÚA Praha, SOkA Semily.
6. Společnost moravských místních drah v Ostravě 1886–1949. Archiv města (AM) Ostrava.
7. Místní dráha Ostrava – Karviná 1907–1949. AM Ostrava.
8. Místní dráha Otrokovice – Zlín – Vizovice 1898–1952. PA Svit Zlín.
9. Tatranské elektrické vicinální dráhy (1908)1925–1948. PA ŽSR Košice.

Další písemnosti k jednotlivým místním drahám v SÚA Praha, AČD Praha, AČD Olomouc.

Osobní pozůstalosti.

Brada Karel, Člupek Bohumil, Gerstner František Antonín, Gerstner František Josef, Hůla Josef, Chlumecký Miroslav, Klein Albert, Klein Hubert, Marek František, Marek Karel, Perner Jan, Psota František, Roháček Jan, Rybák Josef, Streit Jiří. Archiv NTM.

Špaček Karel. SÚA Praha.

Bazika Eduard. SÚA Praha (u fondů Zemský výbor – železniční oddělení a Společnost státní dráhy), archiv NTM.

Různé.

1. Ředitelství říšské dráhy Opolí 1938–1945. AČD Praha.
2. Ředitelství říšské dráhy Drážďany 1938–1945. AČD Praha.
3. Královské Saské státní dráhy 1871–1938. ?Archiv Německé spolkové dráhy (DBAG) Cottbus, AČD Praha.
4. Mechanický výzkumný ústav při ústředním úřadu říšské dráhy v Berlíně. ?(1952 Výzkumný ústav ČSD).
5. Pojišťovna Kraft. ?
6. Wagon-Lits. SpA MDČR.
7. Sběrka opisů staničních kronik (1918)1923–1952(1955). SÚA Praha, SNA Bratislava, AČD Praha, AČD Plzeň, AČD Olomouc.
8. Kartotéka Ústředního dopravního archivu. SÚA Praha.

POZNÁMKY:

1. Organizace železniční správy je podrobně vylíčena v četné soudobé literatuře. Zejména v Geschichte der Eisenbahnen österreichisch – ungarischen Monarchie, Vídeň, Těšín, Lipsko 1898, 1908. Czeditik Alois von: Der Weg von und zu den österr. Staatsbahnen, Bd. I. – III., Vídeň, Těšín Lipsko 1913. Konta Ignaz: Eisenbahnjahrbuch, Vídeň 1868 až 1892. Ročenka státních a soukromých drah republiky Československé, Praha 1920 až 1938, Výroční zpráva ministerstva dopravy – tajné, Praha 1954 až 1967.
2. Oběžník Generálního ředitelství rakouských státních drah z 21.3.1893 č.39056 oznamoval otevření muzea od 1.4.1893 a obracel se na organizační složky

- státních drah s žádostí o získávání muzejních exponátů. K otevření muzea pro veřejnost došlo až v květnu. Po zřízení vídeňského technického muzea se železniční sbírky do něho přestěhovaly a jsou tam dodnes. SÚA Praha, fond MŽ (ministerstvo železnic 1918–1945) čj. 67628/1924, kr. 4669.
3. Zborowski Viktor: Das Eisenbahnarchiv in Österreich, seine Entwicklung und Ausgestaltung zum Archiv für Verkehrswesens. In: Zeitung des Vereins Deutscher Eisenbahnverwaltungen, ročník 62 (1922), s. 50.
  4. „Bis zur Errichtung eines besonderen Urkundenarchivs für das Eisenbahnministerium sind die Originalverträge und sonstige Urkunden in der Registratur in besondere Verwahrung und Evidenz zu nehmen.“ Vorschrift über die formelle Behandlung der Acten beim Eisenbahnministerium. Wien 1897, § 48 odst. 4.
  5. Mechtler Paul: Inventar des Verkehrs-archivs Wien. Inventare Österreichischer Archive IX. Wien 1959, s.4.
  6. Bericht der österr. Eisenbahnarchivs über das Jahr 1912. Wien 1913.
  7. Archiv zřídilo prezidium Rakouského státního úřadu pro dopravu výnosem z 9.9.1920 čj. 1970/1920. Nový název „Archiv für Verkehrswesen“ se používal až do roku 1939. K 31.3.1939 se železniční fondy oddělily a přešly pod správu ředitelství říšských drah Vídeň. Po skončení války vytvořily fondy bývalého dopravního archivu jedno z oddělení Rakouského státního archivu. Bližší údaje Mechtler Paul: c. d., s. 5–10, Feiler Karl: Das archiv für Verkehrswesen in Wien als Forschungsinstitut für mitteleuropäische Eisenbahngeschichte. In: Die Reichsbahn ročník 17 (1941) č. 8–9, s. 67 n.
  8. „Grundsätze über die Liquidation des Staatsvermögens.“ a „Grundsätze über die Liquidierung des Aktenlaufes“. Pro každý ústřední orgán státní správy byl ustanoven likvidační komisař. SÚA Praha, fond LKMŽ (Likvidační komisař pro bývalé ministerstvo železnic) – nezpracovaný materiál, kr. 1.
  8. Mírová smlouva mezi mocnostmi spojenými i sdruženými a Rakouskem podepsaná v Saint- Germain- en- Laye dne 10. září 1919. Sbíрка zákonů a nařízení ČSR 1921 č. 133.
  10. Akční program adresovaný ministerstvu zahraničí ČSR navrhoval vydat Československu všech spisový materiál týkající se záležitostí patřících do jurisdikce ČSR od r. 1900 a pro vyjmenované agendy (také železnic) bez omezení. SÚA Praha, fond LKMŽ – nezpracovaný materiál, kr. 1.
  11. Úmluva mezi Československou republikou a republikou Rakouskou v příčině provedení jednotlivých ustanovení státní smlouvy uzavřené v Saint- Germain- en- Laye. Opočenský Jan: Archivní úmluva RČS s republikou Rakouskou. In: Časopis archivní školy, ročník 1 (1923), s. 103 n.

12. Rozhodnutí ministerstva zahraničí ČSR z 15.1.1920 čj. 7617/pres.
13. Statut úřadu reparačního komisaře republiky československé v rakouské komisi reparační byl schválen ministerskou radou 24.4.1920 čj. 10374/pres. SÚA Praha, fond LKMŽ – nezpracovaný materiál, kr. 1.
14. Úřad reparačního komisaře byl rozhodnutím ministerstva zahraničí z 27.4.1921 čj. 11002/1921 přiřčen jako tzv. mírový odbor k vyslanectví ČSR ve Vídni. Po zrušení odboru k 15.1.1921 přešla většina agend přímo na vyslanectví (především spisová rozluka). Kulturně historická komise byla zřízena až koncem roku 1923.
15. Zpráva o postupu spisové rozluky ve 4. čtvrtletí 1923 uvádí rozsah registratur bývalých ústředních úřadů (v tisících spisů, v závorce množství převzatého materiálu v kg): Vnitro a zahraničí 1455 (8676), ministerstvo kultu a vyučování 1350 (14234), finance 2670 (38700), obchod 2461 (8245), železnice (ministerstvo, vídeňská ředitelství aj.) 7783 (59123). Uvažujeme-li poměr 15 cm = 5 kg vybavil železniční rezort pro ČSR 1774 bm písemností. SÚA Praha, fond MV – dodatky (ministerstvo vnitra – dodatky), kr. 22.
16. Směrnici vydalo ministerstvo zahraničí ČSR 1.2.1921 čj. 35035/20 pres na základě instrukce předložené Úřadem zástupce ČSR ve vídeňské sekci reparační komise z 10.12.1920. SÚA Praha, fond MV – dodatky, kr. 21.
17. Návrh JUDr. Tachecího na zjednodušené vybavování spisů z 28.4.1921. SÚA Praha, fond LKMŽ – nezpracovaný materiál, kr. 1.
18. Josef Pilnáček „odborný spisovatel“ z Vídně nabídl ministerstvu železnic ČSR v roce 1931 sepsání archiválií týkajících se rezortu v Archivu pro dopravu ve Vídni. Ministerstvo konstatovalo, že soupis by užitečný byl. Obrátilo se o radu na ministerstvo zahraničí, které oznámilo, že jediným povoláním vykonávat podobné práce je Kulturně- historická komise při vyslanectví. MŽ čj. 55678/1935 s priority. SÚA Praha, fond MŽ, kr. 2027.
19. Úprava vydávání správních spisů sjednaná mezi republikou Československou a královstvím Maďarským, č.160/1927 Sb.
20. MŽ čj. 71574, 71576, 71577/1921. SÚA Praha, fond MŽ, kr. 155. Viz též MŽ čj. 50080/1927, kr. 600.
21. Dohoda a statut komise uveřejněny ve věstníku ministerstva vnitra č.3 z 15.4.1924. Za ČSD se prací zúčastnil zástupce ředitelství drah Košice.
22. Prozatímní zřízení železničního archivu viz spis z 16.6.1920 čj. 31327/1920. SÚA Praha, fond MŽ, kr. 133.
23. Výnos ministerstva železnic z 14.10.1922 čj. Pres 2076/1922.

24. Zřízení ŽA oznámeno v Úředním věstníku ministerstva železnic ročník 5 (1923) č. 7 z 10.2.1923. Čj. 81532/1923 se nalézá jako prius u spisu čj. D-50849/1941. SÚA Praha, fond MŽ, kr. 3677.
25. Bestimmungen über die Verwaltung und Benützung des Archives für Verkehrswesen. (Archiv – Ordnung). Bundesministerium für Verkehrswesen Zl. 1935/St.V. Wien 5.11.1920. SÚA Praha, fond LKMŽ – nezpracovaný materiál, kr. 1.
26. Klecanda Vladimír: Československý železniční archiv. In: Časopis archivní školy ročník 1 (1923), s. 183.
27. Zprávy železničního archivu z let 1924 – 1936 priorovány u spisu čj. 29613/1936. SÚA Praha, fond MŽ, kr. 2164.
28. Pamětní knihy železničních stanic byly zavedeny výnosem ministerstva železnic ze 17.10. 1923 čj. 27291/1923. V roce 1940 došlo k jejich zrušení a po skončení války byly obnoveny. Jejich soustavné vedení ukončila reorganizace železnic v r. 1953.
29. „Obsah Československého železničního archivu“ intimován 23.4.1928 čj. 19461/1928 všem ředitelstvím státních drah. Příložen je k Zprávě o činnosti ŽA za rok 1927. SÚA Praha, fond MŽ, čj. 19461/1928 jako prius u čj. 29613/1936, kr. 2164.
30. SÚA Praha, fond MŽ, čj. 60346/1938 jako prius u čj. 41254/1943, kr. 4217.
31. SÚA Praha, fond MŽ, čj. D 42478/1940 jako prius u čj. 41254/1943, kr. 4217.
32. Restituce spisů z Polska a Německa viz spis ministerstva dopravy z 15.11.1951 čj. 28122/1951. SÚA Praha, fond MD I (ministerstvo dopravy 1945–1952), kr. 1185.
33. „Richtlinien für die Abgabe und Benutzung der für das Deutsche Reich in Betrag kommenden, derzeit in Protektorat Böhmen und Mähren verwahrten Archivalien.“ Úřad říšského protektora čj. II – B – 20604/20606 z 8.8.1939. Podrobnosti u spisu ministerstva železnic čj. Kd 151/1939 u čj. D-46493/1942. SÚA Praha, fond MŽ, kr. 39.
34. Tamtéž.
35. SNA Bratislava, fond PV (povereníctvo vnútra) sg. Pres/A 1950, kr. 76.
36. SÚA Praha, fond ÚAMV 1949–1950, sg. 109/21a 1950, kr.10.
37. Slovenský zákonník č.79/1941 Zb.z.
38. „Dohoda medzi Československou republikou a Maďarskou lidovou republikou vo veci vzájomného vydania súdnych a správnych spisov ako aj súd-

- nych, poručenských, správných a finančních depozitov.“ SNA Bratislava, fond PV, sg.Pres/A 1950, kr. 76.
39. SÚA Praha, fond MD I, čj. Pres 1379/1945 z 6.6.1945 jako prius u čj. Pres 1963/1946, kr. 8.
  40. SÚA Praha, fond MŽ, čj. Kd 286/1942 s priority, kr. 3939. V rezotech bez vlastního archivu prováděl však AMV dozor již ve 30. letech.
  41. SÚA Praha, fond MŽ, vyjádření z 20.9.1941 čj. Kd 1964/1941 jako prius u čj. Kd 286/1942, kr. 3939.
  42. Vyjádření Dr. Žáčka k návrhu nového archivního řádu ministerstva dopravy. SÚA Praha, fond ÚAMV 1946–1949 (ústřední archiv ministerstva vnitra), signatura III/4b – 1947, kr. 11.
  43. SÚA Praha, fond MD I, čj. Pres 4891/1945, kr. 10.
  44. Předpis ČSD A19 Archivní řád platný od 1.9.1947. Schválen výnosem ministerstva dopravy ze 17.3.1947 čj. Pres 2347/1947.
  45. SÚA Praha, fond ÚAMV 1951 – 1954, sg.355.0 SAK, kr. 40.
  46. Zřízení ústředního archivu ministerstva dopravy viz čj. 23604/1952 ze 14.10.1952. SÚA Praha, fond MD I, kr. 229.
  47. Směrnice pro vedení dopravního archivu ministerstva dopravy, MD čj.717/1953 z 20.1.1953. SÚA Praha, fond ÚAMV 1951–1954, kr. 7.
  48. Srovnej Tarantová Marie: Podnikový archiv Československých státních drah (ČSD) – Správa Severozápadní dráhy. In: SAP 29 (1989), s. 466–485. K doplnění viz Špiritová Alexandra: Písemnosti bývalého Dopravního archivu v Praze. In: SAP 30 (1990), s. 379–383. Statut archivů správ drah vydán ministerstvem dopravy 4.9.1952 čj. 469/1952.
  49. Návrh směrnice pro podnikové archivy. SÚA Praha, fond ÚAMV 1951–1954, kr. 7.
  50. Podrobné seznamy a protokoly srovn. čj. PD III/1-1215-1954. SNA Bratislava, fond PD (povereníctvo dopravy), kr. 195. Písemnosti byly v dubnu 1964 převezeny z Prahy zpět do Bratislavy, ale inventář fondu je neuvádí.
  51. Skartační řád ministerstva dopravy čj. 13524/1953 viz SÚA Praha, fond ÚAMV 1951–1954, kr. 7. Ministerstvo železnic publikovalo svoji skartační směrnici ve věstníku 1953 č. 15 z 30.7.1953.
  52. SÚA Praha, fond ÚAMV 1951–1954, signatura 055.6 MD, kr. 11.
  53. Tarantová Marie, c. d.
  54. Vládní nařízení č. 29/1954 Sb., o archivnictví.
  55. Vyhláška ministerstva vnitra o archivech hospodářských a rozpočtových organizací z 13.7.1956 č. 153 Úl.

56. Rozkaz ministra dopravy z 18.6.1958 čj. 29566/1958. SÚA Praha, fond ÚLMD (Ústřední likvidátor ministerstva dopravy) – nezpracovaný materiál, signatura ÚL 1 – 1960(1959), kr. 2. K funkci rezortního referenta pro podnikové archivy srovn. §§ 3 a 4 vyhlášky č. 153/1956 Úl.
57. SÚA Praha, fond ÚLMD – nezpracovaný materiál, čj. 28658/1960 z 20.9.1960, signatura ÚL 1 – 1960(1959), kr. 2.
58. SÚA Praha, fond SÚA 1955–1960 (registratura SÚA), signatura 055.6 MD, kr. 16.
59. Zápis z porady viz SÚA Praha, fond SÚA 1961–1962, signatura 055.6 MD, kr. 16.
60. Tamtéž.
61. Záznam pro domo ústředního likvidátora z 22.3.1961. SÚA Praha, fond ÚLMD – nezpracovaný materiál, signatura ÚL 1 – 1961, kr. 5.
62. Žádost Dílen pro opravu vozidel v Plzni z 6.7.1961. SÚA Praha, fond ÚLMD – nezpracovaný materiál, signatura ÚL 1 – 1961, kr. 5.
63. Změna předpisu Oo9 Směrnice pro vyřazování (skartaci) písemností v oboru působnosti ministerstva dopravy. Věstník ministerstva dopravy 1964 č. 19 ze 14.10.1964.
64. Tarantová Marie, c.d.
65. Předpis Federálního ministerstva dopravy M 26 Směrnice pro podnikové archivy platná od 1.1.1975, schválená ministrem dopravy 20.5.1974 čj. 10581/1974.
66. Spiritza Juraj: Delimitácia archívnych dokumentov slevenskej proveniencie a spisová rozluka po zániku Českej a Slovenskej federatívnej republiky. In: Slovenská archivistika č.1, roč. 29 (1994).
67. Základní informace o ÚTA. Nymburk 1993.
68. Srovnej Kunt Miroslav: České dráhy – smetiště dějin. In: Obzor, týdeník Odborového sdružení železničářů roč.5, č. 25 z 20.6.1994.
69. Bericht der österr. Eisenbahnarchivs über das Jahr 1912. Wien 1913.
70. Vorschrift über die formelle Behandlung der Acten beim Eisenbahnministerium. Wien 1897.
71. Srovn. Mechtler Paul: c.d., s. 98.
72. Vorschrift über die formelle Behandlung der Acten bei der k.k. Staatsbahndirection Pilsen. Plzeň 1897.
73. Geschäftsordnung für die k.k. Staatsbahndirection. Wien 1897.
74. Kanzleivorschrift für die k.k. Staatsbahndirectionen. Wien 1909.
75. Geschäftsordnung für die k.k. Staatsbahndirection. Wien 1909.

76. Příloha tamtéž.
77. Svazek „registratura“. SÚA Praha, fond LKMŽ, kr. 1,
78. Výnos rakouského ministerstva financí z 9.4.1869 č. 3886-225, úřední list č.15 pozměněný č. MF 58523 z 1.10.1912. Podrobněji čj. MŽ 71876/1921. SÚA Praha, fond MŽ.
79. Tachecí Alois: K otázce železničního archivu Č.S.R. In: Časopis pro železniční právo a politiku č. 8, roč. 1 (1923).
80. Předpis o formální manipulaci se spisy u Čs. st. drah pro ministerstvo železnic, ředitelství státních drah a služební místa. (kancelářský řád). Praha 1923.
81. Kancelářský předpis pro ředitelství státních drah. Praha 1924. Kancelářský předpis pro ministerstvo železnic. Praha 1924, 1929.
82. Zprávy o činnosti ŽA. čj. 19461/1928 jako prius u čj. 29613/1936. SÚA Praha, fond MŽ, kr. 2164.
83. Kancelářský předpis pro ministerstvo dopravy. Praha 1938.
84. Bielik F., Sopko J., Labo Š., Juck L.: Ministerstvo dopravy a veřejných prac, rezort veřejných prac 1939–1945, inventárny zoznam. SŠÚA Bratislava 1961. Križková J.: Poverenictvo dopravy 1945–1960. Čiastkový inventár. SŠÚA Bratislava 1968.
85. ČSD A11, Spisový řád pro ústřední ředitelství Československých drah, národního podniku. 1950.
86. ČSD A11, Spisový řád pro ústřední ředitelství Československých státních drah, národního podniku. 1951.
87. ČSD A 12, Spisový plán Československých státních drah, národního podniku. 1951.
88. ČSD A 11, Kancelářský řád pro správy drah. Praha 1954.
89. Doplnění kancelářského řádu čj. MD 28250/57 z 25.7.1957.
90. ČSD Oo 7a, Spisový řád provozních oddílů. Praha 1963.
91. Směrnice Ministerstva národní bezpečnosti pro utajování skutečností důležitých pro obranu a bezpečnost státu a pro socialistickou výstavbu republiky ze dne 30.6.1952, č.j. S-8777/40-taj-52. Směrnice pro zacházení se spisy, jejichž obsah je nutno v obecném zájmu utajit před nepovolanými osobami ze dne 30.7.1952 č.j. S-8778/40-52.
92. Směrnice pro zacházení s písemnostmi, které obsahují skutečnosti tvořící předmět státního, hospodářského a služebního tajemství, schválené vládním usnesením č. 807, ze dne 2.8.1957, MV čj. Sv-05375/40-57-A. Seznam utajovaných skutečností v oboru ministerstva dopravy z 1.10.1957 čj. MD 01369/1957.

93. ČSD Oo 9. Směrnice pro vyřazování (skartaci) písemností v oboru působnosti ministerstva dopravy. Praha 1960.
94. M 25 Směrnice pro vyřazování písemností v působnosti federálního ministerstva dopravy, platí od 1.10.1974.
95. Směrnice M 25, platí od 1.1.1979.
96. M 25/1 Směrnice pro vyřazování utajovaných písemností, platí od 1.1.1975.
97. Spravodajca ministerstva dopravy, spojov a verejných prác SR č. 2 z 1.4.1994. Obdobně spisový poriadok ministerstva byl uveřejněn ve Spravodajci č. 5 z 1.10.1993.
98. Skartační řád pro vyřazování písemností v působnosti s.o. České dráhy. Schváleno 31.5.1993, příloha 4 Věstníku oblastního ředitelství Praha č. 6/1993.